

RMK. I.

549

Ano

In Bibl: Hung: Jan Kow.

L. ord. 9

RMK I. 549.

(Teljes.)

KIRALYOK-

NAK TŰKÖRE.

MELYBEN ABRA-

zattyok fépen ragyog és

tündöklék, az Fejedelmeknek és

egyéb Vnalkodóknak kedvéért pél-

dául irattatott és formáltatott.

Pataki Fűsűs IANOS

Vngvári Prædikátor által.

AZ

Könyvszerzőknek, és némely emle-

kezetes dolgoknak és mondásoknak

mutató Tábláiával egyetem-

ben.

Dan. 2. 21.

Isten meg változtattya az idöket, és az

idöknek rőseit; le veti az Királyokat,

és más Királyokat állat, ad bölcseséget

az bölcséknek, és értelmet az tu-

dósoknak.

BARTFAN,

Nyomtattatott, Klósz IAKAB által

M. DC. XXVI. Esztendő.

2. Chron. 31 v. 4. 5.

Az kösségnek is, Ezechias Király, meghagyta Ierusalembe, hogy meghadják az Papoknak és az Levitáknak az ő részeket, hogy az Vrnak törvényének véghöz vitelésben serénybek lennének. Mely dolognak az híre mikor elment volna, az Izrael fiai, az buzának, az bornak, az olaynak, az méznek és minden mezei vetésnek sengéjét bővességgel meghadják, és mindenből az tizedet nagy szaporasággal meg hozzák.

Esdr. 7. v: 24.

Ti néktek penigh, mi Artaxerxes Király, tudtorokra adgyuk, hogy sem az Papokra és Levitákra, sem az énekesekre ayron állokra adót, vám fizetést, és semmi ebtiendei íoves dalmet egy tisztartó se vessen.

AZ FELSEGES

BETHLEN GABORNAK.

ISTENKEGYELMEBŐL
AZ SZENTSEGES ROMAI Birodalomnak és Erdély Országának Fejedelmének, Magyar Ország némely részének URANAK,
Szekelyek fő Ispánnyanak, Opoliának és Ratiboriának
HERTZEGENEK.

Az Atya Istentől kegyelem és békeség!

BOLDOGOKA-
zok, FELSEGES V-
ram, az kik külön kü-
lön-sele lelki ajándé-
kockal bővölködnek. Melyről

(o) 2

miko-

Thales Me-
lesius ut
refert La-
ert. lib. 1,
cap. 2.

DEDIKALO

mikoron elmélkedem, ackoron
 álmélkodom azon, hogy az em-
 bereknec nagyobbik serege, az ő
 nemtelembik részénec, az testnek
 inkább, hogy sem mint az ő benne
 lakozó nemelisebbik részénec, az
 léleknek hízeltkedvén keresi ked-
 vét. Amaz sokaságot követvén,
 mellyet CHRISTUS VRUNK,
 SZENT Iánosnak hatodik ré-
 sében, őt árpa kenyereckel megh-
 eléghitet, kik közzül némellyek-
 nek, kik őtet keresik vala, Caper-
 naomban azt mondotta: Keres-
 tek engemet, nem hogy láttátok
 az jeleket, hanem hogy őttetek
 az kenyerekben, és meg tölt vala
 az ti hasatoc. Ez illyetének: *citius*
ventris quam mentis sentiunt bene-
ficiū. Hamaréb meg isméri ha-
 sockal, hogy nem mint az ő lel-

keckel

LEVEL.

keckel tött jó tétéménijt. Mert
 nem ismérnec más Istent, hanem
 az kinek ből gálnac, az ő hasokat.
 Mint im ez egyenként való éke-
 telen bávokból nyilván kü tétzik:
Non ulla numina exspavescō cœlitū,
Sed victimas uni Deorum maximo
Ventri offero; Deos ignoro ceteros.

Az az:

Az menyejeknec csak egy Iste-
 nektől sem félec,
 Hanem az Istenec közzül leg na-
 gyob Istenec

Az hasamnac, áldozatokat tések;
 Ez kívül több Istent én né isméréc.

Ezek az mit régenten aranybá-
 jú Sz. Iános idejében némellyek
 mondottanac, testeknec gjönjör-
 köttetéleiben, amaz hires bibor és
 bársonyban járó Herodes, avagy
 az mint Euthymius akarja, Nin-

(o) 3

pensis

Az mint
 magyarul
 nevezik,
 és az ő
 mondottan
 szentnek
 az Chri-
 stusban.

Luc. 14.

4
nensis nevű gazdaggal egygyűrt
uyítryák mondván: *Da mihi ho-*
diernum, sume tu crastinum. Adgy
nékem ez mai napot, tiéd légyen
az hólnapi nap. Az az: Czak én
élhessek kedvem szerént ez vilá-
gon, ám bátor tiéd légyen az más
világ. Igazán mondatik ezekről:
Qui non est hodie, cras minus aptus
erit.

Az ki ma el fordult elméjű hitván
hólnapis olyan alávaló lében.

Mennijvel inkább dicziretessé
az bent életű keresztyéneknek F.
V. kik az Iesus Christusnac ho-
málynélkül való záblója alatt igá-
zán vitézkednek életeket úgy ren-
delniek, hogy az ő testeknek fá-
torában lakozó, kis Királynak
paranczolatya szerént, az testnek
bólgálattyával igazán éllyenek.

Nem

5
Nem úgy hogj az test parancsol-
lyon az léleknek, hanem inkább az
lélek az testnek, és minden tehet-
ségek szerént azon legyenec, mi-
képpen jófághos czelekedeteckel
lelkeket bőfegessen fel ékesíthet-
sék. Az menyeejéről, az hon-
nan az menyeyi lengedező bellő-
nek részeczkéje réájock küöntet,
gyakorta elmélkedgyenek, és az
minémű sófra avagy méltóságos
állapatra, az felső győzhetetlen
hatalmas CZASZAR, az égheknek
Vra Istene fel emelte, azt borgeal-
matossan megőrizték, és abban
megmaradgyanac. Mint meg az
pogány Poëta, Ovidius is int,
lib: 2. Fast.

Qua positus fueris in statione, mane.
Az minémű hivatalban vagy ál-
latván, maradgy meg abban.

(o) †

Noha

Noha egyenlőképpen minde-
nektől kívántatik, ez bent életne-
követése; mindazonáltal itélem,
hogy kivályképpen az Királyok-
tól, Fejedelmektől és egyéb Vral-
kodóktól, kiknek életük öröcké-
való regulájok az alattoc lévő né-
peknek, és jobbágyoknak ugjan-
nijra, hogy nem oly förgalmato-
san kívántatik az. közöttök való
regnálás, mint az Királynak, Fe-
jedelemnek, és egyéb Vralkodó-
nak tehetsége szerint való fegyhe-
tetlen életének példa adása.

Antonius.
Qui recte
faciet, non
qui domi-
nabitur, erit
rex.

*In vulgus siquidem manant exem-
pla regentum.*

Mert az Vralkodóknak példájok
az kösségre le fokot bármazni.

Es ugyanis micsoda lehet erőf-
s-s-győzödelmessebb annál, az
ki az népet dicziretessen, önnön

magát

magát idvösségesen gubernálhat-
tya? Semmi nem. Mint Diocle-
tianus Fejedelem mondotta: *Ni-
hil est difficilius quam bene imperare,
difficilimum omnium sibi ipse impe-
rare.* Semmi nehezebb dolog nin-
czen, mint jól paranczolni; min-
deneknek felette nehezebb magá-
nak paranczolni.

*Magnus Alexander fuerat, sic dico,
Monarcha,*

Major, qui sese vicerit, ipse, mihi est
Azt mondom, hogy világh biró
Sándor nagy Monarcha volt, de
az ki magát megh győzi, én előt-
tem, nagyobb ő nálánál. Ez peni-
glen ecképpen lehet meg rék se-
rént itt ez világhon, hogy ha az
Király az Istennek törvényéből
gubernállja az országot, és önnön
maga-is, Iltentől adatot ereje se-

(o) s

rént

rént, azokhoz igyekezik életet
 babni. Amaz hizelkedőknek a-
 gyoktól, nem igazán kü koholta-
 tot kegyetlenekhez illendő ékte-
 len velekedést peniglen, ki rekeb-
 ti elméjéből: *Princeps lege solutus*
est. Az Fejedelem szabad az tör-
 vénytől.

Sic volo, sic jubeo, sit pro ratione vo-
luntas.

Quale ius
 absolutif-
 sumum ha-
 bet Deus
 in suis cre-
 aturas ta-
 le domini
 um Rex in
 suos subdi-
 tos non ha-
 bet, ita ut
 possit di-
 cere:
 aut
 etc.

Igy akarom, így paranczolom,
 akaratom legyen ok gyalánt.

Holot mindenek az törvények
 alá vadnak vettetvén, csak egye-
 dül az törvénynek szerzője, az I-
 sten, az törvények felet. Tör-
 vényt magánac nem babot, ma-
 ga kívül penighlen minden okos
 itilettel biro teremtet állatinak.
 Ne legyenec azért F. V. ollya-
 nok az Istennek törvéni, az A-

nacharis

nacharis nevű embernek hason-
 litása szerént, mint az poknak há-
 lója; melyben miképpen az erőt-
 len legyec, muskák és kunyogoc
 megh akadnac, az erős darás pe-
 niglen által szakasztja és megh sa-
 badúl: Ezen-képpen az erőtlen
 begényseg, és egyéb alazatosak
 s-igye fogyottac, az törvéynec
 hálójában megh akadnac, annak
 executioját vébik, az értekes gaz-
 dagok penighlen által menned raj-
 ta. Az bölcz Solonnak feleleti-
 ezt mutattya, ki mikoron kérde-
 tetnék: Mi volna az Király, azt
 felelte: *Fortis potestas.* Erős hara-
 lom. Az Törvény tehát? Poknac
 hálója. Mert ha valami erőtlen
 állat belc akadánd, megtartatik,
 az erős elszakasztván által mégyen
 rayta. Az mely országban ez az

Val. Max.
 de memo-
 rabil, etc.

Diog. La-
 cr. in Sol.

lene

fene vad természetű sokas félsket
verhet, romlása következik an-
nac, à hol peniglen az Király, és
utánna való Vralkodók, mint az
ragyago nap, és az tündöklő hód
az több csillagok közöt, fénjlenec,
annac az orságnac bővelkedéssel
való előmeneteli vagyon.

Erről beédemet tovább sapa-
ritanom, búkségesnec lenni nem
itilem, forditom azért írásomat
Felségedre, és kérem ne almél-
kodgyék azon, hogy én az Iesus
Christusnac, ez világhnac itileti
serént, begény ből gája lévén,
Felségedet válastottam, ez kônj-
veczkénec Patronusának, minek
okáért Felségghednek-is dedikál-
tam. Mert tudom Felségednek
kegyes indulattyát, mellyel elei-
től foghván, ez mirendünköt ob-

vñs ulnis

vñs ulnis amplexálta, mint ki tet-
szik sok elmés iffiaknac, Németh
Orsághban való *promotio*jokból.
Reménlem azért, hogy Felséged-
ben megh nem fogyatkozván ez
könyveczke is többé közöt megh
nem utáltatik, hanem inkább örö-
mest vétettetik, hogy ha nem az
benne való materiának tractálá-
sáért, avagy csak az Felséged ne-
ve alatt való *inscriptio*ért, mellyet
eleitől fogván, minden kerebtjén
Királyok és Fejedelmek, nem u-
tolzó bôczületnec tartottánac, és
ez mai napon-is tartanak. Más
az, hogy Felségedet, örvendez-
vén ugymint üstökös czillag által
mutattatot Királyunknac, illen-
dô hogy minden orságában lévő
Vrak és egyéb értekesek, külö-
külömféle ajándékokkal, aran-

nyal,

nyal, ezüsttel, mirrhával, temién-
nel, és egyéb nemes adománjok-
kal, ugymint uy Királyt, köszön-
czék. En-is Országunknak sok
jókat kívánó, és Istentől strafa ál-
láfra küldettetett fia lévén, Felseg-
gednek búvem berént örvende-
zek, mellyet arannyal és ezüsttel
való adományommal, semmi-
képpen megh nem mutathatnék,
mert ninczen én-nékem sem ara-
nyam, sem ezüstöm, mellyel kö-
szönhetném Felsegedet, hanem
az mim vagyon azt adhatom.

Syneta ho-
mine Per-
sa memo-
rat Acha.
lib. 4. V.
hist. 12.
Artaxerxi
Memoni
ex Cyro
fluvio u-
eraq; vola-
hantiam a
quam ob-
tulisse.

Ez az én mirrhám és temiénem,
az kik arannyal, ezüsttel, és egyéb
VR 1 ajándékokkal köszönhetik
Felsegedet, azzal köszöncsék, méltó
és illendő, én ez kis könyvecz-
kének tística vizével, aranyával és
ezüstével köszöntöm. Azért ké-

rem

rem Felsegedet, mint kegyelmes
Vramot, vegye jó neven, tekin-
cze kegyes ortzával, fogja oly fi-
vel, az minéművel irattatot és a-
dattatik.

Hogy peniglen Magyar nyel-
ven irattatot, löt Felsegednek és
Országunkban lévő Magyarok-
nak kedvekért. Es ugyan mi búk-
ség-is Déákúl irnunk? holot sem-
mi uy dolog ninczen az nap alatt.
Nil sub sole novum, quod enim fuit

ante futurum

Sic fuit, atque ipsum secula futura
ferent.

Ninczen semmi uy dolog az nap
alatt, mert az mi ennek előtte völt
már völt igit el jövőendő, és ugyan
azont, az következő idők vi-
selik. Mint Eobanus Hesus fő

Eccl. 1. 10.
Solom.

vlla

*Ulla darine potest res, de qua dicere
possis*

*Hæc nova res aliquo tempore nul-
la fuit?*

*Nulla potest, nam præterito fuit il-
la sub ævo*

*Et perijt, velut est hæc peritura
brevis*

Az az :

Adathatiké oly dologh, melyről azt mondhatnád, hogy ez uy dolog soha nem volt? Semmi nem, mert az volt már az el múlt időben és el vesztet, mint ez-is rövid időn el vész.

Ez világhnak benne lévő dolgaival egyetemben, olyan az ő forgása, mint az kerék éghnek bűntelen való fordulása. Mely sokszor ugyan azon egy égh, minden ötet ékesítő seregével elő for-
dul.

dul; Így ez világnak az Sidóktól, Görögöktől, Déákoktól és egyéb Nemzetektől itt dolgai, gyakran elő forganak. Azért mondotta arany bájú bent lános: *Nonne eundem solem & eandem lunam quotidie cernimus? Nonne eandem hyemem & eandem æstatem? Nonne eadem negotia? Quid quod fuit? Id quod erit.* Avagy nem ugyan azon napot és holdot szemléllyüké minden napon? Nem ugyā azon telet és nyaraté? Nemde nem ugyan azon dolgok vadnaké? Micsoda az mi volt? Az mi lében.

Inkább kívántatik azért, hogy az mi nyelvünköt, az menijre lehetseges írásunkat ékesgecssük. En is ezt előttem viselvén, az Magyar nyelvet meg tartottam, hogy ez könjvecske mindenektől, min-

(o) (o)

den

den részeiben megh érteffek, és hogy az Vralkodóknak bűvekben gyümölczöt-is hozhasson, kiket alázatossan kérek, hogy ahól buzgoságosban, mint netalántan kívántatnék, bóllók, nem tudatlan ebtelenfegemnek, magam fedékesfegének, és az mint ez világghiak itilhetnék, magam felvvalkodásának, hanem inkább emberi indulatomnak, az igazságghoz való feretetemnek, és minden rendbéli emberek felől, az igaznak ki mondásában való, egyenlő itiletemnek, tulaydoniczák.

Szintén úgy tartozom én, (tudom hogy el sem kel halgatni, gyengénis kel az nagy renden valóckal banni) az nagy méltóságghoz, mint bintén az alávaló állapatu embernek, az ighaznak ki

mon

mondásával. Nem lehetebben semély valogatás. Az igaz mondas peniglen, nem keményen való tractálás. Ha valahól azért, némellyek kemény igiknek tettzenének, arról boczánatot kérek, és ha mi egyéb fogyatkozások, (melynélkül egy könyv sinczen) ez könyvben tanáltatnak, mind azok igaz atyafiui feretetnek palástyával, hogy bé fedeztessenek, mindenektől kerebtyéni módon, kívánom.

Ezeknek utánna az Atya Isten Felleged Királyságának eleit tegye ferenczéffe, közepit bóldogga, végét és ki menerelit idvőssegeffe. Es az ő nagy nevének dűczősegeért, sok ebtenődőkig, kedves udvara-népével, és minden hozzá tartozockal egyetemben,

(o) (o) a

io egés

jó egészségben éltesse. Szent Lel-
kének általa, az orfághnak ótal-
mazására igyeneißen vezérellye,
Fiaért az VR IESUS Christusért,
valóbankévánom. Vgy legyen.
Irattatot az utolsó időnek c. 12
1200 XXII. éftendejében,
Jdibus Octobris.

Királij Felsegednek

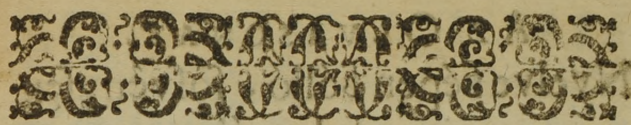
alázatos szolgáido

PATAKI FÜSÜS IANOS,

Az kegyelemnek Predikátora.

AZ OL

AZ OLVASONAK K. I.

K Eveset gondolok én azzal, 1. Cor. 4
ha emberi itilettül itiltetem. 3.
Mindazáltal kérlek, hogy ne itily Lucz 6,
és nem itiltetel, ne kárhoztas, és 37.
nem kárhoztatol. Sőtinkáb:
*Tu quoque fac simile, & sic ars de-
ludatur arte.*

Vagy kérdgyed miczodás Biro
most kellene leg főb

Népet ki szabadon feddene bir-
na bépen?

Szüntelen az törvényt forgattya
meg értő részében:

Es az ki tellyes életet arra víbi, Exod. 12

Alhatatos süvel, tudos elmével 31.
ör állo:

Eö maga f-népe közöt Christusa
béczbe vagyon.

(o) (o) 3 Nyel-

AZ OLVASONAK.

Nyelve fépen bólló, fősvénység
nincz soha nála,

Ki sokakat rútúl végre pokolra
vezet.

Mindez ajándékok, GABORBAN
ládde ragyognak:

Gongya kinek az nép s-jóra ve-
zérő bötük.

Már ezekért BETHLENT ez föl-
dön tötte Királlya

Az menyei Fölség, földre vi-
gyázó Király.

Hütünknek mikoron koronáját
Christus adangya

Angyali kéz karban hütbe fo-
gadgya fiat.

Mondgyad azért az sent Lélek-
nek menybe düczőség

Ez földön legyen; s-lelkedis ége-
be mégyen.

Hypotis

HYPOTYPOSIS

VOTIVA

OPTIMI PRINCIPIS

Ad

REVERENDVM ET PIA

ERUDITIONE SOLIDÈ PRæ-
stantem virum,IOHANNEM FÜSÜS
Patachinum,MINISTRUM VERBI DEI Fi-
dilsimum, Dn: & Fratrem
*suum honorandum,*à IOHANNES PVTNOKI
Nagy-Tallyaino,PASTORE ECCLESIAE DE-
brecziensis vigilantiss. honoris &
benevolentia ergo scripta & transmissa.

F Elices Vrbes, & regna beata putabis
facilem Princeps quæ regit atque fovet.
Qui

Qui virtutis amans virtutem præficit aule:
 Astreamque iubet dicere iura suis.
 Econtra nimium sunt infelicia regna
 Et citò cum luxu deperitura suo.
 Quæ tenet indomitus Princeps, cui sæva Tyrannis
 Atque voluptatem fœda libido placet.
 Qui nil conveniens iuri, nil legibus æquum
 Sed suadente suo cuncta furore facit.
 Tu Deus ævenas talem regionibus istis,
 Quæ resonant verbi dogmata sana tui.
 Ipse Magistratus nostri sic corda gubernæ
 Ut sit iustitiæ, sit pietatis amans.
 Sit vir magnanimus, sapiat clementer agendo
 Proficius Patriæ sui bonitate PATER.
 Sit gravis, & placidus, iuris moderator & æqui:
 Quicquid agit laudi cedat ubique tuæ.

EPI-

EPIGRAMMATION
 AD REVERENDVM
 DOMINVM
 IOHANNEM FÛSÛS
 SPECULUM VERI PRINCIPIS
 Vngaricè edentem.

Qvalia præcellos deceant data munerare reges, Ad Nicoe,
 Artis Isocraticæ dogmata ritè docent.
 Non eis argentum, nec fulvum muneret aurum
 Docta cohors; namq; his regia gaza scatet.
 Ergo libri dentur, præclaraq; scripta Sophorum:
 Ista decent reges, & pia corda iuvant.
 Talia cum FÛSÛS, surrectus numine tentas,
 Atque Duci Speculum Palladis arte paras;
 Semper honos, Speculumque tuum laudesque manebunt.
 Te foveat Princeps, te beet alma Trias!

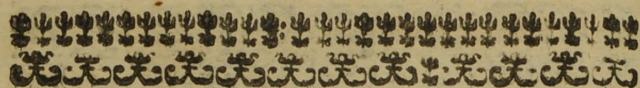
Scripsi Cassoviæ VI. Decembr.

Anno Christi 1625.

ALBERTUS MOLNAR.

EPI

EPIGRAMMA.
IN SPECVLVM REGVM
SPLENDIDUM, GRATIA
Regis Vngariæ
GABRIELIS BETHLEN

A
IOHANNES FŪSŪS Patachino,
Compatri suo jugiter colendo e-
laboratum atq; adeò huma-
niter editum.

LEX hominum genetrix, lex est custodia
rerum:

Lex aperit miseris iustitiæquæ forum.
Lex urbes, lex regna ligat, lex congregat orbem.
Fiat ut ex multis urbibus una domus.
Nulla quies homini, nulla est sine lege voluptas,
Nullus amor, nullum religionis opus.
Secula lex renovat, lex aurea tempora portat
Et mores prisce sedulitatis habet.
Lex igitur vigeat, semper sit legis Alumnus
Princeps, & regni Rex bonus esse potest.

MATTHÆVS FEL-EGYH-
zinus.
ALIVD

A L I V D.

Ad Compatriem suum jugiter co-
lendum,

Dn. IOHANNEM FŪSŪS Pa-
tachinum,

SPECVLVM REGVM
graphicè edentem.

Ipsè Pater Patriæ, cœli splendoris imago:
Sustinet in libris carminibusq; legi.
Nec prohibere licet: quia res est publica Prima
Et de communi pars quoq; nostra bono. (ceps.
Iupiter ingenijs præbet sua Numina vatum
Seq; celebrari quolibet ore sinit.

GLORIA Pannonidum: BETHLEN ves-
niendus ab ortu

Ingenioq; velit IANE subesse tuo.
Et placido vultu, chartacea munera sumit:
Atq; sacra sibi qualiacunq; legit.
Qui vult, & sumit; qui sumit, perlegit idem;
Ordinis hæc artis currit ubiq; via: (gò
Mente, manu, linguâ; vult, sumit, perlegit; era
Spes tua tuta fuit; quod petis, Auctor, habes.
IOHANNES Felegyházinus.

A L I V D.
 IN SPECVLVM REGVM
 à CLARISS. Iuxta AC DO-
 ctiss. Viro,
 Dn. IOHANNE FÜSÜS
 Patachino.
 Gratiâ Sereniss. ac potentiss. Re-
 gis Hungariæ, GABRIELIS
 BETHLEN editum & e-
 missum.

Florilege veluti per florida rura per agros
 Vere novo volitant atq; feruntur apes.
 Inq; domos mirè constructas ordine miro
 Floribus ex varijs dulcia mella ferunt.
 Haud secus ingenio tu vir prelustis & arte
 IANE facis librum mente vigente tuum.
 Percurris siquidem multorum scripta virorum
 Atq; tuo prudens inseris arte libro.
 In Speculum Regum fulgens & Musa benigna
 Quæ tua progeniis sedulitate refers.
 Ut Rex inde sciat regni moderamina nostri
 Ferre, vel æterni pandere iura Dei.

Nunc

Nunc igitur facias ceptum depromere fatum:

Nec Regi & regno destituisse velis.

Gratus erit Regi, regno utilis, omnibus atq;:

Gratus eritq; Deo Pieridumq; choro.

Et tibi stat merces largo simul vberè feriq;

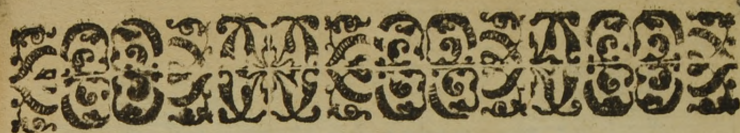
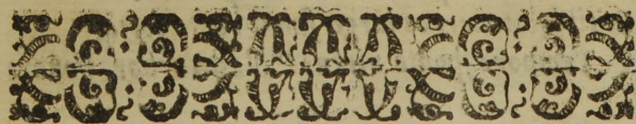
Tempora sponte virens Palladis arbor, honora

BASILIVS ROZGONI RE-
 CTOR Scholæ Ungvariensis.

Idca

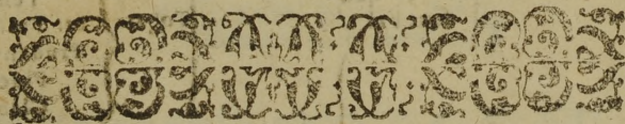

IDEA HVIVSLIBRI, EX
QVA RATIO METHODI ADEOq;
iusta librorum ut & capitum distri-
butio facile intelligi potest.

			In Deum, ut: Timor Dei.
Primæ, q̄ fe- runtur vel			
			In proximum, ut: iustitias.
	Communes, exq; vel	Bellicæ	ut: Fortitudo. Industria. Celeritas. Consilium.
		Togatæ	ut: Innocentia: Temperantia. Facilitas. Prudens eloquētis Fidelitas. Clementia.
Oriz, quæ sunt vel			
	Peculiares, exq; vel		Acquisitæ ut: Authoritas, Effusæ, ut Fortuna.

ELSŐ

ELSŐ KÖNYV.
AZ KIRALYNAK FEIE.
DELMEKNEK ES EGYEB U-
ralkodóknak első ékecségek-
ről.

ELSŐ RESZ.

AZ TÖRVENYRŐL.

Az Országnek békiben ülő Gu-
bernátornak Királyi bottya, mel-
lyel az Országot igazgattyá : AZ
TÖRVENY.

Az fejében lévő Korona: AZ
IGAZ VALLÁS.

Az arany alma, mellyet kezé-
ben tart: AZ IGASSÁG.

A

BIRO-

BIRODALMANAK
FUNDAMENTOMA TI-
zenkét drága kövek-
ből ál.

1. Iaspis.	Az Erősség.
2. Chrysolitus.	Az Szorgalmatosság.
3. Hyacinthus.	Az Serénység.
4. Topazius.	Az Okosság.
5. Beryllus.	Az Ártatlanság.
6. Sapphir.	Az Mértékletesség.
7. Chrysoprasus.	Az Nyáiaság.
8. Sardius.	Az ékesen szóló cselekedet.
9. Chalcidonium.	Az áthatatos hűség.
10. Smaragd.	Az Kegyelemesség.
11. Sardonix.	Az Méltóság.
12. Amethystus.	Az mértékletes szerencze.

I.

ENnek az könyvecskének ren-
dül summa szerént elő számlálom, hogy
az idő Gubernatornak Királyi palizai-
ról írásomat el kezdvén, országlásának utolsó
fundamentom köveigh, idő módgyával me-
hessek. Lésem azért ez Caputban elmélke-
delem az TÖRVÉNYRŐL, melynek az
eset után szükségképpen, és az Sinai hegynek
teicién

teicién, nem *inventivé*, hanem *repetitivé* un-
nan kellett kő adattatni. Mert hogyha az em-
berek törvénynélkül éltenek volna, és ez mai
napon is élénének, az ő természeteknek megh
romlóivólia miatt, az fene vadaktól aligh, az
vagy még alig sem különböztenének meg.
Ninczen senki oly éles elmével fel ékesítet-
vén, hogy az ő szabad akarattából, az tör-
vényeket megh vetvén, azokat az mellyek az
embereknek közönfegyes javokra vadnak, es-
legfegyes képpen megh ismerhetne, őr inkább
az törvényeknélkül minden rendbéli gonof-
sághra, szabad szakálra hanyat homlok mé-
gyen. Mint az Cilicia Tharsis nevű Metropo-
lisának pölgára, Szent Pál Apostol, Romabé Act. 23.
liekhöz küldött levclének harmadik részében 39.
bővön megh írta. Mellyet megh az pogány
Poéta Horatius is láttatott tudni, mikor így es-
neklőt:

Audax omnia perpeti

Gens humana ruit per vetitum nefas.

Az emberi nemzeiség mindeneket meg
ezelekedni mére az megh tiltott latarságra
hanyat homlok mégyen. Ha sinitén meg is-
mérne is az idő, hogy azt akarhatná és ezele-
kedvén követné, ninczen ereiben. Ezért Tim. 3.
mondotta az pogányoknak Prædikator Sz. 7.
Pál Apostol: Akaratom vagyok, ugymond, 2 Tim. 2.
az időra, hogy azt el vegezzem, de nem teher 11.

A 2

Ro. 7. 18a

Meta: rem. Ovidiusnál az Medea megh így szól:
 morpho. Sed trahit invitam nova vis, aliudq; Cupido
 lib. 7. Mens alius svadet: video meliora proboq;
 Deteriora sequor.

Az az:

Akaratom nélkül vonson az új erő, az gon-
 nos kívánság és az elmém mást tanaczolnak:
 Látom az iókat és iavallom, mindazáltal az
 gonosokat követem. Szükségessék annak-
 okáért az emberek magok megh ismérésére,
 és az közönséges polgári társasághnak rend-
 szerént való helyhezterésére és megh maradás-
 sára, az Istennek törvény, kik egyenlő-kép-
 pen küadattatván vadnak minden rendbéli
 lelkeknek, megh az Királyoknak is el ann-
 ra, hogy az Istenfő Király, az Isten törvénye-
 nek méltóságát megh tekintvén, az ő hatal-
 mában nem nézi azt, mit czelekedhetik ő
 megh, hanem inkább azokra figyelmez, az
 mellyek az törvényektől megh engedetletet sa-
 badok, az ő Királyi személyéhez méltók és il-
 lendők. Mi nem minden az mit meg cze-
 lekedhetik az Király, és más hatalmas urala-
 kodó, szabad ő nékié. Sok czelekedetiben
 noha ellene nem allanak, mindazonáltal elo-
 lene mondanak, megh engedetvén Isten tör-
 vénytől ninczenek, hanem iavaltatnak. Mert
 az mondatik igazán szabadnak lenni, az mi
 az törvényektől, és az mi eleinknek jó sokas-
 sága.

lokától, I rendeltetsektől, megh engeteit.

II. Az küadattatott Törvény peniglen Törvény
 semmi nem egyéb, hanem az Istennek el vál-
 tozhatatlan akaruya, mellyet ő az menyeg-
 ből mi nekünk, hogy őiet tudnok ki volna,
 Moyses által megh ielenet; és miczodások
 légyunk, mit kellyen művelnünk, és mit el tá-
 voztatnunk, jó módgyával előnkben adot.
 Avagy az mint az ékesen szólásnak Anya az Cicero
 Cicero mondotta: Az Törvény nem egyéb, Phil. 12
 hanem az Istennek aiándékából vő igaz ére-
 telem, mely az tisztességes dolgokat paran-
 czollya, az tisztatlanokat vison:agsággal
 tiltja.

III. Az Törvénynek nevezei iőt az ol: 2 Reg 29
 valástól: Mert gyakran esendönként, na-
 gyob értelemnek okáért, és sokaknak magok Ios. 8. 14
 menthetetlenségeért, el kel olvasni. Hinc Deu. 1. 69
 est, quod: Ignorantia iuris non excuset. Innét va-
 gyon, hogy: Az Törvénynek nem tudása
 senkit megh nem ment. Avagy az mint né-
 mellyek akariák az kötetőt: Mert az miképe-
 pen az önnön maga engedelmessegére megh
 köt minket, így az embereknek gonos kő-
 vánságinak indulatit ő benne, tisztí szeróna
 megh köldözi.

IV. Ezt menőre kellyen minékünk tiszt-
 telnünk, az Törvénynek szerző oka, az Isten, Psal. 119.
 David Király és Propheeta által, megh tanít, 144.
 A 3 mikor

Plal. 19. mikor maculánélkül valónak, és tökéletesen
 8. 9. nubizonyfágnak nevezi, ki az embernek el-
 fordult elméjét megh eleveníti, az kicsinyke-
 nek bölcseséget sűrőz, és az Isten minden u-
 tainak bensőségéről, és igazságáról tanubizon-
 lágot téten.

Ide tartozik az Isten törvényének méltó
 kívánságának summája, melyet Michea Pro-
 pheta előnkben ad mondván: Ember megh
 Deut. 10. monddra te néked az Isten, mi legyen az idő,
 12. és mit kíván az VR te tőled egyebet, hanem
 hogy igazságot czelekedgyél, szeressed az ir-
 galmasságot, hogy megh alázzad magadat,
 és hogy az te Isteneddel járy. Megh tanu-
 tatunk innét, mi legyen az világosságh, mel-
 lyer az törvényeknélkül egy ártalysban megh
 nem tanulhainánk. Meri miképpen az éjél
 Staliger. járó madár, sötétivel nem nézheti az nap-
 Exerc. 1. nak világosságát, mivel hogy sötétén így az
 1. ember elméjének sötéti, az menyéi dolgoka-
 nak szemlélésben megh homályosodnak, az-
 ért nem ülhet önnön maga erejéből idő, nem
 akarhat ő magától igazat, hanem az időt és az
 gonoszt, az igazat és az hamisat, az rutát és
 az sépet, az Sinaí hegynek reteit, nagy vilá-
 lamással és menydörgéssel kü aduatoz Tör-
 vényből ülheti és válsághatya megh. Ezért
 kérte David Király az Istent, hogy az ő pa-
 ranczolásának utaira őtet megh tanítsa, egész

száz tizenkilenizedik Soltarában. Azert min-
 den ez világi rendeléseknel és az lelki ísmé-
 rettel gyakorla ellenkező világiaknak Decree-
 sémánál fellyeb valónak kel mi nekünk, az
 Iesus Christus homály-nélkül való zárlóia a-
 lat, igazán viézkedőknek, az Istennek Tör-
 vényét úgy anníra böczüllenünk, hogy az
 mely igazán az nap az egész világnak söté-
 nek, Platónól mondatik: Ollyan méltán az
 Törvény az Gubernálásnak, és közönséges
 polgári társaságnak óltalommal vigyázó söté-
 ménnek, akarkintól nevezettherik. Meri min-
 képpen minden állatoknak szükséges dolga-
 nak véghöz vitelére, kellemetes az söté: Így
 az Gubernálásban és az Republicában való
 boldogh forsnak és állapainak sörzésére, ólt-
 almazására és megh maradására szükséges az
 Törvény, kiből az Isten önnön magát, min-
 egy sényes tükörben ugyan ujjal mutogattya.

V. Ezek az mi élelünknek őriző pástio-
 ri: Ezek az mi bűneink fekéltnek meg gyó-
 gño orvos Doctóri. Mikoron az Istentől
 meg tiltatott gonosságnak mezejére akarunk
 belépni, nekünk söté kívánságival nem kü-
 lömben megh írtienek, mint az idő Pástior
 az tilalmáfról pástiori bottyával az ő iuhait
 megh sokra írtiené. Mikoron peniglen az
 mi bűneinknek meg betegítő sirtalmas agya-
 ban bécsünk, megh gyógyítanak, késsen fog-

va veséivén az igaz orvos Doctor Vá. Iesus Christushoz, ki mind az Prophéták s mind penighlen Moyses avagy az Törvények homályosan tanításának, és nagy átválárnyék kezvén mutatának. Erről az Thabor hegyen való gyűlésben, Moyses az egész Patriarcháknak semélyeket viselvén, és Illyes Propheta, az egész Prophétáknak semélyekben, az Atya Istennek, halandó emberek között Péter, Jakab és Iános Apostolok előtt, bizonyítást nyújt. Többiek származnak mi részünk az Törvényből, hogy nem az meghittatott vétkeknek tövisszes útján szabadon tévelygő természetünkből. Mert az embernek őt kivály-képpen való vétkekért, ugymint, kevélységért, hihetetlenségért, háladalanságért, engedetlenségért, és az Isten ellen való parádésért, meghomlított természet, az ő Adam nem értheti azokat, az mellyek az Istennel szembe Lelkeit, és az ő Adámnak tagjaitól, az az. gonos indulatok és kívánságokból, mint az rabok az hová az ő Vrok akariak, oda érzetnek, sőtén oly szabadon elragadtatnak. Az Törvények esekből az embert meggyógyítják, mert az ő bűnök miatt megfőrtedtet, és tudatlansághnak halyogával beborított elméjét megvilágosítják, az vétkekre könnyen haylandó akarványának gonos indulatit és kívánságit igazgatják, az Isten

Istennek ő általok gyümölcz hozó munkálkodásából, az ő czelekedeteknek, (mellyek sine sanctimoniam nemo videt, és nem adattuk, nem ugymint érdemlő ok nélkül, hanem ugymint az igaz hűség bádön követő gyümölczök, Istenünkhöz és felebarátinkhoz való hálaadó voltunknak megmutatásinélkül) elkövetésére vezérlik.

VI. Ezek mindeneknek egyenlőképpen szólván, országoknak, váraknak, városoknak és faluknak, avagy azokban lakozó embereknek, békés és csendes életet, élés mozgást nyújt. Az orvoslásból nem kel gondolat, hogy egyéb származhatnék ki, hanem az mi az testnek egészségére szolgál, mivelhogy azért szerzettet: Igy nem kel semmi reménylened, hogy egyéb folyhassa ki az Törvényekből, hanem csak az mi az közönséges Polgári társaságnak hasznára vagyon, mivel hogy az törvények azért íratottanak és adattatának. Mellyek ha nem volnának, minden egy más között való isítelek, az Seuros marakon és az Oceanum tengerenél Garamanában kergelve üzennének. Minden kötések és frigyek, undokul felbontatának: Ighaz törvények és ísletek ki nem szolgálhatnának: ki ki magának Törvény volna: egynek ember az másiknak, mind csalárdsga gal s mind segyverrel ártana: egynek az másik

Multiim-
perantes
perdidere
Vngariam
Aut laké
exvngaria
fecere Au-
gariá, jux-
ta illud:
Vngaria
at fertur,
venit ab
Angaria.
Nec mul-
tos regna-
re bonum
rex unicus
esto.
Kobanus.

sik ióságát, örökseget, tüzzel és vassal bába-
don prädálna, és az tartának iobnak lenni,
az ki hatalmasab volna; az Atya az fiunak,
az fiu az Atyának, és eggyik atyafi az másik-
nak, semmit nem engedne; mint bintén az
vizben az halak, minden törvény nélkül ide-
s: tova uskálván, egymást meghébik; bintén
így az emberek, senki büntetésétől nem fél-
vén, és az földön szabadosan élven, egymást
megh emésztének; kormozákon és egyéb he-
lyeken egymás vérének küöniasáig innának,
és ki ki rút életének meg próbálásával teli to-
rockal kiáltaná: Az Bacchus rébegségnek Istene
ne regnályon mi rayunk; az semmiel pa-
ráznaságban, telyleggessen el meülnének, és
magoknak veszedelmelen hízeltkedvén azt
mondanák: Nem bűn az parásnaság, csak
hogy az Papok hirdetik, ha bűn penighlen,
bűnben ió, az Cupido, pokolra vezető pa-
ráznaságnak Istene asszonya, regnályon mi
rayunk: Nemellyek az hamisan való pénz,
és egyéb kasdaglág gyűjtésének adnak tel-
yleggessen magokat, és azt mondanák: Az
Mammon, kasdaglágnek czalárd Istene, re-
gnályon mi rayunk: És hogy egy főval so-
kat mondgyak: Mindenek lábra tűre, ke-
gyeilen Cyklopsoknak módgyara élnek.
Az Polinai, ékrelenül Anarchiává, az Mo-
narchiát, kegyeilenléggé, az Aristocratiát,
Olia

Ioh. Rof.
ant. Rom.
lib. 7. c. 1.

Oligarchiává és az Democratiát, Ochlocra-
tiává lennénk.

Turpiter & sic deciperet sua quemq; voluptas.

Es így undokul minden emberi meg czalna
az ő gyönyörköntetése. Oh benti törvények,
mellyek által mindnyáian az igazságnak kö-
vetéséhez köteleztetünk, és kiknek általa Va-
rak és Bőlgák, kasdagok és Begenyek, nagyok
és kicsinyek, az Istennek akaraya berint va-
ló benti életre tanítatunk.

VII. Mit kel ezekkel az ió gondvisező
Királynak czelekedni? Azt hogy az Moyses
paranczolatya berinti, mikor el iövendő az es-
ges Magyar orsághban lévő Izrael, hogy
megh ielennyék az mi Vrunk, Istenuk előtt,
el olvassa az Törvényt, az ő hallásokra. Egy-
be gyűjtsze az népet, hogy hallják, tanulják
és fellyék az mi Vrunkat Istenuket, és örü-
zék meg az törvénynek minden igeit. Nem-
azért, hogy az Istennek törvényé önnön ma-
gokban iókelletessék nem vólnának, hanem
hogy az Bép rendelésekből kü származandó
eggyességnak okáért, az Vrakodóknak és az
alati lévőeknek, az Isten törvényé mellé, olyan
rendelések irattassanak, kik nem ellenkezők,
hanem inkább ezekkel egyezők legyenek.
Miért hogy: *Omnium legum est inanis exclusura,*
nisi divina legum imaginem gerat. Minden tör-
vényeknek vizsgálása héába való, hogy ha az
Isten

Deut. 32.

11.

Deut. 32.

Deut. 32.

Deut. 32.

Deut. 32.

Deut. 32.

Deut. 32.

Deut. 32.

Deut. 32.

Deut. 32.

Deut. 32.

Deut. 32.

Deut. 32.

Deut. 32.

Deut. 32.

Deut. 32.

Deut. 32.

Deut. 32.

Deut. 32.

Isten törvényének ábrázaitat nem viselik.

162 lib.
Ety.

Non nisi
prava ho-
minum in-
genia le-
gum præ-
scriptio-
ne profe-
quuntur.

Dona sua
dona, uni-
tati con-
ferenda
non desti-
nauit.

Minden jó Gubernáláshoz három kíván-
satik: Elsőben, az országnak és iobbágyo-
nak óltalmazása. Másodszor, az törvények-
nek rendelése, és köadása, mellyeket megh-
tarczon az ország. Harmadszor, az törvé-
nyeknek köfölgáltatása, avagy iustalmoknak
és az törvény kívántsága szerént való bünteté-
seknek véghez vitele. Ildorus kedighlen
meghmutatja, hogy az büntetésnek nyolcz
rendbéli nemei foglaltnak bé az törvény-
ben: *Damnum*, Kár-vallás. *Vincula*, Foglá-
sok. *Verbera*, Vereségek. *Talio*, Hasonla-
tor büntetés, avagy tromfor tromffal való ü-
tés. *Ignominia*, Gyalázat. *Exilium*, Számkia-
vetés. *Servitus*, Szölgálat. *Et deniq; Mors*, és
végezetre Halál. Tudgyon azért az Király
mit czelekedni, és ne gondoljon azzal, akar-
mint mondgyák némelylek, ez országunkbá
soha nem volt, az Atyáink sem élének vele.
Szinién azért hogy az jó rendelések nem vol-
tanak, legyenek immár valaha, és ha az Istens-
nek vezérléséből, iobbakat tanálándunk az
mi Atyáinknál, tehát azokat követjük, mi-
vel hogy nemis jó mindenekben őket követ-
ni, mert az mi Atyáink között nagy sokan,
az igazság mellől elcsévén, pokolra szállottak
nak, és ilyen módon az fiaknak is utánnok
kellene menni. Távul legyen az. Sőt nem
4 mis

az mit, az mi Atyáink között némelylek cze-
lekedtenek, hanem inkább az országhnak iaga-
iái arra viselleyenek forgalmatos gondot, mi-
képpen az törvényeket és jó rendeléseket, az
ő főveknek iusta tábláira feljegyezhesse-
nek, mellyeket szabad akarattok szerént, nem az
büntetéstől való felelemről kényszerítvén kö-
vessenek. Mert nem az igazán, az jó és egész
szerű, az ki az büntetéstől való felelem miatt,
az Istennek és az országhnak, az Isten törvé-
nyével egyező rendelési szerént, czelekedik,
hanem azki az ő természetének szabad akarat-
yából viszi véghez azokat, az mellyek az tör-
vények és rendelések szerént jók és diczirete-
sek. Ez az valóban jó, igaz és iámbor szer-
ű, amaz penigh egy-árallyában nem mon-
datik iámbornak, hanem csak nem gonos-
nak, és mint egy erővel tör jó, igaz és iámbor
embernek. Mint ezi bé foglaltnak ezekben
az versekben:

Quis bonus est? non sponte ullus; quis non malus?
Ille

Qui legis regisve melu peccare recusat.

Kiczoda jó? magától senki nem: kiczoda
nem gonos? az, az ki az törvénynek és Ki-
rálynak felelemről (kényszerítvén) büni cze-
lekedni nem méri. Innét szokták mondani:

Oderunt peccare boni, virtutis amore,

Az jók az iobbágyos czelekedésekhez való

Hora libe
1. epist. 16
v. 52.

rele

retetekből bünt czelekedni gyűlölnék. **VI.**
Sonriagh:

Oderunt peccare mali, formidine poena.

Az gonoszok az vétket czelekedni utálják,
 az büntetésről való félelem miatt. Ez illyetén
 neknek süvökből, ki véteket az ionak szabad
 akaratiya szerént való követése, de követik
 azt, mivel hogy félnék az büntetésről. Azért
 méltán mondgya az Pogány Poëta Ovidius:

Vltima coelestium terras Astraea reliquit.

Az igazsághnak Isten asszonya, az Astraea, ez
 földről az éghben költözött. Nem úgy re-
 pülött fel az igazságh, mint ha az Istennek, és
 igaz Iuristáknak könyvökből törülte volna
 kű, hanem hogy az megh tiltott gonosságh-
 nak követési miatt, az embereknek elméik-
 ből kű véteket, és hogy az Isten: az Ország-
 őr rendelésnek törvény, az mellyeket mutat-
 nának, azokat szabad akaratiyok szerént, nem
 követik. Holot mindennek azok alá vadnak
 vetetteitvén, megh önnön maga az Királyis,
 főt az Királynak isméri kel, hogy az alatta
 való kösséghnél az egyéb fő rendekkel egye-
 temben, az törvényekhez inkább kötelek.

Zelevus
 tekinthet
 tze, ki az
 paráznák
 felől való
 törvény-
 nek meg

Traianus Imperator, mikor az Imperator
 méltóságát fel vőte volna, képe beléne ad-
 ta az ő fegyverét, mondván: *Hoc gladio ad-*
versus hostes meos in iustus causis uere, sin minus
iuste egero, tum in meipsum stringito. Ez fegy-
 ver

verrel az én igaz ügyemben az én ellenfeleim-
 ellen ély, ha penigh nem igazán czelekedem,
 dem, tehát én magam ellen vond kű. Király
 méltóságához illendő dologh, ismerni magát
 az törvényekhez köteleknek lenni, mint ön-
 nön magok is az Királyok mondgyák: *Digna*
vox est maiestate regnantis, legibus alligatum se
profiteri, adeo de auctoritate iuris nostra pendet
auctoritas. Az Vrlakodónak méltóságához
 illendő fő, az törvényekhez magát kötelek-
 nek vallani, annjra az törvénynek méltósá-
 gáról fűgh az mi méltóságunk. Mert hogy
 há az Király az Törvényt által hágia, tibi
 mindgyarást el hadgya, az Republicát erő-
 leniti: *Cui cum malè est, omnibus malè est.* Ki-
 nek mikoron nem jól vagy on dolga, min-
 deneknek gonosúl vagy on akkor. Azt az
 kinek semélyét viseli vala, az Istent tudni il-
 lik, haragra, és méltó bossu-állásra ingerli.
 Azt czelekedgyen tehát az Király az törvé-
 nyekkel, az mint Moyses tibi emlekeztet:
 ven paranczollya, hogy mikoron az ő orszá-
 gának sékiben ülend, írja megh magának
 könyvben, az Isten törvényének mását, az
 Levi Papiái előt való könyvből, és legyen az
 ő nála, és olvassa azt életének minden idie-
 ken, hogy tudgya felni az ő Vrl. Istent, hog
 örözze az törvénynek minden igjét, és az
 paranczolatokat hogy azokat czelekedgye.

Ob

maradása
 ert, magá
 hak és fia
 nak szö-
 met ki to
 latta
 Valer lib.
 4. cap. 5.

lib. 1. codi
 iustiniand
 tit. 1. 4.

Deut. 17.
 18.

Oh bezzegh minden Cresusnál, sokképpen boldogab Király az, az ki az Istennek törvényt, és az országnak jó rendelését megh tanulja, és életét azok szerint rendeli. Nem halgathatom el Alphonsus Királynak dicsőretek cselekedetét, ki az Istennek könyvét, az szent Bibliát mindenütt vele hordozza, és életében tízen négyszer olvasta által, mikor kívánta tot, dicsőretekessé is hadakozni vele. Minek okért:

Biblia lecta valent, decies repetita valebunt:

Et quocum certes, Biblia lecta valent.

Az Istennek könyvét olvasva jók, ismét megh tanulnak lévén megh jobbak: És akar kívül hadakozzál, az Isten könyvei olvasva jók. Nem úgy mint az mostani Vräkódók, kiknek hogy ha beféli ember ezt az dolgot, tehát megh azt mondják: Be dolgoztam Király volt. Adná Isten sokat olyan dolgoztam Királyt, fogadom hogy jobban gubernáltam nek az országh. *Cassianus* azt írja: *Princeps illiteratus, est asinus coronatus.* Az deákialan Feiedelem, megh koronáztatott Samár. Híres az szent írásnak, és országhában lévő jó rendeléseknek tudományával, az Angliai Iakab Király, mint az ő Király (melynek hazonnal való olvasásai, az Feiedelmeknek *Horologiorum* mával, és *Spinaxus* lanosnak könyvével egygyú, főlötte igen commendálom az Vräkódók

Partes de gloria mñ
ei confid.
30.

doknat) ajándékából nyilván kúterzik Bőlcselelgevel ez világhi czudák között eggyik, Nemeih országnak Hafsia nevű tartományában, *Mauritius* Landgravius Feiedelem. Az olyan helyeken veri fésket önnön magának, az szep békefésgh, (kinek megh csak neve is édes, nem hogy önnön maga nem volna gyönyörűfésgh) az holot az Királyok, Feiedelmek, Vräkódók, és egyéb emberek, az Istennek, és az országhnak igaz törvényéhez, tartották magokat, kiknek utai voltak, az Istennek rendelésinek megh tartási. Mint Samuel Prophétának példáiából bizonyosítá teterik, ki mikoron vésfésghének ideien, leakarta volna tenni, bírosághának írásit, az egész sokasfésgh, és az Király előtt emlékezet, ártatlan életéről, és jó gondviseléséről, melyet vífésgh helyes bírosághának ideiében, és ekképpen állott: Im hól azért tegyetek bizonyfésghotén ellenem az VR előtt, és az ki ő megh kenetet, ha én valakinek ökrét el vőtem, vagy Samárát, és ha valakin erőszakot cselekedtem, ha valakit megh rontottam, vagy valakinek kezéből iuralmat vőtem, hogy azért főmemet rólla el fordítottam volna, és vissza adom ti nektek. Ki az erős homlokku, farkas nyakat vono Izrael népe, neha főlöle jó bizonyfésghot tot, mindazáltal vakmerőképpen megh veter. Mely gonoszsághért az Isten

1. Mach.
14. 14.

1. Sam. 12
3.

VIII. De bizonyára, siralmas állapot
 ya vagyon, ez világhnak utolsó sepreiében,
 melyben mi Anyánknak megből, Evának
 íay kiálással való vadolásával, mint egy fe-
 ne fűfűek, fűlőtenünk, az Isten macula nél-
 kül való törvényének, és az országban való
 icles íó rendeléseknek. Az ki hatalmas, ki-
 vály képpen ez mi Angariánkban, ninczen
 annak semmi törvénye, mellyel sok mód nél-
 kül való bándékáról, és illetlen dolgairól vísz-
 sa vonatnának. Ninczenek az íobbágyok
 között való törvények, és íó rendelések, ha-
 nem akarmi alá való berritásoknak, és illet-
 len bókásoknak, állatására való meghátkos-
 dot erősségek csak im ez: Igá volt, az Anya-
 ink is így éltek véle, azért így kel lenni. Non-
 czen oly ékessen álló Cicero, az ki külömb-
 el hitetessen vélek. Maga az példa nem tör-
 vény. Honnan bókák mondani: *Non ex-
 emplis, sed legibus iudicandum.* Nem példával,
 hanem törvénnyel kel írlni. *Non enim de fa-
 cto, sed de iure queritur.* Mert nem az czeles
 kederekről, hanem annak igazán való voltás-
 ról vagyon az kérdés. Nem arról, hogy ha
 ugy volíé, hanem hogy ha ugy kellett volnaé
 de civ. lenni avagy nem. Mint Agoston Doctor
 de civ. 23. mondgya: *Non modò querimus, utrum sit fa-
 ctum, sed utram fuerit faciendum.* Nem arról
 kérdünk mostan, ha meghínté az dologh,
 hanem

hanem ha úgy kellett volna meghalenni De: Contra
mosthenes ismeri így áll: *Impudens oratio est, aristocratem,*
dicere, sic factum esse. Szemielén fő, monda-
ni, IGY VOLT. Az Isten is ellene
mond ennek, mikor imígyen így: *In præcepto Ezec 20*
tu mecum ambulate, non in exemplis Patrum vestro-
rum. Az én paranczolatomban, nem az ő
Atyátoknak példáiokban járjatok. Vgyana-
i: *Multitudo errantium, non parit errori patro-*
cinium. Sokaknak tévelygélek, mint Hiero-
nymus áll, nem berez az tévelygésnek óhala-
mat. Az mi úgy vagyon az én mondásom
nélkülis, én az itélkem ismereti ellen, más-
képpen nem mondhatom. Minden ren-
dek között, fok az fogyatkozás. Mi az oka?
Mert el fogyatkoznak, az ők Gondviselők
és Magistraiufok, kik az Vrlkodókat, az né-
pet, és minden egyéb rendeket, jócká tehet-
nek. Az menyei Királynak segedelméből,
Felfegyed állathauya helyére, mind az Isten
törvényének erei, és mind penighlen az ők
rendeleteiből kő folyó ékes gubernálásnak
tündöklő formáit, mellyel szabadon követ
az országoknak czendes arany békefegy, mint
Olasz országban Saturnus idejében.

Ez mi országunkban: is mostan vagyon is
dele, hogy Felleget ez dologban, Solonná,
Lycurgussá, és Numa Pompiliussá legyen.
Bizonyára annijra írtunk immár, hogy
B; megh

még csak az alá való emberek is, az törvé-
nyeknek ségyenlenek engedni, nem hogy az
hatalmasok, kiket örömet követ az alatta va-
ló nép, melynek bizonylágára való példák,
nem süken vadnak az írásban, ugymint: Az
2 Sam. 15 Saul népe, Ieroboamnak iobbágij, és az Mas-
2 Reg. 12 nassefnek népe. Mivel hogy az emberek
28. nek ilyen természetek sokot lenni, hogy az
3 Reg. 21 Maymoknak sokások szerint, az Vratkodók-
9. 22. nak életekhöz és magok viseléséhez sokiak
önön magokat sabni, amaz mondás se-
rent:

Forte eu-
bos prim'
posuit cū
futilis ab-
bas: Tunc
sefe Mona
chiludere
jare pu-
tanc.

Regis ad exemplum, totus componitur orbis.
Az Királynak (és egyéb felső renden valók-
nak) példáiához sabia magát, az eghész or-
ság. Ha Istenfélő, vagy Istentelen, olyan
az alatta való: Ha igazság szerető, vagy ha-
mítség követő, olyan az alatta való: Ha ir-
galmas, vagy irgalmatlan, olyan az alatta
való. El annjra ritkán vadnak az négy se-
gűvek, kik édessegeckel, még az keferűve-
ket is édessekké tennék, hogy egy kerekdi
(abroncz köziben, nem nagy munkával bé-
ferkezethetők. Mint Claudianus: Omnium
benorum Principum imagines in uno annulo scul-
pi posse. Minden jó Fejedelmeknek képeket
egy gyűrűben kő meizherni, mondotta.

Feljegedni válassza Isten, ujjonnan mo-
stan Magyar országnak iündöklő czillagá-
vá, kit

vá, kit az éghen fel tetzet őstökös czillag, az
utolsó időnek: 1 6 1 8. éntendeiben, nap-
keleti Gedeonul el tőni, utolsó napján Kará-
czon havának, nylván mutat. Utolsó idő-
ben, utolsó napján Karáczon havának, mely
mutat új idő, és új Karáczon napiát.

Vespera jam venit nobiscū Chri-
ste maneto :

Extingvi lucem nec patiaretur.

El tőni már az este, mi nekünk Christus
funk maradgy meg mi velünk:

Ne hadgy el alunni az te Evangeliomod-
nak világosságát.

Ez mennyei jegy vezérlete Feljegedet,
hogy ez utolsó időben, lenne Magyar Or-
szágnak Iosias Királya. Házaiának Anya. 2 Reg. 22

Légyen azért az mi Vrunk Istenünk áldot,
ki Feljegedet annjra szerete, hogy helyhez-
setné az ő sékiben, és hogy lenné az mi V- 2 chroni
runknak Istenünknek Királya, mivel hogy 8 9.
a mi Vrunk Istenünk szerete az Magyar nem-
zetet, hogy még erősítné őtet mind örökre,
és Feljegedet Királya válassza ő rayta, hog-
bólgiatnál igazságos írtet, és minden jó
rendeléseknek lenné erős őltalmazó őtlopa,
iobbírtia és még tartóia. Melynek el kö-
vetésre bölgiatton Isten Feljeghednek erős,

hatalmat, Fiáért az VR Iesus Christusért bű-
vem bérént kívánom.

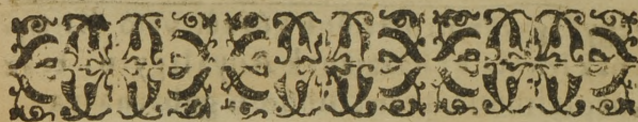
Vita abit, mors adest,
Fac citò, quod voles,
Fac benè, quod potes.

Az az:

Az élet foly, halál jő,
Az mit akarék, vigy véghöz,
Az mi lehet, mivel jó.

MASO-

MASODIK RESZ.

AZ ISTENI FELELEME
ről.

I.

I Gen ékes dologh az országban
supremus Magistratusnak lenni, ki mind
magát, s mind penighlen népét az törvé-
nyek bérént gubernálja. Hogy ha egy vá-
ros elől iáróia fő biro nélkül, dicziretlen
nem igazgatatik, menijvel inkább egy ország
mindeneknek fellyül helyhezietet, id gond-
viselő Király-nélkül, megh nem igyenefed-
hetik. Ez az mi nagyobb egy az égheknek
VRa Istene, minden országoknak Királya,
ki mindeneket az ő tulaydon végekre, ből
ezelégessen igazgat, és az kinek semélyei
minden ez földön regnáló Királyok viselik
Szükséges annakokáért, ez mi segény bőlga-
lat alá vetteret országunkbanis, ennij sok rabs-
ságot eszendeink után, valaha immár egybér,

B s

egy

Omhis
multitu-
do revoca-
tur ad u-
nū primū

Alex. Ma egy igazán nemzetiünk között való Királyo
Mundum
mon capere
re duos népet íthón íthón, íthón is gubernállya.

soles, nec Mivelhogy az Istennek törvénye és az ország
unū regnū
duos Im-
peratores

hón közünk lakozó íó Magistratustól óriz-
tetik meg. És ugyan nem elégséges is, hogy
ha csak irattanak, és az közönséges polgári
társaság köziben kü adattanak az törvények
azon-közben ninczen olyan íóságos czele-
kedetekkel fel ruházatot semély, ki az törvé-
nyekből az országot igazán ííllye.

Méltó azért elsőben egy illendő semélynek
Vlyf apud
Ovi. Met.
lib. 13.
fel kenetettini, ki nem csak eleinek méltósá-
gával diczekedik. Meri az Anya az mit
íól czelekedienek, és azzal magoknak diczón-
ségei főrzötenek, azt alig remélem, hogy
az fiaké legyen. Mivelhogy: *Virtutes Pa-
rentum non tam facile in liberos propagantur, quā
vitia.* Az Anyáknak íó czelekedetek, nem
oly könnyen bármaznak az fiakra, mint gon-
nostságok.

Bővön kü tezik ez az Sidoknak példáiok
ból, kik diczekedienek azzal, hogy ők Abra-
hámnak fiai volnának. Noha testi heréni az
zok voltanak, mindazáltal Abrahámat nem
követvén, az ő hihetelen, engedetlen, hála-
datlan és gondviseletlenégeként, Isten ke-
gyelmének meg nem éhezteső és bönühozs

tato zabolá alól, kü irattatának. Hanem íns-
káb olyannak kel az Királynak lenni, ki az
törvényhöz való szeretetivel, íól vífelt dolgai-
val, íent életének követésével, és az igazság-
nak az ország vénei eiőt, bátran való kü mon-
dásával (ki semmitől nem fél úgy, mint hogy
kü nem mondatik) utat nyí magának, mint
David Király, erre az nagy méltóságra.

Egyébbel az ember híres, neves, nómós
méltóságot magának igazán nem ís főrzöhet
hanem csak az ő íól vífelt golgaival.

Nobilitas
sola est at
que unica
virtus, lu-
venalis.

Helyesen mondgya tehát Petrarca: *Verus
nobilis non nascitur, sed fit.* Igaz nómós em-
ber nem főlettezik, hanem léíen. Illelen a
zért az ki ő magát azzal magafiallya, hogy ő
megh az Anya hasában íó nómós ember volt
Senki semmit onnan nem hóbhat, hanem
csak kárhozatot és romlot terméíet. Az
hítván íónak íáiában, akar minémű aranyas
zabolát íegy, nem léíen azzal íob íová. Az
Bálám íamarának emberi nyelven való íól-
lás adattait, mindazáltal megh maradt ía-
márságában.

Autem no-
bilitas lu-
team si ve-
stiar ollā.
Non ideo
sequitur
hanc mi-
nus esse
lutum.

Num. 28
28. 29.

Nem illelenül íól azért az keresztényen Po-
ta: *Nobilitas vera est, virtus quam vivida nutrit.*
Az igaz Nómóssegh az, mellyet az élő íóság-
got czelekedetek táplálnak.

Ioh. Fi-
licz.

Ide tartozik amaz közönséges mondás:
Nobilis est veré, quem nobilitat sua virtus. Iga-
zán

zán nömös, az kit megh nemelienek az ő
iofágos czelekedeti. Mellyet Iulius Föspök-
nek Anya, így sokot völi éktelenül monda-
ni, mint mostanis nagy sokan megh tartják:

Nobilis est ille, quem nobilitat sua villa.

Nömös az, kit az ő czüri megh nemelien.

Halladé? Kérde egybör egy néminémű
ember mástól, micsoda volna legh legnyesebb
ez világon, kinek mond az másik: Az nap.
Mond amaz: Az napot az vakok nem tart-
ják. Felel az másik: Mert azok világhatal-
nok. Erre mond az első: *Multo ergo splen-*
didior est virtus, quam etiam caeci apertissime vi-
dent. Sokkal világosab lábat az iofághos
czelekedet, mellyet megh az vakok is níván-
látnak.

Az Királyságot azért nem kel akar kinek
2 Sam. 15 Absolonnál és Sebával együli illelenül, úgy
2 Sam. 20 mint, Icarus az röpülést, Phaëton az koczi-
ságot, kívánni. Mert ezzel Isten sokot fá-
Dan. 4 sarkodni, mint kü terzik Syrach mondása-
24. ból: Az Istentelen kegyelenséget, bofús-
ságh ítéletét, és álnoklással gyűlölt kizdags-
sághért, az orfágh egy nemzetiségből el vöie-
rik, és másnak adauarik. Mellyet megh Az
Ecc. 10. donias is megh isméri akkoron mikor Beth-
8; sabénak így állot: Te tudod, ugymond, e-
nijnm vala az orfágh, és az egész Izraelén ré-
ám néz vala, hogy én uralkodgyam. De el-
vöieo

vöieo az orfágh en iolem, és lön az én A- Reg. 2
iyamfiat, mert az Vriol adatik ő néki. 15.

II. Ezekből níván kü terzik, hogy az
Isten és az orfágh rendelésnek őltalmazoiá-
nak, iofágos czelekedeteivel, kel tündöklő-
nek lenni, és nem annijra Genealogiaiának
méltóságával. Kivály-képpen penighlen,
hogy gyönyörködgyék az Istennek uñjával
ket kö táblákra fel íratatot törvényekben,
mellyeknek sommáit, önnön maga az örök-
ké álló I G E, Senti Mathénak huson kető-
dik részében, ilyen-képpen elönkben fáms-
lalt: Szeressed, ugymond, az te Vradot Iste-
nedet, mindeneknek fölőte, és az te felebar-
rátodat, mint tennen magadat.

Ez ketőben áll az Királynak kivály-kép-
pen való ékeffége. Az első minden közben
vöieo nélkül Istenre néz, az másik felebarát-
tyára.

Az Istenre néző ékeffége, és feiet megh és
kefűő koronáia, bé foglaltatik, az ISTENI
FELELEMBEN, mely nem egyéb, ha Isteni fe-
nem semmit el hagyni azokban, az mellye lelem
ket kel czelekedni. Ez az ió Királynak legh
nagyob iofágos czelekedeti. Mint Cassiodo-
rus mondásából is kü terzik, ki imigyen áll:
Principium nostrae salutis, sapientiaeque secundum lib. 4.
scripturas est timor Domini. Az mi idvölse-
günknek és bölczelégünknek feie az irás be-
rins

Quod tibi
vis, mihi
fac, quod
non tibi,
noli. Et
benefic vi-
ves, & mo-
re pie.

rént az Vrnak felelme.

Martial.

Principis est virtus maxima, nosse Deum.

Az Fejedelemnek nagyobb isátságos czelekedeti, ismérni az Istent, az mely végre sűleteti is ez világhra. Mert az ember azért teremtetet ez világra, hogy az Istent keresse, esmérje, és az megh esmérje igaz Istent, benisegessen istíttelye. Nem azért hogy csak az napot és az éghet semlellye, mint *Anaxagoras* bölcz *Philosophus* mondotta, kiől mikoron kérdésnek, miért sűlőtetet volna ez világhra, azt felelte: *Solis ac coeli videndi gratia.* Az napnak és az égheknek látásáért.

De megh győzetteit Szent Lukász Apostolról, az Apostoli czelekedetéről írt könyvnek, tizen hetedik részében, hól azt mondagya, hogy az Isten az egész emberi nemzeiséget egy vérből teremtette, hogy őtet megh keresse. Micsoda kívántatik inkább, hogy az Királyban fel tanáltassék, mint az Istennek ismérési, és ahoz való fűi felelme: Mert hogy ha nem igaz valláson, avagy igaz Istentíttelen leendő az Király, az népnek engedetlenességéből származó zuzavarok, és az ighaz hitől való elszakadások, megh nem sűnnek. Iól mondotta az Christus ismérési kívől való Oratoroknak Anya Cicero: *Turbata religione turbata Rempubliam totam.* Az hűben való megh háborítás, az egész közönséget polgári társas

társaságot megh háborítja. Minck okáért igaz Istentíttelen lévő Király, és ítűlő Bírak, kívántainak az orsághban. *Discrepans enim religio, discrepantes semper introducit mores.* Mert az ellenkező avagy különbözö Istentíttelen, mindenkoron ellenkező avagy különbözö erkölcsöket sokot bé hozni.

Mi módon tanáczkozhatnak az ighaz vallás, és egyességh felől azok, az kik nem azon egy igaz valláson vadnak, és az kiknél ninczen az Istennek felelme: Micsoda igazság lehetne az olyan közönséghet polgári társaságh között, az hol az népnek elei, az bentéletei semminek, az igaz hűtet iáteknek tartanát. Amaz mi időnkben lévő második *Ioh. 7. Ovidius* Poétának panáfolkodása szerinti: liczk,

Candida nunc iocus est, ludibriumq; fides.

Az maculanélkül való hűt mostan csak iátek és czuffság. Az ki az ő teremtőéhez és menyei Királyaához, mint teremtet állat és bőlga, hűségét megh nem tartja, hogy hogy tartaná az orsághoz? Ha az Istent el arulja, mint az mi első Anyánk Adam, az ördöggel egyűt, hogy ne arulná el az emberit. Az ki alhatatlan az vallásban, hogy hogy lehetné alhatatos beszédében, fogadásában, és egyéb czelekedetiben? Az orsághban békeségh kívántatik. Micsoda békeséget reménhetz attól, az ki az halál és főtérségh Fejedelmének

3 Mac. 7

Hzreticia non est fides habenda q̄a propriū eorū est, nō sēvare promissa.

mének homályos zárlata alá irattatván önmagán magát, az élet és világosság Királynak ündöklő zárlata alá igazán vívőkedővel sötétben állor. Az igaz hűnek arany veszőcséért az Evangeliumnak, az Anya: egy háznak közepiben világoskodó fővezérekéért, hadakozik. Mindeneonek fő öte azért, az országoknak igazgatójának, Isten főtöknek kellenni, és nem az igaz vallásnak a latomban és nélkül való háborgatójának, ki az égheknek Vráta, minden Királyoknak Királya, idősségére elégségesképpen, tanácsával egyetemben, ismerie, és fel fuvalkodásból való szabadsághoz magának ne vegyen.

Báthori István, az Lengyeneknek kedves Királya, hármat mondott, hogy Isten magának tartott: *Ex nihilo aliquid facere, scire futura, et dominare conscientijs. Reges enim, Reges et Domini sunt populorum non animarum.* Semmiből valamit teremteni, idővendőt tudni, és az lelki ismereten uralkodni. Mert az Királyok, Királyok és Vrak az kösségen nem az lelkeken. Az kösséget az küllő tisztelekre kénszeríthetik, de hogy így vagy amugy az ő sötétben hídgyen nem.

Mint jól tudja ezt Theodoricus, mikor azt mondotta: *Religionem imperare non possumus, quia nemo cogitur ut credat invitus.* Az vallást nem

nem paranczolhatjuk, mert senki nem kénszeríthetik, hogy hídgyen akaranyánélkül. Az ki azt merésli czelekedni, arról az menyői bíronak, ki minden ország bíránál helyb való, bármor kel adni, az haragnak, rongatásnak, nyomorúsághnak, háborúságnak, pusztulásnak, lövéségnek, homályosságnak, kődnek és felhőknek amaz nagy napján. Boldogok azok, az kik akkoron vigyázásban tanácsainak. Az az: Igaz hűben, Isteni felelemben és Senti életben, mert ők lesznek örök életben. Sap. 1. 16

III. Noha David Király, az Vrakosdókat Isteneknek nevezi, mind az által nem úgy, hogy ez méltóságos titulusban el hívén magokat, Istenről el felekezzenek, és ilyen módon el kevelyedgyenek, holott az Királyok is minden kétség nélkül, mint egy közember, meghalnak, mint akar ki minden Fejedelmek el hullanak. Psal. 82. 6.

Háromról emlékezzék tehát megh az Király: Elsőben, hogy halandó embereknek paranczol: Másodszor, hogy az törvényből paranczollyon: Harmadszor, hogy nem paranczol mind örökké, hanem annak valamikor végének kellenni.

Philippus Macedo, egy inakát csak azért sokot volt tartani, hogy minden reggel bé mennyen hozzája, és ezt mondgya: *μή μνησθαι* Simoni. dec.

Ἐμνήσθη. Memineris te hominem esse. Ems
lekezzél megh, hogy te hálandó ember vagy.
Esebe jutani és emlékeztette arra, hogy nem
mind örökké maradná megh az uralkodás
ban, hanem annak egy olykor véget érkezo
taná az sárgito halál. Idvösséges dolog az
embernek maga meg ismérése, de felene igen
nehéz, mint Görög orfághnak hat bölczel

Juvenalis.

Staculus e

stelo de

secundis

γυνῶν

εὐτοπ.

ismérni.

Ebből is és

hármazik kő az

isten

nek

szelme,

az mint

Bernhardus

Doctor

írja:

Noveris te,

ut Deum timeas,

noveris ipsum

ut aequé

ser. 17. &

ipsum diligas,

in altero

initiarv

ad sapientiam,

in

altero

consummaris:

quia initium

salutis,

timor Do

mini,

&

plenitudo

legis

est

nek szelme, az mint Bernhardus Doctor írja:
Noveris te, ut Deum timeas, noveris ipsum ut aequé
ser. 17. & ipsum diligas, in altero initiarv ad sapientiam, in
altero consummaris: quia initium salutis, timor Do
mini, & plenitudo legis est charitas. Quemad
modum ex noticia tui venit in te timor Dei atq; ex
Dei noticia Dei iudem amor: Sic é contrario, de
ignorantia tui, superbia, & de Dei ignorantia ves
nit desperatio Deum itaq; time, & mandata eius
observa hoc est. omnis homo: Ergo si hoc est o
mnis homo, atsq; hoc nihil est homo. Ismeried
te magadat, hogy az Istent szeljed, ismeried
őret, hogy őret igazán keresled, az eggyekben
késinietel az bölczeségre, az másiban el vé
gezetel: mert az idvösségnék elei, az Vrnak
szelme, és az iörvénynek helyessége, az keres

let.

ter. Miskeppen az te magad megh ismeresé
ből hármazik te réiad az Istennek szelme, és
az Istennek ismeretiből ismét az Istennek ke
reiet: Így visontagh az magad ismeretleno
ségeből, kevéységh, és az Istennek nem ismer
eséből kérségoen való eszi idő. Annakokáére
az Istent szeljed, és az ő paranczolatit megh
tarczad: Ez, minden ember: hogy ha azére
ez minden ember, ennélküi semmi az ember.
Nem kell tehát az Királynak és egyéb Vra
kodóknak dolyfősségnék lelkével, mint Na
bogodonozor Istentől el felekezniek, holot
Omnia scrutatus quaecunq; sub ethere sunt

Inveniet præter nomina vana nihil.

Et sciet hoc saltem felices esse futuros

Qui metuunt verâ simplicitate Deum.

Mindeneket valamellyek az égh alatt vadnak
megh vizsgálván, semmit egyebet nem talál
az hűában valósággnál, és csak azokat talál
lya boldogoknak lenni, kik igaz szelidséggel
szelik az Istent

Az fel fuvalkodásban való maga hűségh,
gyakorta megh sokot zódelleti, és eleitől Ezek
fogván nagy sokakat, az iörésségnék iömlő: 10.
ezében váratlanul bé ragadot, és naponként
bé ragad. Ennek, az mint Hugo írja, &c. Decla
keret, négy fel körti üstökű lovak vonják: ani. li. 6.
Az első: Amor dominandi, az uralkodásnak
kévánó szereteti. Második: Amor proprie

C 2

laudis

laudis, önnön maga diczekedétségnek kedvelése. Harmadik: *Contemptus*, másoknak meg utálással való megvetése. Negyedik: *Inobedientia*, engedetlenség. Mint az egész bekérnek, az kevélységnek hincóianak négy kerekéi vadnak: Azok között első: *Instantia mentis*, elméiének bizakodásából való hánkonarása. Másik: *Arrogantia*, Kérkedékenységg. Harmadik: *Verbofita* czeczogás. Negyedik: *Levitas*, Hivóságos haylandóság. Az lovaknak koczi: *Spiritus superbia*, az dőlő lössghek lelke. Az kik az bekérben ünek: *Filius huius seculi*, ez világnak herető fia. Az lovak zábolázhatatlanok, az kerekék gyorsan forgok, az koczi el fordult elméü, az kik az bekérben ünek, erőtelnek. Azért az orfágh gondviselőiének, hozzá tartozó tanác: Vrackal egyetembe, ez bekérben nem kelülni, zábolázhatatlan lovakra, el fordult elméü koczifra, nem kel magat bizni, megh gondolván, hogy mindenek el mulnak, az Isteni heret-nélkül, mint iöl mondotta egy némintemü ember:

Thom. de
Imit. Chr.

Omnia prater eunt, prater amare Deum.

Mindenek el mulnak az Istennek heretü ki.
Innocent. vül. Az kevélység az tornyot el romlott
de vilitate
conditio.
bis huma.
az nyelvnek két vértete, Goliathot az föld
höz verte, fel akasztotta Amant, megh öle
Nichanot, el vértete Antiochust, el borított

12 Pharaht, megh öle Sennacheribot, kevély Vracknak Kiráij bekekei el fordította, és az kevély nemzetségeknek gyökerekei megh Lue. 20. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

IV Az egheknek Vra Istene, az Vrackodokra bizarrat gondviselésnek talantomáról, seméy herént, az közönleggi számadásnak napján, mindenekről minden kedvezésnélkül számot fogh venni.

Mint ezt iöl tudra az kerefiyén Iosaphat Király, ki intette az ő utánna való bírákat, hogy az orfágnak ílleiben, nagy Isteni félelemmel, hőszeggel és tökéletességgel czelekedgyenek, mikor nekik így állott: Iöl megh, Ch. 10. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

ben tanítatunk:

Quamq; dedit norma est una sequenda Deus.

És az mely regulát Isten adot, azt kel egyedül követni. Mert csak az Istennek törvénye, nem némely homályos világiak decretomáinak része, és valamely igazsággal ellenkező rendelkezés, az életnek regulája. Moyses is hogy inkább az emberek az törvényekhez édesíthesse, együtt azokból kü folyo diczire:

Deut. 4 tekről ilyen módon szól: Az ti bölcseségek és értelemtek ez lészen minden népek elői, kik halván mind ez paranczolatokat, ezt fogják mondani: Bizonyára bölcs ez az nép, értelemes és nagy nemzetiség. Mellyeket az kívánnya Moyses által Isten, hogy az törvényekben mindenekről ő ismételtesék, mely úgy lehet megh, hogy ha Isteni felelemben folynak az ísiletek, mellyeket Isten sem tilt, sőt inkább parancsolja. Moyses ötödik könyvének tizen hatodik részében, az tizen nyolczadik és tizen kilencedik versekben. Megh marad örökké amaz regulája az Istennek: Az kik engemet ismételnek, azokat meg ismételtem, de az kik engemet megh utálnak, megh utálatainak. Folyd azért az Isten. Ha penighlen az Istennek szeretési régedet ismételre és ísiletekre nem hozhat, indiczon az ísilete bírónak felelme, az gehennának rötégébe, az halálnak halála, az pokolnak kínnya, az

aug. lib.
9 de A.
mima,

megh

megh olthatatlan üznek lángja, az Gehime nom avagy Tophet völgyének mardosó ferege, bűdös kénkü, láng és minden nyavalya. Ebebe vegye az Magistratus, hogy ha az nép minden Isteni felelemnélkül, az sok rendbeli gonosságra hanyat homlok kezd menni, sem Istennek sem Királynak és az alai lévő igaz bírálókkal nem gondol hanem az Istennek és az orságnak io rendelkezési ellen gőkösságra, tolvaylaira, paráznságra, tobzodásra és egyéb izegéret vétekekre bátran menend, ezekről úgy elmélkedgyék, mint Istennek ngy van való büntető ostromról, kik az sok vétekekre kösve keznek az orságra mellyekkel az Isten haragiának üzei, az nép és az Király fel gericsötette. Ennek mi képpen vehetni eleit Istenias Propheciának írása meg mutatja, melyben így szól: **Davidnak háza** azt mondgya az Vr, hamarssággal tegyetek igaz ísilete, az nyomorulat menchétek megh az nyomorogatonak kezéből, hogy az én haragom mint az tűz kü ne mennyen, és fel geriedgyen, és ne legyen ki megh olthassa, az ő czelekedeteknek gonosságiert. Indítassanak ezekből az gondviselők, arra az Isteni felelemre és ísilete, mely in ez világon üjonnann sülöngeti emberben lehet és ehetik.

ter. 81. 20

V. Ezt penighlen akkor dicziretessen mutogatják, mikoron mind az két táblán

C 4

való

való paranczolatokat igyekeznek teljesíteni. Berént az országban megtartani és őrizni. Az O Testamentombeli jó Királyok, sok dicziretes dolgokat cselekedének, de semmivel inkább nem diczártnak, mint hogy avagy az Istennek bálvány imádás által, meg homályosodot tiszteletit. Vissza élébbeni formáinak ündöklésére hozzák, avagy minden erejekkel élé mozditonak. Mint Dávid Király Saul halála után, mely jó indulatya Dávid Királynak kürtzik ez mondásból: Hozzuk megh az mi Istenünknek ládáját, mert Saul idejében mi azt megh nem keressük. Az Saul idejében az Istennek tiszteletit böczületiben nem vala, azért egyenlőan karaiból, az Istennek ládáját Dávid el hozza Gíriathleaimból, hogy Jerusalemben vigye azt, de mikor az Isten Vázát az urban (mint hogy az Isten frigy ládájának gondviselese nem ő tiszti, hanem az Levitáké volt) megh ölte volna, az ládát Obedom házánál hadia. Az Isten tiszteletihöz való buzgósága Dávid Királynak világossan kürtzik, az ő ékes sóltáriból, kik közzül az tizen hatodikban az mondgya, hogy még csak nevé sem vité fel az bálványoknak az ő aikiara.

VI. Az hatalmasok, Czáfárok, Kírá-
lyok, Fejedelmek és egyéb Nagyfájos Vrak,
emlekezzenek meg arról, hogy az Isten az ő
alattok.

alánok való népeknek pástiorává ienne őket.

Istenek és az Iehova igaz Istennek felken-
tési viselői. Igyekezzenek tehát az menyői
karokban mennél többet az ő alattok lévő
lelkek között megh nyerni. Nem csak az
Prædikátorok isteni, hanem az Királyok és
egyéb Vräkædöké is, sőt ökis Prædikátorok
nem egy mondom, hogy valamely Anyas-
egyháznak prædikáló feleiből, az törvény-
és Evangeliomot, mint az legitime ordináltas
tot Prædikátorok, az kösségnek prædikál-
nák, avagy az fenti Sacramentumokat küsöl-
gáltatnák, hanem az kik ezekre, bellő és küla-
ló hivatal által, kivály-képpen hivatván
vadnak, azokra való vigyázásokra nézve,
hogy az Evangeliomnak érdemes izeneti,
az ő alattok lévő népek között igazán hirdet-
tessék, és hogy ne hadgyák az Prædikátorok-
ról való gondviselést, tellyességgel csak az
balgatagh kösségre, ki semmi jó ülelet róla
nem tud tenni, ki miczodás legyen, hanem
az iuhoknak köntölésben, megh az ragado-
zó farkasokat is bé vési. Ha országú min-
deneknek gondviselőivé, választja Isten ef-
közök által az Királyt, az Prædikátorit
deknek is, kik az Királytól és az ő iróló bírái-
tól, in temporalibus, sok testi dolgokban, fog-
genek, és v. fontagh az Király, az ő seregével
egyetemben, in spiritalibus, lelki dolgokban,

Hie tamē
tēperātes
agēdū, ſi
cui fecit
Galhoatē
18. Azigaz
vallaſſol
gendorvā
ſelhernek
de pradi-
katorokā
es Lipere
ſiecka nē
tchēnik
19. magokas
valobā es
tellyteſg.

Hogy ſik
elzúgaf az mennyben lelki tanítók, az igaz Prædiká-
lak eſſe. toroktól.

ſarkodg. Ezért paranczolta lakab Király az ő ſínak
az paplag
gul hogy ſenki nagyobra ne böczöljön. mint

Kiralyi a- az íó Prædikátori. Bizonyára méltán: In

pandek. 2.
köznyv Ecclesia ſiquidem maior dignitas nullius eſt, quam
agnat in qui ſanctiſſimum, à Deo in totum mundum propa-
gand. opit. gando munus ſalutis accepit. Mert az közönſé-

ges Anya ſent egyházban ſenkiinek nagyob
méltolága ninczen, mint az ki az egész vilá-
gon az időſſégnek hirdetéſnek ſent. ſíbis
az Iſtenről vallára vőne.

Megh czalanatik és megh czal az, valaki
azi mondgya: Nem iutokam megh kuldus-
láſra, hogy Prædikátorrá lennék, csak az Iſ-
ten Prædikátorrá az ki egyéb módon el nem
élhet.

Nath. Vir pius eſt cœli, malus eſt uſſuris alumnus

Chis. Quos igitur cœlum diligit, odit humus.

Az éghnek ſerſis ſent, az földnek ſerető-las
kosa gonoz, az kiker azéri az éghben lakos
zó Iſten ſeret, azokat az földi emberek győ-

1. Joh. 2. 10. lólik. Mivel hogy az Iſtennek és ez világha-

19. nak ſerelme egyyüt megh nem maradhat,

Jac. 4. 4. mert valaki akar ez világnak baránya lenni,

az Iſtennek ellenſége lésen.

Eſſete tudatlanoknak beſédeket meg veő.

Vraikodók, Iſtenſelő vóliokat akkor ſeleſez is

gen mutogatnyák, mikor az Eccleſiákra és ke-

reſe

reſen Oſkolákra. borigalmatoi gondol vi-
ſelnek, melyben böldogh előmeneteli is véſe-
nek, hogy ha azoknak íó módgyával való
rendelére. ölalmázására és éppitſére erő-
ködnek, romlásokat peniglen és méltó időves-
delmeknek le állitására vagy erőſſackal való
el vétele, minden teherſégeckel eltávoztat-
tyák.

Az íó Oſkolák ből ſármazik az íó és tudos
Király, Nagylágos Vr, Tanacz adó, és igaz
Leiki Tanító, akar mint mondgyon ellene
az vak paraſti köſſég, és egyéb íó iſtlenűk
megh ſóſtatoi tudatlan, hogy minden gon-
noſſagh az Oſkolák ből véſen eredetel. Egy-
kettő avagy ennél íób, hogy ha tanáttatik az
kereſtyén Oſkolákban nem íó, ſerges és hite-
ván, az egész Iſtennek veleményes kerſet, és
abban levő minden tagokat, nem kel mind-
gyaróſtkárhoziarni. Tizen ketten vólianak
Chriſtus Vrunnak tanítván, meg is azok
közűl egy, az ludas Apoſtol, harminz ezűſ
penzen, mint egy tizen nyoliz Magyar ſo-
rinton, el adta az ő Meſterét.

Proh vir Apoſtolicus quam turpis Apoſtata factu ?

Ah az Apoſtali ſerſu mely utálatos hűdő ba-
kattaló ! Noha ez az Iſcarioris brolatő
ezokolákban tanáttat, az tanítványok kö-
zűl, mindazáltal Chriſtus Vrunk Oſkoláſta,
az Meſter, és az íób tanítványokat, nem el-
megh.

Scultera
Conc. 3.
de Paſſe,
Ieſu C.

megh verned, és kárhoztatnod, hogy te kárhozatra ne vesséél.

Claud.

Fallitur & fallit vulgi qui pendet ab ore.

Megh czalattarik és megh czal az, valaki az kösségnek bebedétől halgat és lűgh. kinek híjában való mondási és bebedi anníj báme nak, meníj habiai vadnak az tengernek, az félvéfnek ideien.

Egy Pápa ez kérdésre: Micsoda volna az igazság? Balzus igazságtól legh mésebb. azt felelte: Az kösségnek értelme. Mert valamit diczir gyas lázatra méltó: valamit gondol, híjában való: valamit mond, hamis: az mit nem íaval, íó: az mit kedvel, rof: az mit fel magasztal, alá való. Ezért mondotta Seneca: *Nunquam populi populo placere. Nam quae ego scio, non probat populus, quae probat populus, ego nescio.* Soha nem akarom az kösségnek kedvében lenni. Mert az mellyeket én tudok, nem íavalya az kösség, az mellyeket az kösség íaval, én azokat nem tudom. In kel hat arra figyelmezní, nem ki mit mond, hanem ha igazat mondé avagy nem, íól íülé avagy nem.

VII. Az Isteni óladatot Vrálkodónak, sáneitlenül elméieken kel forgatniok, micsoda legyen fő ístiek, melyre nézve Isten íól Isteneknek nevezienek, mely nem egyéb hanem hogy az Isteni ístieiben foglalaton

lok

lok lévén, az Istennek termébeit mutogassák, a Chríst az íó íő ighazái megh óltalmazták, és eléb 6. mozdíczák: az gonosbát és hamissat megh büntícsék és el vessécsék: az álom magyarázó Lev. 30. és íővendő mondó váraslokat, az Isten nevé 6. 24. 16. nek káromloít, az kik az ő Anyokat és Anyokai nem ístíelik, paráznákat, bálvány ístímadokat, és egyéb gonosb íevő embereket, az Isten íórvényének ístíán való meg íarításáért, az nép közzül kű gomlállyanak. Mert híjában való az íórvények, hogyha az büntícsék kű nem íólgáltatának. Aríst. 80. Polít.

Hogy ilyen formán az Ecclesiákban, Ókolákban és egyéb gyülekezetekben, csak az egy igaz Isten egyedül ístíelícsék, mínt az első íablán való paranczolatok kívánnják. Tegyenek ístíelícsék és igazságot, az nyomorultat megh mencezék az nyomorgatónak kezéből, az íővevényi, árva és ózvegyet ne nyomorgassák, és az áriailan vérték kű oníásíól kezeket ístíán íarczák, mínt az második íablán való paranczolatok kívánnják. 10.

Hogy penighlen az Királynak hívatallya, mínt egy íündókló íúkórból, az írásból ki ícsék, rövideden így íámlálhatom elő:

I. Az igaz vallásnak bé vétele, óltalmazása, és az Isten düczöségének, s-az emberek ídvölícségének,

nek, az ő tehetőséghe bérént, előb mozditása.

Mint erre való példák: Ezechias, 2. Reg. 18. 3. 4. 5. David, 2 Sam. 6. 20. 21. 1. Reg. 2. 1. 2. 3. Saul, 1 Sam. 10. 10. és Iosias, 2 Reg. 23. 2. 3. 4.

II. Az bálványoknak és az Isten törvényével ellenkező rendelkezéseknek elrontása.

Minémű Király völt, Afa, 1 Reg. 15. 12. 13. és Iehu, 2 Reg. 10. 25. 26. 27. 28.

III. Az bálványokat elrontván az igaz tudománynak hirdetésben való forgalmatos gondviselése, és az Istentől paranczolatot ceremoniáknak meghartása.

Mint erre példák: Az Assyriabeli cének Királya, 2 Reg. 17. 26. 27. Iosaphat, 2 Chron. 17. 7. 8. Nabonodonozor, Dan. 3. 28. 29. és Darius, Dan. 6. 25. 26.

IV. Az mi eleinknek igaz valóságoknak

lásoknak bent és fegyhetetlen életnek, tehetősége bérént való követése.

Minémű völt, Afa 1 Reg. 15. 11. 100. Iosaphat, 2 Chron. 17. 3. 4. és Ezechias, 2 Reg. 18. 3.

V. Az népnek bentségével és igazságával való példa adása, és azoknak, kivályképpen drágaságnak idején, táplálásokról való gondviselése.

Példa erre: David, 2 Sam. 6. 14. 8. Chron. 18. 14. Iosaphat, 2 Chron. 19. 6. 7. Ioseph, Gen. 47. 23. 24. És Samuel, 1 Sam. 12. 23.

VI. Az Istentől rendeltetett ceremoniáknak, az néppel egyetemben való bentséges meghtartása, az Istentől és az Anyas:egyházától válasttatot és hivattatott illendő lelki tanítóknak, minden helyeken lévő Ecclesiákban, nagyhátsón való helyheztetése.

Minémű

Minémű volt: Salamon és az egész
Izrael, 1 Reg 8 62 63, 64 Eze-
chias és az egész Izrael népe, 2 Chr.
30 1 2. Ismét Salamon, 1 Reg 2.
26 27, 35. És Ezechias, 2 Chr 31 2.

VII. Az országnak rendelése-
ről és gubernálásáról, az Istentől
való tanács kérdése; az az: Az í-
rásból, melyben szól az Isten, és
annak igaz hirdetőitől való érte-
kezése, és annak berént való en-
gedelmessége.

Miképpen értekeztenek: Josue, Es-
leazartól, Num. 27. 20 21, 22 Saul
Samueltól, 1 Sam 10 8 9 Josaphat
és Achab, Micheastól, 1 Reg 22 5.
7. Iudának, Izraelnek és Edomnak
Királlij, Eliseustól, 2 Reg 3 11 12.
Ezechias, Esaiastól, 2 Reg 19, 2. és
Sedechias, Ieremiasztól, Ier. 28 14.

VIII. Az közönséges nyomo-
ruságnak idején, az népet paran-
czolat alatt, (ha egyéb módon né-
menne) az igaz poenitentia tartás-

ra,

ra, és bűbéli könyörgésre való
kényszerítése és intése.

Mint eselkettenek: Josaphat, 2. Chro:
20. 3, 4, 18. 19, 20. Ezechias, 2. Chre
32. 6, 7, 8. és az Ninivébélieknek ki-
rállya, Ion: 3. 6, 7.

IX. Az Isten házának megé-
pítése, melyben az Istennek igaz-
zán való tiszteleti hirdetteffek.

Minéműnek lenni találta: Salo-
mon, 1. Reg: 5. 4, 5, 6 Josias, 2. Reg:
22. 3, 4, 5. Cyrus, 2. Chron: 35. 22, 23.
és Darius, Esdr: 6. 1, 2, 3.

X. Iámbor és Isten felőkereb-
tyén férfiaknak, az népnek igaz-
gatására méltoknak és illendők-
nek, a Præfectusságnak tisztire va-
ló fel emelése és rendelése. David
király peniglen bőfegessen megh-
irja, minémű férfiak illendők az
király udvarában. Ps: 101. 4, 5, 6, 7.

Mint Moises választot heiven férfiao-
kat, Exo: 18 21, 22. David, 1. Sam: 8.
14, 15, 16, 17, 18. Salamon, 4 Reg:
2. 34.

2. 34. 35. Item. 1. Reg: 4. 2. 3. 4. 1.
Reg: 11. 28. Iosaphat, 2. Chron: 19.
4. 5. 11.

XI. Az perlekedésben való ügynek jó értelemmel való, meg vizsgálása, s előbbör nem csak az egyik félnek, egynéhány hihető okából való sententia mondása, hanem mind az két félnek causájoknak jól megharostálások után való eligazítása.

Mint régenten az Izrael nepe, Iud: 20. 3. Iosua. Ios: 9. 19, 20. és Salamon, 1. Reg: 3. 23, 24.

XII. Az bomszédságban levő Gubernátorokkal királyokkal és Fejedelmekkel való bövetségének, és békeségének szerzése és megtartása.

Miképpen Abrahám Abimélekkel, Gen: 21. 27. David Hanunval, 1. Chron: 19. 2. Salamon Hirammal, 1. Reg: 5. 12. Pharaohval, 1. Reg: 3. 1, 2.

és az

és az környül való királyokkal, 2. Chron: 9. 23. 24.

XIII. Az igaz vallásnak oltalmazásáért, avagy meguijtásáért, és a nyilván való pártosok ellen, királyi méltóságának megtartásáért való hadakozása.

Mint az Sodomabélieknek öt királyok, négy királyok ellen, Gen: 14. 8. 9. Ehud, Iud: 3. 28. 29. Samgar, Ibid. vers 31. Debora és Barach, Iud: 4. 14. Gedeon, Iud: 7. 22. 23. Iephihe, Ibid. cap. 11. 32. 33. Ioab: 2. Sam: 10. 12. David, 2. Sam: 20. 6. és Ezechias 2. Reg: 18. 7. 8.

XIV. Ellensegének megbüntetése, és az ártatlanokhoz való engedelmessege.

Mint ebben elől írok vóltanake Iosua. Ios: 8. 26. 1. Sam: 15. 33. 34. Saul irgalmasságot cselekeszik Kenesussal, 1. Sam: 15. 6. és Salamon, 1. Reg: 1. 52.

XV. Az Anyaszentegyházal, és a keresztényen iskolákkal való

D 2

16 days

Ez. 49. 23

ló daykálkodása. Esaias Prophe-
tának amaz jövendőlése szerint:
Es az királyok lésnek te tápláló-
id, és az királyné asszonyok te
daykaid; hanyat homlok le esnek
te előtted az földre, és az te talpa-
idnak porát nyallyák, és meg tu-
dod hogy én vagyok az Ur, és
hogy nem ségyenülnek meg az
kik engemet várnak.

Via nyitot erre Iosias király, 2.
Reg: 22. 4. Pharaoh, ki az Izrael-
nek, Aegyptomnak legh iob földén,
melly hivattatot Gofennek, szálást a-
dot, Gen: 47. 5. 6.

David, 1. Crhon: 29 2. Hiram, 1. Reg:
9. 10. Ezechias, 2. Crhon: 31. 4: 5. Cy-
rus, Esd: 1. 6, 7. Darius Longimanus,
Esd: 6. 3. 4. Abedmelech, Jerem: 38.
7, 8, 9, 10. Az nap keleti Bölcsék,
Mat: 2. 11.

VIII. Nem iót kívánnak annakoká-
rt az közönséges polgári társaságnak, mind
azok, valakik az ő és uy keresiyeiség nélkül
való Anabaptistákkal egyetemben azt kiá-
nyák,

nyak, hogy az Magistratus az országban nem
bükköcs. Szintén ugy cselekednek azok,
mint mikor az haitót csak szabadon bocátas-
nák, kormányos mesternélkül, az veszedelmes
tengeren, az koczában bé fogot ió kövér lo-
vakat, koczásnélkül az széles mezőn; Szintén
igy akariák az országot meg fosztani az ő le-
kéről az ő Magistratusától, ki Afsistens for-
mának nem ok nélkül nevezték. Mert miké-
pen az haitós mester, az haitó állományának fosz-
gyatkozása nélkül, az haitótól el mehet; Igy az
király is az ő országától, annak természetének
meg romlása nélkül, el válhatik. Nem külö-
ben elmélkednek azért, mintha a vad oros-
zlányokkal, az felid ökrökkel, az sene farkasoka-
kal, az engedelmes bárányokat, égben rekes-
tenék, és azt mondanák: Ellyetek és egymás
között eggyességben maradványok. Az mint a
farkasok, az juhokkal; az vad oroszlányok,
az ökrökkel lakoznának; Igy az országnak
népe mely iók ből és gonoszokból, feligyeka-
ból és kegyetlenekből áll; maradna meg egy-
más között, az supremus Magistratus nélkül, ki
mind cseket közöttök lakozván eggyes-
ségben tudgya tartani. Ha az ország népe csak
magának hagyatnék, mindenek undokul
senékel fel fordulnának, kinek kinek az mi
iónak teizenék az ő semei előtt, azt csele-
kedné. Mint ki tezik ez a Persáknak (hogy
D 3 Nema

Jud: 2. 27.

Exod: 20. 23.

Nemzeiünkről ne szóllyak) régenteen való sokásokból, kik az királynak halála után, az népek őiód napiglan való szabadságot engedtenek, az nép az őiód nap alatt, minden dúlást és fosztást őr, az országot gyilkossággal, paráznasággal, tobzodással, lopással, és egyéb ékietlen vétekkel fertézteték, minden rendnélkül járván nem úgy mint az Sásák, kiknek nincsen királyok, mind az által minnyáian ssep rendel mennek egymás után. Annak utánna meg tiltottanak mindeneket, és uy királyt őrtenek: Ezi peniglen csak azért cselekenék, hogy azzal megh akarták próbálni, ha csak magának hagyatuk az kösség, menyire követi, az istiesleges dölgoakat. Sokkal aláb valók az embereknek állapattok ez aránt, az oktalán állatokénál. Az vad oroslyán, az orosylánnal nem hadakozik; Az kegyetlen medve, az medvével nem harczol; Az fene farkas, az farkast meg nem őr; De az ember az Magistratusnélkül, egymást annyira meg emészi, hogy igazán mondassék amaz példabeszéd: Homo, hominilupus. Az ember, az embernek farkassa. Az orság népe az istennek törvényére semmit nem nézne, ha szabadsága volna, de a keresétyén, Isten felő Magistratus mind az két lábán lévő parancsolatoknak által hágoi, kegyény büntetéssel meg sokia büntetni, és az kikhez

kikhez őrgalmasnak kel lenni, őrgalmas. Vgy tarta meg okossága berüni, az őrgalmaságot, hogy meg ne bancia az őrgalmaságot. Igen is bőkleges tehát, az isten törvényének őralmazója az országban, őr iób gonos Magistratusnak lenni, hogy sem mint annélkül volna az ország. Erre nézve mondotta Arany Sáiú Senti Iános: *Præstat Regem Tyrannum habere, quam nullum.* Iób Tyrannus kegyetlen királynak lenni, hogy nem mint semmi nem volna. Cornelius Tacitus is: *Præstat sub malo Principe esse, quam sub nullo.* Iób gonos Feiedelem alatt lenni, hogy nem mint semminémű alatt nem. Ezeket az David király, hogy az isteni őrteletben épületek vehessenek, imigyen szóluya meg mondván: *Ti királyok legyetek esefek, ti földnek bírái* ranoilyatok, őrlgallyatok az Vrnak felelemben, és őrüllyetek néki rettegésben. Czókolyatok az néktek küldői fia, hogy megh ne haragudgyék, és elne vehessen az ti utatokban. Meri hamar fel geried az ő haragia. Bédogok mind azok, kik biznak ő benne.

In Homil:
populum
Antioche
num ludic
17. 6. & 21.
75.
Hist. lib. 3.

Psalm: 2. 10.
11. 12.

D 4

HAR.

HARMADIK

RESZ.

AZ IGASSAGROL.

I.

Az Királynak első ékeffége, az Isteni felelemről, eddig állottam; Következik az második felebaráttyára néző első ékeffége, melynek mindennekhez mint az sima arany almának, egyenlőnek kel lenni, kit az bölcsiek az dolognak, az ember elméjevel és szívával való egyenlőségének lenni mondanak.

Igazság.

Hec mensura rei, est in mente vel ore loquentis:

Esse ulla in toto sitamen orco potest.

Ez az dolognak mérleklője, az álló embernek elméjében avagy beszédében, hogy ha mind az által az ő egész avagy teljes beszédében lehet. Basilus peniglen, az embernek tökéletes elméjéből származó igaz szónak lenni méltán nevezi, mellyel az Istennek hasonlatosságához közeleb járulunk, Ki önnön igazság, annakokáért hadgya és pa-

rancsola

rancsollja, hogy el távoztassuk az hazugságot. Innen kétrendbelinek lenni találhatók az igazság: Az első állat szerint és önnön magától való, Ez az igazság önnön maga az Isten, kinek szájából soha hazugság nem származik. Mint Móisésnél vagyon írva: Nem olyan az Isten mint az ember hogy hazudgyon, és nem embernek fia, hogy el változtassa ígírését: ő mondotta tehát nem mívelné meg: állót és nem tellyesítenéie meg? Sőt valamellyeket ígér, mind azokban fogadást éppen meg tartja, és az ki az ő beszédében kételkednék, nem igazzá tenné őtet, mellyert ki sokor az Istennek büntető ostroma származni. Még az Bithia nevű Pharaoh leányától, az Nilus vizéből ki vétetett kedves szolgálásában is, Móisesben, meg büntette Isten, az ő beszédében való kételkedését, midőn az nép Isten ellen zúgolódott az pusztában, és az somiúságnak miatta Móisesre akart támadni. Móisesnek Isten meg parancsolá, hogy

Num: 23.

19.

1. Sam: 15.

29.

Psal: 89. 34.

36.

Dan: 9. 4.

Num: 20.

11.

ben van

D 9

ben való kérdő beszéde is Moisésnek, nem volt hihetelenségnélkül, mellyet kentőselekedetével nyilván meg mutator. Mert hogy ha az Isten beszédének hit volna, csak egy szer úttal volna is az kősziklát, elég víz forr volna ki, két ízben való suytása peniglen, hihetelenségének bizonyos jele. Azért Isten Moisésnek az Nebo hegyéről, meg mutatja Canaan földét, de bé nem vitte, hanem ugyan ott egy völgyben, a Moabnak földén, Bepeor ellenében, Istentől eltemetett. Innen sokiak Moisésről mondani.

Rura Palestine poterat invisere terra:

Ni dubitavisses rupe salire lacum.

Canaan földének Syria tartományát, (az vagy Canaan földét, egy részének nevezetűt is lát, Synecdochicō értevé az egész földet) meg láthatad volna, ha nem kétkeltél volna, hogy az kősziklából víz fakadhat ki. Nincs en azért ez állat szerint való igazságnak beszédében változás.

II. Az második igazság az emberekben találrik, mely nem állat szerint való, hanem változás alá vettetik, és az elsőül véssen eredet. Miképpen az hold az naptól szenn rállyá, véssé az ő világát; így az emberek az ő elméikben és beszédekben való világosságnak igazságát véssik az Istentől. Mert Istentől vadnak minden idő, ismét Istenz fordult

fordulnak vissza. Az felhők az tengerből vesznek eredet, ismét csikúlásoknak resolucióit vévén, vissza folynak az tengerbe. Így minden rendbéli idő és időkeletések, az Istennek ki mérhetetlen tengeréből származnak minden állatokra, és ismét ugyan azon Istennek ki mérhetetlen tengeréből térülnek vissza. De ez az emberekben való igazság, mint hogy mindenek változás alá vadnak vettetik, az embereknek romlot természetekből származot fogyasztásokkal bővölködik. Gyakorta az ember nem igazat mond, az ítéletben az igaz törvényt el fordítja. Az Istentől peniglen efféle fogyasztások nagy távul vadnak, mellyek az emberekben bőségesen lakoznak, mivel hogy: *Omnis homo mendax, solus Deus nisi verax.*

Psalm: 116. 2.

Rom: 3. 4.

Minden ember hazug, csak az Isten egyedül igaz. Ez az *via negationis*, melyből még az Pogányok is, meg sokiak isméri az Istent, kiről Arcopagita Dienes azt írta: *Noster intellectus triplici via à rebus creatis ad Dei notitiam provehitur, via nimirum causationis, eminentie & negationis.* Az az, Az mi elménk az teremtet állatokról, az Istennek ismeretire hatrom uton vitetetik fel; az teremtet állatoknak, úgy mint Isten munkáinak, utyán; az mi bennünk ragyogo időkeletességnek utyán; és meg romlot fogyasztásoknak, Istennel

Libri de Mist Theo lo. 6. 4. & 7. Mint Kerk. Lib 1. Syst. Theo 2. 2. citat. lya.

Istennek nem tulajdonításának utján. Mert az teremtet állatoknak semléletéből az Isten, úgy mint azoknak teremtetőit, az természetben hagyatott Isten ábrázatának híkráczkái által, az ember meg ismérheti, úgy mint az földnek az levegő égben mozdulhatatlan képpen való helyhezietéséből, az ő hatalmaságát, az földben és egyéb teremtet állatokban béoltatott erőből és állandékokból, az ő adakozó jó voltát; az napnak, holdnak, csillagoknak, és az egész világnak sápen elrendelt sokaságából, az ő déli világánál inkább szülő bölcsességét. Mint sáintén az jó áczmester, az ő sápen el végezet munkáiból láttatik meg; így az Isten, ez világnak sáep alkotmányának el végezéséből ismértetik meg. Nem antalul felelt Remete Antal, egy némúnémű bölcsnek, midőn tudakoznék tőlle, mímódon lakhatik az pusztában könyvek nélkül, elmélkedvén nagy dolgokról: *ô Philosophus, meus codex, natura creaturarum est.*

Universum hunc mihi mundum librorum et instructa bibliotheca vice esse, hanc omni tempore et uberis locorum praesto existere, in eadem merer divinas et coelestes lectitare. Oh bölcs, az én könyvem, az teremtet állatoknak természetek. Ez egész világ könyvei és meg rakatott könyvtarai gyanánt vagyón énnékem, ez minden időben és minden helyeken jelen van.

Præsentemq; sefert quilibet herba Deum. bellua quæq; Deum.

August. lib. 1 de Doctr. Christi: Nosoph lib. 3 cap. 40. Socr. lib. 4 hist. Ecclesiast. pte. 23.

len vagyón, ebből olvasom én az Isteni és mennyei dolgokat. Hasonlatos ehez az mint Clemens Alexandrinus mondott: *Mundi creatio est Dei scriptura, cuius tria sunt folia: calum, terra et mare.* Ez világnak teremtetése az Istennek könyve, melynek három levelei vadtak: az ég, föld, és az tenger. Az első levélnek böltői, az csillagok, és az égi madarak; az adíknak az emberek, minden egyéb földön élő állatokkal egyetemben, és azok között lévő földi csudák; az harmadíknak, az tengerben úszkáló halak, és tengeri csudák. Sőt ez könyvnek annyi böltői vadnak, az menyti teremtet állatok találhatnak az égen és az földön, kik az Istennek dicsősségét nyilván hirdetik, és az embereket, az Istennek dicsőreire kényszerítvén, magok menthetetlenekké teszik. Nyilván értette ez Basilíus, mikor imígyen szólott: *Totus hic mundus, quasi conscriptum quoddam volumen est, prædicans gloriam Dei.* Ez világ nem egyéb, hanem egy sáep írott könyv, mely az Istennek dicsősségét hirdeti. Az tökéletességek utján meg ismértetik az Isten, midőn valaminémű jók és tökéletességek találhatnak mi bennünk, mind azok, minémű hasonlatosságra nézve, Istennek tulajdonításnak. Vgy mint mikor az Isten bölcsnek, igaznak, és irgalmasnak mondgyuk, holott így az emberek nevezetessenek, ő peniglté önökön maga

Rom. 1. 19.
20. 21.
Psalm. 100. 3

Sunt sua
monstra
folio, sunt
monstra
folio.

Psalm. 10. 1.
145 101. 12
Rom. 1. 20.
Hom. 2.
Hexam.

nőn maga legyen az állat szerinti való bölcsesség, igazság és irgalmasság. Az honnan az emberekre valamenyire hasonló bölcsesség, igazság és irgalmasság, mint egy kút főből ki arad és származik, mely bölcsességnek, igazságnak és irgalmasságnak patakján, az kút főnek ismeretüre vitetjük fel. Az első Istentől viszontag, minden romlott természetűnknek fogyatkozásait ki szoktuk rekesztetni. Vgy mint mikor őtet szenvedhetetlennek, halhatatlannak és hazugságnélkül valónak mondjuk. Mivel hogy efféle romlott természetűnkől ki folyó vétek és fogyatkozások, hogy tudni illik szenvedés, halál és hazugság alatt legyünk, az emberekben fel találhatunk; innét azért meg tudjuk, hogy vagy on oly nem, és Lélek, kiől ezek távol vannak, az minden gyarlóságnélkül való igaz Isten.

III. Mivel hogy peniglen az Isten az emberi, minden fogyatkozás nélkül igazságban, szerettségben, tökéletességben és halhatatlanságban, csak az ő idő voltából teremtetett volt, még peniglen az őnnön személyére és hasonlatosságára, melyben ha meg maradt volna, soha becsédében semmi hazugságnak véteke nem találhatott volna; azért immár az ezer után vagy cselekedhetjük vagy nem, mind azáltal Isten mi tőlünk méltán kíván

nyát

nya, hogy minden képmutatás nélkül való igazak legyünk, mind becsédünkben, s mind az orfágnak ültetiben. Ha valaki kölcsönkér száz arannyat adna, melyet hólnap mind el költenél, héában való dologra, vagy adhatnád annak utánna meg vagy nem, méltán kérhetnék vissza tőled, az héában el fejeztet arannyat. Ha el engedné az, aki adta volt az arannyat, tehát az ő ő akarattalából származott irgalmassága volna, ha peniglen ugyan megh akarná rajtad venni, tőmletre veint érette, és onné mind addig ki nem borítana, valamig mind egy fillérig meg nem fizetnél neki, és ezt cselekedvén te veled, igazságod köveinek. Mert az igazság az kívánnya, hogy az kinek adod vagy, ha el nem engedi, ad meg neki, ha megh nem adhatod bűnhődgyél érette: Színtén így az Isten az teremésben, valaminémű igazság teremtet állatban lehet és eshetik, ingyen idő akarattalából, meg adta volt minékünk, nem egyéb kölcsönözés alatt, hanem hogy az ő dicsőségére éllyünk azzal, és így mind vissza adjuk ő neki. Császároktól, Királyoktól, Fejedelmektől, Nagyságos Vráktól, tanácsosoktól, tisztviselőktől, és egyéb rendbeli emberektől, mint övét ez máj napon is méltán kívánnya, noha senki nem adhatná méltó kívánsága szerint. Hogy az Isten az

válasz

vázlatokban az megh fészetei. Vt Iesus Christusért, el engedi, az ő nagy irgalmassága, és ki beszélhetetlen kegyelme. Hogy pedig ez meg fizethetetlen seget, az híhetetlenekben, örök tűzre való véteffel, meg bünteti, és hogy valamíg egy fillérig megh nem fizetnek, az Pokolnak sörét tömlözében, mind addíglan, az az, örökre, meg szabadulhatatlan képpen, kínlódni és gyötörödni hadgya, igazán cselekezi. Mert ez az igazság, hogy az minémű iókélletes igazságnak, sentségnek, és Isten ismeretének két száz arannyát, az teremésben vőtte vala az ember, hogy az Istent, elégseges képpen és iókélletesen meg ismervén, örökké dicshíre, áldgya és magasztallja, az az ember, mellyet Isten magáért adni vőlt, szabad akarattából el iókölzolván, és az Isten parancsolatjának által hágasával magától el vesztvén, ha meg nem adhattya, örökké tömlözőstettség érette, és az örök kárhozáiban, ha más valaki elégseges képpen, az keresésén érette nem kiáltandgya, tehát ő maga sirva kiálcsa: Isten, Isten miért hagyál el engemet.

IV. Az igazságot it ez zavaros világon, Isten azokban kik igazán hisznek, az Vt Iesus Christusban, az ő Szent Lélekének belső képpen való munkálkodásának általa, el kezdi, az isten Sínű örök életben, iókélletesen tési.

Az em

Az emberekben való igaz mondás és igaz írtás, az Szent Lélek Istennek általa, megh újított igazságnak bizonyos gyümölcse, és elalhatatlan mutató bizonyfága, mely igazságnak gyümölcse, mennél inkább bővelkedik valamely királyban, vagy egyéb emberben, or annál bővebben lakozik és iündöklik az Isten, és az ő ábrázatjának megh újulása, az uy Adam, az Vt Iesus Christus, minden ő tagjaival, uy indulatokkal egyetemben. Láttatik ezt, (de csak láttatik azért,) még a Pogány bölc Püthagorasz is érteni, ki midőn kérdének, micsoda dologban volna az ember hasonlatos az Istenhez, azt felelt: Si verum dicat. Ha igazat mondand. Ha ezt az Pogányok közül némelyek, láttatnak érteni, menyivel inkább az keresnyén királyoknak, és gondviselőknak, nem csak tudniok kel, hanem szükség cselekedetekkel meg mutatniok. Az az, Igaz mondóknak, és iórvény iövőknek kellenniek, mennél inkább azzal, az király és utánna való király bírák, az Istenhez közeleb lépnek és vadnak, hogy ilyen módon az igazság hordozza őket, nem ők az igazságot. Az ki az igazságtól megh győztesedik, az vésti el az koronázatot, mert az ki az igazság meg győz, nem ő győztesedik meg, hanem az benne való tudatlanság. Nem úgy vagyon it az dologh, mint egyéb

viadala

viadalban, hogy az ki győzedelmes, az ves-
 si el az koronázatot, hanem egyben semind
 magát meg ismervén, és az meg ismért igas-
 ságot szívében bé plántálván, az győzedel-
 essel az győzőt fel is, illendőképpen megh-
 koronáztatik. Ennek kel regnálni minden
 igazán Uralkodóknak udvarokban, várak-
 ban, városokban, falukban és egyéb helye-
 ken, hogy valami módon, úzeneggyedik
 Lodovicus Gallianak királyával egyűt, azt
 nem mondhatják, hogy az ő udvarokban és
 országokban, mindennekkel bővölködnek,
 egytől megh válva: Kik mikor egy kedves
 embere, az Udvar népe között meg kérde-
 vőlna, micsoda lehetne az mi nélkül bűkö-
 ködnék, az IGASSAGOT felelte, ki
 hozzá hasonlíthatatlanul seb az Görög Hes-
 lenáianál, kinek sínes vőhá mial, Troia el ves-
 set. Nem kevés uralkodóknak, udvaroka-
 ban, kép ábrázatu, és kegyes tekintetű király-
 ne abbony lakozik, kit nagyra bűcsűllenek, és
 vont arany bokaig erő hűsű drága ruhá-
 ban jártnak, de ez az fel lábára gyakran
 fantikál, néha mind az ketőre. Hogy ha ol-
 lyan sebessen fuvo bellő támadand, mely lá-
 bairól öltözetit valamenyire el fordítja, is-
 gen bánnyák (*Veritas odium, obsequium ami-*
cos parit. Az igazság gyűlölséget, az hízelo-
 kedéssel való engedelmesseg jó akaro barát-
 ságos

Szebaz-
 gasság az
 Görögök
 Ilonatanál
 August: in
 Epik. ad
 Hier.

Mondgy i
 gazat bé
 tőrik az
 fejed.

ságos embereket berez.) és érette fel fuval-
 kodot, kevélyen lengedező Neptunusnak im-
 ilik lenni, Minekokáért sokranak olyan
 eméső állatok tartani, kik ez ilyen megh-
 éleső bellő, nem különben, mint az ves-
 delmes Scylla és Charybdis az tengernek ví-
 zét meg emészik. Mammæa Alexander, nem
 hűában panaszkodat, hogy az igazság az
 királyoknak fülökben, igaz uron bé nem
 mehet, az földnek fok hűában való terheitől,
 ha bűntén bé mégyen is azoktól el fordítatik
 és gyümölcsöt nem hozhat. Innét vagyon,
 hogy némely királyok kárpitos palotáinak
 moly fergeitől, az uralkodóknak fiok is az
 igazságnak értelmében, fel nem nevedhet-
 nek, hanem inkább (hogy az igazat bennem
 természetem ellen el ne palástoljam) az jó
 lovaknak nyargalásában és az vadászásban,
 melyet forgalmaztan tanulnak.) Mert az
 ő Anyoknak udvarokban, egyebek minden
 módon engednek, és kedveznek ő nékik,
 csak az jó lo hogy nem; mert ő nem tudgya,
 ha Ur fűe avagy egyéb köz ember üllőn
 rayta, azért ha jól ülni nem tudgya, hátáról
 csak hamar le fordítja, nem gondolván ki-
 cloda üllőn rayta. Meltán tanóllják azért az
 jó lovaknak jó módgyával való ülés, de
 megtanulni és nagy károkkal hadgyák el, az
 éke tudományoknak, és azokból ki folyo is-

In vita ign-
 sua.

gallagnak tanolását. Hoc faciendum illud non omittendum esset. Ezi kellene cselekedni, amazi nem kellene el hadni. Mert aзи feletésb tanulván, az igazságnak értelme, az országnak és tartományoknak, nem kiesln kárával marad el. Minekokáért: Orandum est pro divitum & illustrium liberis. Könyörgeni kel az gazdagoknak és Vraknak fiokért. Mert akar legyenek tudósok akar ne, akar ércsek az igazságot akar ne, ő réáíok sál, az közönséges Polgári társaságnak gubernálása. Iay peníg az tartománynak, melynek gyermek Feiedelme vagyon, bódog víson az országh, kinek okos Feiedelme vagyon. Mint Eobanus Hesus, ió ferűű és Poeta, a vagy vers szerző, bizonyítva mondván:

Ecclesi.
Salom.

Ecclesiast.
Salom.

Felicem Patriam cui dat sapientia Regem,

Et qui cum sit opus strenuus esse potest.

Bódogh haza az, melynek az bölcsesség ád királyt, és az ki mikor kívántatik erős lehet az hadakozásban. Hogy ha az király az ő miriggyétől meghóltalmazza magát, és az egy igazságot egyenesen követvén, az iókának és igazaknak iuralommal, az gonoskoknak és az hamissáknak büntetéssel fizet, és Vdvarát ióllók iúrtán tatiya. Általán fogva meghóltalmazza az országot. Erőssít ezi Aurelianusnak kérdésre ió, Zonarasnak felelő, ki mikoron kérdené az Vrakat, hogy

Invitap.
Sus.

hogy kellene uralkodni, azok közül Zonaras neki így felelt: Si Rempublicam recte administrare volueris, auro & ferro munitum te esse oportebit; ac ferro quidem contra hostes uti; tui verò observantes auro remunerari. Ha az közönséges Polgári társaságot igazán akared gubernálni, arannyal és fegyverrel kel magadot környül vened: fegyverrel az te ellenfeleid ellen, arannyal hogy az te ióted halgaikat meg ajándékozhasd.

V. Az ió Vralkodónak és Feiedelmének, nem kel hát az kétféle gonos ember meg ajándékozni, hanem inkább mindeneknek felette gyűlölni és urálni; mivel hogy ennek elméie az Chamæleon állainál változó, Theognisnak is mondása keni:

Mentem habet & vafri polypi, qui protinus illa

Se quibus admorit, saxa referre potest.

Es az habarinczának elméie meg tatiya, ki az minémű kőből melléál, mindgyárast olyan sinit mutathat. Gyűlölye-peniglen mert az fondorló eleitől fogván, sok békességben élők meg háborított és elvéstet, meg háborított és elvést. Az irás mondgya: Az két nyelvű sokakat meg háborit és elvéstet, egyik nemzetiség között más nemzetiség közze, kesztet városokat elvést, királyoknak, Feiedelmeknek házokat elronya, az iólló birakat gonos iúltre, és hamis tanubizonyiságnak

Ecclesi. 32. 16.

E a

béveit.

bé vételére kényszeríti. Másokat rágalalmaz, az rágalmazót peniglen, az jó király főleit bé dugván, rávul sokra kerülni, és az ki rávul lévő felbarányaírólván vadollya, addigh nem kárhoziatya, sem penighlen az fester nyelvű hízelkedőnek ávából fel indítatván, ártatlan vért ki nem önt, míg nem mind az két rendbélieknek beszédek, figyelmeztessen meg halgattya, és annak utanna tében ísle-
 tes, mint tizeneggyedik ísli mutatya. Mert hazugságot gyönyörködéssel mondó embereknek, sentenciáik alá írni, Istennek sullyos ostorát, magával hordozo vétek. Az ki peniglen az hazugságot, és hazugságnak álló-
 í gyűlöli, az hazugságnak szerző Ányát, ki minket az bensőg törésnek vétkében eyet, az Pokolbéli Sátánt utállja. Miképpen la-
 sten állie az igazságot: Így az ördög nem zene az hazugságot. Még az Pogányok közzül is, némellyek az természetben ha-
 gyattatott értelemnek világosságától vífelte-
 ven gyűlölik az hazugságot. Mint Home-
 rus írja Achilles felől: *Inimicus aequè mihi ac inferni portæ, qui aliud occultat animo aliud loquitur.* Nem külömben, úgy mond, ellen-
 gem énnékem, mint az Pokolnak aytai, az ki mást reyt el az ő sívében, nyelvvel mást szól.
Penè mihi est orci portis inuisor ipsis,
Cuius verba sonant aliud quam mente recondit.
 Enné

Ioh: 2. 44.

Augu: in
2. Ioan.

Ulad: 9.

Ennékem csak nem mayd az Pokolnak aytainál gyűlösebb, az ki beszédével mást szól, mint az mit sívében el reyt. Pyrrus és Vlysses mikoron Lemn⁹ sígérében küldet-
 renek, hogy Philoctetesről az Hercules nyilá-
 í el hoznák, az két követek, egymás között tanácskoztanak, mi formán iuthatnának az nyilakhoz. Vlysses azt mondta, hogy has-
 zuglással, Pyrrus azt felelte: Soha nem volt hazugságnak tanulóia sem maga, sem egyéb nemzeisége, azért nem hazudhat. Ha az Pogányok utálták az hazugságot, hát inkább kel keresztyén Vrakodo embereknek, nem csak másban utálniok, hanem attol mago-
 kat is meg tartoztatniok. Sokkal inkább kel az Vrakodásban, az tanitorgo nyelvű em-
 berektől felni, hogy nem mint valamely bi-
 zonyos ellenségtől. Mert az nyilván való ellenségtől tudgya az ember magát ólala-
 mazni, de az alattomban való forgo félhez hasonló elméű emberektől, nem annyira,
 kiknek:

Pectora felle virent, lingua est suffulta veneno. Ovid: 2.
 Szívök keferő pével emelkednek, szép sínű
 nyelvöknek fester beszédi, méreggel rak yak.
 Így énekleték régenten:

Multis annis iam trans actis
Nulla fides est in pactis
Mel in ore, verba lactis

Fel in corde, fraus in factis.

Az az:

Sok esirndök már el mulván
Semmi hit nincs fogadásban
Méz az sava, ssep bešede,
ördög iuha, csalárd mive.

Haydan az Romajak ez ilyen nyelvdöket,
az Tarpeius kö sikláiáról vetették alá: An-
tonius Pius Imperator peniglen, fizetéseket
el vötte, és azt mondotta: Nihil est crudelius,
quàm si Rempubicam ij arrodunt, qui nihil in
eam suo labore conferunt. Nincsen semmi
kegyeilemb dolog, mint ha az Polgári társ-
ságot azok rágalmazzák, az kik segítség-
gekkel semmi iót velle nem tésnek. Augus-
tus Császár, kinek idejében Christus Vrunk,
az vóliaképpen való VR, sületet, veszedel-
messebb dolgot nem tartot, az hízeltkedőknel,
ugy annyira, hogy az kíköšönceiben felet
néki meg haytotta, tehát palotáiából kírási-
gálta: Az Vr nevét, mint egy átkot, ugy hals-
lotta, és nagy erős decretum alai meg tiltotta,
hogy senki ötet sem unokái, sem gyermekí
közzül valamellyik, sem senki egyéb, se tré-
sában se bizonynyában, VR NAK ne mon-
daná. Az Vrnak nevezetie néminémü képe-
pen való indításból, az születet Vr Iesus
Christusnak engedte. Az mint Orosius ír-
ta: Nem mód nélkül cselekedet Sigmond

Impea

Imperator, ki mikoron egy hízeltkedő em-
bertől az égigh magasztaltának, és az Istene-
hez hasonlítottának, arizul csapja, és mond a-
maz néki: *Cur me cadis?* Miért csapš enges-
met? Felel az Imperator: *Cur me mordest?* Mi-
ért mardoš engemet? Mivel hogy: *Nimum*
laudari onus est Feletteb dicširni, terhelés. Eu-
sebius azt mondotta: *Hostis vera dicent, amico*
ad gratiam simulanti, omnino preponendus est.
Az igaz mondo ellenséget, sinnel való bar-
rányánál fellyeb kel böcsülení. Istennek elö-
te is utálatosak az hazugh emberek. Salas-
mon hét dolgokat ír, hogy gyűlöl az Vr:
Az kevély semet, hazugh nyelvet, ártatlan
vér ontó kezeket, az elmét, ki forral álnok
gondolatokat, az gonosra hieséggel súd-
lábakat, az Atyafiak között hőborulág sere-
zőket, és az hazuglág szerző hamis tanubis-
zonlágot. Sőt nem csak gyűlölí, hanem ke-
mény képpen meg is sokra büntetni, mint
kítezik Eusebius írásából, ki három hazug
hamis tanubizonylág tévő embereknek ke-
mény büntetésekről, írásában emlékezik, kik
mikoron Narcissus nevű Hyerosolimitas
numbéli Püspök ellen hazudnának, hogy
inkáb vádolásokat el hinnék, az első mon-
dó: Tűz miat vessék el, ha hazudok. Az másik:
Tetéröl fogván talpig, kegyellen betegsége-
től eméztessék meg, ha igazat nem mondok.

E s

Az haza

Euripidis
Omne ni-
mum ver-
tutur in ná-
grum mo-
nachum.

Prov. 6. 19.

Lib. 4. 6. 1.

Alex. ab.
Alex. lib. 2.
cap. 19.

Joh. 19. 19.
Ephe. 4. 5

Az harmadik: Mind az két szemem el van
ben, ha hamis tanubizonyságot tések. Mint
hogy Istennek elötte, mindenek nyilván vada
nak, nem sok idő múlván, az elsőnek hazá
ra érzaka úz adatot az égből, és egész háza
népével egyetemben meg éget. Az másod
dik terétől fogva talpigh, az mint kívánt
vólt, nehéz betegségétől meg emésztet. Az
harmadik, szemével látván az Istennek bü
nöző ostromát, mindenek előtt, az Narcissus Pü
spök ártatlanságáról vallást tett, és az ő vért
mind addig siratta, míg nem mind az két
szeme elappaianak. Így sokra Isten az ha
zugokat meg büntetni. Mit cselekedet Da
niel által, az két vén hamis bírakkal, kik Su
sannát ártatlanságáról vádolták, mindeneknél
nyilvánabban vagyon, hogy nem mint is elől
keilyen bámlálnom. Igasság szeretők legye
nek azért, az mi királyink, Fejedelmink, Va
raink, Lelő Bíránk és az orságnak minden
egyéb tagjai.

in Hist.
Sufan

Aug. lib. 4
de Civ.
Dei, c. 4

Gens sine iustitia, sine remige navis in unda.
Olyan az igasságnélkül akar mely nemze
ség, mint az hajó evező nélkül. Légyen az
hajó az ország, ez világnak csak magától is
fel háborodó veszedelmes tengeren: evedző,
az igasság: fő kormányos avagy hajós me
ster, az király. Ha nincsen azért kezében, az
hajós mesternek az kormány, miképpen is
gazgat

gazgánya az kö falak felé evezkélő hajó.
Mert az Iuristák azt mondgyák: *Vigilantibus
subveniunt iura.* Szemeknek szolgál az törvény.
Ha nem vigyáskodik módgyával az hajóra, az
sok édesféghnélkül való tanácskozáfoknak
köszikláiában veretvén, az orságnak ki
csúsn bárkája el romol, és sok részre hasad. Így
ostán: *Dormientibus subvenient pericula* Az
sunnyadozóknak veszedelmek következnek.
De ha kezében az igasság, szemével úgy bi
rodalmát meg nem erőssíti, mint ezzel: Telo
lyesedgyék meg tehát mostan, a mi Salamon
mondor: Három állatok vadnak, melyek
jól járnak; az régi erős oroslány, az vadak
között, ki el nem lát fenkítől való feltében;
Az harcra késítetett ló, ki az hadakozáshoz
hozza sokot, az fegyverrel szemben mér
menni: És az király, az kinek nem mér fenki
ellene támadni. Agoston Doctor hármat
kívánt életében látni: *Christum in carne, Pau
lum in Cathedra, Romam in flore.* Christus Va
runkat testben, Szent Pal Apostalt az praedi
káló sékben, amaz régi Romai idejében. En
Christus Varunkat hitemnek szemével űd
vesztésemre elégféges képpen látom, ugyaz
mint vagyon látván ismerni kívánom; Szent
Pal Apostalt, az Apostoli cselekedetekről írt
könyvben, és az ő mézzel folyó leveleiben,
mint egy praedikáló sékben, csak nem ábo
rázat

Prov. 30.
39.

gázai szerint szemlélem; Amaz régi Romát,
az jó historicusoknak könyvekből, szemem
elői forgatom; Ez mostani peniglen, Baráns-
doklás által való üdvösségemnek keresésemre
látni, egy punctnyit sem kívánom, hanem
inkább Magyar országot helyére állani ohay-
som, és az megújított Magyar országban,
Nemzetiségünknek királyságát, az törvények
szerint igazán iárni, és koronájának méltósá-
gában látni, valóban kívánom.

Hoc Deus Ascripotens, da dare namq. potes.

Ezt mennyei nekünk, mert lehet ad meg
Vrünk.

Hogy ez meg adassék, az Pokolbéli Sátán-
nak hagyatassék, az hazugságnak mesterse-
ge, ki eleitől fogván, hazug tökéletlen és ál-
hatatlan volt, és meg marad abban, minden
ő tagjaival egyetemben. Ne regnállyon mi-
rayunk ez az rút vétek, kik immár az köze-
ben iárára, elégséges esedező Vr Iesus Chris-
tus kegyelmének zászlója alá, hívünknek két-
élő pallosával, az Sátán, ez világ és test ellen,
Süntelen hadakozzunk, hanem inkább, az Is-
tentiől fel kenetett keresiyn király, az ő
uránna való Bírásával és ország népével egye-
temben mondgya sen fővel: *Vanitatem et em-
mendacem, longe amove à me Domine.* Az hívás-
gor és hazug dolgokat, mészérvőztesd én-
tőllem Vram. En peniglen az Istennek ha-
gor.

gor trombitáival, Szent Pál Apostallal egy Phil: 4. 8. d
gyűt, ez világnak dicsőségével meg nem vála-
toztato, Istentől adattatott, gyönyörűséges üssé-
tem és hivatalom szerint, azokra kérlek bens-
neteket, és ha meg engeditek intelkét, hogy
az mellyek igazak és üssésségek, az melye-
lyek üssék és kívánatosak, az mellyek jó hí-
rűvek, az mi jószág és dicsőret, azokról gon-
dolkodgyatok, mellyeket tanoljatok, vőtes-
tek, hallottatok az Szent Írából, és ez köny-
vecskéből (ha tetzik) lányátok, azo-
kat cselekedgyétek, és az békessege-
nek Istene lében
veletek.

M A S O D I K

K Ö N Y V

AZ KIRALYNAK FE-
JEDELMENEK ESEGYEB U-
ralkodóknak elsőkből sár-

mazor ékeltés
gekről.

ELSŐ RESZ
AZ ERŐSSEGRŐL.
I.

AZ királynak, Fejedelmeknek
es egyéb Vralkodóknak első ékeltégekéről,
ez ideighlen volt írásom; mostan im-
már következnek az elsőkből sármazor ió-
ságos cselekedetek, melyeket az Vri sárfiak
ban, valamely orságnak megh sábadításá-
ra Isten bókoraadni. Mert valamennyi sár az
Isten, valamely orságot akar, hogy bódogul
gubernáltassék, külön külön sár ióságos cse-
lekedetekkel megh aítandékozván, mind
annyi sár támasz Vri terméséiú nem sár sárfiak

kat: Mint az Assíriai birodalomra aita volt
régenten: Nimrodor, Ninust, és az nagy a-
rany fő Nabugodonozor király: Az Persiai
birodalomra: Dariust és Cyrust; Az Görög
orság Macedoniai Monarchiara: Alexan-
der, Clitust, Parmenior, Seleust, Ptolomæ-
ust, Lysimachust, és több hozzá tartozó erős
sárfiakat; Az Romai társaságnak: Iulust,
Pompeust, Scipior, Fabiust és Marcellust;
mostan peniglen, ez negyedik Monarchia-
nak birodalmában, az ő híveinek megh sár
badítására, ió akarattából, az senki orságot
nem kíváno vitéz Magyaroknak, az nagy
úrhető BETHLENGABORT, ki Fe-
jedelemségének titában, Erdély orságot ele-
itől fogva dicséretesen gubernálta, külön kő-
lön sár, minden rendek között való ió ren-
delésekkel erősítette, és az igaz Isteni titá-
set, minden zuzavarás kegyetlenség nélkül
údvességesen plántálta: Ez ilyen Isteni in-
dulatok, és Vri ióságos cselekedetek, hogy
valakiben tündököllyenek, nem magától,
hanem az sár Léleknek belsőképpen való
munkálkodásából, vagyon.

Est Deus in nobis, agitante calescimus illo:

Impetus hic sacra semina mentis habet.

Isten vagyon mi bennünk, az ő ingostól sár-
ból melegedünk meg: Ez az indulat a sár. El-
menek magvár vitéli és mutogatya meg Ci-
cerón

Gen: 10. 11
Diod: 31.
cul rer an
tiquar lib
2. cap 11
Dan: 21

Ovid. lib.
6. Fast.

Die: ins.
de Vat.
Manc:

cero: is bizonyítja mondván: *Nullus magnus vir unquam fuit, sine afflatu divino.* Senki nagy méltóságú férfi soha nem volt, Isten felindulása nélkül. Azért:

Non domus ulla sibi non urbs creat ipsa patronos: Felices Cives datq; facitq; Deus.

Egy ház és egy város sem szerez magának id Patronust. Isten ad és támaszt hátnak gondviselőket. Az ióságoi cselekedeteknek nem mélt Isten öliya ő beléick, mellyek által gyakkorta ő magoknak nagy nevezet, és halhatatlanságot szoktanak szerzeni, mert ugyan is nem egyéb, hanem az ióságoi cselekedetek heri, az halando emberi halhatatlanná.

Dignum laude virum facta vetant morier.

Az dicshetre méltó férfiak, az id cselekedetek nem engedik hogy meg hallyon. Ez világi nyomorúság és egyéb ellenesség csak annyit árthat, az ióságoi cselekedetekkel túndókló embernek, az menyit az felhő az napnak. Az felhő peniglen a napot magára nézve, meg nem homályosíthatja, hanem csak mi reánk nézve: Így ez világi nyomorúságoknak és rágalmozásoknak felhői, az ióságoi cselekedetekkel fel ékesített embert, az ő áthatatossága szerént való tökéletes épességnek túndóklásban, megh nem homályosíthatják, hanem csak valamint ez világhra nézve. Egyéb gazdagságnak dicshetégét az ellenesség

ellenesség, és egyéb szerencsétlenség, az emberekől el prédállhatja, az ióságoi cselekedeteknek fényességét peniglen, semmi fele ellenesség el nem ragadozhatja, hanem megh marad örökké, úgy hogy, akár hova mennyen mindent vele hordozhatja. Az Görög országnak két bölcsi között egyik, úgy mint Bias, midőn Priene városából, kiki az ő kinséret saladván magával vinné, és ötet némelelyek kérdenék, miért hogy az ő ívaiban semmit el nem hozna: azt felelte: *Omnia bona mecum porto.* Mindn jóvaimat magammal hordozom. Ervén az ióságoi cselekedetek, mellyekkel magát bővön fel ékesítette és meg terhelté volt. De mivel hogy az id cselekedeteknek iósága, veritékkel és munkával szerkesztik, amaz mondás szerént: *Virtutem posuere Dijs sudore parandam.* Az Istennek az ióságoi cselekedetét úgy rendelék, hogy veritékkel szerkeszték, icheat ennek kezmény vadásására, nem oly könnyön adgyák az emberek ő magokat, mint az icsi gyönyörűsége, és egyéb fényes vétekre. Hónaiól mondotta Solon. *Ὀυκ ἄλγιστα τὰ καλὰ.* *Difficilia quae pulcra.* Nehezen adgyák az szép dolgokat. Erősihi ez amaz igaz aphthegma: *Compendiaria res improbitas; virtus longa.* Rövid sünya vagyon az latorlágnak; az ióságoi cselekedeteknek hosszú. Seneca

Seneca in
Epist. Nu.
do homi-
ne conten-
ta est vir-
tus.

Ibid. Nul-
la possessio,
nulla vis-
sauri, de
argenti.
pluris quā
virtutis est
munda est

Igy az istenek erőssége, hogy az embernek az ő ellenségeiől, ki ne ontassék véri, meg iareioziatya, és az léleknek tőrő benvedő vólia, az egész embert meg erőssíti. Innét kétféle erősség mutanya magát: Belső és külső. Az belső erősség az, mellyel az király az ő elméiének munkálkodásában megh nem fárad, hanem álhataros Vii természettel, mindenneket tőr és benved, gonos hirnek ideitén meg nem retten, bizik és dicsekedik az seregeinek Vrában Istenében mind addiglan, valamig az ő ellenségének romlását és megűgyenűlést nem látja. Igen ékes dologhugyan az országlás és birodalom, de felteie igen terhes, meri mestersegeknek mestersege, tudományoknak tudománnya, az embert igazgatni, ki bizonyára minden állatok között, mind erkölcsében különböző, s mind peniglen akarányában változó. Ezért mondoua Pindarus: *Ingentem multitudinem gubernare, & varia negotia administrare difficile ac divinum est.* Sokaságot gubernálni, és sok dolgokról gondot viselni nehéz és Isteni dolog. Esemben íti inegyen, az Asiabeli Anigonus hatalmas király, ki midőn egy némínémű öreg asonyi állat, csudálkozván az királynak gazdaglágán, és iündöklő állapotján, bódognak mondott volna lenni; Oh édes Anyám, az: lelete, ha te azt tudnád me

nyí

Erősség.

Nadzien.
in ApologVale. Ma
xi lib 7.
cap 2.

nyílok ioredelmes gondokkal rakva ez az postrócika, (mutatván az feiében lévő koronát) az gané között találnád sem vennéd fel. Megtudgya mondani, mint az Angliailakab Királya, az ki igazán viseli királyaságát, hogy ha nehéz tisi legyené avagy nem. Könnyeb az oktalán állatot meg belidíteni, mint az embert Isteni fenyelekben tartani. Semmünémű állatot nehezebben megh nem belidíteni, mint az embert, és semmi barom olyan kegyetlenül, az ő páseorkodó Vra ellen fel nem támad, mint az ember, az ő Isteneitől fel kenetettet királya és Vra ellen: mindēkoron tusakodik, mindēkoron ellenkezik, és az ő királya birodalmának igája alól, minden tehetőségével megárki akarja venni, hanem nyilván avagy csak úikon, mindenkoron farkas nyakat vonson. Megh kőstolia ezt Moises, midőn az pusztában, csak segyver fogható serfiakat, hat száz ezere vezérlet, és fok bosszúsággal hordozot. Menyiser akaria az Izrael népe megkövezni, és ellene zugolódván méltóságából le venni: Sokszor ugyan. Corch, Parthan és Abiram, harmad század magokkal, ellene pártot ütötenek, kiket az Isten az ő gonos praktikáiokért elevenen nyelente el az földvel. És így:

Vitaq; cum gemitu fugit indignata sub umbras.

E 3

Tella

Vid. Exod
30. um.

Num 16 1.

Ibid vers.
32, 33.

Aeneid. 12

Testben lélekben pokolra szállottanak. Ő rész
illet egyikkre, Senecának amaz igaz mon-
dása: *Dij bonum virum in delitiis non habent.* Az
jó férfiak nem tartják az Istenek gyönyörű-
ségben. Forgott ebben David király, kit
még az önnön Iulaydon fia, Absolon is üs-
dözött és kergetett. Minekokáért erős elmés-
vel ündöklőnek kel az királynak lenni, ki
partüresektől, és egyéb efféle dolgoktól, meg-
ne rettenyen, sőt annál inkább erős és álhas-
zatos legyen tisztiben, tőrő, szenvedőlelkében,
mivel hogy ugyan nem is kedvelli, az felel-
mes sívűeket ez az sullyos tiszt és hivatal. Aze-
mondgya Bernhardus Doctör: *Non est vir
fortis, cui non crescit animus in ipsa rerum diffi-
cultate.* Nem erős férfiú, az kinek lelke nem
nevekedik, az busongó dolgoknak nehéz-
váltában Annakokáért:

*Her. lib. 3. Aequam memento rebus in arduis
Serm. 24. Servare mentem; non secus in bonis*

Ab insolenti temperatam

Letitia: moriture BETHLEN.

Halando Bethlen, megh emlekezzél arról,
hogy az gonos berencsének ideien, oly es-
gyenes erkölcsös visely, nem különben az
minéműt, az jó berencsének ideien viselys.
Olyat tudni illik, az mely az mód nélkül való
vigasságról mértékletes legyen. Nem fogyat-
koznak megh ez világnak utolsó sepréiben
az has

az háládatlanok, kik az király ellen magok-
ban követ funak, és gonos forralnak. Sok-
szor sokan vadnak, az kikkel az király jól tés-
sen, melyről csak hamar, ugy annyira el fe-
lekeznek, hogy az Senecának im ez mon-
dása, nem ok nélkül valónak lenni megh is-
mértetik: *Nemo beneficium scribit in calendarium.*
Senki az jó tetteiményt az kalendarium-
ban bé nem írja. Mint Simonides ezt meg-
próbálta, mikor két ládácskát tartott házá-
ban, egyikből adakozott, az másikat csak üs-
ressen tartotta, hogy ha valaki azok közül,
kik az alamísnát el vőtték, megh emlekeznék,
az ő velle tőt jó tetteiménnyéről, és jó akarat-
yából vissza térítene valamit, tehát abban
tenné, de ez üressen maradt, amabból gyak-
ran ki fogyott. Eredeti innét vagyon amaz
mondásnak:

Omnia sunt ingrata; nihil fecisse benigne est:

Debita pro meritis gratia nulla reddit.

Mindenek háládatlanok; valakivel jól tenni
semmi: Jó tét helyében, jól neváry. Így
az király is sokakkal jól tésen, de mind az-
által alattomban gyűlölik, susoghván ellene
mondanak, és végiére nyilván pártot ütnek,
mellyet csendes füllel hallani és bódógúl rays-
ta által menni királyi dödög, Philippus Ma-
cedo mondása ként is: *Regium est, cum bene
feceris, male audire.* Királyi dolog, midőn jól

*Stob. Sen.
8. de im-
itib.*

*Vir ref. Pla-
tar. in A-
pophis.*

rebb, gonobul hallani. Hova tovább penig-
len ez meg veszi utolsó áldókben, többen tan-
tanálkoznak az hadatlanok, mint ennek el-
lőtte, el annyira hogy csak már is ez mostani
élete az embernek, nem egyébnek lenni mel-
sán tanáltsák. hanem csak AGY, de helyette
soha mást ne VEGY, mint ez versben va-
gyon írva:

Carul. Epi-
gram 2.2

Dabanef.

(quam. Vita quid est aliud, nisi DA, verum ACCIPE nunc.
Micsoda egyéb az élet, hanem ADGY, de
soha ne VEGY. Innét mondotta Seneca:
Omnium dulcissimum est accipere. Mindenek-
nél édesebb el venni, avagy valaminek el vé-
tele. Ha valaha kívánságot azért, az király-
nak erőssége, mostan ez háládatlan praktiká-
sádban kívánsáik leg inkább, hogy az ő és
vértáhatatosságnak pártával meg erősítse,
sőt annyira bővölködjék lelkének erőssé-
gével, hogy még népe is az áthatatos iurálre
bátorihassa; mint Aeneas réghentien az ő
társait:

Virg. lib.
2. Aeneid.

O socij (neq; enim ignari sumus ante malorum)
O passi graviora, dabit Deus his quoq; finem;
Vos & Scyllaeam rabiem penitusq; sonantes
Accessit scopulos: vos & Cyclopica saxa
Experti, revocate animos, maestumq; dolorem
Mittite, forsan & hac olim meminisse iuvabit.
Per varios casus, per tot discrimina rerum
Tendimus in Latium, sedes ubi fata quietam

Ostena

Ostendunt, illis fas regna resurgere Troiae.

Durate & vosmet rebus servate secundis.

Oh jó társaim (mert még az elébbeli nyomorúságokról sem felelkezünk el) kik ene-
nél is nehézebeket velem egygüt szenved-
tetek, ezeknek is lsten végét adgya; és kik az
Siculom tengherén lévő veszedelmes Scylla
nevű helynek kegyetlenységét, és az víznek fel-
háborodási mias, felette igen zúgó riokos kő-
sziklákat, el löntetek: És az Siciliának földes
tudgyát ok mi izú, hol az ember hussal élő
kegyetlen Cyclopok, Orias emberek lak-
nak. Esmélljétek meg magatokat, és az son-
morító slydalmat tegyétek le: méltalmán
még jóvendőben ezekről is gyönyörűséges-
sen emlékezhetünk. Sok nyomorúságokon
és sok dölgeknek el változván, Roma fel-
tariunk, holot minékünk örökké voló nyu-
godalmat, mutat az Serencie, oi lésen még
Trojának, meg ujjulással való fel nevedésé-
se, ez veszedelmeken bődögh állapotra me-
gyünk által. Keményen tarsátok tehát ú-
nen magatokat. Illyen és ennél erősebb légyem
a király, az ő nyomorúságának idején, hogy
mikor effle dölgek által, próbáltatik az le-
benről, vigasztalást találjon ő magában; és
sok méltatlan dölgeknek el szenvedésének
Lelke, találással ő nála; mint David, Cyrus,
Mithades, Leonides, Themistochles, Camille

F 8

lusa,

fus, Marcellus, Scipio és az Telamon király
fia, Teucernél találta, ki ekképpen vigá-
tallya edgyűt szenvedő társaival magat:

Hor: lib. 1 Quo nos cunq; feret melior fortuna parente
Cas od. 7 Ibimus o socij, comitesq;

Nil disperandum Teucro duce, & auspice Teucro.
o sortes peioraq; passi

Mecum sepē viri:

Cras ingens iterabimus equor.

Az az:

Oh édes barátim, s ió ur társaim, valahová
visen minket, az én Átyámnál nekem ió-
ban kedvező szerencse, el mennyünk, nem
kel senkinek semmi felől kételkedni, az Teu-
cer hadnagysága és vezérsege alatt; oh ti erős
férfiak, kik gyakran én velem edgyűt ennél,
nehézebb dolgokon mentetek által, holnap
visontag az nagy tengerre mennyünk evez-
ni. Hogy ha az Christus ísméretű kívül va-
lók az ő módgyok szerent, és az keresztényen ki-
rályok keresztényeni formán, szerencsétlen-
geknek ideien, magokat nem vigasztalnák és
bátorítanák, telylességesen el fogynának, so-
kan sokképpen tévelygenének; bátoritvány
azért magokat az Istennek gondviselésével,
ki nem engedi, hogy az ő hivei, telyleb pro-
báltassanak annál, az mit el viselhetnek.

1 Cor. 10. Non solet ille suos maiori mole gravare
13
2 Pet. 2. 9. Concesso nisi quam robore ferre queant.

Nem

Nem bókia ő az ő hiveit, nagyobb terhelvel ter-
helni, hanem csak a menyire ereikkel fel bír-
nak. Annak okáért a menyire nem ió az bő-
dögh szerencsének ideien, maga fel fuvalko-
dát bol való dolyfőssége az embernek, an-
nyival alább való az gonos szerencsének ide-
ien, maga illelen megk hunnyazkodásából
hármzor gödviselendsege, és farkas kasára
való vetése. Ambrosius azt mondotta: Stultus,
ut luna mutatur. Sapiens enim non metu frangi-
tur, non potestate mutatur, non attollitur prospe-
ris, non tristibus mergitur. Vbi enim sapientia,
ubi virtus est, ibi constantia & fortitudo, Sapiens
ergo idem est animo, non minuitur, non augetur
rerum mutationibus, nec ut parvulus fluctuat, ut
circumferatur omni vento, sed manet perfectus in
Christo, fundatus charitate, radicans fide. Az
bolond, változik mint az hold. Mert az
bölcs fjelemről nem bántarék, hatalomról
meg nem változtaték, bódogságába fel nem
fuvalkodék, somoruságában el nem meriter-
tik. Mert az holoi bölcsesség, az holoi ió cle-
lkeinek iósága vagyon, or álhatatosság és
erősségh lakozik. Az bölcs azért egy bín-
lelkében, nem kissebbedik, sem meg nem o-
regbedik az dolgoknak el változásában,
nem haboz mint az kis gyermek, hogy a-
karmi féltől rétova hayogattassék, hanem az
Christusban meg tartja tökéletességét, az bes-

Verg: Aene-
id. lib. 6.
Tu ne ce-
de malis,
sed co-
tra audet
iura tueri.

In Epist.
ad Stroph.

retem

Lib. 2.

Camp. od.
80.

reiterben fundator, az hitben gyökerezien
tel lévén. Aláia is ennek Hieronimus, mi-
dön imígyen bói: *Iusti & fortis viri est, nec ada-
versis frangi, nec prosperis sublevari: sed in utro-
que esse moderatum.* Igaz és erős férfiat illet,
sem szerencsétlenségében el nem lankadni,
sem szerencsésében fel nem emöldökökkel nem
lenni, hanem mind az kettőben mérték-
teltségessé válni. Mint meg Horatius is ama-
z ő verseiben tanácsollja:

*Rebus angustis animosus atque
Fortis apparet sapienter idem
Contrabere vento nimium secundo
Turgida vela.*

Nyomorult állapotodnak sorsa spízizén,
bátor elmével és erős sível viseljed magaa-
dat; ám akar ki légy de az kedves félnek in-
deien, selenéb ki terül viorlaidat bölcsen b-
vonnyad, avagy kedves állapotodnak ide-
ien fel ne suvalkodgyál. Valamit azért az
pokolbéli Sátán, az párt-útelnek szerzője, az
ő tagjaiban cselekedik: azoknak el viselésé-
ben megh ne hanyorolgyék, hanem erős lé-
gyen az király. Gondolkodgyék meletlan
vóltáról, úsriben híven való el írásáról, és
így nem engedi az Isten, hogy neki ártalo-
sának, sőt az ellenkező gonoskoknak végé-
teri, mint David király Saulnak. Moises az I-
stennek jelenlétével, kényszerítte az Izrael-
nek b-
mek b-
a

nek orán az igaz ítéletre. És megh parana-
csolám úgy mond, az údóben az ti bíráló-
nak mondván: Halgassatok az ti Anyátok
sáinak ügyeket, és íüllyetek igazat az férf-
közör, az iövevény közör is. Ne legyetek se-
mely válogatók az ítleiben, á mint az kicse-
nyit úgy á nygyon is meg halgassatok: ne fele-
lyetek senki semélléről, mert az ítlei Istené.
Nem tartotta meg az hívének erősségét és álo-
hatarosságát Pálarus, ki á Sidóknak imígyen-
valo savokból: Nem lélek barátja az eső-
sárnak, ha az Christust el borítod, vő: féle-
lem miatt, az ártatlan vért ki öntöte. Noha
kezét meg mosta, azzal vétkét le nem mosta
mert az őle meg az életem, az ki á meg őlére
biro lévén ki aia. Az igaz bíronak minden
nyomorúságot el kel inkább szenvedni, mint
az ártatlan igaz embert halálra íülni és kí-
adni, amaz közönséget ven szerént:
Iudiciu est recti, nec munere, nec prece flecti.

Az igaz bíronak sem aiándékért, sem kő-
nyörgésért, nem kel az igazságnak ősvénye-
ről el tántorodni.

III. Mind ezekből ki írtik, hogy az kí-
rállynak belső erőssége, utat nyit az külső e-
rősségre is: mely ál az igazságer, olly végre
támadot hadakozásban, melyet külön kü-
lön fele veszedelmes nyomorúságokból, az
király az néppel egyetemben megh tartassék
és ki

Pax.

és kiabadulassék. Ez íest nem a erősege igen kívánatik az királyban, de mind azáltal ha lehetseges az háborúságot el távoztassék.
Cedant arma toge, concedat laurea linque.

Az kardok engedgyenek az békelességhnek, az győzedelemnek feltörizimeri, az esendőségben virágzó ékeffen állásnak. Mert az mint Agoston Doctor mondotta: *Non in deo queritur pax, ut bellum geratur, sed bellum geritur, ut pax acquiratur.* Nem azért kerestessük az békelességh, hogy hadakozzanak, hanem azért hadakoznak, hogy az békelességh fel tálaltassék. Mint Salustius is egyyez, midőn is migyen szól: *Sapientes pacis causa bellum gerunt, & laborem spe otij sustentant.* Az bölcslek békelességhnek okáért hadakoznak, és az fáradságos munkát nyugodalomnak reménységével táplállyák. Vgyan jobb is az a dolog az miért más valami lében, annál az mi lében. *Finis prestantior est medijs ad finem.* Az véghe vagy valaminek izélya, job az ezközöknel, mellyekkel az feltörizéle elérhemi. Azért szól így az Poeta:

lib. 11.

*Pax optima rerum,
 Quas homini novisse datum est Pax una triumphis
 Ianumeris potior*

Iő dolog az békelességh, mely az embernek eszelme kívül nincsen, egy békelességh bámlálhatatlan győzedelmeknél kellemesebb, és fellyebb való.

varo. Hat: *Suscipienda bella sunt, ut in pace sine iniuria vivatur.* Azért kel hadakozni, hogy az ssep békelességhben bossúságnélkül való élet lehessen. Az hadakozás nem csak az országoknak, és közönséges Pólgári társaságnak, hanem az királynak is nagy kárára, és sok fogyatkozására sokotlenni. Mint iöl mondotta Agesilausnak fia, Archidamus: *Bella ingentes curas, maxima Reip. pericula, & infinita gravissimarum expensarum atq; sumptuum dispendia secum trahunt.* Az hadak nagy gondokkal, az közönséges pólgári társaságnak nem kicsin kárával, és ki mondhatatlan sok költséggel sokianak lenni. Azért mondotta Tucydides: *Bellum est non in armis maxime, sed in expensis & sumptibus, per quos efficacia arma & utilia fiunt.* Az had nem az fegyverben áll inkább, hanem a fizetésben és költséghben, kik által az sénylő kardok hathatók és hasznosak. Könnyőn kezdenek, de nehezen sok veszedelemmel végeztetnek el, és azoknak elei és vége nincsen az ő hatalmokban. Innen vagy az amaz közönséges kívánság:

Nulla salus bello: pacem te poscimus omnes.
 Nincsen semmi meghmaradás az hadban, sőt békelességh minnyáian tégedet kívánunk. Az hadakozást kedig csak azok kívánnyak, az kik nem tudgyák mi iző, mint Pindarus mondotta: *Dulce bellum in expertis.* Edes az had az

Cic. 1. 68.

Vitæ hæc
 militis est
 reginæ
 cuncta pal-
 los
 Militat
 infelix q
 caret hu-
 jus, ope.
 Lib 1.

Salust: In
 Jugurth.
 Solon: In
 qua pax
 iustissimo
 bello an-
 teferenda
 Virg. Æ-
 neid. 11.

Apud,
 Stob.
 Et Erasme
 in chiliad

had az kik nem kösztolák azoknak, az kik kösztolák megh félemlenek sívekben, vala menyíser azt el közelgetni lányák. Minek okáért:

Ovid. lib. Pax ablata diu gemmas quae vincis & aurum:

1. Fok.

Huc ades & nostro mitis in orbe mane.

Régen el véteret békefegh, ki az gyöngyöi és az arannyat fellyől haladod, iöy ide és az mi országunkban-is maradgy meg.

Bellum:

Tela pra-
visa mīn-
g foruāt.

III. Hogy ha penighlen az ödö és az sükség kívánnya, tehát kétielen hadnak kel lenni, kiről az király minek előte megh lenne, annak előte iöl gondolkodgyék; mert az mint hogy az várat nem mikor vñák, ha nem békefegnek ideien sükták épiteni; így nem akkor hízalalyák az lovai, mikor hadban kel menni. Erre in Thucydides, midön

Lib. 1.

így söl: *Quicquid praeter opinionem evenire in bello potest, priusquam ingrediare, considera.* Valami történhetik az hadban, minek előte meg lenne, annak előte elmélkedgyél róla, hogy hamaréb lehesen az győzedelem.

Senec. 5.
p. 11. 12.

Quia longa belli preparatio, celerem facit victoriam. mert az hadban elein való késület, el közelíti az győzedelmet. Nem csak igaz, kétielen, hanem ugyan valóban sükségel is az ollyatén had, mely támad az erőszak tételért, és az rablágos sülgálat alá vetteret illetlen sanyarufáért. Hogy az erőszak ellen, erővel kel ál-

kel állani, meg bizonyodik az bölcs Iuristák nak ssep regulában saboi okoskodásokból, melyben azt mondgják: *Vim vi repellere licet.* Az erőszak-tételt szabad erővel meg csa- folni minden Nemzetfeghnek közönségen süktások, meg az régi botor ostoba emberek nek-is, kik országoknak határit nem engere tek másnak; söt az fene vadaknak természet tek ezt mutatnyák, hogy az ki ártalmára völs na ereivel ellene állyon. Az gyalázatos sanyarufágra tábitatos Nemzetfegh az ki meg szabaduhatná, s nem cselekedsi, sinien oly vötkes, mint az ki Anyát, Annyát, Hazáit és hívtársait undokul el hadgya. Az halált el válsóván fellyeb kel böcsülleni, más idegen Nemzetfeghnek sülgálatya alá vetteret gyalázatos sanyaru eleinél, mint az ékellen süktálnak Anya Cicero megh írta: *Quidi pul- chrum est, si ignominiosè servis.* Szege dologh meg öletni, ha gyalázatoslan sülgált. *Pro quā dulcè pati tristitia, dulcè mori.* Mellyért édes sümoruakat szenvedni, édes meg halni. Sükség azért nemelykoron az had, hogy iö kárban legyen az orságh.

1a Thes. 2.

V. Bizonyos dologh, hogy minden helyeken sületeinek sünyak és serények, de mind azáltal egyyk Nemzetfegh az másikat fellyől haladgya az hadakozásban, és megh az égh-is kölömben munkálkodik edgyös mine

mint mások, nem csak az testi erőnek, hanem még az szívnek bátorlágának meg szerzésében is. Azok az Nemzetiségek, kik közel laknak, az naphoz, az felettébb való melegség miatt ugyan megfáradnak; bódog az bőrcsélkedésben, de kevés vérrel bővölködnek, annak okáért nincsen álhatalosságok és bizodalmas bátorlágok az hadakozásban, mert félnek az sebtől, úgy mint kik tudgyák, hogy kevés vér vagyon bennük. Visont az északra lakozó Nemzetiségek, kik az nap melegségének sugár szárnyaitól nem annyira verternek, nem oly bódogok az tanácsadásban, de vérrel bővölködvén gyorsak az hadakozásban. Oly bay tollat hordozó ifiak válasszának azért az hadakozásra, kik képesség szerinti való híves tartományokban neveltek fel, ez illyeténekben mind az vér bővölködik, az sebnek könnyebben való el szenvedésre, és az haláltól való félelemnek megfátálására, s mind peniglen az mértekeletes okossághal tanáttatik, ki az emberiséget meg tartózkodást, az táborban meg tartiya, és az hadbéli hasznos tanács kérdést nem ségyenli. Nem kételkedhetni abban, hogy az külső rabota munkához sokot parasztsághal közöl vírézettek nem támadnának, úgy mint kik, az napnak hévsége alatt fáradtságos munkában nőnek fel. Ez illyen el szenved-

heti az

heti az nap melegségének ragyogo sugárja, nem keresi az árnyékokat, fürdéseiben nem gyakorollya magát, herédévi meny megh este kemény bőrre, gyönyörűségeket nem kóstol, selid bőfinta, kevésel elégedik meg, tagai minden munkának el szenvedésre alkalmasnak, meg sokra az vasat viselni, terhet hordozni, árkot ásni, az megh epeítő meleget semminek tartani, az zuzmarás szerző hiedget el szenvedni, és az port el tűrni. Minek okáért az mezőről kívántatik inkább, hogy az tábori erőnek sokasága egyben gyűjtésék, kik mennél több nyomorúságos állapotokban, annál inkább nem rémülnek meg az haláltól, nem úgy mint az gyönyörűségben élő, hon lakók, és veztegű emberek. El hidgyed hogy rosz víréznek: varga, babo,

főc.

Megfátalheri peniglen közüllök ki mire való légen: ábrázauyából tekintetnek bemeiárából, maga viseléséből, és testének minden állapotából, nem hogy az emberekben meg ne terzenék az ki arra való, hogy posztóba variák feleit, de meg az czávirákban, és az lovakban is bizonyos jelek meg mutatták, minémű íóságlégyen. Az kiket azért ugyan váloghatta békel írni az regióstrumban. Sükség hogy illyen íóságos cselekedeteknek bizonylági való ündököllyenek:

G a

vigyazo

vigyázó szemekkel, igényes nyakkal, féltékeny
 mellyel, hufos vállal, gyors ujjokkal, hosszú
 karokkal, sem nagy sem kicsi, hanem mére-
 téletes közép haffal, vékony sárral, kicsi sár-
 ra íkráival, és nem hasonlatlan hufokkal ki-
 terpezkedés, hanem inkább az erektől né vo-
 natatos, mértékletes sárral. Hisz az ha-
 dakozásnak tanuló gyenge ísaiban ezek az
 jelek fel tanáltatnak, nem kel gondolni az
 nagy magasságra. Mert sokkal hasznos erő-
 vitézeknek lenni, mint sálas öregeknek. Az
 nagy középső, megh rémítő fegyverben fel-
 öltözöttei, tamentalan hadakozó népnek so-
 kasságától megh környékeztetett, vastag Go-
 lyán, az kisdéd fegyvernélkül való, verhe-
 nyeges ábrázatu David mial, mint iárat Pa-
 rutyjának egy kis köveinkéit el bocsátván
 megh ségyeniré, és az Philisteusoknak egész
 táborát megh háborítván, őzésben egyé. Az
 sokasságra sem kel felelő nézni, csak legye-
 nek látot, hallot, jó tudós katonák, kiknek az
 ő hadakozásban való tudakosságok mérész-
 bátorságok az viadalban, mint egy tenyer-
 ren emelvén, nevel. Nem könnyőn mérhet
 az felelemnek reneghésére, az ki azt alányá,
 hogy megh tanolja, és jól tudgya azt az me-
 sterfeget, és az hadakozásban gyakorlot ví-
 tézek, vigab sível mennek az harizra, mint
 az tudatlan sokasság, ki az ióknak is kért is-
 vén,

vén, csak az veszedelemre gyűjtetetik. Gy-
 kora az tamentalan sokasság, az ő maga bő-
 ségétől győztetetik inkább meg, mint az ellene-
 séghnek erejétől. Sok hátra maradálokkal
 vagyon: az uton kéfedelmest, az mint kel-
 lene, aligh alig mozog eléb; ha valamely fe-
 lől mordályfággal sárnyat avagy hárullyát
 megh űik, megh fordulván, az sokasság közzől,
 sokan vesnek el magok mialis, egy mást le-
 tapodván; némelykoron az éhség hatalma-
 zik el raytok, mely kegyetemből veszi el ő-
 ket, mint az ellenfégh, belől kinezván külfő
 fegyvernélkül. Ezért oktat arra Vegetius: Lib. 3. c. 2.
*In omni expeditione unum extet maximè telum, ut
 ubi sufficiat victus, et hostes frangat inopia.* Min-
 den hadi késüleiben kíválképpen egy nyíl
 késen legyen, hogy te néked élésed elég le-
 gyen, és az ellenféget győztöré az sükfégh. Iól
 rendelék volt tehát az réghí vitézek, kik az
 sokasságnak veszedelmei hábitat megh pro-
 bálták mi izó, hogy nem oly sámostan legye-
 nek, mint látot, hallot, farkon forgo katonák.
 Az régi vitéz ha megh sebesedik, nagy bá-
 tran szemléli az maga vérét, ki iól tudgya,
 hogy gyakora megh sebesülése után is győ-
 zedelmest vehet. Az tudatlan elő hasu, nyul
 sível álal övedzet katona penigle, alig hiszi,
 hogy vissza veség álló seregében futhasson
 és nyargalhasson, alitván hogy imamár oda-
 G 3 vagyon;

vagyon; ha egy kicsin véri csordulását látja, mivel hogy nem tudja az hadi dolgot, és az idő hadakozónak idővényt nem érti. Nem rossz az, midőn megh sebesedik, az Companiában csak ballagva mégyn vissza, tettevén mint ha ingyen meg sem sebesített volna. Illyen módon azért egynehány sámu ieles vitézeket, egyben gyűjtven az Fejedelem, illik hogy vellek, s nem az haszudozokkal, szeretesse magát; mert az mint

Cicero írja, hogy az ki nem igyekezik azon, hogy magát az vitézekkel szeretesse, nem tudja bátorítani az vitézeket, ha szeretik inkább saját fogadgyák, és bátorítását veszik. Emberséges volna az vezérnek az seregh közt, menyűtő köve az ellenségnek. Iulius Caesaról sohun nem olvassuk, hogy azt parancsolta volna: ereggyetiek amoda, hanem inkább iövetek ide; mert midőn az hadakozásban munkában résessé teszi magát az Fejedelem, könnyebnek, és kissébbnek tezik az vitézeknek. Az dologhoz idő módgyával hozza késűlvén, ellenségét, kire az kardot fel köjötté, semminek ne tartsa, ha csak egy iöke volna is, hanem villagho semekkel vigyázzon. Mert az okos ember mindenkoron őrizkedvén, el távoztatja az veszedelmet, kinek eszéssége serinti való tulajdonlaga, hogy tartsa ellenességétől, miképpen amaz versek is

Cicero
Tul. p.

Causa

Causa pusilla nocet, sapiensq; nocentia vitat:

Kicsin ok meg eyt, és az eses el kerűli az ártalmasokat: Ismét:

Parva necat morsu spatiosum vipera taurum:

A cane non magno sepè tenetur aper.

Az kicsin vipera kigyó az nagy féles bikát meg öli marásával: Az nem nagy ebiúl gyákorla meg fogatják az vad kan. Iól esében vegye tehát az hadakozásban, hogy az vitézek közzűl kiki serény fűllet, az ő el intézetet rendit megh tartsa, zászlóia alá halgasson. Mert midőn rendeket el hagyván avagy igen egyben mennek, és megh sűrűdnek, az viadalra rendeltetett tágaflágot el veszik, és egymásnak ártalmára vadnak: avagy igen el távozván egy mástól meg ritkulnak, és az ellenségnek reálok meneketre való tágaflás és viázósúrat szerzenek és nyitnak. Régenten némellyek egy vitéznek mind iöb és bal kézre három lépést atának, hogy az fegyverrel iöb módgyával forgolódhassék, hátul harot rendeltének, hogy elő és hátra való meneketre tágaflaga lehetne, elől és hátra ugrással iöb módgyával forgolódhassék. Így az seregh sem ritkult meg, rendeket meg tartván sűrűség sem lő, és az harizot iöb módgyával viték véghez. De minék előtte rendet sabna az vezér, annak előtte hármat igen esében végven: *Solem, ventum, & pulverem.* Az na-

De page
cogitadū
est & ante
bellum
& in bello

por, seler, és por. Előben az napot, hogy az viadalnak idején az szemben való menetelben. (melynek ha leheletge, hőld időnkor kellenni, akkor az ember erősebb) az vírézeket az napnak melegségére és világosságára arizal ne állasa, mert szemeknek világosságát, meg homályosítja, és úgy az mint kellene nem harizolhatnak. Másodszor az seler, honnan fujön az sél, hogy az vírézek arra arizal ne legyenek, mert nem csak magokat, az serényen való harizolásban, de még fegyvereket is az viadalban, megh rászorítja, az ellenfelet peniglen segíti. Harmadszor az por, merre fuja az sél, hogy annak ellenében ne állanak, mert hogy ha az por szemeket béitói, az futáshoz inkább késztetik magokat, mint az báron való harizoláshoz. Az Barritusnak avagy rémitő kiáltásnak végiére, mely feledékenységekben ne legyen, akkor időb lenni, mikor az ellenfélgel bintén össze érne az vírézeknek elei, és ilyen módon az külső fegyverrel egygyű, az kiáltás is bódítja meg az ellenfelet. Et dicitur nabit certandi victoriam, qui certandi dedit audaciam. És az hadakozót győzedelmével meg bátorítja, az ki bátorlást ad az hadakozásra. Mert ugyan is távulról kiáltván retenteni az ellenfelet, tudatlanokhoz és réstekhez illik, hol az ellenfél inkább meg ré-

Veg. lib. 3.
cap. 13.

August.
contra quin-
que ha-
pans.

megh rémül, hogy ha az kopiáknak avagy puskáknak ropogo ropáival egygyű, az kiáltás is léssen. Egyik része az győzedelmének, ellenfeledet meg harizolani, minék előtte valóban harizolnál. Ha efféle hadi erővel nem bír, az orságnak Gondvisele, csak hátsóban való az külső erővel, mint Seneca mondgyák deákul: *Parva sunt arma fortis, si non est consilium domi.* Az fegyver kívül keveset használ, ha nincs othon az okosság. Az hol vírónt jelen vagy az okosság, nem kel az ellenfélnek nagy táborától, az agyarakodással hadakozóknak elintéztet látható sokaságától, és ündöklő üveghez hasonló hadi öltözetnek világosságától, meg rémülni. Szabad ugyan hadi okosság serént való te-
seket hánni, az igazságot semmibe meg nem ferti, akar nyilván, akar oly sokatlan seréntemal, kitől az ellenfél nem tud felni, akar inkább való álnoksággal, mennyen kedvesen véghez, az győzedelm. Mert az Vr harizolusnak, hogy az Ainám városának lakosai ellen, lest venne. Ide illik Vegetius mondása, melyben ígygyen szól: *Boni duces non a-
perta praelio, in quo est commune periculum, sed
ex occulto semper attentarunt, ut integris suis
quantum possint, hostes interimerent, vel certe ter-
rerent.* Az idő vezérek nem nyilván való harizal, melyben közönséges veszedelm va-

Seneca. Ep.
pist. 15.

August.
ad Bonif.

106. 1.

Lib. 1. c. 1.

De nova
militia.

gyon, hanem mindenkoron tiokon kísértés
ték, hogy az menyire lehetne éppen az övé-
ket meg tartván, az ellenfelet megh ölnék, a-
vagy bizony meg rémítenék. Az király is
okoskodgyék, az Isten is meg segíti. Soha az
igaz ügyért fel támadot hadakozásnak, go-
nos ki meneteli nem lehet: az mint ilyen
képpen mondotta Bernhardus: Si bona fue-
rit causa pugnantis, pugna exitus malus esse non
potest. Ha az hadakozónak ügye jó volt, nem
lehet az hadakozásnak híván ki meneteli.
Nunquam igitur bellum est suscipiendum, nisi ob
iustam causam. Noha azért hadat nem kel tá-
maztani, hanem csak az igaz ügyért, mely
igaz ok főképpen akkor vagyon, midőn az
országoknak ólalmáért támadnak fel az ha-
dak, és az sok bossúság rételért, az ország-
nak tartománynak és határának el tulaydo-
nításáért, jó módgyával tromfol tromfal út-
nak, kiról az vitézeket megh kel tudósítani,
hogy vígab kedvel süvörve mennyenek az
ellenfegre. Mivel hogy:

Frangit & attollit vires in milite causa,

Que nisi iusta subest, excutit arma pudor.

Meghalázza és felmagasztalja az vitéznek
erejét az ok, mely ha igaz nem lében, ségeny
valtoz, veret had lében.

MASO-

MASODIK RESZ

AZ SZORGALMATOSSÁG-

röl.

I.

Az királynak erőssége, az ő jól el-
végezet akaratjának, véghez vitelében való
álhatatosság nélkül nem fogantat, melyet
egy szóval, úgy mint az hadi íófogos cseleke-
detnek második nemét, Szorgalmatosság-
nak nevezik, az jó Gubernálásnak második
fundamentum kövének, chrysolitusnak.
Mert az chrysolitus az ember testének, go-
nos kívánságait megh foyiya, és az kiker hi-
deg lél, ha nyelvek alá téstik, somiúságok az
el ólya: Így az dologban mit kellyen csele-
kedni, az elmének által látó szorgalmatossá-
ga, az testnek henyeleset az emberekben u-
gyan megh febiti, és hogy ha az ember ezt
magáira teheti, dólgaiban való elő men-
telnek somiúhozásait, magáról el vésti. Al-
peniglen ez az szorgalmatosság, az király el-
métiének el végezet jó tanácsa szerént, mind
az országban el igazító dólgoznak, s mind
kedigh az ő ellenfele felől el rendeli akarat-
jának

Szorgat
matos-
ság.

nyának véghez vitelében. Az írásgban sok zavarok támadnak, melyeknek lecsendesítése nem egyéb módon lehet, hanem ha az nép között, mindenek sűrű rendre oltatnak, és azok az elrendelt dolgok, melyek az országnak meghagyására szolgálják, naponta ként végben is vitetnek, és nem halogatnak. Mert az mely király, az elrendelt dolgokat halogattya, azoktól fél és semmit véghez nem viten; mivel hogy halogatni nem egyéb, hanem semmit véghez nem vinni. Gondolkodjék az király avagy csak az ő testének formáztatása felől, úgy mint valami kisdud világh felől: Mit jelentenek az ő két szemek? Nem azért, hogy minden dolgokat forgalmatosítsa meghagyasson, és teljességgel az dolognak belső részét is azokkal által szemléltesse? Az ő két füle mit jelentenek, hanem hogy mind az két részre szolgáló parancsolkodásokat, nagy jó kedvel meghallgasson? De egyedül csak egynek adar az ő szájában, hogy istia értelmes sentenciát és istieket legyen és mindennek mondgyó, Egy fő és egy főv adar nekí, hogy az mit egyben bevis, azt átharatos és egyenes uton végben vitgyó. Az természet sok újjakkal meghékeztetvén, két kezeket és két lábakat adar nekí, hogy minden dolgokat, valamelyeket átvéve el végez, ezeknek az ingoknak szolgálata

iya által

nya által végben vitesse. Mert az istie vístetőknek szükségű dolgoknak halogatások után, egyben mind való el végzéseknak mészara, elmétekben való fogatkozások következik, mely mit gyakorta életkeztet el fogyanak.

II. Azért forgalmatosnak kel lenni az királynak, nem csak az országnak eligazításában, hanem még az ő ellenféli felől való dolgainak véghez vitelében is úgy annyira, hogy az mely ellenféli isten nékie mutatand, és győzedelemmel kezében adand, az mit aggyak mások tanácsul, ne kedvezzen. Old meg elsőben az szerget, sed el az után az mézet. Mint erre int Achab királynak példája, ki midőn meg verte volna, az Syriabéli Benhadad királyt, és önnön magát is meg fogta volna, és az Vr parancsolánya ellen való irgalmasságtól viselkedvén, el bocsátotta volna, így szól nekí az Proheta: Eze mondgya az Vr, mivel hogy el bocsátottad kezedből az szerget, ki én meghakarom ölelni, te magad halál meg érte, és az te néped az ő népe helyen. Az kinek hinni kel, hidgyen az király, de sokaknak sok sűrű bebedinek csalárd rejtékiben ne mennyen, és azoknak hely ne adgyon; mert gyakorta az sűrű fő alar, méreggel elegyített sándék vagyon. Mel in ore, fel is carda. Mész az sava, ördög iuha. Solumina

Reg. 10.
42.

Sene. 2.
pist. 16
Male vici
quem per
inter videt
tia.

Job. 2. 44.

lustius azimondgya: In lingua amicitia, in cora
de odium inveteratum ac vatimianum. Beséde-

Mat: 22. 9.
25. 22.

ben barátság, szívében meg rögző és halálos
gyűlölség vagyon. Vgy vagyon, hogy min-
deneknek hinni is vétek, senkinek nem
hinni is vétek, én mindeneknek hinni istie-

Hof: 4. 1.

seget véteknek, senkinek nem hinni penig-
len, bátorfágnak isülem lenni. Hidgyen
is, ne hidgyen is az király, hanem közép a-
rán tartcsa magát, mint imez közönséghe
mondás tanit: Fide, sed cui vide. Hidgy, de
megh lásd kinek hiselsz. Melyről az keres-
tyén Poeta így énekel:

Beh. Filiz

Fide parum, multumq; vide; nam fidere cui vis

Nilq; videre, solet figere corde crucem.

Mértéktelessen hidgy, sokas láss mert akar ki-
nek hinni, és semmit nem látni,

szájdalmat sokot az szívben

szerezni.

HAR

HARMADIK RESZ

AZ SERENYSEGRŐL.

I.

Elég eddig az forgalmatosságh-
ról, követezik rend szerinti, az hadi iósfágnak
csenekedereknek harmadik kívánsága, az ki-
rálynak valamely dolognak véghez vitelér
ben való serénysége mely nem egyéb, hanem
buzgó indulatya, és hazáához való szereteti,
melyről kényszerítetik hogy országának béke-
ségéért, és meg maradásaért forgalmatossan
vigyázzon. Ez az foglalatosságh országglá-
nak harmadik fundamentuma, kit Hyacin-
thusnak hívok. Mert az Hyacinthus az kika-
tól vífeltek, azokat bátorfághossá teszi, az
menyűtő kőnek felelmétől, és nem rettegte-
meg azokat is az dög haláltól, az kik dög-
letei helyen lakoznak: Így az serénységh
avagy hazáához való buzgóságh az ellen-
ségnek puzító menyűtő kővétől, és megh az-
zokat is az erősakkal való haláltól megh ó-
telmazza, kiknek halálok felől döglete-
tanácskozálokak résnek. Igen kívántatik re-
háre

Sereny-
ség.

De vita
brevi.

hát ez az fáradtságos foglalatosság az király-
ban, mint Senecánakis értelme tartja, midőn
imígyen szól: *Omnium domos illius vigilia de-
fendat, omnium otium illius labor, omnium delicia-
as illius industria, omnium vacationem illius occupa-
tio.* Az királyoknak vigyázása minden-
neknek házokat mególtalmazza, munkái-
val mindeneknek tunya hívalkodásokat,
forgalmatosságával mindeneknek gyönyör-
köseleteket, foglalatosságával mindene-
nek henyéléseket. Plutarchus Epaminondas
felől mondgya midőn az Thebanumbéliek
tobzódásnak és egyéb hívlághos nyálássa-
goknak azák volna magokat, csak egyedül
kerülte az kerüést mondván: En időzn va-
gyok és vigyázok, hogy szabad legyen más
részegheknek alunni; Mint ha mondoma
volna:

De doct.
Princ.

Non licet integram noctem dormire regentem:

Imperio populos, et agentem pectore curas.
Nem szabad annak az királynak igazgat-
nia, és az ő elméjében gondokat hányni, és
egész éjtel virraúg alunni. Innen mondoma
Vespasianus: *Imperatorem stantem debere mori.*
Hogy az Imperatornak fen állva kellene
meg halni. Vgyan azon Epaminondas min-
kor az álmát kerülné, és egy vízezt aluva ta-
nált volna, álmál vert, és mikor mások fele-
denék az nagy kegyetlenségéről, azt felele.

Talem

*Talem eum reliqui qualem inveni. Idest, dormien-
tem.* Vgy ha utam őtet, az mint találtam. Az
az, aluva. Iulius Császár, nagy Alexander,
és Iulianus Imperator, az napot hadakozása-
ban el töltvén, az éjszakát három részre osztá-
ták: Eggyik részét nyugodalomra; másikat
az ország gondgyára; harmadikat tanulásra.

II. Ha ezt cselekedték az réghí királyok,
inkább kívánatik, hogy ez mostani Isten felő
királyok vigyázók és serények legyenek,
minden dolgoknak, az mellyeket cselekedni
kel, véghez vitelében. Világossan meg mu-
tatta ezt a mi nagy úrherő királyunk BETHA-
LEN GABOR, mikor keresztényen indulást
tő Erdélyből Austria felé, annyi földet nagy
vigyázással és serénységgel meghírt, hogy
énnekem gondolkozást berzene, David kí-
rálynak száz huszon heredik soltárában való
amaz mondasárról: Miképpen az nyilak az
hatalmas erőnek kezében, olyanok az ifjú-
ságnak fiaí. Pindarus az Meropák ellen, kik
Coa sígiben lakozának, Herculestnek in-
dulatnyát nem tűzhöz, nem félhez és nem
tengerhez, hanem sebessen folyó vízhez ha-
sonlítja: Így David király ez ígikben, az
Istentől fel indítatott Vri férfiakat, az erőnek
kezeiből sebessen el löi nyilakhoz hasonlatos-
nak mondgya, kik keménnyen mindent
meg írtak, mint Cyrus, Iulius, és kiváltkép-
pen A-

pen Alexander, Pompeius, Carolus és Otho, kik serényen viselt dölgekért, MAGNI, NAGYNAK, nevezetis érdemlenték magoknak. Nem maradt el ezek közül, az két felé serényen vígyázo BETHLEN GABOR, kinek valamely felé fordult, mindenek engedienek, mindeneket, mint az erőstől, az mindenható Istentől, sebessen el lő nyil, látható képpen meg iárt, és kevés üdö alát az vüve véghez, a mellyet sok Királyok, Fejedelmek és Vrak véghez nem vihettek. Melőán hivattatik immár NAGY GABORNAK, Magnus Alexander, Pompeius, Carolus, Otho.

MAGNVS & est BETHLEN, nobilitatis apex.

Nagy világ bíró Sándor, Pompeius, Carolus, Otho, és az igaz nemességnek tündökös izimere BETHLEN, NAGY.

NEGYE

N E G Y E D I K
R E S Z

AZ OKOSSAGRÓL

I.

Az gondviselésben való okosság, mellyet az hadi ióságos cselekedet, magában bé foglal, nem egyéb, hanem oly igaz ísméret és értelem, mely szép cselességgel gubernálja, az embernek végezését, az jó és hasznos dölgeknek el választásában. Ezt az Gubernálásnak negyedik fundamentumát, hasonlatossághra nézve, Topaziusnak lenni mondom. Mert az Topazius igen jó az vérkóróság és eláulás ellen: Így az okosság az had viselésben sok népnek vére ki ontsa, és az emberek tanács adásától való el csábítás ellen felette hasznos. Az okosságban kenőrtel el távoztatni: Egyiket, az mi nem tud az ember, ne alicsa mint ha jól tudná; Másikat, ne törte faggassa fejét az nehéz dölgekben, mellyek nem sükségessek, hanem inkább semmiben meg nem változván, az üdökhöz sábia magát. Midőn bé foghja ember ke-

Okosság

H. a

ber ke-

ber kezét, és ímért ki terieszt, nem változik
megh azon egy keze, hanem csak alkalmassá
tanya magát, az üdőnek kívánsága szerént,
az mire illik: Így kívántatik, hogy az em-
ber megh nem változván, az üdőhöz alkalmassá
mazzassa magát, főképpen okoskodását há-
romban foglalja: Az ielen valóknak elrendelése-
ben, az következő dolgoknak által-
látásban: *Non enim est sapientis dicere: Non
putaram.* Mert nem illik az okos embernek
azt mondani: Nem alítom vala. És az el-
múltakról való megh emlékezésben. Mert az
ki az el múltakról semmiben megh nem
emlekezik, élelét el veszt: az ki az követke-
zendőkről nem okosodik véletlenül megh
esik. *Præcogitati autem mali mollis ictus venit.*
Az elevé el látot gonosznak kedigh, lágyab
csapása leszen. Minden tehetőséggel tehát ki
kel rekeszteti, az testül az erőtlen megh lanka-
dást, az elméből az tudatlanságot, az hastul
az tobzódást, az városból az pártúrést, az ház-
népe közzül az vissza vonást, minden álla-
toktúl az mértékletlenséget. Mindeneknek
felelve két időre gondot kel viselni: reggelre
és estvére: reggel az cselekedendő dolgok-
ban légy foglalatos: estve az el végezet dol-
gokat forgassad, sívednek jegyző könyvé-
ben, mint egy kalendariumban, bé írjad. És
ekképpen okoslagodat ki nyilatkoztassad.

Megh

Meg mutatja ezt magában lenni, az kenyér-
nek saluából származot, megh szabaduláfunka-
nak királya, BETHLEN GABOR, midőn
abban az városban, az mint mondgyák, az
főlö hegyet az seregély nem esí, nem sok hős-
ia, hogy három ezer férfiakat, népének kevés
veszedelmével le nem vágatot. Revai Peter,
Andras királynak bölcs okosságáról ír, az
Magyarok koronájáról ír *Commentarius*-
sában, ki midőn Henrik Imperátornak Ma-
gyar országban való iövését megh érteke vól-
na, előtte a fővet és egyéb veteményeket min-
denit megh égette, és az barmot messze
földre haytatta, hogy így élését el fogná. Az-
zon közben az Gébhardus nevű Ratisbo-
nai Püspöknek levelét vitézi el fogták, kiből
Henrik Imperatorról értekezet, holot kellene
lenni. és várakodni az éléssel, kire Andras
király Henrik Imperator képében, megh fe-
lelt, és azt írta, hogy, az sok zuzavar miatt,
Magyar országban tovább nem mehetne, ha-
nem Német országban vissza kellene térni,
azért mennél hamaréb lehet, az haitokat is el-
rontván, hogy valami módon az ellenfegh-
nek hasnára ne fordullyanak, tehát Ratisbo-
nában vissza mennyen. Gébhardus Püspök
az irast valónak vélvén, minden éléssel Rati-
sbonában vissza akarodot. Imit azomban
Henrik Imperator az éhség annyira megh

H 3

környé-

Seneca de
4. virtutisIdem 77.
EpistPytha, in
PræceptisEx Bonfin
108. pag.
200
pag. 10. 11

környékezte, hogy Andrá királytól békelességet, élést és bátorságot vissza menetielt kérne. Andrá király addig azt nem cselekedte, míg Henrik Imperator rólla nem mondott, hogy az rayta től bossúságról soha meg nem emlekezik, bossúsát sem ő rayta, sem az ő után na valokon meg nem állja, és ilyen okossággal győzte meg ellenségét. Harmadik atyában minémű hasonlatos okossággal cselekedett, az mi nagy szerencséjű Királyunk is nyilván van vagyon. Ersek-uyvár alól, az Romai birodalomnak temérdek erősségét, csodálatos képpen Isten meg rémítése által, meg fustattatta, drága hadi szerbámát el nyervén, és annak uánna egy néműnēmű sígertben sorította, kire vakmerő képpen nem ment, hanem hogy okossága tündököllék ellenségének, az Német ellenkező tudományu Nemzetnek, el fogta élését, és ilyen módon népének semmi veszedelmével győzte meg, az Ferdinand Romai Császár Vrunk számára való erőt. Mi lehet ennél nagyobb hadakozásban való okosság, mint nem nagy vér onrással, az nap keletről nap nyugorra vitézetet, Monarchiának méltóságát megkissébbíteni: és amaz nagy álló képnek melynek lábai egy résent vasból, egy résent cserépből, az az, állandóságból és romlandóságból, állanak, egyik koronából sarvát le törni, míg az

Dan. 2.

míg amaz sőgölet kö, az Vrlesus Christus, kéznélkül reá szakadand, és vólia képpen elronya. Hoc opus, hic labor est. Ez az serénységéből származó okosságnak gyümölcse. Azért méltán énekelheti az mi kedves Királyunk, az országgal egyetemben:

Laudo Deum Patrem; Christum voco; Pneuma colloque:

*Sub cruce confido victor et ultor ero.
Si Deus est mecum, cedat furor orbis et orci:*

Rom. 8. 38

Haud poterunt uni vel nocuisse pilo.

Dicsírem az Atya Istent; az Christust segítségül hívom; az Szent Lelket tisztielem: el hitetem hogy az kerebt alatt győzedelmes és bossú álló leszek. Ha Isten vagyon én velem, engedgyen ez világnak és az Pokolnak dühössége, csak egy háiam sálának sem árthatnak. Ezt cselekedte Isten az ő el lő nyila által, kinek gazdagsága benne lakozó okossága. Mert mi lehet nagyobb kincs, mint az hadakozásban való okosság? Semmi nem. Menander is erőssüni mondván: *Consiliarius qui praestat prudentia, omnia habet.* Az tanácsos ki okossággal bővölködik, mindennel bír. Semmivel úgy meg nem tartatik az ország, mint az királynak okosságával. *Pecunia est nervus belli gerendi, prudentia murus, milites conservandi, Deus providentia sua, author triumphandi.* Az pénz ereie az hadakozásnak, az okosság,

Sap: 6 23.

kosság kő fala az vírézeknek meg tartásának, az Isten az ő kíválképpen való gondviselésével, szerző oka az győzedelemnek. Mint még Salamon király is, kinél az nap bölcsébbet nem látot, imígyen szól: Ez világnak meg tartása, az bölcséknek sokasága, és az eke Fejedelem az népek erőssége.

Deut: 26.
18.

II. Noha az Fejedelemnek izimere, az okosság, az mi istia sínű, igaz sívő Királyunkban bővön fel tanálatik, mind azáltal sűkségelek ő mellé az jó tanácsadók. Mivel hogy egynek írtetiből, mindenek az országban el nem végezethetnek, ha testének és lelkének erőssége, mértéknélkül tanálatának is ő benne, mind azáltal az sok gondok miatt meg kellene erőtlenedni. Moises íámbor hetven férfiakat választot maga mellé, melyeket Isten is jóvallo. Ez máj napon is az király álhatatos férfiakat, kiknek bölcsességek, nem az Bálvány imádásban, hanem az Iesus Christusnak ki íentet akaraiya szerént való ísteteliben áll, válasshat maga mellé, *Oculi plus vident, quam oculus*. Az semek többet látnak, mint az szem. És az mint Euripides mondotta: *Vnus vir non videt omnia*. Egy férfi nem lát mindent. Mert vallyon s egy elme mind azokat, melyeket az királynak meg kel gondolni, elméivel fel érnie: avagy egy személ mind azokat, az mely

az melyekre az Közönséges Polgári társaságban kel vigyázni, elnézhetnie: avagy egynek sűleivel mindeneknek könyörgések és panaszkodások meg halgattathatának: két avagy egynek kezeivel mindenek végehez vitethetnének: Semmiképen nem. Az hól nincsenek az álhatatos tanácsadók, el vés az nép, az meg maradás peniglen vagy az tanácsosoknak bölcs értelmekben. Az királynak azért minden kincset és gazdagfágt, az álhatatos lelkű, Istenféltő, igaz mondó, és az telhetetlenséget gyűlölő tanácsadóknak cselekedetben állani reménlem és vallom. Mert sem az hadakozásban győzedelmet nem vehet, sem az csendességben királyi méltóságát, maculanélkül meg nem őltalmazhatia, sem reá forró sok dőlgaiban cselesen elő menni nem tud, sem az békeességnek idején az kívánatos nyugodalmat, jó módgyával megh tartani nem tudgya, az jó tanácsosoknélkül, kik sível lélekkel az ország gondgyának, az király hátra adhatot sullyos rakás fáját, segítik emelni és hordozni. Ezt íentette Darius, az Persáknak királlya, midőn egy pomagrátor tártana kezében, és egy néminémű ember kérdené tőle, mi nek kívánná annyi sámat, az menyit magh abban vagy, azt felelte: Zopyrusoknak. Zopyrus volt peniglen Darius királynak fő

és hív tanácsosa, kinek tanácsából az ellen-
kező Babillonit is megh földolhatta vőle
végiére. Ha az embernek avagy csak újait
megh gondoljuk, nem erősebbek azért,
hogy az természetül izekkel vadnak fel éke-
sítettén, sőt nem gyorsabbak az dologra:
Igy hogy ha izekre avagy az király tanácsos-
sira is oltatának az országban lévő sok
gondok, könnyebben véghez mennek.

Matth: 23.
27, 28.

III. De azok az királyok, Fejedelmek és
egyéb Vralkodók, külömben cselekednek, az
kiknek tanácsosa amaz láb hegyen járó, sár-
ga lábu, semmi hízeltedők, kik Christus V-
runkul hasonlítanak, az meg felelőtetet kor-
porfához, mellyek kívül szeptek tetzenek,
belől kedig rakvák, hóltaknak tetemeivel és
minden undoksággal: Igy az kép mutató
hízeltedők, kívül látnak lenni igazaknak,
de belől rakvák képmutatással és minden le-
stén ellen való bűnnel. Jakab királytól ol-
lyan igazán nevezetnek, király meriggye-
nek és az kösség döginek, az mely igaz és jó
tanácsot, attanak vőle régenten Roboámnak,
ki midőn az véneknek jó tanácsokat megh
vetette volna, az ifiaknak tanácsokat követ-
vén, kegyetlen ségégéért két felé szakította az
országot, és tíz Nemzetiségnek birodalmát
vetette el, kik ő helyette magoknak Ieroboam
mai választónak királynak, Csak innét is ki-
terzik,

terzik, amaz jó törvénytudó Baldus nevű
ember mondásának igazsága, melyben imá-
gyen söl: *Plus valet umbra senis, quam gladius
iuvenis*. Arnyéka is jobb az vén embernek,
mint az ifjunak fegyvere. Nem erővel, nem
gyorsasággal, avagy testének farkon forgá-
sával viseltetnek az nagy dolgok, hanem az
régieknek tanácsokkal, kitől nem foztatik
megh, sőt inkább fel tiszteltetik, az vénsegh.
Gyakran efféle Vralkodónak:

Cic: lib.
de Senect.

Quos nunc extollit, deiectos esse decebat:

Despicitur sapiens premia stultus habet.

Az ki most fel emel, meg alázní kel vala, az
bölcs megh uráltatik, az bolondnak jutalma
vagyon. Immár régiól fogva:

Est malè conculcans virtutum degener orbis:

Immeritis confert premia non meritis.

Ez világh az jószágos cselekedeteknek undos-
kul le tapodóia: Jutalmat az érdemnélkül
valóknak ad, nem az érdemeleknek. Az
sókia mondani az hízeltedő: Te vagy Fel-
seges Vram az király, nem tiszte uralkodni.
Mindennel szabad vagy, és senki nem szab-
hat Felsegednek regulát, nem királyi méltó-
sághoz illik, az törvényekhez kötelestnek len-
ni, és az mit akarna, az király ha véghez nem
vinné. Ez illyen és egyéb efféle agyafuti ta-
nácsát valakinek, ne akarja az király, és e-
gyéb Vralkodó, hogy el ne hídgye. *Quod e-*
nim ver

Lib. 2. foli
loquio.

nim volumus, libenter credimus. Meri á mi akarnunk, mint Iulius Császár mondotta, hamar el- is hiszűk azt. Sőt ha akarna- is megh változtassa, mint Iulius mondása tartja: *In malis promissis rescinde fidem, in turpi voto muta decretum.* Az gonosz fogadásokban, megh seged hitedet, az ékietlen végezésedben megh változtasd akaratodat. Ne kövesse peniglen, mivel hogy nincsen nagyobb királyi dolog, mint az törvények alá adni magát, és az mi nem szabad, ha megh cselekedhetné- is, arról magát meg tartoztatni, hogy így az népnek az törvény és ország jó rendelésének meg tartsására való fényes tükör, és jó példa adóia lehessen.

IIII. Nem ilyen tanács adókat keressen az jó király, Fejedelem, és keresztényi névnek titulussával, igazán dicselkedő Vr, hanem hízeltetésnélkül való álhatarosokat, kiket elsőben az proba köre vonnyon, és annak utánna végyen jó akaratjának szárnyai alá.

Sozom. lib. 1. c. 6. Constantinus Imperator meg akartván probálni Vdvarában, kik volnának hízeltetésnélkül való álhatarosok, és az hív tartásban erősek, parancsolatot adott ki, hogy valakik ő velle egyűt, az Bálványoknak akarnának áldozni, tehát az ő Vdvarában és rendelt isteneknek méltóságában meg maradjanak, az kik pedig nem akarnának az Bálványok

előt meg haylani, ki költözzenek. Sokan az kik keresztényeknek mondonák az előt magokat, az Bálvány imádásra haylottanak, az vesendő böcsülléért és ideiglen való tiszteltetésért, meg nem gondolván, hogy:

Orbis opes pereunt fluids, sunt nullius asis,

In cineres tandem vertitur omnis honos.

Ez világhnak mulandó gazdagtsági el vesnek, semmire kellők, minden tiszteltetési végére hamuvá és porrá lésen. Némellyek az keresztényi igaz vallást, fellyeb böcsüllőnek, ez világi romlando méltóságnál, azért inkább ki mentenek az Vdvarból, hogy nem mint az Bálványok előt, magokat meg horgaztassák volna, megh gondolván hogy jobb az Isteni tiszteltetéshez, mint ez világi tiszteltetéshez ragaszkodni; mivel hogy az embernek bódoghsga, egyedül csak ebben vagyon helyezésén, mint Agoston Doctor ékiesen mondotta: *Omnis vita bonae ac beatae via in vera religione constituta est, quae unus Deus cognoscitur et purissima pietate colitur.* Minden jó és bódogh életnek ősvénye az igaz vallásban áll, mellyel egy Isten ismértetik megh, és isteni fenitességgel tiszteltetik. Ezeket az kik Istenhez hívek voltanak, az Imperator vissza hívattatta, és tanácsosivá tette, amazokat peniglen, az kik az méltóságért, az Isteni elárulták, és undokul meg tagadták vala, tiszteltetéstől meg fosztván

In lib. de
vera Reli.
cap. 1.

p. Mach:
7.9.

lobván, Vdvarából gyalázatosan ki üzette, úgy mint az Istennek árulói, ki hogy ha el mértének árulni, öt ember mennyivel inkább elárulnák.

De off. lib
2.

V. Szükségessék az király mellé az Tanácsosok, de nem egy állományban, hanem az hízelkedés nélkül való álhataros, igaz mondó Lélekkel felékesüetett, jámbor tanács adók, sőt nem csak szükségessék, hanem ugyan hasznosok is. Az minéműeket commendál Ambrosius, midőn imígyen szól: Az ki tanácsot ad, olyannak kell lenni, az ki jó példát adgyon másoknak az jó cselekedetekre, tudományban, épességében, maga viselkedésében: hogy az ő beszéde józan és fegyhetetlen legyen, tanácsa hasznos, élete tisztá, értelme ékes és kellemes, Ioseph sok ezer ezütnél és aranynál job és hasznos tanácsot adott volt Pharahonak; mert pénzel Aegyptus csak egy városának szükséghe sem távozathatos volna el, de az Iosephnek tanácsa, az egész Aegyptum földének szükségét hét évi rendéig, annyira távol űste, hogy az éhségnek idején, még más tartománybeliekkel is sok időt. Az pénz hamar el kél, az tanács adásnak tiszta vizet ki nem merigélhetni; az jó tanács és léssel nevededik, az pénz el fogy; úgy hogy mennél többekkel akaró jól tenni, annál kevesebb beléscsől, és gyakorta te magad szükség.

kölködől annélkül, az mivel másnak akaró kedveskedni; Az Tanács adásnak segédletét, mennél inkább öziogattya az ember, annál bővebb feneketlen forrásának gyönyörűségei folyamottya. Ez ilyen és ehez hasonló tanácsosok, szükségessék az király mellé. Az békeféghnek királya, Salamon, noha bölcs volt, mind azáltal jó tanácsosok nélkül nem Vrlakodot, mellette voltanak Isten felő Prophetáknak sereghé, és egyéb rendbéli bölcs jámbor férfiak, kik között tündöklőtenek: Sadocus, Abiathar és Achias Silonites. Vagyán is ki keresné az rut fertőben az tisztát ki felet? ki innék jó kedvel az zavaros vízből? Az holot azért töbződés, mértékletlenség, és egyéb vétkeknek egybe zavarodások vagyón, ki akarna onnét valamit meríteni? ki alítaná azt hasznosnak lenni másnak, az ki magának hasonlatlan? Mi módon írílhetté azt az ember, magánál fellyeb valónak az tanács adásban, az ki erkölccel aláb való? Fellyeb valónak kel lenni, az kire magát az ember reá bizza. Avagy azt illendőnek kelle reménleni az tanács adásra, az ki magának tanácsot nem ad? és azt hínni kellé? hogy másnak üdökőzt rendel az okoskodásra, az ki magának nem rendel? Kinek szívét az gyönyörűség el foglalta, az tisztátalanfág meggyőzte, az tölcenyiség meg hódolattya, és az kívánság fel zavarja.

VI.

VI. Tízta életű hasznos tanács adók kívántatnak azért az király mellé, kinek nem csak itthon kel erőnek lenni, hanem mikor az szükség kíványa, kívül az hadakozásban is. Az ő tanácsosai azért hadakozáshoz tudó férfiak is legyenek. *Vnius enim manus imbecilis pugnā.* Mert egy nek keze, mint Euripides mondotta, erőlen hariz. Mind azáltal úgy éllyen az király az tanácsosokkal, miképpen az fő háios mester, az sok cvedzőzőkkel, noha sokan vonják az háiót, de azért az egész háiónak főképpen való gondgyát csak az háios mester viseli: Így kel az királynak az egész orsághnak és Pölgári társasághnak kíválképpen való gondgyát egyedül magának viselni. Mert ha tellyességheffen csak az tanácsosokra bizza magát, és az orsághnak sok habok között inghadozo barkedés, az királynak és az orsághnak gondviseles se nagy fogyatkozások nélkül nem lehet. *Manlius Torquatus*, semeinek láydalmas voltáról, vetette le magáról, az Magistratustághnak ismét, csak azért, hog ha másoknak semeivel kezdené igazgarni, az közönséges Pölgári társaságot, tehát sok külön külön fele károkkel veszedelmes lenne. Azért mást engedett inkább, hogy ő helyette válasszanak.

Es az király ezt követvén az ő tanácsosival egyetemben erősebbé tétetik az erős Oroslánnal.

Ero-

TÖRTÉNET

RESZ

AZ ARTATLANSAERŐL

I.

Megmutattam ez ideighlen az hadi ióságos cselekedeteket, melyek kíválképpen kívántatnak az Vraikodókban: hátra vagyon még, hogy hasonló képpen mint meg ígertem, az házi ióságos cselekedeteknek neveiről, az togata virtusokról szóljak, melyek nem kevesbé, mint az hadi ióságos cselekedetek kívántatnak az jó királyban. Mint summa szerént ezt akarja tanítani *Homerus*, midőn az Fejedelemnek így szólott: *Sis utrumq; bonus Rex, bellatorq; animosus.* Légy jó király, és bátor hadakozó. Az az: Légy mind az két rendbéli hadi és házi, ióságos cselekedetekkel felékesített király. Vislág bíró Sandornak ületi erre mutat, ki *Homerus* éppen meg tanulván, és annyira bőcsülvén, hogy még éllel is feje alatt tartaná, legh jób versnek *Homerus*ban ezt tartotta lenni, mely vagyon *Agamemnon*ról:

Plutar. de fortuna A lexandri

A.A.

Iliad γ. Ἀμφότερον βασιλεὺς αγαθὸς κρατερός τ' αἰχμῆς.

μηκρ.

Dux bonus, atq; idem validus pugnator in armis.

Ió hadnagy avagy vezér, és ugyan azon íó hadakozó. Míni ha ugyan azont mondotta volna, az kinél vadnak az hadi íósfágos cselekedetek, hogy illetik az házi íósfágos cselekedetek-is, és ísmét ugyan azont az kinél lakoznak, az házi íósfágos cselekedetek, illetik az hadi íósfágos cselekedetek-is. Az hol tanálatnak az hadi íósfágos cselekedetek, nem lakoznak önnön magok, hanem az házi íósfágos cselekedetek, nagy részre véllek hordozzák, és ezek, amazokat úgy annyira szabadon követik, hogy az mely királyban az erősség, borgealmaiósfágh, serénység és az bölcsesség fel tanálatik, ezeknek, úgy míni felideb íósfágos cselekedeteknek, ielen kel lenni: Az ártatlanságnak, mértékletességnek, nyaiasságnak, ékessen álló cselekedetnek, hitben való hívességnek, és az méssé ki teries dei bárnnyu nagy írgalmasságnak. Ezek íóbák közöi ígen kívántatnak az íó Gubernátorban, kik közzül, az ártatlanságot, királyi Vralkodásának, íódik fundamentum Beryllus kövének lenni mondomam. Mert az Beryllusnak, ereie vagyon az ember máiasban való fáydalomnak meg enyhítésében, és betegfegh miat, az semnek könyvezésének meg áls

meg állatásában: Így az ártatlanság, kinék kinék méltósága serént való íszírtességének meg adása, az ember sívének bossúság íszírtelből bármazor fáydalmát el íávoztatja, és semének némelykoron való könyhullatását el oltatja. Nem egyéb kedig, hanem némí Artatlán lag némű oly része az ígasságnak, mely akarkinek íllendő böcsüleit meg adgya, az íókat serenti, és az gonosokot vrállja. Dícsíretes dologh minden emberben, főképpen az királyban, ellenséggének lenni, az gonos embereknek és erkölcsöknek.

Contra defensorem hominum morumq; bonorum Commoda preterea Patrie sibi prima putare.

Víssontag serző óltalmazoiának lenni, az íes les embereknek, és íó erkölcsöknek, házáiasnak első hasznos íavának ítilni, az felid ártatlanságnak bizonyos íele, mely az királyt, akar mínémű vésedelemnek habiai közöi éppen meg maraztja. Mert hogy ha kiserítésben vagyon, rehat meg vigasztallja, ha meg aláztauk fel magasztallja, ha harizol győzedelmet íad, ha meg íleitetik meg koronázza. Ez az íólgálatban szabados, az vésedelemben békefféges, az írízet alai írvenderes. Ez az hatalmasok íírtelik, az Fejedelmek kebeslekben véssik, az nagy renden való vádásfák, és nagy gyakorta még azok-is kívánnják, az kik ellenne mondanak. Ennek

az iók engednek, az gonosok irigységgel füznek, az együ: tanuló baynokok rayta villonganak, ellenfégi előne meg haylanak, és soha nem lehet, hogy győzedelmes ne vólna, még hogy ha az emberek között igaz ítélő bíró nem tanálatnék is.

Epist. II. Cícero méltán commendálta, az együ: ártatlanságot, az ő Ásiá: gubernáló Antyafának Q. midőn levelében a: i: Ta. tum pecunia, tum omnium rerum cupiditati resistes, ut facis Te. mind az pénznek (mind kedig egyéb dolgok kívánságának ellenében) az mint cselekedel. Ez intő befédében oly két dolgokat kíván Cícero, hogy az ő Antyafá el rávoztasson, mellyek az együ: ártatlansággal soha nem lakozhatnak: Elsőben hogy ellene álljon az pénznek kívánságának. Az az: Fősvény ne legyen. Másodszor, hogy az másét nem hogy el illesse, de még ingyen csak se kívánja. Hogy pedig len a Magistratusnak, királynak és egyéb V: ralkodóknak rú: nyerelességnek kívánságának nem kellenni, okát adja Moises: Mert az a: ándék, ugymond, az bölcséket meg vakította, és el fordította az igazaknak bayokat. Horatius más igikkal ekképpen mondja:

Deus: 16.
32.

Lib. 2. Ser.
Sat. 2.

Malè verum examinat omnis
Corruptus index
Minden a: ándék m: iat meg veset ítélő bíró
az igaz

az igazat gonoskúl vizsgálja. Annyira fel fuvalkodik, hogy sem az tengernek zugó habaitól sem a magas hegyeknek teteitől, sem az földi barlangoknak mélységeitől Európanak, Ásiának, Africának és az uy Ameriának határaitól, az ő iórvényében és megh: veset gondolatnyában, megh nem tartatik, mellyel végiére magának vesedelmei berez. Az folyó vizek míg meg nem áradnak, csak lépén folynak, és sokot iárálnak határiban, maradnak meg, de hogy ha az vizektől meg: saporitainak, és fel nevedednek, nagyobb zugással folynak, és rendelt határokból, tilalmas rétekre hatalmason ki áradnak: Így az gazdag fősvények, kik az ő kívánságoknak nem tudnak határit venni, hanem naponként mind nagyobra árra: sítják és nevelik az kí: cset, annyira ki terjed telhetetlen ségeknek árá: vize, hogy végiére éintén az örök kárhozat: nak mezeiére vitének, és az Pluto pástyán támentalan kí: nokban legelietnek. Nincsen az embernek elméi: n, ki nagyobb erőbát legyen, mint az V: sora, és egyéb hamisan való nyerelességnek kívánsága. Az hamisan való cselekedetre kén: sít, sőt ugyan c: s: n: n: őzi az embert. Azért mondatik minden vétekeknek Annyának és Metropolisának, melynek hogy ha ki tellyességesen neki ad: gya magát, tehát soha dicseiben nem lehet.

Dica: 16.
mes: 32.
culp: re-
gina pa-
rentq.

De rep.
ord.Innocenti
us de villa
tate con-
ditionis
humanae.

Mert az kik az hamissan való nyereségnek kívánságával bővölködnek, nem szabadítók, hanem szabad dűlők: nem erőssítők, hanem erőstől és fel háborítók az országnak. Mint Salustius mondásából ki terzik, ki ímígyen szól: *Pecunie studium paci communi officit.* Az pénznek feletéb való gyűjtése, árt az közönséges békeségnek. Az ember illetlenül háromra sokot vágyódni: Gazdagságra, gyönyörűségekre, és böclüllésre. Az gazdagságokból gonoszok, az gyönyörűségekből rútak, az nőlelekből héába valók származnak. Mert az gazdagságok kívánságot és fősvénységet nemzenek: Az gyönyörűségek tobzódást és buiálkodást: Az böclülletek táplállyak az kevélységet, és az dagályos maga hányást.

III. Az kik ezt követik nincsen azoknál az Istennek selemé, és az egyigyű igazságának szereteti, hanem annyira el vakítja, az tudománynak el vételéből származó fősvénységnek telhetetlen kívánsága, hogy tellyességgel az ő sívének reitekében, nem lakozhassék az jó lelki ismétel. Mint amaz íllő bíró Simlamesben nem találta, kinek mind az hamis ílleitől való adományoknak el vételével kezei megh ferteztetvén volnának, és sokakat hamissan íllt volna. Cambises király megh ölette, és az bőrt le vonatván, az íllő féket azzal bé vonattatva, melyben ő

23
szep dolgot mert jól jart

ben ő annak előtte sokszor hamissan íllt ílleit, és az fát oranest ölette az íllő fékben, hogy az ő Anya helyet, úgy lenne íllő bíró, hogy el ne felekeznek arról, kinek bőrével bé vonattatott, fékben ülne. Ekképpen büntette meg az Carnises király, az fősvénységre mellyen vágyódó Sísamnes íllő bíró, hogy az fősvénységnek vékétől, az ő utánna való magokat megh őriznék. Mert az gonosz cselekedetért való kemény büntetés, élet, idő és dicséretes életre tanítja az gondviselőket. Halládé azért akar ki légy, ki az aítandó kért az igazat el fordítod, avagy nem tudod, hogy az ílleitben az Istennek semélljét viseled, és az te ílleitért idővendőben számot kel adnod. Mit felelsz akkor? Feled felet az meg haragút íllő bíró, az Vt Iesus Christus, hogy az kit hamissan az emberek halálra íllnek, igazán megh íllye ez világot, alattad az tophet avagy Gehinnom kínlódásnak völgye, holot vagyon ördögi dobolások közöt való sívás rivás, lang mial fogaknak izikorgása; idő kezéd felől az ördögöknek isonyatosok vádoló serege, kik minden gonosságot fel írták; bal kezéd felől, az te sok ezer hamis ílleit, az igazságnak el árulásából gyűjtők gazdag fősvénységnek vékei. Elöl víz, hátul tűz. Akar mely felé fordúly, kéfen vagyon ez te hamis lelked ismétel.

méretnek meg ölthetetlen töze, az örök kár
hozati holot nem az el válthetetlen két termés-
seiből álló, Vrlfus Christus, egy seméltys-
nek, unakozás nélkül való látásból örven-
del, hanem az Pokolbéli Sátánnak meg sa-
badulhatatlan képpen el kárhozot seméltys-
nek unakozással való semléletéből örökké si-
ránkozol. Nem az Pátriarchákkal, Prophet-
ákkal, Senti Martyromokkal, és egyéb üdve-
zők lelkekkel, hanem az Pokolbéli bororvá-
ra rendeltetett Izzatellel, és több el kárhozot tá-
mentalan lelkekkel társalkodik:

Qui gemitus reinent eternos, pectore va ve
Ingeminant, dirum (proh dolor) Aetna tuum.
Ore screant flammis miseri. (miserabile dictu)
Cocytig bibunt, felle micantis aquas.
Vermes & tenebra, flagellum, frigus & ignis,
Corpora flebiliter tabo perusta premunt.
Demonis aspectus, scelerum confusio luctus,
Crux sine fine foret, mors sine morte manet.

Az az:

Kik kelerő íay íay, kiáltnak sírva Pokolban,
Holt eleven nyegnek meg maradandó
képpen.
O nagy erőfakkal, nyomorútlak langal o-
kádtnak.

Cocytus viznek mérgei itallját élik.
Nagyok oltorozás, főtés, fét, hideg és ísz,
Testeket a férgek fétágva kínozza sírás.
ördös

ördögökkel látnak, bűnöknek zavarodási,
Vég nélkül nyavalyát f-nem meg eméze-
tő halált.

Az földeny hatalmasok: és nyomorúság al-
vadnak vettetvén, mint Görög orságnak
het bölcséi között Solon iöl mondoma: *Ante*
mortem nemo beatus. Senki halálának előre
nem bódogh. Az ki ma az földet nyomja,
holnap az föld nyomhattyá oltor; az ki ma
örvendetes, holnap somoru lehet; az ki ma
kevély holnap álazatossan íárhat. Mint még
amaz versek: is erre mutatnak:

Splendida fert hodie regni qui hodie scepra sit
Craftina lux illi tristitia fata feret. (perbur)
Az ki ma az orságnak ündöklő arany bor-
tyát kevélyen vífeli, annak az holnapí nap
somoru veszedelmet hozhat.

IV. Ki gyomlátlaltek azért az Guberná-
lőknak sívekből ez az Isten és emberek előt,
ualatos telheteilen kívánságnak verke. Isten-
től, és az emberektől Isten után, nem az keresi
kedésre, emelteknek fel az Vrlkodók, ma-
dón valamely méltóságnak tisztiben állat-
nak, hanem az Isten tisztetünk, és az embe-
rek oltalmazásának bölgálanyára, hogy az ő
állatok valóknak iő példa addi legyenek.
Questui enim habere Rempub. non modo turpe
est, sed sceleratum etiam & nefarium. Meri ke-
reskedni az Pólgári társaságnak birodalmá-
val nem

val nem csak rút dolog, hanem nagy vétek és iszonyú gonoszság. Ez cselekedetért hitta Herodotus, Darius királyt kereskedőnek, Hamissan cselekettenek Sratocles és Droamoclidea, kik midőn egy mást az törvény tetteire hívták, ekképpen szólottanak egy másának. *Veniamus ad auream messem.* Mennünk el az arany aratásra. Ertvén az arany aratáson, az király Vdvarában lévő ültő széket, kiből nem arannyat, hanem igazságot kellett volna aratniok, az az ültőnek, de mennél inkább ismerte az vizet, az vízkóróságos ember, annál inkább kívánnya.

Quo plus sunt pote plus sitiuntur aquae.

Mennél több vizet isznak meg, annál többet kívánnak: Hasonló formán, mennél inkább gyűjtetnek, az el veszendő kincs, annál inkább kívánnak, somiuhoztatik, és mint az mágnes kő az vasat, sardius a fát: Sínien úgy hozzája sítja az embereket. Innét mondgya

Lib. 2. Cap. az Pogány Poeta Horatius:

od. 3.

Crescit indulgens sibi dirus hydrops,

Nec sitim pellit, nisi causa morbi

Egerit venis, et aquosus albo

Corpore languor.

Az vízkóróságos ember, kedvezzen kívánságának nevéketten nevedik nyavalyájában, nem űzheti el somiulágát, hogy ha becsüségének oka, az erekből, és az vizek erőtelenség,

tentség, az meg sárgodot testből, ki nem takarodik. Bővön fel tanálatot ez, amaz hatvan tonna arannyat biro, Romai du Crassusban, ki nem alitván gazdagnak lenni, valaki egy országos tábori, csiendeig el nem tarhata, undok kívánsággal somiuhozta, az Párisioknak arannyat. Azokáért ellenek nagy hadat támasztot, és forgalmatosán viaskodot. Azonban megh elék az lud az iégen: Mert gyalázatosán meg öleltvén fele vétezt, és meg olvaztot arannyat töltőtenek sárában, imigyen csufolván: *Aurum sitiisti, aurum bibe.* Arannyat somiuhoztál, arannyat ígyál. Miként cselekedet Pontusnak királya Mithridates is, az Romaiaknak vezérével Aquiliussal.

Luc. Floz.
lib. 3. c. 11.
Sext. Ruf.
in Epit.

V. Sokan sok utat találták az hamissan és törvénytelen hatalmasságh által való gazdaglás gyűjtésnek, de sokan sokképpen az ő alattok valókat, külön különféle károkbancytettek, és ő magoknak jó híreket nevettek, életben és életek után, miatta el vesztették. Az fősvenyeknek nem különben történik néha állapotok, mint az Aesopus kutyájának, ki midőn egy néménemű hidon által menne, és az sárában talván egy darab kenyert vinné, lánya az sárában lévő kenyérnek árnyékát az vízben, melyhez az telhetetlen sárga mias hozzája kap, és az sárában lévő ke-

vő kenyeret is amához kapván el egy, és így magát az semmiért az valótól is meg foszogat. Színién így némely fősvények, kik az Istentől vő közönléges jókkal, csendessen élehetnének, de viselkedvén az telhetetlen kívánságtól, gyakran még azokat is, az mellyek körük között vadnak, az vőltalanért méltóságokkal együtt elveszik. Ez mi időnkben és országunkban mint legyen az dologh, arról nem én hanem mások tegyenek ítéletet.

VI. Héában, mert csak egy sem viheti el magával az gazdaghságot, mivel hogy egy ember sem igaz Vra annak. Mint abból megh bizonyodik, midőn két ember után menne egy komondor, (ugy kel ki mondanom, az mint az materia kívánnya) és egymástól az emberek bucsut vévén el válnának, megh terizenék akkor, mellyik volna az komondornak igaz Vra, mert az melyfelé az Vra menne, tehát azt követné, és az másikat el hagyná. Az gazdaghságh mégyen az fősvény ember után, és ez világ után, midőn egyik az másiktól el válik, az fősvény gazdag ez világról, és ez világ az fősvény gazdagságtól, megh terzik akkor, mellyik az gonoszúl gyűjtő gazdaghsághnak igaz Vra, az ki vel velle marad, ez világh és nem az kitől el marad, az sinárd gazdag. Hogy ha valamely friss menyegzőben, olyan csielen emberi híjának

manak, az ki azt remélné, hogy valamit az astra eleiben raknak, az mind övé immár, és midőn az abrosz fel fednék, az arany pohárokat sebében, az ezüst csebeket és tányérokat hóla alá rakogatná, hogy ő azokat, ugy mint saját marháit haza vinné, méltán mondaná, az ayión álló nekik: Halládé báráiom: ragd le ezeket, mert mi nem egyébként adattanak ezek te néked, hanem csak ez kevés ideiglen való élésre nézve: Így az hasontalan gondolkodásoknak töretlen utaira békédet fősvények, nagy csielenül mind gazdaghságokat, tulaydon látnyoknak tanítják lenni, köszönvén azt az ő csehsorgalmatosságoknak, és mikor ez világ tobzódó menyegző házából, haza akarnak menni, és vélek el akariák vinni, betegségeknek ideien ragazkodván az dromohoz avagy kincsesládához az ayión álló az H A L A L, méltán fölírja megh őket mondván: Had it az te gazdaghságodat, mert csak ez kevés ideiglen volt az tied. Mint ha az sent Pál Apostolnak mondasát íratná esében: Semmit nem 1. Tim. 6.7 hoztál ez világra, semmit el sem vihetsz innét. Mi haszna tehát azzal dicsekedniek az fősvényeknek, az mi nem övéik: Cum à vendicare, ad revera sic esse inanis et periculosa sit gloriatio, multo magis fiducia. Holot azoknak magok számára való tulaydonításokkal, hog

ugyan

Non sent bona hominis quæ secum ferre non potest Amb.

ugyan valóban úgy legyen, héiában való és veszedelmes az dicsekedés, sokkal inkább az bizakodás.

Qui festi-
nat ditari,
non erit
innocens.
Prov. 28.
20.

VII. Felele igen meg rücsnyák magokat, minden rendek, de főképpen az Gubernátor-
törtségben lévő férfiak, hogy ha az közön-
ges hasznát hátra hagyván, csak az ő magok
hasznát nézik, az ő alattok lévő népeknek is
vokat valamin akariák el vésik. *Nec quid
iure, quare iniuria faciant, observant.* Es micsoda
da iussal, s bossúsággal cselekedik azt, eke-
ben nem vésik. Azokon gyűlölt lépén fár-
gálló lilomokat, melyekre az királyoknak
nevek fel vagy on írva, ládáiokban erőssen
bérkeztik; Ezért felelt így Diogenes, mi-
dön kérdezték, miért fargallanék az arany?
Mert, ugymond, sokaknak csalárdságoktól
fel, hogy el reytik és förtéségre rekeztik, hogy
nap fényt ne láthasson, megh nem gondola-
ván, hogy nincsen annak semmi ékessége,
mint még Horatius is éneklelte:

Lib. 2. Car-
od 2,

*Nullus argento color est avari
Abdito terris inimice lammæ
Crispe Salusti, nisi temperato*

splendeat usus

Barátom Crispe Salusti, ki az el reytet kíncs-
nek ellensége vagy, el hídgyed nincsen az
fösvény földben el áfor pénznek semmi éke-
sége, hogy ha mértékletes költéssel és éléssel
nem

nem tündöklék. Az kik azt cselekedik, azt
alíttják, hogy csak magoknak kel azokkal
az aiándékokkal élni, melyeket Isten az em-
bereknek közönsegesen adott. Azért mon-
dotta Agoston Doctor, az telhetetlen em-
berről: *Avarus velut infernus omnia devorans,
vellet nullum hominem esse, ut omnia solus posside-
ret.* Az fösvény mint az Pokol mindeneket
meg emésztvén, azt akarná hogy egy ember
se volna, hogy mindeneket egyedül bírha-
na. Nem különben cselekednek tehát, mint
midőn valamely házban, alakot iázzonainá-
nak, hogy sokan azoknak nézésével ma-
gokat gyönyörködtetnék, és egy ember az
sok emberek között ki vállalkoznék, és nagy
tolyongozással ki terpezkedvén leg elől állas-
na, és az többiől annak nézéséből származó
gyönyörűséget egyedül akarná el venni.
Szintén így az fösvény ember, ki az ő szív-
nek telhetetlen kívánsága után megyen, u-
gyan ki válik az emberek között, és önnön
maga egyedül akar, az Istennek közönseges
képpen adott javáival és az Pokollal eg-
gyűl, soha nem mondgya, hogy ELEG. Ide-
néz Agoston, midőn imígyen szól: *Avarus
vir inferno est similis. Infernus quantoscunq; de-
voraverit, nunquam dicat: SATIS EST. Sic et si
omnes thesauri confluxerint in avarum.* Az fö-
svény férfiú az Pokolhoz hasonlatos. Az
Pokol

In quod-
dam serm.

In Epist.

Pokol akar megnyit emésszen meg, fo ha nem mondgya: hogy elég. Így az fősvény is ha minden kincsek rá áradnának is. Az éhezőknek kenyere, az kút magánál meg tart: az mezíteleneknek ruházata, az mellyet bőtyában bé rekesz: az begényeknek váltságok az dugogató pénz, kút az földben el ás. Tutiára legyen, hogy mind azoknak iavokat tartya meg hatalmassúl, valakikkel jól rehetné és nem tében. Az fenvedőkkel nem fenved egyűt, az begényekhez segedelemmel nincsen, irgalmasságot nem cselekezik: hanem Istent, felebarátját, ő magát meg sérti. Mert az Istennek adósságát meg tartja, felebarátjának búkkólkódását tagadgya, magát alkotmaros ieles dolgoktól meg foszta: Az Istenthez háládatlan, felebarátjához hitetlen, magához kegyetlen. Az telhetetlen kívánságú fátárdnak valamie vagyon, ok nélkül bírta: Vgyan is mit tében az meg kékölt Káin ember az arannyal? Az ki magának nem jó, miképpen lehet másnak jó? Mert felebarátját nem sérti úgy mint magát, kút az éhség el veszt, az búkség meg eméssz: Az Istent sem sérti mindeneknek felelte, ki az arannyal helyeb bőcsüll, az ezűstöt nagyobra tartja Istennél. Helyesen írta Hugo; hogy, ketten vadnak, kik szabadság nélkül ülalmason soktanak gyűyteni: Az kevélysegh és az kívánság.

Lib. de elia
ultre ani.

vántág; ketten vadnak, az kik az meg szerzet iókkal gonosúl élnek: Az tobzódás, és ábuiafág; ketten vadnak, az kik nem igazán bírnak: Az tékozló és az fősvény. Eggyik hogy gyűytsön, másik hogy fecseirellyen: Es azok is ketten vadnak, az kik az meg szerzet iókat őltalmazzák: Az mértékletlenség és ez világi okosság. Az dolyfősség bé zárta az őrdögnek az eget, az faldoklás el vőtte az mi első búléinktől Paradicsomát, az fősvénység meg nyitotta az gazdagnak Poklot, az mértékletlenség kedig még is gyűyri ez világot. Herodotus ez illetén emkereket Tyrannusoknak hívta, mint Cambiselt is kegyetlennek mondotta. Plato főlgáknak nevezte, mert ő főlgálnak az vesendő gazdagságnak, nem az gazdagság ő nékiek. Nem ő főparancsolnak az ő gazdagságoknak mondván: Egy avagy két forintom, meny ímez begény embernek házához; hanem az gazdag parancsol nékiek mondván: Eregy is mez életemes emberhez, és foghi valamit ő hozzája; *Quia potest dare*; mert adhat; és vég raytatiz avagy hús arannyat, hogy így tellyesedgyék az ezer sálm. Nem tudgya nyas valás, hogy két ellenkező Vrnak, sive fenrent, nem főlgálhat, és ha az Istennek akar főlgálni, főlgáiává kell tenni az gazdagságot, ha penig az Mammonnak főlgál, az Istent V.

in prover.

Berth. Cu.
Per Cant.
162. 20.

Isten Vrának lenni cselekedetivel tagadgya,
és az Isten helyet, az gazdaghságot válságya,
hogy Vralkodgyék ő rayta. Iól mondotta
Seneca: Pecunia, si uti scias ancilla est: si nescias,
Domina. Az pénz, ha iól tüz velle élni, sól-
gáló: ha nem, gazdag asszony. Az pénznek
parancsolni, nem sólgálni kel. Az fősvény
ez földieket somiuhozza, mint az kudus: az
kerebnyén hiú meg veri, mint az Vr. Amaz
búvólködvén kudúl, ez megh verén tarya
bírtokában. Kérdhedize akar mellyiktől az
zok közzül, kik sívőknek telhetetlen kíván-
ságától vífeltevé, ez világi nyereségeken
sorgamatossan kapdosnak, mit ércsen azok-
ról kik mindeneket el adván és az segények-
nek oóván, ez földi portékáiokon az Men-
nyeknek orsághát vásarolják magoknak:
bölcsen cselekedneké avagy nem? Minden
kérséghe nélkül azt feleli, bölcsen: Kérgyed is-
mét, miért hogy ő nem követi az mit ioval?
Nem lehet, ugymond. Miért? Mert bizo-
nyára az fősvényesség az gonos kívánságnak
dús Asszonya nem engedi: mert nem szab-
dos, mert nem óvé az mellyekkel birni láma-
tik, sőt önnön maga sincsen maga hatalmá-
ban. Ha volna képpen tied, ad ki az nyeres-
séghe, és az földieket mennyieken változ-
tald el. Ha ebben elő nem meheriz, tudgyad
hogy az te pénzednek nem Vra, hanem sól-
gáta

gáta vagy: őrizője, nem gazdája vagy. Az
Apostol ként nem egyéb ez, bálványozásnál.
Mert miképpen az bálványozó sólgál az fa-
ragot képnek, így az fősvény sólgál az kincs-
nek. Amaz az Bálvánának tiszteleit sorgal-
matossan fel magabíralja, ez az pénznek ra-
kásár és csomódái örömeit saporítja. Amaz
minden tehetséggel tiszeli az fa képet, ez
minden erejével őrizi az kincset. Amaz re-
ményegét veri az Bálványozásban, ez is re-
ményegét helyhezeti az pénzben. Amaz se-
li megh csontítani az fa képet, ez is retégi
megh bontani az kincset. Nagy béresség ez
némely emberekben, hogy az ő sívőkben az
pénz, csak nem Isten gyanánt tartatik, sőt az
Isteni tiszteleinek méltóságával illetik Proh-
pudor! Ah gyalázatos dolog! Az bányák-
ból kőlt állatok berzenek böcsületei; az bá-
nyában koholt fonkolnak nehetséghez fon-
tolatott tisztelei.

Aurea nunc verè sunt secula plurimus auro

Venit honos, auro conciliatur amor.

Igazán mostan vadnak az arany údók, arany
hayya az böcsületei: arannyal berzenetik az
kedvessegh. Az mint Alanus de rupe mon-
dotta: Immár nem Csásár, hanem az pénz
mindenek: ki az semellyenként valókiól
fogva mind az közönséges képpen valókiól,
mindennemű tiszteleket mint egy közben

K a iáro sio

Alan. de
sonqazs.
nature.

járó félelmen kiterjeszt. Immár az mi Farkas
 archánk a pénz, ki némelyeket az fő Püspök-
 segnek csiéfos méltóságában helyeztet, né-
 mellyeket Püspöki böcsületek teretire von-
 son fel: Ezeket az egyházi szolgáltnak fő
 tisztire emeli, amazokat más egyéb porolók-
 hoz hasonló tisztességnek szolgáltyára ren-
 deli. Mit használ Tulliuszal, az ékelesen szól-
 lásnak mestersege berént, az égnek ragyogó
 csillaghihoz hasonló arany beszédekert szár-
 maztatni, és mint egy villogással ugyan pa-
 rogtatni: Az bölcs Aristoteleffel az Diale-
 tikának, úgy mint igaz ülő Birónak, két-
 lő pallosával az igazat és az hamissat megh-
 választani: Zenoval az hamisságot híherő
 képpen óltalmazván, az parvarkodást palá-
 stolni: Donatual az sőtökert annak fellyül va-
 ló mesterseghet megh iragyázásával egybe-
 helyeztetni: Holot az bölcsesség az mifos-
 vány üdönkben gyümölcseinek semminémű
 érdemes földgyával nem tápláltatik, semmi-
 némű jeles hírnévnek jó akaratból származot
 lengedező sem megélelő szelőlével eléb nem
 mozditatik; az pénz kedig böcsületek tar-
 iagos titulussát, és dicshetnek folyó lobogo-
 sát vésti, és mint egy sokadalomban vásárol-
 tya. Ha valaha igaz volt, ez világnak mosta-
 ni ürtőlő hulladékjában igaz:

Vita hominū Oceanus, Regina pecunia cymba est:

Navis

Navigat infelix, qui caret huius ope.

Az embereknek élete, az Oceanum tengere;
 az királyné affony az pénz, evedző; Bódog-
 talanul hajókézik az ki ennek segedelmes
 nélkül sülkölködik. Ki mutatya immár az i-
 gasság, mint róka végén farkat: hogy, *Avarus*
nemo bonus, nec Rex, nec liber esse potest. Egy
 fősvény sem jó, sem király, sem szabados nem
 lehet: ki nem egyéb, (mint Hieronymus ^{In quedā}
 mondotta) hanem az Fejedelmeknek tartos- ^{ser.}
 tya, vásoraknak tárháza, süléknek villongá-
 sa, embereknek süvöltése; és mindeneknek
 közönséges ellensege.

VIII. Hogy azért az király ezektől ma-
 gát meg tartoztatván, ártatlanságban tanála ^{Rapina.}
 tallék, sülkség hogy az ő gazdaglágának, ab-
 ban való bizakodástul üres lévén, nem sül-
 gáta, hanem Vra legyen, és az ő alatta való
 népen, Antiochussa avagy az minémű Flo- ^{Dan: 11. 20}
 rus volt az Sidák között, olyan ne legyen, ^{Ioseph.}
 iavokat ok nélkül magának ne tulaydonicsa. ^{Antiq lu-}
 Mert iay annak az ki az másebből gazdagit- ^{daic: lib}
 tya magát, az föld népen tőt kegyetlensege- ^{20. cap 9.}
 iért, városbélícken tőt hatalmasságáért, tá-
 madnak az kik őert mardossák és el tapoda- ^{Hab. 2. 6,}
 gyák. Iay annak az ki gonosúl az máse ki- ^{9.}
 vánnya, az ő házának öregbítéséért, hogy
 magának magos féskei rakhasson, és az ves-
 sedelemtől megh szabadulhasson. Mi nem
 minden

K 3

minden az országban, egy állatlyában az királyé, és nem mindgyártulaydonok az lobabágyoknak marháknak, az ő földes Vroknak. *Obmutescat hic decretum, maneat Dei decretum.* Néműllyék meg is ezaránt az decretum, maradgyon meg az istennek decretuma; és az jó lelki isméréi, ki nem asfirmállyá, hanem inkább négállyá az quæstion. Mikoron Lualselbergai Hērik Imperator, Bononiától nem messze, egy némintemű vár mellől el menne, két iuristák veretkezének azon, hogy ha az vár az Imperatoré volnaé avagy nem? Az egyik nem csak azt mondotta övének, hanem valamiek vagyon az ő alatta valóknak: az másik tagatta, mivel hogy minden ember, az övéres veritékivel szerészetet iavainak, Vra volna. Meg nem állkhananak egymás között, hanem az Feiedelmet, ilyen okon árbíterré téstik, hogy az kinek sententiája igaz lenne, annak egy jó paripa admainék, melynek az meg győzzenetel sél, adná meg az árrát. Az Imperator itületei itben közönlök, és iavallya, (magának ebben az dologban is hízeltkedvén) annak sententiáját, az ki mindeneket az Imperatorénak monda, és így annak ádarék az jó lo. Az ielen lévő tréfás fő emberek, látván hogy az másiknak sententiája volt volna igazab, ilyen mulatóságot szerzenek rólla:

Dixit

Dixerat hic æquum, sed tulit alter equum. Ez felelt igazát, az másik vőtte el az lovat. De ez problema felől költi controversiának leclendeshiésére, reménlem hogy igaz itélet ez lehetet volna: *Omnia quidem potestate & imperio esse Principis, sed hoc non obstat, quominus singulorum quædam sint proprietate & dominio.* Az hatalomra és bírodalomra nézve, úgy vagyon hogy minden az Feiedelemé, de az nem áll ellenne, hogy akarkinek az ő marhája, az saiatulaydonlágra és bírásra nézve övéne legyen. Az az vár is az Feiedelemé volt: *Non possessivè, sed usurpativè*, avagy mondgyam *denominativè*; miért hogy az is egyik volt az egész tartomány közzül, az melynek bírásától neveztetet Feiedelemnek, hácatól is, úgy mint az tartománynak egyik részéről, Feiedelemnek hivatatot, és ilyen formán ez dominálásra nézve övé lehetet, de nem úgy mint örökké; *voluntaria communicatione, non civili obligatione.* Az örökösnek szabad akaránya szerént való közölésre, nem adósságra nézve. Miképpen: *Amicorum omnia sunt communia. Quæ si legitimè communicari possunt.* Az barátságos embereknek mindenek egymásé. Valamellyek tudni illik titalom nélkül közöltehetnek. *Non ex iure, sed ex concessu & favore.* Nem törvény szerént, hanem egyenlő akarat és barátság szerént.

K 4

Szere

Philip Me
lan lib. 4.
Dialect.

Artif. 9.
Ethic. & 2.
Polit.

Quod vo-
luntus, li-
bentetere
dixit.

Szereteire és egynehány napiglan való bene ne mulatozásra nézve. *Sic denique Principis sunt OMNIA, scilicet intelligendo, de utili videlicet, quo ad eius sufficientiam; non autem intelligendo, quo ad alium usum proprium.* Végezeire mindenek az Feiedelemé, ez sőt MINDE NEK, érteven az tápláló hasonra nézve, míg elégséges, az az, míg Isten törvényével nem ellenkező igazsággal, ösve kötetet mind az két felnek, és nem egyéb tulaydon élésre nézve. Hogy kedig úgy mint saját tulaydona, nem az Feiedelemé és más Vralkodóie legyen minden az országban, nyilván ki tesszik, az Istenielen Acháb Királynak, és az ő kárhozott lelkek közöttben elegyedet Iezabel feleségének példáiából, kiket az Isten kemény képpen, megh büntetett, hogy az Nabonak Anyától maradt feleséjét, erőhatalommal el akarták venni, és csalárdul el is vették. Erőse sítte ezt az bölcs Seneca, midőn imígyen szól: *Regio more Principis cuncta possidet; domina vero sunt singulorum.* Királyi mód szerint az Feiedelem mindeneket bír; azokon való Vraságok kedig kinek kinek saját tulaydona.

IX. Felelte igen kívántatik azért, hogy az jó Gubernátor kezét, más ember marhá-
iától, forgalmatossan meg tartozassa, ok nélkül és mód nélkül az másét ingyen se illesse, mely dologért gyakran nem egy ember veszt el, ha

el, hanem egész ország el fordítatik, és el omlatatik. Az honnan az ékeessen állásnak Anya Cicero, azt mondotta: *Incommodo alterius suum commodum augere, & alterum alteri aliquid detrudere, est magis contra naturam, quam mors, quam paupertas quam dolor.* Másnak kárával maga hasznát öregbiteni, és egymásnak valamiét el vonni, inkább az természet ellen vagyon, mint az halál, mint az segénység, mint az fájdalom. Meri ha fel tanáztatik ez az rendeletlen indulat bennünk, hogy ki ki az ő hasznáért mást meg fojtsaon avagy meg háborgasson, szükség képpen megh oml az emberi társaság, mely az természetnek folyása szerint vagyon: Miként, ha az ember testének mindenik tagja azt alítaná, hogy jób egészséggel bírhat, ha az melleire lévő tagnak egészséghét magára vonsa, tehát az egész test szükség képpen meg elömlenednék és el veszne: Így vagyon az emberi társaságban: is mert miképpen az természetnek ellenkezése nélkül meg engedtetik, hogy akar kicsoda is inkább keresi ő magának, az mi az életnek táplálására tartozik, mint másnak: Így nem engedi meg az természet, hogy másoknak ragadományával az mi marháinkot öregbitessük. És hogy ha inkább az természet ellen vagyon az másét el huzni, maga épületiért, mint az halál, mint az segénység, mint a fájdalom!

K f

Igy ino

Nem az
Vralkodó
ké az fun
dus; hané
az fundus
ból való
jövendelő
Évél, mel
lyel táplál
tatnak I
sten sáfár
kodik az
zal, és an
nak az ki
mek akar
ja Domi
ni est ter
ra & ple
nitudo 19
Azért az
zal kel
meg elé
gednick.
Luc. 12. 13.
Egyébki
lopók és
tolvajok,

Igy inkább az természetet szerint volna, minde-
nekért, ha lehetne, fárasztó munkákat és
nehéz dolgokat nagy gyönyörűséggel fo-
gadni, és kedvessen véghez vinni. Sőt ebből
gyűlölségek, ellenkezések, hadak vér ontások
és pusztulások sokának származni. Azért
mondotta az Peripateticusoknak Coryphae-
us, avagy fő vezére, az bölc Aristoteles; a
rútatásnak, hamis hínek, hamisságnak, lo-
pásnak, dúlásnak, kegyetlenségnek, foytoga-
tásnak, tobzódásnak, hadaknak, ellenkezé-
seknek és minden egyéb véteknek magva-
nák lenni. Az Christus isméri ki kívül való
bölcnek értelme, az Christus ismériességben
vő Szent Pál mondásával egyez, ki az főle-
venységről imígyen szól: Az pénznek se-
relme, minden gonosságnak gyökere, melyen
az kik kívánnának az himől el tévelyedtenek.
Hát ióltanú Gregorius, midőn így ír: *Bono-
rum autori aliter inherere non possumus, nisi cu-
piditatem à nobis; quæ omnium malorum radix
est, abscindamus.* Az ióknak szerzőivel egyéb
képpen nem egyesülhetünk, hanem ha az
kívánságok belőlünk; ki minden gonossá-
nak gyökere, ki gyomláljuk.

X. Az telhetetlen ember nem csak más-
nak, hanem még magának is árt, midőn sok
sorgalmatos gondokkal által övedzi magát.
Diogenesnek mikor egy néminémű lopó, is
gyekez-

gyekeznek éjtel egy zacskó pénzet el vinni, és
ő meg érzette volna, mond: *Tolle infelix,*
tolle: ut facias utrumq; dormire. Ved el átko-
zot, ved el: hogy mind ketten báron alha-
sunk miatta. Iohannes Stobaeus megházi-
rja: hogy, midőn az kegyetlen Polycrates Ana-
creonnak őt talentum arannyal küldött vol-
na, annyira kezdett az sorgalmatossághról
lelkében soronghaini, hogy az ő aranyát
mindenkoron felvén, elméjében forgatta,
éjtel sem alhatott miatta, gondolkodván ho-
va tenné az hol bátorlágossan meg mara-
hainá. Egy olykor úgy rezik álmában, mint
ha lopók iótenek volna az házban, kik őt
meg akarnák ölni, ládáját fel ióni és pénzet
abból el vinni. Gyakorta pénze miatt kezd
ilyen módon győregetni, azért az ő talen-
tumot Polycratesnek vissza vési, és azt n. öd-
gya: hogy, két avagy három napiól fogva,
mióta nála volt az pénz, iób gondokat szer-
zet ő nékie, mint egész életében, az menyí
gyönyörűségei láthatta. Az sok kincstnek
gyűjtésével, annál iób nyughatatlanlágok, és
külön különféle sorgalmatosságokat szer-
zet az ember magának. Diogenes és Anacreon
csak ez kevés miatt sem alhatott báron,
hát az kinek bővebben vagyon, mint kelle-
ne lenni, tehát mit nem nyughatatlanlágok
kíváliképpen háboru időben? *Vbi thesaurus,*
ibi cor.

vita Diogo.
& in prov
Philol.

Serm 230.

Lib. 1. Pol.
cap. 8. & 9

1. Tim. 6.
10.

In Rom:

Laert. in

ibi cor. Az hol pénze, or vagyon sive. Az fősvénnek sive midngyárt leg először is fáydalmat szenved, az kívánságnak fázatásában, miképpen serezzze meg az kívánt jókat, némellyeket facsango hazudozással, némellyeket sugorgó retegéssel. És minek utánna mindeneiket meg serezzvén, az somiuhozó kívánság környül fogja, más fáydalom kezd fázatani, hogy forgalmatos felelemmel általmazza, az mit nagy munkával szerzi. Tiltul sepeg az órálkodóktól, és azon reteg, hogy az mit ő meg mert próbálni mások is azoni méréslik meg cselekedni. Ha hatalma lassabbat lát, fél az ragadománytul: ha hasonlót, az csalárdságtól: ha aláb valóit, az lopástól. Ez okáért mondotta Hieronymus: *Avaro tam de est quod habet, quam quod non habet, quia aut non habita concupiscit, ut habeat, aut habita metuit, ne amittat, et dum in adversis sperat prospera, in prosperis formidat adversa.* Az fősvények sinitén annyi az mie vagyon, mint ha nem volna, mert avagy az mie nincsen kívánnya, hogy legyen, avagy az mie vagyon félti, hogy el ne vessesse, és midőn az szerencsétlenségekben reméni az jókat, az jókban retegh az szerencsétlenségektől. Ide s-tova mint az habtól hanyattatik, és az üdősnek változandó álhatatlan keréken forogh. Illyen sok sinitű farkon kerengh az telheretlen kíván-

In quodā
serm. &
Quint. lib
7.

kívánság, ha kedig egyser az embernek leste, az menyei jósnak álhatatos kívánságában foglallya magát, ez világiaknak fel háborodot habiaitól, ritkábban és lassabban veretterik. Gondollya megh azért ki ki az ő pályá fűrészt, és elégedgyék meg az kevéssel, mellyet bir: de nétalántán fél, hogy ez életnek farándokságában úti kölcsége meg fogyatkozik. *Longa nostra desideria, increpat vita brevis.* Az mi feneketlen kívánságunkat, miként szóllo Gregorius, megh dorgállya az rövid élet. Sokan sokat hasonlatlanul bírnak, holot csak az aytó elői legyen az fel tőrtől, mellyet el kel érünk.

In hom. 18
super Evā

XI. Véghére az embereket kárhozatra vezeti. Mert ha az iűzre borfátatik, az ki az maga keresményéből nem sáfarkodot, hova alitud hogy küldetterik, az ki az másra rohant? Ha az ördöghgel egyűi Pokolbéli langnak verhenyeges öltözetiben pergettetik, az ki az mezitelen nem ruházta, holot reménled hogy fogh égni, az ki fosított? *Non nocent mala praterita, si non placent.* Nem ártanak az el múlt gonosok, ha nem kedveltetnek. Távúlrul való mostoha igasságh seregni, micfodák az orságok, hanem nagy vásoróságok: mert az vásoróságok micfodák, hanem az iőtől el fátult orságok. Ez az gonosság annyira nevededik, hogy sok helyeket el

August de
ver. dem.
cap. 20.

August.
de Civ.
Dei, lib. 4.

ket elfoglal, királyi békeket berez, városokat
megh véssen, népeket hódolttat, és fényessen
nem kicsin dagálllyal országának nevét viseli.
Mellyet immár neki nyilván tulajdonít nem
az el véteit telhetetlen kívánságh, hanem a
hoz íárult büntetésűl való szabadtság. Az o-
kért ékeffen, és igen igazán felelt világ bíró
Sandornak, egy némínémű tengeri tolvay
midőn megh fogtatván kérdettének tőlle,
mit várna magának, hogy az tenger gonos-
akaroia volna? Amaz nagy fen bóval bá-
ran mondotta: hát te magadnak, hogy ez
egész világot ellened fenekedővé tőned? de
mivel hogy én ezt kicsin háióval cselekesem,
látomnak hívattatom: te kedig hogy seregh
háióval, Imperatornak. Indianak pústá-
ban mezítelen lakozó, az napot nap keletűl
foghva mind nap nyugotiglan, farkon fo-
rogva keménnyen nézhető bölcs Gymnoso-
phusáktól is, lép intett hallott régenien Ale-
xander, midőn kívánnya tőlők, hogy kér-
nének ő tőlle valami akarnának, és meg ad-
ná nekik. Amazok örökké való életeit kí-
vántanak; Agy, ugymond, minékünk hal-
hatatlanságot, mert az minden állatoknál fele-
lyeb bölcsüllők. Kiknek világ bíró Sandor
így bóllott: Holot én magam is halandó va-
gyok, miképpen lehetnélek tiéket halhatat-
lanokká? Mondának az bölcsék: Holot a-

zért ma-

zért magadot halandónak is néred lenni,
hogy nem tégssel meg az te őfódiól marado-
országoddal, hanem az egész nap keletet sok
gonossággal illeted? Miert vonód minden
halandó embereknek gyűlölségeket egyedül
magadra, midőn ez egész világot meg aka-
rod hódolttatni? Ez semfény vesző világnak
úróiso semmnyében különbben vagyoné az
dolog? Holot az kicsin renden valók megh-
esnek, és manguri véikeknek büntetését fen-
nyen el vésik, az nagy renden valóknak
meg rögzött öreg véikekre, mellyel teli kapá-
iok, senki csak ingyen meg sem moztan, kik-
nek haylékokban vagyon az tőlűl gyűyött
ragadomány: Az Istentől vőt ióknak győ-
nyörűségével gonosztul élnek, mellyeket Isten
az segényeknek tápiálására adot volna: Ma-
goknak tanítják, másnak nem alamisnalkod-
nak, sőt nyomorúti segénységeket alintják
gazdagtságoknak lenni, midőn nem csak
nyiretteik, hanem úgyan nyuzattatik az
nyáy. Kérdettetik régenien az bölcs, homlo-
ka bórit egy módon viselő Socrates, miért
nevetnek? Felelvén imígyen bóllott: Video ma-
gnos latrones ducentes parvum latronem ad su-
spendium, qui digniores sunt suspendio. Sacrilegia,
inquit, minuta puniuntur, sed magna in triumphis
feruntur. Látom hogy az kicsin latroi akas-
tani vésik az nagy latrok, kik méltóbbak
vólnak

Cic. Tuscul.
quæst. lib.
3.

Valex. 2.
lib. 9.

vólnának az felakasztásra. Az kisdéd bent-
 seg iorélek, ugymond, meg büntetnek, de
 az megh avúliak dicősségek diadalomban
 tartanak. Ha azért az gyümölcstelen mag-
 talanság az tűzben bocslatnak, az ragado-
 mány miterdemel, avagy micfoda iuralmat
 vésszen, az ki az mászt el vörte: ha mindenko-
 ron tűz miat győrtetnek, az ki az ővéből
 nem adakozott. Es ha irgalmasságnélkül va-
 ló iületlénen annak feién, az ki nem cseleket
 de irgalmasságot, minémű iületnek neme
 környékezi azt meg, az kinek keze ragado-
 mánnal telles: Az oktalán állatok módot
 tartanak az prädálásban: akkoron élnek ra-
 gado mánnal, mikor eheznek, ha érzik meg
 elégedéseket, kedveznek: csak az főlveny
 ember telhetetlen. Mindenkoron ragadoz,
 és soha meg nem elégedik, az Istent nem féli,
 az emberi sem iüfeli, az Anyának sem en-
 ged, az Anyát sem válassza meg, anyafia-
 nak nem iür, barátjának hiit meg nem tar-
 tya. Az özvegyet nyomorgatya, az árvát
 prädálja, az szabadosokat szolgálatra vonsa,
 hamis tanubizonyfágot téssen. Az megh
 hólnak marháit el foglallya, miért nem hal-
 nak megh mindgyár: az kik foglallják is.
 Micfoda meg csabulások ez, némely Lelkek-
 nek életeket el vésseni, az halált válasszani,
 kincset minden módon gyűyteni, menyör-
 ságot el

ságot el vésseni, és az örökséget el ctyeni, fő-
 térséget végre nyerni.

O genus aeternum tandem bene vivere disce:

Delicias mundi despice, disce mori.

Oh menyből eredet emberi nemzetiség vala-
 ha immár iöl élni tanóly: Vessd megh ez vi-
 lágnak gyönyörűségét, tanóly meg halni. Az
 emberek mericsék inkább el az gazdagságot,
 azzal iölélvén, hogy nem mint az gazda-
 ságh az embereket. Ebsen cselekedet az
 Crates Thebasbéli bölcs, kinek midőn ugyan
 iő csomó arannya vólna, az tengerben velet-
 te mondván: *Abita pessum mala cupiditates:*
Ego vos mergam, ne ipse mergar à vobis. Vess-
 tek el gonos kívánságok. En titeket el meri-
 telek, hogy én tiölletek el ne meritsem, az
 vagy hogy ti engemet el ne mericsetek. Mi-
 dőn világ bíró Sandor-is, Phocionnak, ki
 soha sem sirt sem nevetet, sáz talentum ezü-
 stöt küldöt vólna, nem vőne el, hanem az kő-
 vetektől kérdeite, honnan indítván csele-
 kette azt Alexander: Felelvén az követek
 imígyen állottanak neki: *Ob tua virtus fa-*
mam excellentem. Az te ióságot cselekedeteds-
 nek iő híreiért nevéért. Mond erre Phocion:
Sinat ergo me talem & haberi & esse. En-
 gedgye meg tehát hogy én olyannak tartas-
 sam és lehessék. Mutatván az feleletiben ar-
 ra, hogy az ióságot cselekedetekkel egygű-
 az el

plus in vi-
 ta Phoci,
 & in opus

Berna: Su-
per Cant.
Item 19.

az el merítő fősvénység nem lakozhatik; ki-
nek békérében négy vétekeknek izikorgó ke-
rekei forognak: Első, az gyenge hiűség; Más-
sik, az emberietlenység; Harmadik, az Istennek
meg úrállása; Negyedik, az halálnak feledé-
kenysége. Ezt az zakogó kocsi, két babos ók-
rök vonják: Egyik, az csunya sínárdtság;
Másik, az kegyetlen ragadomány. Ezeknek
az két töredezet kőrmű parkólian barmok-
nak ietova hatló kocsiha csak egy: Az fene-
keken gyűjtögetésnek undok kívánságha.
Szégyenesség: Egyedül csak az fősvénység es-
légedik meg egy főlgával, és nem fogad egy-
nél több bérést. Az kereknek megh repedezet
határozatlan sárazok; Az barmok el állit őb-
bívterek; Az kocsi ki dőllyedet sárga szemek-
kel, kék ábrázatú, meg fáradot soványfágh.
Nem kel azért ilyen gyenge állatokra bízni
magát, és embernek, és az fűkölködő fő-
svénységgel egy békérben ülni, ki eleitől fog-
va sokakat el ámriván vesedelemben eyet.
Balaamot az maga samára meg feddette, és
az rayra ődnek lábát meg sejtette, mert mint
az madár az tőben, az meg igírtet iőknek
kívánságitól sinitén úgy meg fogatván, el
rendelte, hogy meg átkozza az Istennek né-
pét. Az Izraelnek serege Achori megh kő-
veste, mert az átok alaz Istennek bentieltet,
Jericho arannyában és ezűstiben meg tartot.
Az l

Az Istenetlen Acháb király, Nabothot meg-
ölte, hogy az ő béléit bírhatná. Gehazinak
testét az belpoklosság el futotta, mert Eliseus
névével kérte és el is vőtte Naemanból, az es-
zűstöt és őlközetet. Judas Iscariotes maga
nyakában istrangot vetvén fel akados, mert
el aita és kézben eyette Mesterét, az Christust.
Ananias és Sapphira heretelen halállal veszte-
nek el, mert az mezőnek árrával meg csalák
az Apostalt. Tyrus erős árkolásnak iolúsége
építette magának, az arannyat és az ezűstöt,
mint az úzáknak csomó sárait gyűjtötte egy-
ben, de imé az Vr bírja azt, és meg rontotta
az ő erősségét. Oh telhetetlen kívánsághnak
fősvénysége, kiől minden iőknek futni kel,
mit haiz romlás nélkül békességben! Te az
emberi nemzeiséget meg ségyenítetted: te
az Christusnak tanítványát, bebelgető sú-
társát az Apostalsághból le vetetted: te az
Christus koporsóit őriző viűzeknek sive-
ket mint az Sátán el foglaltad: nem de nem
iől sokraké mondani: Pecunie obediunt om-
nia. Az pénznek mindenek engednek.

XII. Háfnos és üdvességes dolog azért,
hogy ha az Fejedelem és egyéb Vralkodó,
más ember marháának el vételétől, nem
csak lithon tartoztatya meg magát, hanem
sura való eredésével és kívül való írásával is
meg mutatya. Ezért dicshiri Cicero Asiának
L 2 Impe-

Imperátorát, az ő Anyját Q. mondván:
*Quid reperiri tam eximium potest, quam non itines
 ribus tuis perterreri homines, non sumptu exhaus
 viri, non adventu commoveri? esse quocumque ve
 neris & publicè & privatim maximam letitiam,
 cum urbs custodem, non tyrannum domus hospis
 tem, non expilatorem recepisse videatur. Mi lea
 het nagyobb ennél, mint az te szüaiddal, megh
 nem ijesteni, pénzekből ki nem feyteni, iő
 veteleddel meg nem háborítani az embere
 ket? valahova még mindenütt nagy ő
 rőmnek lenni, mind közönségessen & mind
 egyenként, holot az város őrizőit, nem az
 háznak kegyetlen vendégét, nem iékozlóit,
 bé venni látnak. Valóban méltó, hogy az
 égig magasztaltassék, az mely Fejedelem
 mind magát, & mind kedig népét, más em
 ber marhája, el nem vételének mértékletessé
 gében iariya. Népét az ragadománytól us
 gyan nem is tartóztatná megh, ha maga
 iő példát nem adna. Mint ezi dél bínre hoz
 za amaz ékes Epiphonema, mellyet Claudi
 anus Honorius Imperátornak imígyen
 mondol:*

*Tu civem Patremque geras, tu consule cunctis:
 In commune iubes, si quid consesque tenendum
 Primus iussa subi, tunc observantior equi
 Fit populus; nec ferre vetat, cum viderit ipsum
 Autorem parere sibi; componitur orbis*

Regis

*Regis ad exemplum: nec sic inflectere sensus
 Humanos edicta valent, quam vitare regentis.
 Mobile mutatur semper cum Principe vulgus.*

Az az:

Mindeneken Atya légy, tanácsoddal minden
 neket bíry:

Ha valamit megh iarianiok nép közre pa
 rancsolá

Te magad őrizzed: köfféged így állja megh
 inkább

Az igazai; semmi soha nem mód ellene rútul
 Azi mikoron rendel cselekedni lánya királa
 lyát,

Ki követ az ország példáiúl, semmi velemberi
 Annyira nem indítja fel, ékes élete az mine
 Az Fejedelemnek; kívül egyút változik az
 nép.

Ide néz az ékessen állásnak Atya Cícero, ^{in orat. p.}
 midőn azzal magasztalta Pompeiust, hogy ^{Leg. Mani}
 az holot népével telelt volna, nem kényszerítet
 senkit az költésre, sőt még meg tiltotta, hogy
 ne költőn az vívőzekre, az ki költetni akara
 na-ik. Így iartotta megh nem csak magát, az
 huszonkét nyelven tudó, Mithridatessal ha ^{Sabel. lib.}
 dakozó Pompeius Imperator, hanem megh ^{10. de Mit}
 népét is, mellyel, illendő fenytékben iartván,
 őket dicshetessé tőtte, és amaz közönséghe
 mondást meg határozta: Nullum bellum san
 ctum. Egy had sem szent. Nem úgy mint
 L; Philipo

Philippus Macedo felől, Athenæussal Theopompus íria, kinek vitézi, minden rú dologgal, és kegyetlenességgel bővölkötenek. *Pro sobrietate ebrietatem, pro iustitia rapinas, et cedes amabant; veritatem et paucorum fidem superbe deridebant, periuria denique et imposturas laudes ingenij ducebant, sua negligebant, aliena rapiebant.* Az íózanlág helyet az részegséget, az igazság helyet az ragadományt, és öldöklést szerettek; az igaz mondást és másnak adot hitet kevélyül neveték, és végiére az hamis hitet avagy esküvést és csalárd álnokságot alintották elméieknék dicshiretinek lenni, és őket el harrák, másét el ragatták.

XIII. Mind ezek úráltassák az Vralkodókkal, az halálos fősvénységnek vétékét, és az mit Samuel mondott, az egész népnek gyűléskezeti előtt, semely szerént ők mondhatták: Im hol, ugymond, tegyetek bizonyítást én ellenem az Vr előtt, és az kit ő meg kenet, ha én valakinek ökrét el vőtem, vagy samárát, és ha valakin erőszakot cselekedtem; ha valakit meg rontottam, vagy valakinek kezéből aándékokat vőtem, hogy azért semmet ő rólla el fordítottam volna, és vissza adom a néktek; kiről az nép sűrű bizonyítást mondván: Semmi efféle te nem cselekedtet. Erre int az Thebasbélieknek cselekedetek, kik az Magistratusnak képt, úgy, kéznél

2 Sam. 22.
26.

Simonian
de. Rep.
lib. 6.

kéznélkül írták ki, mellyel az igazságnak, úgy mint minden ióknak ki mérhetetlen kár és iének, természetit jelentették, ki nem engedti, hogy aándékoknak el vételével, és semely válogatással, el fordítsák, hanem az íleiben egyenes szemmel nézettsék, és mindeneknek szemek eleiben dél bínre hozatassék. Hogy úgy írták, azzal jelentették az Magistratusnak csendességét, hogy semmi hirtelen indulatoktól ne viselkedjék, hanem magán Vralkodó legyen. Kéznélkül, hogy aándékok az igaznak fel fordítására ne vágjen, és az fősvénységnek feneketlen ravasban ne halásszon, hanem mindennek igaz íleket legyen. Szemnélkül, hogy semely válogató ne legyen, hanem sem bé hunyva a karkának ügyét, kegyet fülével meg halgassa. Így cselekedet Moises, kiből nem hogy az fősvénységgel való pénz gyűjtés szeretének vétke, találatot volna, de még ingyen csak sem is kérelkezzenek felőlle, mely neki örök ké meg maradandó dicshiretűre lő. Nem ok nélkül mondotta tehát Cicero: *Caput est in omni procuratore negotij, ut avaritia tollatur vel minima suspicio.* Fele minden dologoknak gondviselésben, hogy az fősvénységnek csak leg kisebbik gyanósága el vétetessék.

XIV. Illyen elmével fel öltöztetnek lenni kívántatik akár mely Vralkodó és király, hogy

Num. 12. 13.

Cic. lib. 2
c. 1.

Libera-
litas.

Lib 1. de
Vid.
Eph. 191

hogy az magának való fővényességét el tá-
voztatván, az mértékletes adakozásnak di-
cshírjében gyönyörködgyék; mely az Lélek-
nek néminémű indulatya, ki iavallya és cse-
lekedési az szabad akarat szerént való alamis-
nálkodásokat, vissza vérelnék reménsege nél-
kül. Az mint Ambrosius igen szépen mon-
dotta: *Nemo plus tribuit, quam qui sibi nil requi-
rit.* Senki bővebben nem ad, mint az ki sem-
mit nem kíván. Az szabad akarat szerént va-
ló adakozásnak nem kel dicsekedéssel, fel-
kedvel és későre lenni. Mert nem dicshires
jó téremény, az mely maga mutogatásért va-
gyon inkább, hogy nem mint az irgalmasfá-
gért. *Affectus tuus nomen imponit operi tuo.* Az
te akaratodnak jó indulatya hirt nevet ad
az te cselekedetednek. Jó és jókélletes adako-
zás, midőn az ember halgatással gubernálja
az ő cselekedetét, azonközben alattomban el-
jár az ő íráiban, és sokaknak búkölködéseket
el vésti, ki dicshír az szegényeknek háaiok, nem
az ő maga nyelve. *Laudat te os alienum: Nam
propria laus sordet in ore.* Dicshírten tégedet
másnak háia: mert magad dicshírét hádban
szegik. Nincs haszna fel kedvel adni, az mit
Isten jó hível kíván: kiről Seneca imígyen
bóllot: *Refert cuius animi sit, qui praestat, non cui-
us status non est gloriosum, quod ab invito et ter-
giverfante sit.* Kivántasik annak híve, az ki
jó ló

jó lótesen, nem minémű állapotbéli legyen,
nem dicshires, az mi akarattya ellen valóból
és maga vonogatóból ló. Egy néminémű
Cynicus, midőn Antigonusztól egy talentu-
sot kért volna, az király azt felelte: hogy jó
volna az mint az menyit Cynicusnak kelle-
ne kérni: El űzettervén ísmét egy pénzt kért.
Felelt az király; hogy, immár kissébb volna,
mint az menyit királynak illenék adni. Ez
ílyetének közöl való volt Diogenes Cyni-
cus, ki midőn kérdenének, miért hívatatnék
ebnek: Azt felelte: *Quia dantibus abblandior,
non dantibus allatro: malos autem mordeo.* Mert
az kik adnak azoknak hizelkedem, az kik
nem adnak meg ugatom: az gonosbokat ke-
dig meg marom. Kel vala ha it megh mar-
ia vala Antigonuszt az Cynicus, ki ékieten
visszálkodásnak csáfongásával éle ellene. Me-
sterseggessen fel találta únyát, hogy sem egy
sem másképpen ne adna. Az talentumnak
adásában, az Cynicusnak semélljét nézte, az
egy pénznek sáfarkodásában, maga seméll-
lyének királyságát tekintette, holot az szegény
Cynicusnak egy pénzt is, talentumat is ad-
ható voltna, ugy mint király. Nem akarás-
nak nyegés az vége. Világh bíró Sándor
jóbban cselekedes, ki midőn egy néminémű
embernek jó akarattyaából várost átándekezo-
na, és azonközben neki azt mondaná, hogy

nem illenék az város, az ő alázatos sorfához és állapotához, tehát imígyen felelt Alexander: *Non quero quid oporteat accipere, sed quid deceat me dare.* Nem kértem mit kellyen el vened, hanem mit illik énnékem adnom, Socratesnek mikor sokan sokat bővölködések szerént adnának, egy begény Aeschines nevű halgatóa, mond: Semmi ilendő nem találok, ki néked adharnék, melyért ismértem magamat begénynek lenni, mind azáltal az mit van, egyet néked adok: En magamat. Kérlek ez ajándékot valamifodás ved jó neven: Masok, kik te néked sokat adnak, magoknak többet hasznának: de én az magaméból semmit magamnak nem hasznaltam. *Nemo autem plus tribuit, quam qui sibi nihil reliquit.* Senki kedigh többet nem ad, mint az ki semmit magának nem hágy. Kinek Socrates azt mondotta: *Tu magnum munus mihi das, ubi te tam parvò aestimas.* Te énnékem nagy ajándékot adsz, holott te magadot ilyen kicsinre böcsüllöd. Lészen azért gondom rá, hogy tégedet jobbat adgyalak vissza magadnak, mint el vőnelek. Mind megh győzte ezzel Aeschines, az több tanuló ifiaknak gazdag adományokat. *Non ergò quanta quæque sint, sed à quali, prospiciendum est.* Annakokáért nem arra kel vigyázni ki mennyit adgyon, hanem ki mit adgya.

Iobnak

Iobnak íulem az íeles begénynél, mint az nagy gazdaghnál, az jó íeteményt le tenni: Mert az kik bővölködnek, az jó íetemennyel adóssá tenni magokat nem akariák, sőt midőn el vésik az jó íeteményt, még ha nagy is, avagy csudálkozván azt alinyák, hogy ők annak előre jó íetemennyel voltak: avagy azon vélekednek, hogy az ember valami adományt vár tőlök. Mikor kedig az íeles begénnyel jó íetesen az ember, nem az ő jó szerencsén, hanem magán álmélkodik. Ha azért valaki elő villongásban vagyon ez az dollog, kövesse Themistoclest, ki midőn az ő leánya felől meg tanáltanak volna, és egy más közöl tanácskoznának, azt mondotta: *Malo virum qui pecunia eget, quam pecuniam quæ viro.* Inkább akarok oly férfit az ki pénznélkül bűkölködjék, mint pénzt az ki férfit nélkül. Iól mondotta Leo Pápa. *Si non est omnium equalis facultas, debet esse par pietas: quoniam fideliū largitas, non de muneris pensatur pondere, sed de benevolentie quantitate.* Ha mindennek egyenlő gazdagsága nincsen, egyenlőnek kel az szeriségnek lenni: Mert az híveknek adakozások, nem az ajándéknak terhéből tiltetik, hanem az jó akarainak súlyosságából. Sokkal méltóságosabb az mit jó kedvel, mint bő kézzel imígy amúgy adnak. Kicsint adot, de jó szível: meg mondgyák; többet

in appo.
Dom.

jobb: nem adhat: viszont: lokat adot: de habozot, téova hánta az kalafintat: de misonn aia halgatot, soháskodot és nyaget: Adot, de dolyfósen aia az mit adot, hát az kevélységnek nem énnékem adia: Es iób effe léket. Tis téfősebb hát egy átallyában megmondani, hogy, nem adok, mint maga meglólagára nézvén időről időre halogatni: Mert az kevesebbé csalatatik meg, az kinek nyilván ki mondgyák az voxot: Nem adok, mint az kinek síve napról napra való halogatással fűghgőlen tartatik. *Expectatio cruciat animum.* Az várakozás győti az elmét. Messze Buda lánia embernek: Es iób ma egy veréb, mint hólnap egy tuzok. Az mit ember sok könyörgő suplicatiok által nyer meg, nem tartya ugy. mint ha ingyen adták volna, hanem inkább mint vót marhásiát, melyhez sok tegergéssel írtot.

Cass. in
Epist.

Gratius est donum quod venit ante preces.
Kedvessebb az aiaándék, mely az könyörgések elői szárnyán ió. Az kicsin aiaándékok, ha az várakozónak kívánsága szerént adatnak, nagyok lésnek, az kiket mint egy erővel véssen el, ugyan meg emésztik. Miképpen keserű és kegyetlen büntetés, az mely halogatatik: Irigalmasságnak neme kedig, hamar meg öleiretni, és meg szabadulni: Igy sokkal kedvesebb kellemetesebb az aiaándék, mely az emberi sokáig

sokáigh fűghgőlen nem tartya. Az nyílnak vasában azon egy erőn vagyon: de selete is gen különbözik, hogy ha az embernek husloskariában bé bocsátatik, és az husokkal egyetemben nagy kínzással vissza vonattatik, mint ha csak meg hasznát, és el menne rayta: Igy az aiaándék akar mikor legyen, noha mind ió, de mind azáltal különböszegh vagyon benne, hogy ha sok várakozásnak győtrésével véterik el, mint ha hamar foly.

Qui cito dat bis dat, qui tardat munera nil dat.

Innét sokiak mondani: Az ki hamar ad kezzer ad, a ki későn, semmi aiaándékok nem ad: *Omnis benignitas properat.* Minden ió akaratsiet. Mint Seneca mondotta: Es ugyan tu laydonfsága az ki örömeft cselekezik, hogy hamar adgyon: az ki napról napra halaszt, nem ió sível adgya. Annakokáért keuoit veft el: Eggyiket, az időt; Másikat, az barátságos ió akaratnak bizonyos iclet.

Lib. de
Bencé.

XV. Az adakozónak iúti, hogy mindennek valaki iól kér adgyon. *Quia melius est dare, quam accipere.* Mert iób adni, mint el venni. Eggyikért, mert azzal az Istennek természetéhez közeleb járul, ki mindenneknek mindent ingyen ad. Másikért, mert az ki ad, cselekezik, az ki el véfti szenved. *Agens autem prestantius est patiente.* Az munkálkodó kedig fellyeb való az szenvedőnél, ki az munkának

lának bé vételében szenved. Nem csak az
 ióknak kel penighlen adakozni, az ki az lo-
 Rentakaria köveini, hanem az háládatlan-
 noknak is. Lám az nap Istennek és az tere-
 méseinek vezérleléből, mind iókra gono-
 sokra fel ió; az tolvaiok is, mint siniten az
 jámborok, földön vizen egyaráni járnak.
 Az Isten, ki minden ióknak küi fele, az kik
 meg nem ismerik is, mint sinit egyféle álla-
 tok, meg azoknak is iókai sokot adni, nem
 sünik megh világh végeighlen, hogy az
 háládatlanok ne adgyon. Illik miné-
 künk, az menyire lehet, az Istent köveinünk,
 noha lávatik sok háládatlanoknál, hogy csak
 el vés az ió ietemény. *Non facit tibi iniuriam,*
ait Seneca, sed sibi: Nam gratum beneficium sem-
per delectat, ingratum semel. Nem téssen te né-
 ked bossúságot, az mondgya Seneca, has-
 nem magának: mert az halandó ió ietemény,
 mindenkoron gyönyörködnet, az háládatlan
 csak egyser. Minekokáért:

Ne tua sit constricta manus, da largiter omni

Cui sit opus prompta quisquis egebit ope.

Ignoras etenim mala, quae ventura trahantur:

Quidve hodierna ferat, crastina quidve dies.

Az te markod bé soríva ne légyen, min-
 dennek az kinek adni kel, és valaki késsen lé-
 vő segedelem nélkül sükölködik, megrieklecs-
 sen adgy: mert az gonosok mellyek köve-
 keznek,

keznek, és mit hozzon te rád ez mái és hol-
 napi nap, nem tudod: Főképpen az Anya-
 bentegyháznak, segénnek és rakonságod-
 nak sükleg adni:

Si visites Ecclesiam

Non negligis sic rem tuam.

Si des benignus pauperi

Non reddet hoc te pauperem.

Az az:

Ha látod az Ecclesiát

Nem mulatod magad dőlgeti.

Szegénnek ha azzal kedvel

Szegénnyé te nem lesz ezzel.

Atyád fiát meg ne ürállyad, ha sükölködés-
 vesed esedben. Iób hogy te adgy az te se-
 gény Atyádfiának, mint más idegennek, kik
 előt az ő sükölködésből szarmazot suplicas-
 tioia te néked gyalázatodra fordul. Két red-
 béliék az bő kezűek: Eggyik rendbéliék, sá-
 fárok; Másik rendbéliék, adakozók. Az sá-
 fárok azok, kik effele álorizái ió emberek-
 nek, kik az földnek héában való terhei, és
 holmi kancsófiel sáfárinak, hánnyák pénze-
 ket, mellyel rövid ideiglen való emlekezetet,
 avagy lemmi nem hadnak utánnok. Az a-
 dakozók azok, kik az ő gazdagfagokkal a-
 vagy az rabokat szabadínyák megh az fog-
 ságból: avagy az ió akaró barátságos üdös,
 és viléz embereket segíük, mind magok se-
 mellyek

mellyekben, s mind pengiől indult fioknak
dicsőreessen való fel neveltetésben, hogy jó
reménység lehesse, az Pölgári társaság felől,
mert az minémű ifjakat látunk. olyan Pölgá-
gári társasághoz váruunk. Módot kel tehát
tartani az adakozásban: Meg kel gondolni
az Istennek aiaándékát, hogy cselekenül ki ne
fecsekreteessék, a segényeknek táplálások nem
segényeknek ne adassék, és hasonlatosoka-
nak ki ne öntessék. Ne liberalitate liberalitas
pereat. Hogy sáfarkodással az adakozás el ne
veessen. Erre int Ambrosius, midőn imis-
gyen söl: *Modus liberalitatis tenendus est, ut
quod benè facis, quotidie facere possis.* Az ada-
kozásnak módgyát meg kel tartani, hogy az
mí iöl cselekedel, minden napon cseleked-
hesse. Rendi kedig annak két felé néz. Az
Istentől vő iókra, és az semmellyekre. Az Is-
tentől vő aiaándékokra nézve iöl meg látni
sűkség, hogy az embernek az mie vagyon,
egynek mind ki ne csődicsa, hanem inkább
fokakra teriesse ki, hogy egynél többnek has-
nálhasson. Az Propheia mondása ként: *Dis-
persit, dedit pauperibus.* El oñotta, az segé-
nyeknek adta. Az bővelkődésből sármas-
zot aiaándék nagyob ne légyen, az ióknál,
mellyeket bír, hanem csak addigh sűkség
nyuuzozni míg az lepelér. Mert ez ilyen a-
dakozásban az ragadománynak kívánsága
vagyon.

Hiero. ad
Paulin.

Lib. 1. de
viduis

vagyon, hogy mássor is lehesse az bővön
való adakozás. Az felenteb való adakozás
míat, midőn megh sűkölködik az ember, az
másga vágyódik, és annak el vétele, sűköl-
vólia míat, ki teriesse kezén: és ilyen formán
nagyob gyűlölséget sere azoknál, kiktől el
huzza vonsa iavokat, mint az menyí ió aka-
rator sere azoknál, az kiknek az elői bővön
adot vőlt. Az semmelyre nézve módot kel az
adakozásban tartani. Elsőben, igazaknak il-
lik adni: Másodszor, bűnösöknek: kikhez
való adakozástól iöl lehet meg tiltatunk, de
nem az menyiben emberek, hanem az me-
nyiben bűnösök.

XVI. Légyen azért az király az övének
rakargatóia és mértékletea oñogatóia inkább,
hogy sem mint az másnak nem igazán va-
ló kívánóia: Illyen módon életében az ő né-
peinek ió akaranyokat, ez világból való ki-
múlásának ideien kedig az halál, selete igen
magához conciliállya és édesíti. Az népe,
mint Cicero erőssiti mondván: *Liberalitate
qui utuntur, benevolentiam sibi conciliant. Et quod
aptissimum est ad quiete vivendum, charitatem.*
Az kik adakoznak, ió akarator szerzenek
magoknak: és az mi kívánatos az csendes é-
lete, serelete, mert közöiök bővelkődést se-
rez, melyért az királyt, kedvellik, sereit és
gazdagnak lenni megh ismerik. Az halál

M

magához

Greg. 10.
Epiol.

Cic. 2. de
fin.

Plin. in Pa
regymoz:
Nullū ma-
ius boni
imperij in
strumētū
quā boni
ai amici.

magához edesüi; mert az jó kedvű adakozó,
 kiki az Vr igen szeret, gonosz halállal soha
 meg nem halhat. Mint erről mondotta Hies
 ronymus: *Non meminī eiusmodi hominem mala*
morte mortuum. Nem emlékezem reá hogy
 ez ilyen ember gonosz halállal hőlt volna
 megh. Sokan könyörögenek ez ilyen ember
 rért, hogy ha peniglen csak egy igaznak is,
 sűbéli könyörgése hasznos litten előt, sok igaz
 zaknak annál hasznosabb, és inkább megh has
 foganyák az egeket. Ekképpen az adakozás
 sal bent életet, és csendes ki mulást szerez az
 király ó magának, melynél nincsen soha bö
 dogab dolog ez világon. Cyrus király ana
 nyira adakozó ember volt, hogy az ő bará
 tui, kiket meg gazdagított, mondotta kincse
 nek és jószágának lenni, inkább: hogy, *Non*
exercitus neq; thesauri praesidia regni sunt, verum
amici. Nem az sereg sem az kincs az ország
 nak őltalmazó bástyája, hanem az jó akaró
 barátságos emberek: Kinek Croesus imi
 gyen állott: Végére az te adakozásod tes
 ged, küldüffatésen, holot az te házában te
 mérdeki kincset könnyön gyűjthetnél. Cy
 rus mond: Menyi gondolj azért, hogy ed
 digh gyűjthetnem volna, ha másnak semmit
 nem attam volna? Croesus sokat mondott:
 kinek felel Cyrus: te néked én megh mutat
 tom, hogy annál több kincsem és gazdagsá
 gom van

Michpā a
 pudsalust
 Tugari.

Xenoph.
 in waiā

gom vagyon, küldj el a te bálgaid között az
 én követemmel valakit. Cyrus fordulván az
 Histspához mond: Meny és mond meg az
 én barátimnak, hogy én arany nélkül sűkö
 kódóm, azért bővön küldgyenek énnékem.
 Midőn az Cyrus bálgai akképpen cseleket
 tenek volna, több pénznek summáit gyűjtö
 ték egyben, mint Croesus az menyit nevezet
 vala. *Vbi amici, ibi opes: Non contra secundum*
opinionem vulgi. Vbi opes, ibi amici. Quamvis:
Vulgus amicitias utilitate probet.

Ovid: lib.
 2. de Pont

Az hol vadnak az jó akaró barátságos em
 berek, ott vagyon az kincs: Nem az balga
 tag kösségnek itéleti szerént: Az hun az gaz
 daglág, ott vagyon az barátság. Noha: Az
 tudatlan kösség hasonnal jóvallya avagy
 mérseklő az barátságot. Cyrus az után azt
 mondotta: Láto dé Croese, több kincsem va
 gyon énnékem, hogy nem mint ha fősvény
 volnék, és csak az iárházban rekeztetném.
 Mert mikor az én alattam való népet, gaz
 daghgatestem, nem kicsin kincset gyűjtök
 magamnak, az mint láto d, kikenél bátorlágos
 sban ál, mint ha el asnám és el reytetném. E
 zért Cyrust Herodotus, Persiának mélián hit
 ta Anjának, mely Cyrus, az királyt, az Pástor
 rokhöz hasonlatosnak lenni mondotta. Az
 jó pástor kedig, azon igyekezik, miképpen
 oly áros mezőn legeltethesse nyáját, mely en
 M 2 meghize

Lib. 4. 28

Lib. 3. The
or. 32.

meg hizzék és kövéredgyék: Így az jó király
és Nagylájos Vrás, azon igyekezik, hogy
az ő alatta való népének nyájiát, olyan mó-
don gubernálhassa, hogy sírosokká és bódog
gazdagokká légye; Nem megtatlanul nevezi
tehát az írás Cyrus királyt P A S Z T O R -
N A K. Ha az alatta való nép gazdag, gaz-
dag az király; ha az alatta való nép szegény,
bár ugyan sok legyen a tarrházban is, szegény
az király. Iól tudia ezt Antimachiavellus, ki
azi mondotta: Bonus Princeps, curare debet,
ut opulentos & divites habeat subditos. Principis
thesauros in subditorum pecunijs & locus sitos
& reconditos esse satius est, quam in publico aera-
rio, Et danda erit opera Principi, ut subditi pace
tuta, & trāquillo otio fruantur & diteſcant, urbis
sua libertas, sua iura & commoda ſerventur,
libera ubiq; ſint commercia, agricolæ immodicis
tributis leventur. Az jó Feiedelemnek gon-
dot kel arra vifelni, hogy gazdag iobbágyi
legyenek. Az Feiedelem kincseknek, az iob-
bágyoknak pénzekben és erſényekben len-
ni iób, hogy ſem mint az közönſéges társ-
házban; És azon legyen az Feiedelem, hogy
az ő iobbágyi bátorſágos békeſſégben, és
elendes nyugalomban éllyenek, és meg
gazdagodgyanak. Az városoknak ſép ſza-
badſágok, iór vénnyek és haſnos ióvedelmek
meg tarráſſanak, mindenűt ſabados váſárlás
sok lo

sok legyenek, az ſánio veió emberek a mód-
n nélkül való adótól meg könnyebbítteſſenek.
Olyan az Feiedelem, mint Xenophon he-
lyeſſen mondotta, az orſágban, minémű az
jó Atya az házban. Az jó Atya kedig gon-
dot vifel elſőben arra, hogy az ő gyermeké
egéſſégben éllyenek; Másodſor, hogy tiſteſ-
ségben éllyenek; Harmadſor, hogy haſnoſ-
ſan és gyönyörűſéggeſſen éllyenek: Így az jó
Feiedelemnek is nem csak ugy kel az ő or-
ſágában való népét gubernálni, hogy egéſ-
ségben éllyenek, hanem hogy tiſteſſéggeſſen,
haſnoſſan és gyönyörűſéggeſſen. Az az: ke-
vés ſóval, hogy iól éllyenek: mert mind ezek
az jó életre tartoznak. Illik azért, hogy az ki-
rály, az ártatlan életre, Pegasus lován ſieſſen, a
kedig ugy lehet megh, hogy ha az árt-
atlanſággal ellenkező véteknek
tehetſége ſeréni ellene mond,
és az menyírc lehet el-
távoztatva.

A 3

HATO-

HATODIK RESZ

AZ MERTEKLETES SÉGI.

I.

Hog az magnificentiából bármazot munificentiában, iékozlónak lenni ne hallatassék, az adakozásban az minden bölcsességnek őltalmazó Annyát, az mértékletességet, az házi iósághoz cselekedeteknek második ör állóit, felelte igen meg tartani is gyekkezzék: mely mértékletesség az Gubernálásnak, hatodik fundamentum Sapphír könyve. Mert miképpen az Sapphír, ha ki meg íssa, az melancholia, és Scorpionnak megmarása ellen, igen hasznos: Igy az mértékletesség az cőmőrből szerzet kornyadozások, és az testi gyönyörűségekből ki bármazható somoruságok ellen, nem ártalmas; hanem egy ártallában oly ióságos cselekedet, mely az ember elméjének és testének, minden indulatit gubernálja és igazgánya, hogy egygyezzenek az természetnek törvényével, idővel,

Mérték-
letesség.

vel. helytel és beméltységekkel, a testnek minden hazudozó édesgetését megh vetvén. Ezért mondgya Menander: Temperantia est sola virtutis penus. Az mértékletesség egyedül az ióságos cselekedeteknek fekrénye: Az ember meg tartoztatya, takargatóvá, iózanná, kemérméltéssé, és ritkán de helyessen való iózlóvá iébi: Az kinek szívében lakozik, abban az gonos indulatokat meg zabolázza, az ió kívánságokat őregbíti, minden rendtelten dologokat, az embernek szívében szépen el rendel, rút gondolatokat el távoztat, cselekedet bármazat, az elmét csendességben tartja, és minden hirtelen indulatoknak háboruitól éppen meg őltalmazza. Az mértékletesség iókat gazdagon el vétvén nem suvalkodik lel. hasontalan dicőfögre azt nem fordítja, egyedül bírja, de az búkőlködőkkel irgalmason közli, tud bővölködni, nem ségyenedik meg. Az élelnek táplálására valókat el véti, nem hogy hasának iólgállyon, hanem az ióságos cselekedeteknek meg szerzésre, az testnek többet nem tulaydonit, mint az búkfégh kívánnya, tud megh elégedni, nem éhezik meg. Az ki kedig az edelnek búkféget zugolódás nélkül el benvedí, semmit érele nem munkálkodik, mely az bűnnek töriben eyti, tud éhezni. Az ki azért sem az búkféghben nem kevélyedik meg, sem az búkféghben az kíváns

kivánságh gonosbra nem ingerli, tud bővölni, tud bővölni, tud bővölni, tud bővölni.

Ira.

II. Az mértékletesség mindenekre alkalmatossá teszi az királyt, az ellenkező vétek kedig az gondviselésben meg gátolják, és hátra marasztalják. Minémű: az haragh, falsdoklás, részegség, tobzódás, bujaság, tonyaság és az képekben való gyönyörködés. Vgyan is az fene vadakhoz illik, pórázokat el hasztalván undokul agyarkodni: az emberek kedig, ki minden cselekedet elméiének szép okosságával és bölcs ítéletével gubernállyá, mérges epéiének langozását meg engedni illetlen és gyalázatos. Mert az haragh, minden gonoszsághnak Anyja, annak utánna minden időből el táult erkölcsien fiakat bűl: az elmének fájdalmas fel gerjedését, rendetlen sőt állást, illetlen kiáltást, ártalmas káromkodást, fortélyos fenekedéseket, káros bosszúállásokat, meg epebő víssa-vonásokat, morgó feddődéseket és kegyetlen öldökléseket, Innét sokrák mondani:

Ira parit rixas, rixae vertuntur in enfem.

Az haragh villongásokat nemz, az villongások kardra fordítanak. Melyről Palingenius is imígyen szól:

Parit ira furorem

Turpia verba furor, verbis exturpibus exit

Rixae, ex hac oritur vulnus, de vulnere letum.

Az har

Az haragh dühölleget berez, az dühölleget ekelelen szavakat, az illetlen sókból víssa-vonás származik, ebből, seb esik, az sebből halál következik: Így az patkóknak hányásáról ököltre, ökölről pálczára, pálczáról fegyverre kelnek az emberek. Ez miat az ember, az embernek farkasa; Ez miat köbörülteinek meg az kardok; Ez miat egy mást meg ölik az emberek. Nem tekint ez az vétséget, és az jó cselekedeteknek jószágát; Böcsülteiben előtte nincsenek, rakonsági és bűlei. Nem egyéb azért, hanem isonyatos kegyetlenségnek formája, reutenetes tekintetű véteknek ábrázatya, erőszak lévő indulatoknak állatya, akadozó beszédeknek sörnyűsége, és az agyarkodó dühöltségnek anyafia; mely az istennek igazságát nem éppiti, maga fűvének erejét el véti, úgy annjra, hogy aijaki reketeknek, fogai cikorganak, sine változik.

III. Az kit ez az fene vad megh nyergelhet, illetlen dölgeknek véghez vitelére ragadgya. Theodosius haragiában sok embereket meg öletei, melyért Ambrosiustól, az keresztényeknek gyülekezeteiből Mediolánumban ki rekeszitet, míg nem az Ecclesiát meg követvén magához édeszente. Az után törvént szabot, hogy az halálra való emberek megh ne öletessenek, hanem harmincz napiglan tartassanak, hogy az idő alatt az Királynak

M s

rálynak

Theodori
lib. 3. c. 18Soro. lib.
7. c. 29.

rállynak haragia cselekedgyék. Világ bi-
ro Sándor, Parmenios és több kedves embe-
rű haragiában megh ölte. Valentinus Aes-
tiust, ki ő véle sok időt, ez világhból kü-
végezte, és midőn más egynémű em-
beri kérdene, hogy ha azt tulnéie, hogy igaz-
zán ölte meg Aestiust avagy nem? im ilyen
feleletet vő: *Nescio an iuste eum interfeceris;*
hoc scio te dexteram tuam sinistra præcidisse.
Nem tudom ha igazán ölted őt meg; azt
íol tudom, hogy az te bal kezeddél több keze-
det vágjad el. Mellyét az után két vitézek
íol megh öltetett, és illetlen haragiából sár-
mazot büntetését el vőtte.

Ovid: lib.
9. Fast.

Differ: habet parva commoda magna moræ.
Kevés ideiglen való háládás sok hasnot hoz.
Meltán hadia tehát az bölcs Athenodorus
Augustus Császárnak, hogy semmit midőn
meg haragudnék ne cselekednék, ki mikor
az vénsegh miatt, az Vdvarban való lakást
meg unta volna, kért az Császártól haza me-
neire való szabad utat, hogy otthon csende-
sen tölthetné el, kevés ideiglen való hátra-
maradot életét. Az Imperator minek előtte
szabadlágot adott volna, kívánta íolle, ugye-
mint Mestereiől, hogy elsőben Vdvarában,
hagyná valami Gubernálásra való hasnot
parancsolatokat. Melyre Athenodorus sem-
mit egyebet nem mondott, hanem hogy: *Nil*
facere

hi faceret iratus. Semmit megh haragudván
ne cselekednék. És midőn megh haragudnék
is addiglan semmit ne állana, és akarattát
véghöz ne vinne, míg nem az Görög Abe-
cenek huszon négy börtűt unjain elő támlál-
ná, és annak utánna mondaná meg sándor-
kát. Mellyel jelentette, hogy az Király ha-
ragiában fogva seierét mindgyárt ki ne mu-
tarná, hanem megh gondolkodásnak mérte-
kletességében foglalna magát, ha haragud-
gyéké avagy ne. Hogy haraghia mulnék,
az mint Seneca írta, Plato az ő maga főlgá-
jának verekedéséül magát megh tartoztatja.
Igazán diczintetik Archias Tarentinusban,
az mit imigyen mondott, midőn maiorias-
nak gondvisele emberére megh haragut: *Iam*
te cederem, nisi iratus essem. Immár tégedet íol
meg durálnálak, ha megh nem haragutam
vólna. Illyen módon illik, hogy az haragha-
nak ideien ellenne álljon az ember, migh
körtme és fogai íol megh nem nőnek. *Principis*
pijs obsta, sero medicina paratur. Ideien ved es-
leit, késő az után sürve. Könnyeb az ellense-
gen győzedelmet venni az mezőn, mint
hogy ha az városban bé íő. *Sivis ulcisci sile,*
et funestam dedisti plagam. Ha bossút akarsz
állani halgas, és halálos ostorral bünteted.
Hugo az mondgya: *Magna est virtus, si non*
ledes, à quo laesus es. Maior fortitudo, si etiam la-
sus res

Tu Chri-
stianus es
xistens ni-
hil iratus
facias, an-
tequā re-
cites.

Pater no-
ster. &c.

Lib. 9. 44

adamo,

ius remittas; Maxima gloria, si cui potuisti nocere, peras. Nagy idő cselekedetnek időse, ha meg nem sérted, az kiől meg sértetél; Nagyob erősség, ha bűnien meg bántatál is, ha meg bocsátasz. Felelt nagy dicsőség hogy ha ártottál, még is kedvez. Mert az kiből kicsin harag vagyon, szükség hogy nagy elmével bírjon. Min kiirtzik két Atyafiaknak példáiokból, kik midőn sok esztendőig minden haragnélkül együtt lakának volna, egy olykor mond eggyik az másiknak: Nősa mi is haragudgyunk meg, mint egyéb emberek; Mond az másik: Miképpen kezgyük el, nem tudom. Mond az első: Egy tégla tésék közre, és én azt mondom, hogy enyim, te ragadgyad, és tiédnek mondgyad, és ilyen formán háboruság ismad közösünk. Tésnek azért egy követ le, és az első mond. Enyim az. Az másik: Vay nem, hanem enyim. Mond amaz: Tied édes őcsém, ved fel és vidd el. Nem lehet az háboruság közösök, úgy annyira, hogy ő réaiok nézve is ighazán mondotta Seneca: *Generosissima habentur ingenia, quibus parum inest ira.* Fő nemből való elmék vadnak, az kikben kicsin harag vagyon. Ha meg nem tartoztatása ember magát, avagy csak mértékletességet tartson az haragban, mint az Prophetia tanít: *Irascimini, sed nolite peccare. Concedit, quod natura est, negat*

est, negat quod culpa. Haragudgyatok, de ne vétkezzetek. Meg engedí az mi az természet, ilyi az mi az vétéké. Az haragot idő módgyával helyen hadgya, de annak sok is deigle való viselését meg nem engedí. Agoston Doctor azt mondotta: *Sicut acetum cor rumpit vas, si diutius ibi fuerit, sic ira corrumpit cor, si in alium diem duraverit.* Miként az eizet elrothasíya az edényt, ha sokáig benne áll, így az harag meg roníya az szívet, ha más napra halad. Azért mondotta Szent Pal Apostol: *Sol non occidat super iracundiam vestram.* Az nap le ne mennyen az ti haragotokon. Pythagorásznak tanítványi midőn egy mással meg háborottanak, az napot nem engedék, hogy az ő haraghiokon le szálljon, hanem nap nyugotiglan egy-másnak kezét adván meg békéltetnek. Menyivel inkább kel az Christusnak ismeretiben juit keresiyeinek az követniek, egyébkint, az mint Bernárdus szól: *Peccatum cumulumus peccato.* Az bűnt bűnnel szaporítjuk. Ha kedig haragunk, haragudgyunk mi magunkra, hogy oly haylandók vagyunk az haragra, hogy az Iró Deák, még a pennát is el roncsa az korszakzó, az korszak el hajcsa, és az ostáblát el taszicsa, az érzékenységnélkül való állatra is esztelenül haragudgyék. Xerxes midőn az tengernek háborui miá, minden loyait el vesztette

In Epist.

Ephes. 4. 26.

enne volna, a Hellepontusó, melyben Athas-
manisznak Helle nevű leánya réghentén ves-
zett volt, nagy kába módon, mint ha érzeni
te volna az tenger, három százat úrteret rayta,
és bélyeghet úrteret réa. Haragudgyunk
nem az semélyre, hanem az semélyben lévő
vétekre, és az ördögre, ki minden gonossá-
ga őstönöste eleitől fogva az embert, és meg
most sem sűnik meg. Midőn egy paripát
feken fogva vinnél, és azt hátul valaki kon-
bácsol meg sutyáná, mely miat az sorkadot
meg sertené, vallyon az lóra haragudnálé, a-
vagy az ki negédsegből meg úrteret. Nem a
lora ugyan, hanem az ki reád ugratta: Igy az
ördögre méltó haragudni, ki az mi romlot
természetünknek, és könnyőn haylandó aka-
ratunknak vízkei csődörét, (hogy így szól-
lyak) az ártalmas dolgoknak véghez vitelé-
re, izgatásának vesésteivel sutyogattya, és u-
gyan kénseríti.

IV. Az harag az bölcsességet el vesíti, ug-
hogy nem tudgya mit és mi módon kellyen
cselekedni, belől az emberi alatomban ger-
ieszti, kívül akiti taringossá tévén, ugyan fel-
gyulástya, magának beszél és meg felel, mint
ha valakiivel perlene. Az harag az csendes-
séget el eyti: mert az jó úrternek világossága-
tól meg fosztatik, midőn az elmét gericsívén
fel zuria zavarja. Az harag az igazat el had-
gya:

gya: *Non videt ira verum*: Nem látja az ha-
rag az igazat: mert midőn az fel háborodot
elme, az úrteret okosságnélkül meg keferíti:
valamit az dühösség csében írat, mind is-
gaznak alánya. Az haragh az egyességgel
nem lakozhatik: mert midőn valami ellen-
kezés támad, azontól az kicsin hálka gerens-
dává változik. Az harag az állat serént vas-
ló igazságnak ismételit el fordítja: mert mid-
dön az fel zavarodásnak sötétsége megh in-
dul, az isten ismételitnek sugár szárnyai be-
vonattainak. Az harag az senni Léleknek vi-
lágosságot el vésti: mert midőn az sívnek
csendes békessége fel bomol, az senni Lélek-
nek lakozása ottan meg sűnik. Az harag az
emberi éleiben való társaságtól távul mé-
gyen: mert az ki magát meg nem mériékli,
sűkleg hogy okitalan állat módgyára éllyen.
Az haragh végtére undokká tésti az embert,
mint Basilus mondotta: *Scriptura tibi dicit,*
ir iracundus turpis est. Az irás mondgya te-
néked, hogy az haragos sersu rút. Mi mó-
don? Mert az emberi ábrázatot le vetvén,
mint egy okitalan állatnak hasonlatosságot
öltözi fel. Gondolharza meg csak egy keves-
sé az megharagut embert, dühösködik, senni
fogát, sellyel tapod, el fordulnak senni,
sive fel geried, az erek benne fel háborodnak, eis-
méienek senni meg homályosodnak, idze-
bebede-

bébedeket sármaziat, kezét iétova illelendül
hánnya, lábaival nevésségre sokaitanul uga
rik. az ki csendesséni akar ná ellene tusako
dik, és mint sinitén az estelen az ártatlanra
rohan: Dobog az síve, mérgében reszkeinek
minden tagai, haboz az nyelve, hol pírul hol
miként az India el kékül, vérben forognak
semei, nem isméri megh az ki egyébkor iól
ismert, kálábaiál de mit mondgyon maga
sem tudgya: Mint az farkas egyben vervén
fogait agyarkodik, mint az medve másra
rohan, semei mint az kigyónak ki dölyved
nek, mint az oroslány fel geried, mint az vad
kan tayıéket tur, mint az máiom vonogat
ván sőmöldökét gunyolódik, és az átkozó
dásnak porát mint az bika maga feiére hán
nya. Minden maga viselése okialan állathoz
hasonló, úgy el változik. Ha nincsen ellen
sége a haragos embernek, ió akaróitára fuval
lya, fel geriedet haragiának mérgét. Amaz
haragos Caelius Orator, az sölgaia ellen, ki
ez világon mindenben engedet neki, fel ki
áltot: *Dic aliquid contra me, ut duo simus. Durum
& durum caput!* (*Duricapitonem Plautus voca
ret.*) Mondgy valamit ellenem, hogy kétfele
völlyünk. Kemény és kegyetlen sene ember!
(Boror ostoba agynak nevez né Plautus.) Mi
módon szenvedie volna el az bosszúfágon, ha
meg az engedelmefféget sem viselhette: Pyro
rhuf is

rhuf is oly haragos ember volt, hogy ő ma
gában fel indultván, egynémínémű sáká
cza ellen, ki neki semmit nem vétet, az iúziól
ragatta az pecsenyész nyársat, és mind az pia
izigh kergette velle. Az eggyör lakókat az
házból ki rekeszté, sőt akar mely bő városban
meg nem maradhatnak. Az Constantiná
polybéli Leo erőssíté ezt, ki midőn az Athe
násbéliékhez küldetett volna követségül, és
peroralván beszédet sálából ékessen sármaz
iatná megh nevetik, hogy olyan temérdek,
kutak és nagy hasu ember volna, kiknek
mond: *Cur hominutionem ridetis viri Atheni
enses? Cuius uxor tam pusilla est, ut mariti genua
vix attingat? Nam & si angustissimo cubili contin
nemur, nihilominus tamen, cum ira exarsimus, vix
Bizantij moenia quantumvis ampla, capere utrum
que possunt.* Miért nevetek engemet Athe
násbéli férfiak ily kutak avagy pulya emberre?
Kinek felesége oly mangurnyi falatka, hogy
az Vrának térdét alig éri? Mert noha soro
ágyas házban lakunk, mind azáltal midőn
meg haragbunk, Constantinápolynak kerü
tésben, noha selyes, mint keiten aligh férhe
tünk. Azért, az mint Seneca mondotta: *Ira Lib, de ira
cundiam qui vincit, hostem superat maximum.* Az
ki haragiát meg bírja, nagy ellenességét győzi
meg.

V. Az hasnak telhetetlensége söl az ele- Galat
N delack:

delnek: Az Isten mindeneket tibián teremtet, és az ki magát étellel meg nem elégít, nem egyebet mivel, hanem az Isten rendelésének ál ellene. Nem az díszoért, hanem az almásért, talált az első ember halált: Esau sem az úsért, hanem a lencsgeért vesztette el az első sűlőségnek méltóságát. Iól tudom hogy Noénak megh engettet, minden eledelre való husnak neme. Az mértékletelességnek ründöklő tüköre, Kerefielő senni Ianos, az Sáskáknak husos eledelével nem ferietette megh magát. Vgyan még is iól tudom, hogy Esaut az verhenyeges lencséből csinált pépnek kívánsága elalta meg. Az mi Királyunk kedig, az Vr Iesus Christus, nem husnak hanem kenyérnek sűksége miatt kiseretett megh az pusztában. Iób kevés hussal, az menyire kívántatik, meg elégedni, mint magnak veseményével bőfögefisig iólózní: főképpen hogy Adam sem az husról, hanem az fáról czipet mérget, mely minden ágabugáira el hatot. Ionathas az méznek, nem az husnak megh kóftolásáért iültetett halálra. Ilyes véteknélkül hussal élt. Abraham az Angyalokat hussal tartotta kedvesen.

VI Ezek az iólózt nem commendállyák, hanem inkább nyilván mutatják, hogy gonos gazdassónnak sölgal, valaki az faldoklás után jár, ki mindenkör kíván, de soha meg

ha meg nem elégedik. Mert mi lehet telhetetlemb az hasnál? ma bé véfi, hólnap ki adgya, midőn meg iólóztik, az meg maradásról vagy az villongás, midőn meg emészi, az iólághos cselekedetekből búcsú vétérik. Valamit az emberek, dicshiretessen véghez viúnenek, mind el véfi, és midőn az has meg nem zaboláztatik, minden ió cselekedetnek iólága egyser semind el borítatik. Iól iólózt tehát Ambrosius, midőn azt mondotta: Az ehez az sűzelességnek barátja, az váfoiságnak ellensége. Az meg iólóztés kedig, a sűzelességet el árullja, az ióben eyő és desgetést iáplállyá. Ide néz Hieronymus is migyen sölván: *Vicina igitur sunt venter et genitalia: pro membrorum ordine: ordo vitiorum.* serm. 49
Szomsédóságok azért az has és az nemzésnek tagjai: az tagoknak rendiben: vétekeknek rendi. Az testi gyönyörűség gyakorra az sűkőkódésnek palástja alát rejteteti magát, úgy hogy még az iók is aligh vehetnek csekeben: Mert midőn az testnek sűksége kívánja az étel és italnak adósságát, hogy meg adassék, az gyönyörűség immár az ollyatén sinei kívánságot ki őzni ielen vagy. Híz kelkedve kedig egymás közt meg alkušnak. Ez alát az iorkosságh annál bátrabban hanyat homlok rohan, mennél inkább az sűkségnek sēp sine avagy neve alát leprizgeti magát.
N 2 VII

VII. Kiket ebből az elsőny űrű, ember
 segényitő telhetetlenéget, sívűnkből gyoma
 lálnunk. Mert még az halállal való lelki ru
 sako dáfra sem kelhetünk fel, hogy ha először
 az bennünk lakozó ellenéget, az faldoklás
 nak kívánságát, ki nem okádgyuk. Ha az
 közel valókai földhöz nem veriük, hasonla
 tanul indulunk meg azokkal való viadalra,
 az mellyek távul vadnak. Nincsen hasna az
 hadakozásnak az ellenéghgel kívül az me
 zőn, hogy ha belől az városban áruő pőlgár
 vagyon. Először az pártost kel ki verni a fo
 kon, annak utánna lehet bátran az viadal, az
 kívül való ellenéggel.

VIII. Az Gastrimargia azért avagy iő
 őzés semmi nem egyéb, hanem az ételben
 való faldoklás, mely az természet szerént való
 kívánságnak határiban nem marad megh,
 hanem az csőmör szerzésben vidámon mu
 tatya magát, az iő dőlgoknak hátra mara
 sáfában serinyen forgódik, és nagy gyönyör
 kődvé csuda módon viseli magát. Midőn
 némelylek enni le űnek testeknek némínés
 mőképpen való nyughatailan fészkelődéske
 kel, sívőknek mériékleden vőliát mutogat
 iyák, hayrogatyák feieket, karokat ki nyuys
 iyák fel emelik kezeiket, mint ha mind az es
 ges eledelt magok akarnák meg enni. Ille
 len magok viselését, és elméieknék telhetet
 len in

len indulatit nyilván árogatyák, egy helyen
 űlvén, semekkel és kezekkel, az kik közel és
 távul vadnak mind el vígyázzák, az kenye
 ret el darabolják, az pohárokban bori iő
 tenek, az iőnyéri kőrs kőrsül nyuyrogatyák,
 ropánkodnak és sohayinak, mint ha iőb kel
 lene, mellyel hasoknak iőltőzése után való
 korghására utat nyitnak, mint ha az éhező
 gyomornak elégedendő bőséggel nem fől
 gúlhatának. Némelylek az ételben sörnyőn
 csámcsognak, az italban sörizőgnek, mint
 ha kellemés Vrbanok vőlnának, kiknek ego
 gyenként mélián mondhatnák:

Diceris Vrbanus, sed non Vrbanus habetis:

Cum ceu vacca bibas, et suis instar edas.

Orbánnak mondatol, de nem Vrban vagy
 holot mint az tehen iőol, és dősnő módgyára
 ésel.

IX. Semminek, iő gyalázatainak rariyák,
 hogy ha frissen nem későülheinek az étel az
 dáfra, sok iőzéseknek, rátonaknak és irágyá
 zásoknak nemeit ki gondolván, hol lágyat,
 hol keményet, hol hideget, hol meleget, hol
 sővet, hol sőrővet: némelylet borsat, némel
 lyet foghagymával, némelylet lőmonyával,
 izirommal, némelylet kőmőnyet, némelylet
 sőlabban, kívánnak: mint ha picaiól avagy
 malacia beregségiól, mely az terhes ástonyi
 állatok kőrsül forgódik, bántatának. Győ

Lib. 1. Ca. lőle ezt Horatius, midőn imígyen éneklei:

ode. 11.

Persicos odi puer apparatus:

Difficent nexa philyra corona:

Mitte sectari rosa quo locorum

Sera moretur.

Simplici myrto nihil allabores

Sedulus curo: neque te ministrum

Dedecet myrtus, neque me sub arcta

Vite bibentem.

Gyermek gyűlölm én az ételben amaz Peralái fris késületei, az hársának gyenge hársyáival költő kőboruk nem teizenek énném: ne tudakozzál arról forgalmazottan, micsoda helyeken tanálatnak idejének utánna legy később rosa. Azt igen kívánom, hogy az közönséges myrthushoz semmit ne adgy: nem kissebíti meg te néked szolgálva én az myrtus méltóságodat, sem penig enygemet nem kissebíti meg, hogy ha az borosán össze költetted sölő tőnek árnyékában idogalom. Nincs haszna, az étekeknek el későbbben mostan is Persák az emberek, oly nagy forgalmazottsággal el későbbnek, hogy sinien az utólsók sem bányák az elsőket, mindenikben ehetnek, és az szegény gyomor gyakran való bőfőggel telengeri, hogy elég immár, még is az forgalmazott telhetetlenség többet kérdez. Az Isteneknek templomokat építenek, oltárokat emelnek, szolgálkat rendeltetnek, bár

nek, barmokat áldoznak, temeni gyuytanak: Meri az ő Isteneknek, úgy mint halsoknak templuma, az főfőlgő konyha, az főlgák, az kormos fakácsok, az meg ölelet barmok, az fő és főli hufok, az temiennek főli, az rendre rakot étekeknek párája. Ez dög halál felid alázatossággal megh nem elégedvén, az bővőködő nagy süvegűek környül farkon forgodik, tengeri Salmókat, porlyákat, harcsákat kecsigeket, csukákat, és egyéb gyönyörűséges halakat, bőfőges bottnak keresésségével megh senteltetvén, sok fele főzésnek mártysomfágára, vonónak. Vgyan azon asralon, külön külön fele földi állatoknak nemei bors forró kút: főnek ki áradásában főrnýű halálal el merítenek, az hal úskál az bors pártakában, az földi vadak az gyömbérből főthálókban fogattnak meg, az éghi madarak meg főreket főfűveknek enyves lépiében akadnak megh, és midőn az egy halsnak főlet, főmletzében ennyi sok fele állatoknak nemek, kecsigének bé: éghi madarak, földi vadak, vízi állatok, álmélkodnak rajta, hogy, azon egy mindent megh emésztő koporsóban, temetienek, kiknek ha ki menetelre való szabad hi engemetik, aligh tolyongozhatnak ki, bár ugyan tága: légyen is az kapu. Valamenyi éghi madarak repdesnek, mint Seneca mondoua, földi vadak suikosnak, és

Seneca: 10.
Rhetor.

vízi állatok uralkodnak, mind az mi hasunknak síriában temetkeznek el. Kérgyed immár miért halunk meg hamar? Mert halálokkal élünk. Az ember életének kezdési viz és kenyér, de az életben buiálkodóknak nem elég a fának gyümölcse, veteményeknek nevei, fűveknek gyözeri, az tengernek halai, a földnek vadai, az éghnek madarai, ha meg nem trágáziatainak, mellyekkel az természet nem táplálhatik, ki csak kevéssel elégedik meg, hanem inkább az hasnak buia kívánsága veszedelemre töltözik. Ennek kedig véghez vitelében, az állatoknak külső szép sine, nem különben mint az meg költés, neveli az kívánságot, noha az gyomor immár gyakran való kérdéssel eleget mutat, mind azáltal az telhetetlen kívánság még meg nem elégedet: hanem midőn az semek sinnel, aiaok izzel édesgetteinek, az bódogtalan has kinek sem a sin nem világoskodik, sem az íz nem enyhít, mindent kényszerítik be venni, mellyel el nyomarhatik inkább mint meg újratik. Sok Elephántoknak elég egy erdő, égi, földi, vízi minden állatokkal, alig elégedik meg az ember, hanem még azok felet iragematát avagy belláriát, clemegét kíván.

X. Azonban meg töltözvén, telí hárból sármazot imílyen üvöltések tamadnak:
Ojlaraf flaraff: aff, affi, flaramina maff maff.

Négyo

Négyből sok ak állani vendéglegyeken: Első, Tace; izi; Másik, Bibes; Igyál; Harmadik, Fare; Prinyely; Negyedik, Perge; Vakary Mellyet affe hasoknak szolgáló emberek im illyetén szóiban foglalják be: N E L I, Az N. iégaz: Non loquebatur; Nem főlnak vala; Az E Es xije sermo inter fratres; El áradoi az Aiyafiak kőst az beűed; Az L. Loquebantur varijs linguis; Lelnek vala sok nyelveken való főllást; Az I. Ibant, quo poterant, & quò non poterant redibant. Ingadoznak vala dőlénkezve, az hova el lának vala, és az hova nem mehetnek vala, meg térnek vala. Holot Bacchilides, kinek szép sentenciáit Athenæus, Stobæus és egyebek fel jegyzették, az tisztelettel lakodalomnak ékelességét, ez négy dologban helyheziet: Elsőben, mértékletes étel és italnak későletiben: Másodszor, nyaias beszélgetésben: Harmadszor, az vendégeknek egymáshoz való jó akaratyokban: És negyedszer, jó borbán.

XI. Amaz nyalakodás után hazudozó Philoxenus, ghólya nyakat kívánt, miként Melanthius hauiuíé, és annak felelte három singni torkot, hogy inkább hasának szolgálhatna.

Ingluvies & tempestas, barathrumq; macelli.
Telhetetlen torok gik és tengeri fél vés, az mészársékeknek mély barlanghia. Ki az mint

N 6

Plutarch

In senten-
tijs Grae-
cor: PostAgel libe-
19 cap 2.
Noct.

Horat.

Vid. Sui-
dā, & Po-
lit lib. 15.
Miscel.

Laert. lib.
9 Cio. de
Tulc
qua st s.
C Rhodi.
lib. 2, cap.
4 7.

Alian lib
9 in Heim
47 in Act.
Apost.

Az mint
magyarul
szoktak
hinni, en-
is azért ne-
vezē ZEN
TNEK mel-
ben nem-
is kérelke-
dem: de
mégis per
excellen-

Plutarchus és Athenæus mondgya, még ha az
orra levér is az táltban futta, hogy az éket
másokkal meg utáltatván, egyedül maga fal-
doklaná fel. Mint az Siculumbéli Gnaithois
cselekedet régénen. Az Sybariták, hogy in-
káb ióltözheinek, és az iobzódásból bá-
mazot fő fátást ki adhainák, városokban
semmi ködögő mester embert, lakni nem har-
tanak, sőt még az lakatósokat is sám kivé-
tetre küldötték. Gonosabbul cselekedtenek
az Ephesusbéliek, kik Hermodorust az ő
iamborságáért, és mértékletes iózan életéért,
az városból ki vetették mondván: *Nemo as-
pud nos frugi sit. nemo unus excellat; vel si excelsus
lucrit, abeat.* Senki mi közönnünk emberseges
iózan ne legyen, senki egyedül fellyúl ne ha-
ladgyon; avagy ha fellyúl léiend ketorod-
gyék dőlőgára. Ezért őkt Heraclitus akas-
táfra méltóknak íulte lenni. Igazán mon-
dotta Chrysostomus avagy Arany: báiu sene-
lanos: *Inter eos qui insaniunt, insanus videtur
quisquis non insant.* Azok között az kik
bolondoskodnak, bohónak lázik az ki nem
kábolódik. Mint binién az hadban egy ro-
sinszen, hanem csak az ki semmi rosságot
nem követ. Iózanab elmével bírtanak ezek-
nél, az Románok; kik Alecus és Philiscus Es-
pícurusok: városokból ki küldötték, hogy
másoknak erkölcsfelenlegekkel gonos peld-
dát ne

dát ne adnának. Heliogabalus: is foglalatosa
volt az vendégszékében, de felene csufo-
son: Mert nyolcz kancsálnak keller jelen len-
ni: nyolcz kopasznak, nyolcz kősvényesnek,
nyolcz sikeknek, nyolcz feketéknek, nyolcz
kővér porrohosoknak, nyolcz nagy orruak-
nak: és az Görögöknek amaz pelda bešede-
ket: *Omnia octo.* Mindenek nyolczan; ugy-
lenni mint egy meg mutatta, kiknek az pa-
rancsoltat iuralmat ígírvén, hog ő nékie ezer
fontini pókot hoznának, mellyei midőn Ro-
mában megh szerzenek volna, csodálkoz-
ván azt mondotta: *Ex his collegi magnitudi-
nem Urbis Romæ.* Ebből meg íülheini Rom-
nak nagy voltát. Nemelykor ezer egereket,
gúzúkot, menyereket keresttetet, az mint Plati-
na emlékezik róla. Az kik hasok kedvéért
könyűlőne hazudoztanak, néha vias, néha
fa, néha éléphant tereméből való, néha csak
binnel való, néha márvány és egyéb kőből
való vacsorát adot eleikben. Midőn kedve
volt fő vendégsegeket üzöt, csak egy vacso-
rán, hat száz strucz madaraknak feicet fel-
hozatta, Antonius ezer vad kanokat egy
vendégseggben el költöt. Vitellius egy laká-
ban két ezer nagyságos halakat, és hétezer
madarakat hordatot fel. Caligula Impera-
tor egy ebéndőben hat száz hetven öt tonna
aranyat vesztegetet el, Xerxes az ki uñ ven-
degsege

tiam, ezek
az epice-
tona sz.
Faticaká-
kra, Pro-
phetekra
bírákra,
Királyok-
ra, Apolla-
lokra és
sz. Evage-
listakra
ruhazom-
inkab. ki-
kről az i-
rás nyvan
tanobizo-
lagos te-
szén.

in Urban,
1 PR.

B

Cic. Tusc.
qu. lib. 5.Lucil fac.
lib. 5, ut
citatur No-
nius.Gell. lib.
15, 6-15.
Plin. lib.
7, 6, 20.In vita Au-
gustiani.

Bos, 12.

dégségnek nemet talált, annak iuralmat adot.
Annak okáért az királynak idejében:

Vivite lures, comedones, vivite ventres.

Ellyetek faldoklók, nagy ehetők, hízások si-
hasak. Amaz baromereit Milo Crotonia-
tes, egy ökröt meg ragadván, az pálya futó
helyen rétova hordozta, és öklével meghö-
vén, azon nap maga mind egydeül megöte.
Mostán is nagy csónya fűg, az meg rögző,
Christus Vrunk idejétől fogván való réghi
Wormátia városában, heven lépéni dárdá-
iával egyetemben, holot hús lépéni temet-
se vagy on. Flavius Vopiscus emlekezik, egy
főrnű nagy huru Phagoról, ki Aurelianu-
sának asztalánál egy nap megöt, egy egész vad-
kani, száz kenyere, egy ürüt, és egy földön: jüt
reá egy orcá avagy kordonyi gelyera bori.
Noha *Sardanapalus*! Egyél, igyál, hólnap meg-
kel halmód. Diogenes ez illyeténeket az élet-
nek Charybdisnek nevezte, hogy mindene-
ket meg emészténének, még is soha nem el-
gednének meg. Az Charybdis is csak azor-
kat nyeli el, az mellyeket az tengheren hor-
doznak, és az mit gyomrában bé vésen is
végiére az parira ki veti: de az nagy ehetők-
nek sem az égh, sem az föld, sem az tenger
nem elég, hanem minden öröksegeket megh-
emésztik, és soha vissza nem okádgják. Ne-
vius meszéjében kérdehnék: *Coquus dabit Ne-*
ptunum,

ptunum. Venerem, Cererem: Az Bakács ad Ne-
ptunust, Venust, Cerest: Mondhatja meg mi-
légyen: Az Neptunuson minden vízi ssep
halak érteinek; Az Venuson, minden főből
való étekek; És az Ceresen, minden fgle ke-
nyereknek nemei.

XII. Hieronymus azt mondotta: *Qui*
Christum desiderat, et illo pane vescitur, non
querit magnopere, quam de preciosis cibis ster-
eus conficiat. Az ki az Christust kívánja,
és azzal az kenyérral él, nem vadásssa selet-
téb, hogy drága étekekből szerezen ganéit.
Nem kicsint menyvedet Epifanius anachoreta
avagy remete, kihez midőn egy Apát Vr-
ment volna látogatni, kérdeie tőle: Meny-
re mehetet volna elő dolgában, negyven es-
tendőül fogva, mióta már az kielen pus-
tákban lakozik? Amaz azt felelte: *Sol o-*
mnia collustrans, nunquam me conspexit mandu-
cantem. Nec me iratum, subiungit ille. Az min-
deneket által szemlélő nap soha engemet enni
nem látot. Az Apát Vr utánna veti: En-
gem sem haragudni. Nem kisseb iofágo-
selekedet nem haragudni, mint büztöléssel
testet hanyargatni. Hasonlatos Epiphanius-
nak dolga, ki midőn Hilarionnak hús nyu-
sana, mond az Apát Vr: Megh böcsés,
mert mióta ezt az öltözetet fel vőtem, az ö-
la semmi megöletet állatot nem ötem. Ki-
nek

Epist. ad
PaulinumIn vita pe-
truni.

Ibidem.

nek Epiphanius imígyen szól: Mióta ezt az öltözetet fel vőtem, nem engedtem hogy haraggal le fekűtem volna, avagy más valaki reám neheztelvén el alud volna. Az Apát Vrismet így szól: *Ignosce mihi, quod melior es, quam ego.* Meg bocsás ennékem,

C Rhodi.
lib. 7. c. 46

hogy iób vagy, mint én. Epaminondas az haza hízláló kővér embereket, annyira gyűlölte, hogy díšno belű gyomrát ki terítettvén, az sereghez közzűl, ki rekesztette, okat adván, hogy az őo hajat három avagy még annál is iób pa is alig fogháná bē. Eönnön maga is kevéssel elegendet meg. Vgyan is nincsen iób megh irágyázása az éteeknek, mint ha meg éhezik az ember. *Fames est optimum tibi condimentum.* Példa erre Proles

Cic. Thuf.
quasi lib.

maeus, ki midőn az urban meg éhezeti volt na, és egy falat kenyert aitanak volna néki, azt mondoma, hogy soha annál iób ízű nem ői. Miként Darius midőn futában valami savaros vizet ivot volna, meg vala lott, hogy soha iób ízű itala annál nem volt. Oly igen igaz amaz mondás: *Anime famelicæ quicquid amarum, dulce est.* Az meg éhezeti embernek valami keserű, édes. Disz

plat de sa
n rate in
enda Cic
Tuf quasi
lib. 9.

csirtetik ebben Timotheus Athenasbéli vezér, ki gyakoriá Imperatori módon késítetiet vocloraiát el hana, és Platonhoz ment. Vissza térvén az embereknek azt mondoma.

Quon

Quos cœna exceperit Plato, in posterum etiam bene habere. Az kiket Plato meg voclorál, az utáno is io egessegek vagyon. Platonval kedig valakik voclorálnak vala, két gyönyörűséget vésnek vala. Egyiket, az veskony eledelnek, közöslég sēp kérdéseikkel esgyelmelet, el késíteteből; Másikat, hogy az után senkinek sem feie kocfogos nem volt, sem haza tekergetének kegyetlenségét nem értené. Illyen volt az Pythagorasé. Honnan példa bešédben költi immár, az *Philosophica cœna*: vékony voclora. Ieles férfiak követték ezt eleitől fogva: Romában Pomponius Atticus, valamikor on ői sēp dolgozat olvaštator elötte, hogy az vendégek nem kisseb gyönyörűséget vennének, annak halasabol és elmélkedeséből sívekben, mint az ételből restekben. Ezt cselekkente amaz nagy Carol Imperator: Követte Galliának Ferenecz nevű Királlya. Az bölcs Salamon Király, az Tyrusbélieknek Királlya eleiben, meseleket és kérdéseket támasztot. Archimedes kedig, midőn az miről elmélkedet, fel tanálta, nagy fennyen rétova futolván, imígyen kiáltozott: *εὕρηκα, εὕρηκα.* Inveni, Inveni. Meg találtam, meg találtam. Erre mit Caro mondván:

Interpone tuis interdum gaudia curis.

Az te gondaidat azon közben vigasztaloka

kal eo

In vitæ
roli Mag.
Sland, lib.
19.
Ioseph:
Antica s.
Viro lib.
9. cap. 3.

kal egyelized. Megh kel arról emlekezni, hogy az vendégsegben, két vendéget kel, minékünk iöl tartanunk, az restet és az Lelket; valamit az restnek adunk, mind ki adatik; az miu kedig az Léleknek öröcké meg marad. Így lében Istenes ebéd és vorclora.

*Quando Christus adest epula conviva, Juave
Vertitur in vinum lympa, deestq; nihil.*

Midőn az Christus az mi ételünknek hivatalos vendége jelen vagyon, az víz édi borra változik, és nincsen sem mi búkség. Thomas Aquinas, midőn Parisban az Galusoknak Philep nevű Királyával vocsorálanék, sívének gondolkozásában el ragasztot, és hertelenséggel kezét az asztalhoz csauantván, mint ha maga vólt volna, felkiáltot: *Adversus Manichæos conclusum est.* Az Manichæus eretnekek ellen bezáróztatot. Mellyen az Király igen álmelkedot, hogy olyan fő tudos ember mit eselösködnék, ki nek Aquinas Thomas, oriza píruzásával követségven azt mondotat: *Argumentum mihi in mentem venit, quo Manichæorum dogma penitus everti.* Argumentom avagy erősség, iutot, úgy mond, esemben, mellyel az Manichæusoknak hamis vélekedéseket teleyességelen semmive iöttem. Az nagy Goclenius, ki minit Átyámat böcsületeken emlitek, mayd hason-

Fulgosi:
lib. 3. c. 7

hasonlo forman iart, Mauriti Landgraviussal, Habsianak Fejedelmével, mert midőn egygyüi ennének, egy szép aranyas pohár állot előtte, kinek mesterlegesi csinálásán ő el bámult, és az Fejedelem megh riazíya mondván: Miről gondolkodol? Felel ő: Ennek mesterlegessén csinált formáiáról. Mond az Fejedelem: *Ex tempore.* Minden gondolkozás nélkül mondgy egy verset, és az boras elköltvén, tiéd légyen az pohára. Goclenius reia köszönvén, mentést imillyen verset mondot:

In Domini, Domine, prolisq; utriusq; salutem.

Kegelmanednek, az assonynak, és mind az két faldnak egességeiért. Többen penig ennél az semélyeknél, az asztalnál nem ültenek, az kiker az versben be foglalt, és így az pohárt elnyervén el iötte. Szép mondása Heracliusnak: *Anima sicca, sapientissima.* Az ióban Lélek, böcsfeseget. Mindenre kés és alkalmatos. Egy néminémű Király, ki Cyrusnak iitlenek lenni, soha még meg nem kívánta az ételt, nem őt; sem soha annyira meg nem iötözöt, hogy binten eleget őt vólna, az mint az teste kívánhatta vólna, hanem ideien fel költ az asztaltól: Galenus, azt írta, hogy száz huz esztendeig élt, hogy soha eleget iötöt az asztalnál nem őt; Miként Alsópiadef is. Amaz fő iörvény iudo Bar-

Sueton. in
Vesp. 10.
pont. de
Conviv.

iholusról azt mondgyák, hogy mindenkor bizonyos mérték szerént őt, hogy élelőbb elmével bírta. Titus amaz nagy Vespasianusnak fia, ki Ierusalemet az földel egyenesté iőte, igen meg tartotta az ételben való mértékletességet, inkább vigan nyáiaskodoi mint sokat őt volna. Illyetén iő kedvet Augustus Csásár: is meg sokot vőlt régenten tartani.

Hospitis in mensa vultum non fercula pensa:

Hospes iucundus prandia grata facit.

Dat bene, dat mulu, qui dat cum munere vultum.

Prudens nam curas temperat ipse suas.

Non iucunda decent tetrici convivia mores:

Sapē leves poscit resq; locusq; iocos.

Az asztalnál az gazdának ábrázatnyát nézed, nem az étkeket: Az gyönyörűlő gazda kedvelő tési az ebédet. Iő adgya, sokat ad, az ki az étkekkel egyűt iő kedvet mutat: Mert az esős az ő gondgyait iráfáckál egyestli. Az iőles vendéghegeket komor erkölcsök nem illetik: gyakorta nyáias beszélgetéseket kíván az hely és az dologh. Vgyan tősi is ez annak, az ki vendégheget őz, mint imez distichonban bē foglalják:

Hospitij Rector sit laetus semper ut Hector:

Vt Iob sit patiens; utq; Sybilla sciens.

Az vendéghegnek gubernáloia vig légyen mindenkor, mint Hector: iőrő benyvedő, mint Iob Patriarcha: okos mint az bölcz Sybilla.

XIII, Hippo

XIII. Hippocrates azt tanítja, hogy az In Aphor
semérdek és kövér testek, kik a nevendékensséget el hanták, hogy ha az vérnek megapadásával meg nem kissebednek, guua útésben és egyéb híván nyavalyáknak nemeiben esznek: és azért szükség az vérnek ki vétele: hogy ismét nevekedhessenek. Mert az testnek természetű, nem marad meg egy állapotban, hanem mindenkor avagy nevekedik, avagy mint az hold fogy, egyébként nem élhet, hogy ha az nevekedést bē nem veheti. Honnan Galenus is avagy Galenusnak magyarázóia Adeps, imígyen szól: Az kiknek és letek avagy mestersegek az hizlalás, sem sokáig nem élhetnek, sem nem egésségesítek; leteket sok vérben és kövérségben, mint egy főtőben bē kevervén, semmi mélyseges dolgokról, semmi mennyekről nem beszélgetnek, hanem csak testiekről kérődnék, és hasoknak bölgálatnyáról gondolkodnak. Olvassuk, hogy némely kösvényesek, meg vetőven az fris étkeket, midőn vékony ebédre és vacsorára iutának igyek szerit, meg gyógyulának. Mert az házban való forgalmatossághiol, és az fris étkeknek bővölködésitől meg ürűkenek, kik mind az testet s mind kedig az lelket meg sokták rontani.

Multos nam morbos fercula multa ferunt.

Mert az sok étkek sok betegsegeket szerzenek.

O 2

Quis

Inexhortatione medicinae.

Hieron: In Epist. ad Iovin.

*Quiquis plus equo stomachi penetralia repleti
Ledituri ex clamat: medici succurrite: demum
Evomit ex totas putor caput improbus aedes.
Hinc varie insurgunt febres, hinc scrupulus humor.
Insidias manibus pedibusque affigit inertes.*
Valaki az ő gyomrának belső részeit felettébb
megtölti, megh bántatja és az kiáltya: né
hadgyarok orvosok: ísmér ki okádgya, és az
egész házat elteli az rút bűdösség. Innét az ár-
réna és sok hideglelések származnak. Az ke-
zeknek és láboknak megh tunyino leszeket
hány.

XIV. Az hasznak való bőlgalat eleitől
fogva undokul bánt az emberekkel. Az sala-
doklár Paradicsomot be zárította, az első bű-
löseget eladta, az tűőt fel akasztotta, Kereke-
telő benti Iánosnak feiet vőtte, az főzőknek
Fejedelmé Nabuzardan az templumot fel-
gyújtotta és Jerusalemet el dúlta, Balthásar a-
vagy Bodisár király az vendégtségben látta,
hogy az fél kéz tenyér ellene imígyen írott
Mene, thekel, Phares. Mene az az, meg számláló
is ísten az te öröglálsodan; thekel, az az, tolt-
han vetteteli Phares, az az, el otlator az te ör-
ságod, és ugyan azon érzaka, az Chaldaeus
soktól meg öleuetet kiról Dariusra szállot otl-
ton az birodalom. Hát Theognis iöl mon-
dotta: *Plures satietate, quam fame perierunt.*
Többen vesztenek el iölözési miat mint étség
mialt

mialt. Minekokáért az mértékletességgel elo-
lenkező vétekektől, bűkség magunkat meg otl-
almaznunk, és egészséggünkre bor galmaicssan
vigyáznunk.

XV. Az bor csibárok hízelkedvén men-
tegetik magokat, midőn imígyen állanak: *Ebrietate*
Az étel, ital nélkül nem lehet, lám benti Pal-
az tanácsló Thimotheusnak, hogy borral
éllyen: Christus Vrunk magát meg nem tar-
toztatta az bor iraltól, el annyira, hogy réhe-
gesnek mondanák: Az Apostoloknak is sa-
doi, és az borból az ő benti vére ki hullásának
Sacramentum má szerzette.

*Fecunda terra potat,
Hanc arbore squē potant,
Et potat equor aurat,
Et luna potat equor,
Ipsūquē luna Phœbum:
Quid ergo vos sodales
Potare me vetatis?*

Az az:

Lám gazdag isik az föld,
Ezt ísmér az sák isbák,
Az tenger isbá s az sél,
Az föld is isbá az tenger
E az nagy sélő napot:
Hát miérs ti is barátim
Hogy nem már anok italit

Holer:

O,

Nune

Hor. lib.
8. od. 17.

Nunc est bibendum: nunc pede libero

Pulsan da tellus: nunc saliaris us

Ornare pulvinar Deorum

Tempus adest dapitus, sedales.

Ante hac nefas deprimere Cacubum

Cellis avitis.

Ió társaim, mostan iól kellaknunk, mostan szabad lábbal az földet kerengve taposván nyomdostunk: mostan vagy on ideie, hogy Saliusok módgyára frisékekkel az Isteneknek ágyokat felékesítük: Ennek előne nem vala szabad az őstől maradt pinczéből, Campaniai hegyen teremő ő borokat hordanunk. Nem gondollyák meg ez illyes ténnek, kik életet egyébnek nem alinyak, hanem hogy csak IGYAL, amaz sok ebendőkig len élő régi embereket, kik víz-özön elő, víznél egyébbel nem éltenek. Még ez mái

Gen. 2. 31. napon is némellyek csak vízzel élnek, kik mind elmével, s mind pedig erősséggel sok Nemzetiségeket fellyül haladnak. Mint egy némínémű okos Imperatornak bebedéből ki terzik, ki midőn vívezir az Saracenusok meg veriték volna, és az bori veriték volna okuk, hogy nem ihatanak, testeknek erőssítésére és szívóknek bátorodására, tehát imigyen felelt: Atqui nos vicerunt, aquam potant. Hát az kik minket meg győztenek, vizet isznak. Az Saracenusoknak még ez mái nap sem szabad bori ino

bortinniok. Vgy vagy on, hogy az bornak mérekleteret itala hasznos. Az emberrel minden nyavalyát el felejteti, úgy hogy, iól módotta az Poeta:

Ord.

Et iam deficiens sic ad tua verba revixi:

Vt solet infusa vena redire mero.

Es immár el alilván az te bebededre binién úgy meg éledék: mint binién az vers szerzésre serinyen alkalmaztatik elmém, midőn bori isom. Iñen hármazik amaz Petacismus: Potando poteris placidam proferre poesin.

Bori iddogalva pengeithez ieles verseket. Almot indit. örömet berez: Letificat cor hominum, & Deorum. Az embereknek és az Varaknak bívóköri megh vidámitnya, melyet semmi állat véghez nem vihetne, az ió módgyával véghez vísi az bor. Az egésznek őltalmazója: az természetet serént való melegseget erőssiti, és az egész testre ki terieszi: az far szerző nedvességeket el őltanyja, és az veritékkel eggyű ki őzi: az melancholiat el iávoztanyja, és az léleknek az testben való megmaradását édesgetvén felele igen őrüli. De hogy ha az emberek bővön ióliuk torkokban, tehát gutta őlést, görizőt, kórágót, fele fel részének gyakorla való fáydalmát, réműléseket, és sok fele hidegh lelésüket sokot berezeni.

XVI. Mi lehet bódogtalamb az részeg

O 4

legnek

sejnek Vrakodasanál: az hasban többet
 földeni mint az menyinek be vételére való ű-
 rege volna, az elmének okosságát el venni,
 nem szólni, meg nem emlékezni, veségh
 nem állani, és az egesseges természetnek has-
 lált mutogatni. Az rébeg ember undokul
 táncorok, el esik, magát meg sebesíti, az sár-
 ban hőmpölyögh, mint egy fele állat, el ke-
 veri magát, fel kelne és ismét el esik, ha vala-
 ki mellé megal, hogy ki vonnya, reá néz
 de nem isméri, szólna de nem lehet, hanem
 csak mokog, mint az néma, ez világnak
 csudaiáva teszi magát, ha szolhat kedig, sen-
 ki nem kényszeríti az bornál egyéb, még is
 mindent ki bőfögh. Mi képpen az must az
 hordonak fenekeről, az száiára fel főr, és az
 szépreiét ki hánnya: Így az embernek sív-
 ből, minden tükös dolgokat, az bornak fel
 haborodos melegsége fel indit, és ki nyilat-
 koztat. Az kik felettéb meg terhelik magos-
 kat borral, nem maradhat meg benne az
 szel, hanem az bor fel tollya, és azt ki hán-
 nyák: Szintén így az tükös dolgokat is ki
 okádgyák. Kezeket veségh nem taríyák,
 nyelveket meg nem zabolázzák, nyavalyas
 szokat ki színyák, és semérmeiket el árullyák.
 Noé egy oraiglan való rébegsége miatt, me-
 szietlenlegét ki mutatja, mellyet az előt has-
 szaz egész ebietendeg fedezgetet. Mi lehet tuc-
 sab

szab az rébeg emberrel, kinek dohos az báia,
 reskető minden resze. Clásfoga nyelve
 maga seiere, és másoknak ártalmára. Ninc-
 sen semmi tükös or, valahán az rébegség
 regnál. Azért szokták ighen igazán mon-
 dani:

Arcanum demens detegit ebrietatem.

Az ebietlen rébeghség az tükös dől szinre
 hozza.

XVII. Az mit ember rébegében cseleke-
 sik, róla más nap meg nem emlékezik, ha-
 nem ségyenei ven igen bánnya. Alexander
 Macedo, egy neminémű hív és kedves Clis-
 tus nevű emberét, az mulatságh közben által
 öltötte, mellyen az után annyira bántodot,
 hogy meg ismervén vétket, ha lehetet vol-
 na, meg bört volna érette. Gondolhatuza
 meg mennyi veszedelmet szerzet eleitől fogva
 az rébegségi: hatalmas nemzetsegeket meg
 holdolatiotti erős városokat, kiket sok es-
 tendeig meg nem vehettek, kézben akas-
 tott vizez férfiakat az földhöz bőgezet. Az Ad factas
 Virgines.
 goston azt mondgya: Alexander, omnium
 victor vino victus est. Alexander, mindene-
 ken győzedelmes lévén, bortól győzettezet
 megh. Az kiket uton iáras el nem vesi, has-
 dak segyverrel le nem vághnak, puskáknak
 ropogása el nem eytenek, íelli zuzmarázok
 megh nem szagylálnak, veszedelmes tengeri
 haton.

háboruk el nem borítanak; azokat az részeg-
ség undokúl megölí.

XVIII. Az részeg midőn az bor meg-
íssa, meg emésztetik az bortól, meg utáltat-
tik az istentől, meg vetterik az Angyalok-
tól, csufolatik az emberektől, meg fosztatik
az jó cselekedeteknek jószágától, meg clábita-
tatik az ördöghől; és mindenektől el raps-
tatik. Iól mondotta Agoston Doctor: *Es-
brius confundit naturam: amittit gratiam: per-
dit gloriam: incurrit damnationem eternam.*
Az részeges meg zűri zavarja az természetet:
el téveszt az kegyelmet: el veszt az dicsőséget:
örökké való veszedelemben eyti magát.

Lib. de
pna. tent.

Plutar, in
Alex. M.

Alexander Macedo, egy nagy bor íható
Promachus nevű embert, midőn mindenek-
ket meg győzőt volna az bor italban, talens-
omnak aiándékával tisztelte fel, ki az után
csak harmad napig él. Ő maga kedig egy
gelyetáig avagy tizenkét pínborigh meher-
tet fel: Begyelet Királyi dologh! Az többi
negyven egyen minnyáian az Király seme-
látára meg fakartanak, és pokolra szállot-
nak. Maga is annak utánna követte őket.

Plin. lib. 2.
4, c. 22.

Az Mediolánombéli Novellius Torqua-
tus, az nagy kondéroknek meg ítalától,
Tricongiusnak neveztetet, hogy Tiberius
Császárnak seme látára, három kondért ház-
sított fel köppentet, és fenekkel fel fordított.
Noha bor sakt

Ebibe

Ebibe, fac versum: construe versus erit.

Hep id meg mind, fordics fel: vesd fel sa-
meg les fordítva. Igaz amaz példa beszéd:
Plures perierunt crapulâ quàm ense. Többen
vesztenek el koclogosságot miat, mint fegy-
ver miat.

De plenis cyathis multos periisse sciatis

Légyen iuniorokra, hogy az ieli edények-
nek itala miat sokan vesztenek el.

XIX. Innét az részegség minden vét-
keknek kút felének mondatik, bűnöknek
gyökerének, lúsdelgésnek kerenghőienek,
minden érzékenységnek pazarlójának, nyel-
vnek háborújának, istnek félvesének, fű-
zességnek rontójának, idő vesztegetésnek, és
lelnek gyalazatlágának, böczületnek háib-
tórásnak, léleknek veszedelmének: szabad
bolondlágnak, hivatalos vendégnek, gya-
lázatos oriza pírulásnak, undok erkölcsze-
lenségnek: Perlekedésnek Annyának, dű-
hőségnek túleienek, vásotlágnak doctorás-
nak. Az kinél lakozik nem csak bűnt cse-
lekesít, hanem önnön maga bűn. Miként
ki tetzik Augustinusnak imigyen való mon-
dásából: *Ebrietas est blandus Dæmon, dulce ve-*
menum, suave peccatum, quam qui habet, seipsum
non habet, quam qui facit, peccatum non facit,
sed ipse totus est peccatum. Az részegség czu-
sot ördögh, édes méregh, fényes vétek, mel-
lyel

Epist. 87.

lyei az ki bír, magával nem bír, melyet az ki cselekezik, bűnt nem cselekezik, hanem egészen maga bűn. Midőn az bor az kancsában, akkor hatalmadban vagyon; midőn az testben, te vagy az ő hatalmában. Bírás hát véle, hanem bírás. Midőn bód, úgy bánás véle, az mint te szereted: de midőn immár meghittad, ő is úgy bánik veled, az mint szereti. Egy néminémű lakodalomban, midőn Diogenesnek sok avagy teli pohárbort, annak volna kezében, ki őnőit benne, mellyért feddették némellyek, kiknek azt mondotta: *Si ebbero, non solum ipsum perit, sed me quoque perdit.* Ha megibom nem csak ő vész el, hanem engemet is el vesz.

XX. Némellyek kedig ugyan villongásnak rayta: M. Antonius az ő résegeskedéséről könyvet írt, melyben nem állott a dicsőíteni az bő bor italt, ki hogy az Nagynak fia isü Cicero, el nyerne, két kondért sokot vőlt meghinnya. Az bor italban való hárszolás ez mai napon sem bűnt meg, hanem midőn az Bacchus gelyetátat akariák emelgetni, négyben vizsgálják az italnak jó voltát: Elsőben, *colore*: Színében: mely szemekkel vagyon. Másodszor, *odore*: Szagában: mellyet orrokkal czelekezőnek. Harmadszor, *sapores*: Izében: mellyet íziókkal

in vita Diogen.

21

mivelnek. Negyedber, *Fama*: Híres voltásban: mellyet fülökkel visznek véghben. Régenien kedig az Bacchusnak bőlgáló emberek, hárommal meghlegeitének. Honnan kerekedei ki amaz vers:

Vina probantur odore: colore, sapore: bauratorem.

Az borokat szagján, ízén, isen próbálják meg. Az mely borban ezeket fel találják, *Vinum Cos*: Cos bornak, nevezték. Az, C. jegyzette Colorát, ízét. Az, O odorát, szagját. Az, S. Saporát, ízét. Kik az kösség, *Theologicum vinum*nak sokot hinni. Nafica Romáról ighazan mondotta: *Stant moenia, ruunt mores.* Fen állanak az falok, le romlanak az erkölcsök. Mi mind az kettőt mondhatjuk: *Ruunt moenia, ruunt etiam mores.* Romlanak a falok, romlanak az erkölcsök is. Hieronymus bővebben imígyen szólott: *Orbis terrarum ruit, & vitia in nobis non ruunt.* Ez egész világ romol, az erkölcsök mi bennünk meg sem romlanak. Ha valaha méltán dorgáltatának az bor elisárok, kiknek sarusár torkok, mostán méltó, hogy amaz kis cölöny gyermeknek, úgy mint Cyrúsnak iskolájában meg feddessenek, ki az Medusoknak résegségeket, nagy lép cselességgel vetette szemekre. Meri midőn Sacatól az pohárt el vőtte volna, az ő nagy Anyának Astiagés

De civ. Di.
lib. 1, c. 33
Epist. ad
Gaud.

Ex Xen.
lib. 1, p. 20

mek.

nek, az Medusoknak Királynának, pohár-
nokságban bõlgálna, és egy kiscsiny bort, az
szakás berint, az bal kezére öltöt volna, hogy
azi meg credentiázna, nem meg írta, hanem
mesterseggessen az földre öntötte. Astiages e-
sében vévén mond néki. Miért, Cyre, hog-
meg nem írta az bort, mint Saccas? Kinek
felel Cyrus: Mert, Barko engem úgy segil-
lyen, felek vala, hogy méregh vagyon az po-
hárban. Ez minapi pusztorékban valóban
megtanultam, hogy ti az pohárokból mér-
ghetítatok. Mond Astiages: Misképpen
ismérted azt meg, édes gyermekem? Felel
Cyrus: Hogy titteket láttalak lelketekben
és testetekben cselekeneknek lenni. Az mitől
mi gyermekek meg híttatunk, ti azt nagy
fennyeen cselekeztetek vala: Mert minnyáian
egyszerű mind kiáltotok vala, és semmit egy-
másnak nem mondotok vala, énekletek va-
la nagy hahogással, és midőn egy másnak
éneklest halganyátok vala, esküsztek vala,
hogy iólénekleztetek. Az után, hogy ifu-
ságtoknak erejéről emlékeztetek fel keltek
vala, hogy mesterseggessen rendre nyomván
az földet tánczolókat, hol az laborokon-
is csak alig álhatok vala, és tellyesgeggessen el-
felekeztek vala, maghatokról: te, hogy ó-
nékiek Királyok volnál: ők, hogy nékiek
parancsolnál,

XXI,

XXI. Ez volna amaz ördöngös Circe,
ki az embereket sámárokká, diánokká, es-
bökké és oroszlánokká változtatja, melyet
még Vlysses sem kerülhetet volna el, hogy ha
pohárából ivott volna, és azt el nem távoztat-
ta volna. Mint Horatius imígyen írja:

Lib. II.

Circes pocula nosti.

*Quæ si cum socijs stultus cupidusve bibisset;
Sub domina meretrice fuisset turpis & excors,
Vixisset canis immundus, vel amica lutosus.*

Circe pohárát iól ismérted, melyekből hogy
hátársaival egyetemben meg bolondulván
illelen kívánsággal ivott volna: Az ióháta-
lan asszonynak hatalmában rút és balgatag-
lót volna, mint rút eb avagy az fertőben győ-
nyérkődő diánó élt volna. Nincsen hason-
latosabb az ebhez, sámárhoz és az meg bol-
ondult emberhez, mint az résegh. Miké-
nt ha méreklestessen kölcsenek el az borok, te-
hát:

Vina parant animos, faciuntq; coloribus aptos.
Bőlele téstik az embert, és az külső színhez al-
kolmasossá. Így ha más képpen:

Ovid lib.
II. de Arte

Vina parant asinos, faciuntq; furoribus aptos.
Az borok sámárra téstik az embert, és az
dühösséghre alkolmasossá. Agrigentumban
volt egy némínémű ház, melyet Triremis-
nek, három rendezűű hajónak, hita-
nak, melyben némely ifiak egyben gyűlvén,
nagy

Athenz
lib. I. c. 11
Deipnos.
C. Rhod.
lect. antiq.
lib. 9 c. 17

nagy tobzodással résegeskedének, és az bor-
tól felette ighen megh melegedvén, annyira
meg csábulianak és el rémültenek, hogy az
alisanak magokban; hogy, három rendes
vedzői hájában, az tengeren volnának. és
az tengernek megh áradása után az földet
következnék reáik. Azokaiért, hogy az
tengeri habok miat való hatótórt el távo-
zhatnak, minden edényeket, és valamit kö-
csögegyével az házban kaphatának, az us-
ra mind ki hánák, melyekben az élő me-
nő emberek titul el hordozának. Más na-
pon az Birák és Polgárok, midőn oda men-
tenek volna, az házhoz, és őket ez rú lába
résegeskedései feddenek, még is ki nem al-
hatván kocfogósságokat azt felelték, hogy
ők inkább akarták az hájában lévő porokat
ki hánni, mint az tengerben vesni. Almel-
ködván mindenek sörnyű bolond kaydulá-
sokon, azonközben az ki közöritők leg na-
gyobnak tette, aótól imilyen söt hallotta-
nak: Ego, o viri Tritones, præ formidine infra
thalamos me conijciens in imo iacui. En, oh Ten-
geri Istenek között való férfiak, az nagy re-
tegés miat, az ágy alá reyezvén leg alól lap-
pangottam. Látván az Magistratus, hogy
annál inkább bolondoskodnának, nékik meg-
engedet, és őket el bocsátotta, fenyegetvén
hogy ez után affle barom résegeskedéstől
magokat

Volent:
non sum
iurea Si
nimis ac
cedat ple-
navolun-
tatis lu-
bentia, nō
autem fa-
cuplena

magokat megh tartozatának mert gonoszlú-
járának. Amazok megh köszönvén az I-
stent azt mondták: Si servati ex tam pro-
cellosis undis portum fuerimus affecuti, inter ma-
rinos Deos vobis, et servatoribus, in Patria statu-
as erigemus. Ha ilyen nagy vízi habokban
meg tartatván az parira mehetünk, ténékiek
az tengeri Istenek között, úgy mint meg tar-
toinknak, az mi hazánkban öslopokat eme-
lünk. Pontanus azt beféli, hogy egy gyű-
levés seregből avagy kaytor hadból való
emberi látor, ki az bortól el nyomattatván,
minden érzékenységnélkül, az égh álat hara-
mad napiglan fekt az földön. Nem heia-
ban mondotta Salamon, hogy, az réseg ol-
yan lében, mint az ki fektik az tenger köz-
piben, és a ki fektik az árboz fának tetején.
Miként az híván kopot tükörben, nem ol-
lyannak tette az ember, az minémű való-
ban volna: Így meg kaydulván másnak vé-
li magát, mint az ki volna. Fel geried go-
nos kívánságra, és undok haragra, sőt az I-
stennek ábrázatya magáról el kopattya, és
azt cselekebi, hogy az ördög csufolja az I-
stent vele, imígyen bolván: Ecce tua imago.
Ihon az te képed. Sokaknak lovok hájáról
bakad nyakok; nem kevesen avagy csak el-
török fagganyák magokat. Martialis Philo-
sophatrol azt írta, hogy ha az Nymphaknak

Prove: 29.
34.

Lib. 12. E-
pigram.

P

iis

isíta vízével öntözte volna sáraz torkát, az grádicsról le esven nem seget volna megh nyaka.

*Non esset, Nymphæ, tam magna pericula passus,
Si potius vestras ille bibisset aquas.*

Nymphák, hogy ha ő az ti vizeket itta volna, nem szenvedet volna oly nagy sérelmeket. Lótiózan lévén az Sodoma és Gomorra veszedelmének tűzétől meg menekedet, az tilalom által levő illetlen isméréség miatt el veset, melyet réségségében cselekedet.

Gen. 19.

Laert: in
Solon.

Alexand:
ab Alexā.
lib. 3. c. 12.

Escheri:

XXII. Az Athenasbéliek régenten hallal büntették meg az réséges embert. Az Indiábélieknél oly urálatos dolog volt, hogy nem csak az kösség, közzül való embereknek, hanem még az királyoknak is fele vetet. Sőt oly rendelések voltak, hogy még az asszonyi állatoknak is szabad volt, az réséges királyt meg ölni, és az ki azt méréslelte cselekedni, azt kellett annak az királynak felelőgüi el venni, az ki az megh holt király után ült bé az birodalomnak sékiben. Szép sersartások voltak a Persáknak is az italban, mert senki egy mást nem kénserítette, mint nyilván vagyon, az Assuerus király gazdag vendégségében, ki sáz nyolczván napokon tartott. Az Athenasbélieknél még Oenopia is avagy az kik, az mérésleltet italra viseltének gondot, olyan isísviselek is voltak.

Tet

Ter bibe, vel toties ternos, sic mystica lex est.

Auson:

Háromszor igyál, avagy háromszor hármat, így ál meg az mi törvényünk. Az Sparta városbéliekről bollandak amaz versek:

Atq; etiam Sparte mos est laudabilis ille,

Athen: lib
10. Deign.

Vt bibat arbitrio pocula quisq; suo.

Spartabann is ez az dicshireti szokás, hogy az pohárt ki ki az ő szabad akaránya szerint isgya meg. Az nagy Károly Császár meg tiltotta, hogy senki egy mást az italt ne kénserítene, és az kit réségen tanálhatott az seregben, annak utánna csak vizet kellett innya. Önnön maga is igen meg taroztatta magát az italtól.

Aventin:
in histon.

Idem, sic fas est, mos precor ille redi

Tibul lib.
3. Eleg. 3.

Kivánnom, illik így, hogy ugyan azon szokás, iűdön vísá. Erre ínt Agoston Doctor, midőn azt mondgya: Mindeneknek előtte arra kérlek titeket, és amaz rettegésnek nagy napiára kénserítetek, hogy valamennyi vendégeskenek, azt az alá való szokást, melyet, mérésnélkül való nagy gelyetával, három emberek, avagy szabad akaranyokból avagy kénserítésből, szoktanak völi régenten élni, úgy mint az ördögnek mérget, az ti mulatságokból, ki rekesztek. Mert afféle hívván szokás még az Pogányokról maradt.

In lib. de
Ebricitate

XXIII. Dicshireti dolog volna ez, nem úgy mint mostan, ez világnak el fordult,

P 1

és ves

és veszedelemre idült leprele cselekedik, ki
 hogy ha, csak ökör módon isbol, az menyí-
 kel, és nem diszno módon, hogy sárban ke-
 veredgyél, még azt mondgya: *Aut bibe, aut
 hunc cantharum, quantus est, in caput impingam
 tuum.* Avagy ígyál, avagy ezt az kannát, va-
 lamenyi, az fejedhez súytom. Nem tarta-
 azt, hogy vendégétől tartotta, valamíg ku-
 hit, avagy nagy fennyen deseter, vele nem
 mondat. Nincsen az ökörnek baránya, mint
 az embernek, azért mi barátságát is ígyunk.
 Tudodé, hogy rósi barátság az, valamely az
 pohárok között szerzetik: mert miként az
 pohárok romlandók, sinnen oly veszendő as-
 zok között szerzet barátság. Domitius, Nero-
 nak undok életű Anya, az ő ieles emberét,
 Liberius meg ölte, hogy nem akart innya-
 ő nálak is illetlen sokas vólt az bor italban,
 mint ki tenzik Pliniusból, midőn amaz Tris-
 congiusnak torkát imígyen dicfiri: Nem
 tanorodot meg befédében; fellyúl magát
 nem könnyirene okadással, sem alól lábaia-
 nak bé fedezésével sokat ivot egy italban, le-
 helletet nem vót, hanem csak lélegzet nélkül
 floridós bocfatona, nem pökör, semmit az
 kancsó filesben nem hagyot, sem az földre
 nem cseppentet. Tiltanak erről Kereszténye-
 ket, némely Pogányoknak cselekedetek, kik
 az HALALNAK képet, minden lakodal-
 mokban

Sueton. in
 vita Nero,

mokban bé vünék, és az embereknek megh-
 mutogaták, hogy ki ki meg emlekezvén ha-
 láláról, nem mértéket, hanem mértéktellessé-
 get tartana az italban. Vagyon mi nekünk
 híveknek, oly rébségűnk, az Vt Iesus Chris-
 tus, melynek itala után, soha meg nem bome-
 juhozunk.

O felix, & paucis nota

voluptas!

Oh bódog és kevéstől ismérteter gyönyörű-
 ség! Ezzel kívánt Agoston Doctor meg ré-
 ségedni, midőn így szólott: *Pota me, Domine,
 torrente voluptatis tue, ut nil iam mundanorum
 degustare libeat venenata dulcedinis.* Itas megh-
 engemet, Vram, az te gyönyörűségednek fo-
 lyamatyával, hogy immár ez világnak mérs-
 ges édességeknék meg kóstolása semmire ne
 teüdgyék. David Prophetia ezt somiuhoz-
 ta, midőn így éneket:

Mint az szép híves parakra

Az sarvas kívánczik:

Lelkem úgy ohajt Vramra,

Es hozzá foházkodik.

Te hozzád én Istenem

Szomiuhozik én Lelkem,

Vallyon f-bined eleiben

Mikor jutok élő Isten:

XXIV. Az élet és ital az tobzódásnak
 aplóia, kinek fel geriedet lángia az kevély-

P 3

ssg.

Luxu-
 ria,

Medice.
 cap. 86

fégg, villogó bíkráta az fajtalan beféd, fekete
fűti az gonosf hár név, kormos hamuvá a tíf-
fáralanfág, fíralmas vége az gehenna. Sava-
nyu gyümölcsé vagyó az tobzodásnak, min-
den epénél keferűb, minden kétélű fegyver-
nél kegyelemb. Amaz fő hadakozó Annis-
bált, az fegyver meg nem győzte, az tobzód-
ás család édesgetésével Romái vívőznek
kezében aita. Ez az ferényen vígyázó Feien-
delmet, és az tanyafágtól el fáult, hadakozás-
ra repelve fel indult sokasságot, tobzódásból
fármazot gyönyörűsége vonia.

Val: Max.
lib. 9.

Silius as. 2.

Inde aspice late

Florentes quondam luxus quas verterit urbes
Quippe nec ira Deum tantum, nec tela, nec hostes,
Quantum sola nocet animis illapsa voluptas.

Claud: 3.
Stil.

Nam cetera regna

Luxuries vitij odijq; superbia vertit.
Sic male sublimis fregit Spartanus Athenas,
Atq; item Thebis cecidit, sic Medus ademis
Assirio, Medoq; tulit moderamina Perses,
Subiecit Persen Macedo, cessus ipse
Romanis; hæc augurijs firmata Sibyllæ.

Az az:

Tekinthevze meg mef híres neves városokat
fordítot el régenen az tobzódás, sem az lste-
neknek haragiok, sem a nyilak, sem az ellens-
ségek annyit nem ártottanak, mint te magad
egyedül, embereknek sívében bé őltatot győ-
nyórú

nyörűség. Mert egyéb országokat az tobzód-
ás vérekekkel, és kevélység gyönyörűséggel
fordítot el. Így az nevezetes Athenabélie-
ket az Sparta városbéliek rontottak el, ha-
sonlóképpen iáriak az tobzódó Thebasbés-
liek: Így vőtték el az orfáglást az Medusok
az Assyriabéliektől, és az Medusoktól az Pers-
ak: Az Persakat meg győzték az Macedo-
nok, azok engették az Romaiaknak, mellyek-
ket az Sibyllának iövendölése meg erőssített.
Mí lehet ennél dögletelesb: mí lehet káros-
sab: mellyel az erő meg rontatik, az győzes-
delem el fordítatik, az el sunyadot dicőség
gyalázatra fordul, az lélek és az testnek vívőz-
bátorfága el mulik: úgy annyira hogy nem
tudod ha az ellenségtől védelemesleg meg
fogattatni, avagy az tobzódástól meg kó-
nyékeztetni. Az Istennek és az ióságos cseles-
kedeteknek ellensége, ki mindenét el vésí, és
az gyönyörűségben meg vakulván, iövendő
nyomorult állaponyáról nem gondolkodik.
Mely nem egyéb, hanem az testnek mérték-
letelenség nélküli való vásorfága, édes méreg ár-
talmas dög, védelemes ital, mely az emberek
nek testét meg erőltetíti, és az férfui elmének
erősségét el vésí. Nem héában írják, hogy
négy kerekű hékéren jár: Egyik, az hasnak
tőlőzése: Másik, az meg tiltatott ismérteleg-
nek buiasága: Harmadik, az öltözékben való

P 4

asszony

asszony-emberi lágyfág; Negyedik, az bűnnyadozó hivalkodásnak uncyfágja. Ezt czenegő bongó hámban öltöztet, két fél kötő öltökö gőgő lovak vonják: Egyik, az jó egészség; Másik, az bővölködes. Az kocsi az álhatalan bátorfág. Az kinek sívét egyáber el foglallja, és arra vési, hogy az sekerében üllön, annak lelkének tárházában nem engedi, hogy jó dolgoknak elmékedése forgódyék. Mert az kívánságok mint az lépőly raghadók és enyvesek, egyik az másikat szabadon követi: Az bé sugallá. ből gondolkodás származik, az gondolkodásból sekeret, az kedvelésből gyönyörűség, az gyönyörűségből eggyezés, az jóvállásból cselekedet, az cselekedetből szokás, az szokásból kétségben esés, az reménytelenégből az bűnnek őltalmazása, az véreknek őltalmazásából dicsekedés, az dicsekedésből kárhözát. Iay az ki ennek sekerében ül. Mert immár, az mint Hieronymus mondotta, meg holt. *Qui luxu*

et riatur, vivens mortuus est. Az ki tobzódik, úgy mond. élven meg holt.

XXV. Fiaitúl ez, az meg vakító buiaságok, mely nem egyéb, hanem csalárd hazudozó gyönyörűség, kinek sekerében édes méze, iuhában keserű mérge, háján csipkedő fulákia. Embernek nem csak az elméi forditnya asszony-emberi lágyfágra, hanem meg

ickek is.

ickek is meg erődenit, nem csak lelket mocskollya meg, hanem egész semélljét meg rusztitya. Mert minden egyéb bűn, valamellyeket cselekedik az ember, icste kívül vagyon, az ki penighlen paráználkodik az ő tulaydon icsteben vétezik. Mellyet mindenkör meg előz az városfág, mindenkör követ az dögős titáralanság, mindenkör utánna vagyon az megh bánásból származot sívbeli fájdalom. Nem fel a bárszony alá ferkezni, az bohái búrt sem utállja meg, hanem egyenlőképpen felső, közep és alsó renden valóknak vesdeltet seker. Pentapolist az ői várost, Palestina és Arabia között, az holt Sodomá és Gomorathá is voltanak, az egész tartománnyal egyetemben el fordította; mely az városoknak nevek im ezek voltak: Brenice, Arsinoc, *Plinius. s. cap. 6.* Ilay az néppel egyetemben el pusztította: Iudának fiait megh verte: Midiant hancsártal által öltötte: Beniamin nemzetiséget el törtötte: Heli Pap fiait az hadban földhöz verte: Vriast meg ölte: Amant ez világból ki végezte: Sokakat meg kövezet: Rubent meg átkozta: Samson meg csalta: Salamon el fordította: Ez világot vízzel el verte: Igaz azért: *Propter speciem mulieris multi perierunt.* Az asszony-embernek sekeréne mint lokan verteinek el. Ezessen cselekedte világh

P s

biro

biro Sandor, hogy Darius királynak rabbá
 töltényit, nem akaria nézni, hanem semeit
 röllok el fordítván, azt mondotta: *Persicas*
puellas esse dolores oculorum. Az Persiai leá-
 nyok az semeknek fáydalmi. Kábaság volt
 In Apolo. Democritus dölga, kiról Tertulianus azt írta,
 hogy midön az aszonyokat kívánságnélkül
 nem nézhetné, tehát semeit ki toltá, melly l
 Philost.in ebtelensegét nyilván meg mutatta. Isæus k.
 Sophist. dig midön egy némínémő embertől kérde-
 teinek, látván egy aszonyi állatot, mint te-
 izenék az semély? azt felelte: *πέπονσμαι*
ὀφθαλμῶσ. Id est. Desij laborare ab oculis Meg
 süntem betegeskedni az semeimre. Ekes se-
 mérmetessgnek beßédi, méltó követni.

XXVI. Az mértékletessgben Vralko-
 dó király, semmi gonos kívánságokról meg
 nem emlekezvén, sép rendet, igazgatást, se-
 mérmet és tiszteletet tart minden dolgaiban,
 prov: 16. és iob ez illyetén, valaki az ő indulatján ur-
 32. ralkodik, mint az ki várost véßen meg. Az
 megh vakító gyönyörűsggel által övedzet
 gondvisele kedigh, törvénytelen hatalom-
 mal, és minden éktelen dölgoknak követé-
 sével bírja az orságot. Antonius az hada-
 kozásról kevés gondot viselvén, kéßen az
 harizra nem találta midön Cleopatrával
 éktelenül vendégeskedet. Sardanapalus az
 buiaság miatt, magát tüzzel égete meg: Ki-
 nek

nek Epitaphiumia imilyen volt:

Ede, lude, bibe, charum presentibus exple
Delicijs animum, post mortem nulla voluptas.
Namq; ego sum pulvis, qui nuper tanta tenebam.
Hæc habeo quæ edi, quæq; exaturata libido
Hæsit, at illa iacent multa & præclara reliqua,
Hoc sapiens vitæ mortalibus est documentum.

Az az:

Egyél, iadzál, igyál, ielen való gyönyörűs-
 gekkel kedves lelkedet tölcz bé, az halál után
 nincsen semmi gyönyörűség. Mert én por
 vagyok, ki ez minapiban sokkal bírok vala.
 Csak ezek az enyimek, az mellyeket ettem,
 és az mellyeket az megh elégedet buiaság el
 vőt, de amaz el hagyot sok iók csak oda vad-
 nak: Az halandó emberek életének ez bölcs
 tanúsága. Még az kik az el iövendő Mesias
 alatt virézkettének is, az mértékletessgnek
 meg vetése miatt, az orságnak gondvisele-
 séről el felekeztenek, és undokul eltántorot-
 tanak. David Király nem paráználkodot
 volna, hogy ha tiszben igazán el iárt volna,
 Samson nem fogatator, és az Philistæusok-
 tól seme sem tolyattator volna ki, hog ha Da-
 lilának öleiben, töle meg csalattatván, el nem
 alut volna. Salamon míg az Istennek tem-
 plomát építete, addiglan az aszony-embe-
 rek bálványozásra nem haythatták, hanem
 midön ez világi gyönyörűsggnek arra ma-
 gát. Mi

2. Sam: 13.

4.
Jud: 16. 21.

1. Reg: 14.

4.

Gen: 3. 6. gát. Mi hasznát vőtte Adam, az egy küllő
képpen gyönyörköntető almának meg étele-
nek? Azt, hogy az nyugodalomnak gyö-
nyörűseges paradicsom kertéből, az láraifá-
nak somoru mezeiére, az Istennek Angyalá-
tól, lángozo törrel, ki üzentette. Mit nyert vé-
le Esau, hogy testének meg erőssítő, verbenye-
ges lencsejének gyönyörűségeiért, az első sú-
lóságnak privilegiomát el adta? Azt, hogy
Num: 1. 5. az áldást el vesztette. Mi következett az Izrael
népére az pusztában, hogy az Aegyptumbéli
hagymára vissza kívánczozott? Az, hogy az
Isteniől meg ígértet, télel és mézzel folyo
Canaan földére bé nem mehetet. Micsoda
lói nyere magának, az Lóth Patriarchának
Tyrea nevű felesége, hogy Sodoma és
Gomorrhának gyönyörűségére vissza nézet
Azt, hogy Soar városkához nem messze, ló
bálvánnya változék, mellyet Iosephus seme-
ivel látot. Mire iurot vőlt ige az rékozló fi-
anak, hogy az ő édes Anyának seier czipó-
ját, ez világi gyönyörűségeiért, el hatta vőlt.
Arra, hogy az diánoknak eledlekkkel kívá-
ta gyomrát meg tölteni, de az sem adatot élé-
gedendő képpen. Mit szerzenek magoknak,
Luc: 14. 34. az kiket az Atya Isten, ez vilagnak utolsó ré-
sében, az ő fiának, az nagy vocsora Vr Iesus
Christusnak, hiédelmére hívogattatot, az A-
postolok által, és sántó földeknek, barmok-
nak, se

nak, telelgeknek szerzésével menetegetvén
magokat, el marantanak? Azt, hogy azok
közül, csak egy sem kóstita meg az Vrnak
vocsoráit. Minek okaiért:

Sperne voluptates, nocet empti dolore voluptas.

Megh vessd ez világi gyönyörűségeket, az
fájdalommal vő gyönyörűség meg árt. Sőt
inkább az király és az ő egész háza, csak az
dicshires dolgokat cselekedgye, mint avagy
csak lason Pheræus, kit imígyen diclir Xe-
nophon: Oly okos és eszes Gubernátor, hog-
midőn ellenséget meg akaria győzni reáio-
igyekezvén, élel és nappal készen vagyon,
hogy valami képpen megh ne csalattassék.
Még midőn üfűseges vendégfegben fogla-
latos arról elmélkedik, és addig nem nyú-
gik, míg bándékát véghez nem vísi. Miko-
ron vitézi örömmel iárnak megh vendégli,
és vélek nyáiasan mulat, az gyönyörűségi-
egyéb aránt igen megh fogia magát, és nem
engedi hogy el vonattassék az orsághnak
gondviseletétől.

XXVII. Nagy dolog, hogy az tunya
embernek, büntetés gyalánt vagyon az mun-
ka: miként az tobzodóknak, az mértékletel-
ség; maga minden vétkek az hívolkodásból
hármaznak. Mint Bernhardus Doctor imí-
gyen mondotta: *Omnium tentationum & co-
gitationum malarum, & inutilium sentina, otium*
est. Mine

*Voluptas
nihil nisi
in vicinis.*

*Lib. 6 de
Repub.
Graec.*

Accidia.

cst. Minden kishiteleknek, gonoszságon habos-
 talan gondolatoknak tövise, a henyelés.
 Erre nézve igazán mondják: *Ocium est pul-*
vinar Satanae. Az ünyalágh az Sátánnak tö-
 vissei párnája: Mert az ördögnek szabad u-
 tat ad, az veséig heverő ember, az ő sívében
 való menetelre. Azért int Hieronymus imi-
 gyen: *Semper aliquid facito, ut te Diabolus in ves-*
niat occupatum. Mindenkor mivelj valamit,
 hogy tégedet az ördög foglalatosságban ta-
 lállyon. Macarius hogy bűnben magát ne
 eytené, egy rakás fővenyt, eggyik helyről má-
 sikra hordogatot. Diogenes az mely kádban
 lakot, nap estig csak forgatta; és egy olykor
 látván az embereket hívilkodni az pia-
 czon, dél siben gyertyát gyújtot, és úgy iart
 alá s fel közönlők, kik midőn kérdeutenek
 volna, mit keresne, azt felelte: hogy, embert.
 Az sok emberek, kik az piacon tántorgot-
 tanak neveték, mint ha meg bolondult vol-
 na. Azonban lát távul egy embert, hogy e-
 rőssen kapál és ahoz mégyn, mint ember-
 hez, mert ő olyant kerestet, nem hívilkodó-
 kat, kik az legyet csapiák fárokon. Dorothe-
 us Thebanus barát kedig nappal csak ot közel
 az tengerből követ hordot, és abból házac-
 kát épitet, melyet azoknak adot, az kik nem
 építhetnek. Ejjel leveles pálma fákból szept-
 mesterseggel kosárokat kötöt, és azzal táplál-

sozō: lib.
 6. cap. 29.

ta ma

ta magát. Kinek midőn egy néminémű em-
 ber azt mondaná: *Cur ita corpus conficis?* Mi-
 ért fárasztod ennyire az tested? *Quia illud me*
conficit? Mert ő fáraszt engemet. Innét sok-
 ták az Pogány bölcslek mondani: *Homines*
nihil agendo malè agere discunt. Az emberek
 semmit nem mivelvén, gonosbul cselekedni
 tanólnak. Dicsíretes Alphonusnak iileti, kit
 midőn feddene Matheus Siculus, hogy kézi
 munkát űzne, mosolyogván azt mondotta.
Nunquid Deus & natura nequicquam regibus ma-
ius dederunt? Vallyon az Isten és az természet
 az királyoknak héában auaé a kezeiket. Mint
 ha mondotta volna:

Non probrum est operari, ast est cessatio probrum. Nem
 Nem ségyen munkálódni, de ségyen hívilkod-
 kodni. Seneca inkább akarta, hogy nem iöl
 legyen dölga, mint el ünyullyon, midőn így
 állot: *Malè mihi esse malo, quàm molliter.* In-
 káb akarom, hogy rosszbul legyen dölgom,
 mint hívilkodgyam. Az kik tehát valamely
 dicsíretre való, melió dölgot, akarnak vég-
 hez vinni, aszony-emberi lágyfágban ne
 foglallják magokat, és ne restelkedyenek.
Nam non per ventos tosta columba volat. Mert
 senkinek az fül: galamb nem repül az fű-
 ban: hanem inkább ferfiúi formán sörgalma-
 tossággal fogianak az dologhoz, melyet sio-
 vel lélekkel megnyerni kívánnak. Nagy A-

Panorm.
 lib. 2. de
 Rebus ge-
 nis Alpho

Heliodo:

Epist. 88.

lexan

Juven Sa-
tyr. 10 V-
nus Pella
o Juven
non suffi-
cit orbis.

lexander midőn kérdettnek, hogy hogy
cselekedte volna azt hogy tizenkét éviendő al-
lat, csak nem az egész világot, birodalmát al-
hódoltatva? azt felelte: *μὴ σέμνωσάλλομενος*.
Id est Nihil cunctando. Semmit nem mulas-
tozván. *Dormiendo & desidendo nemo est glo-
riam affuturus*. Szunyadozással és henyéssel
senki dicsőségei magának nem szerzi. Se-
rénysegre hínak minden Vrálkodokat, Boe-
tiusnak Hercules dolgairól ír amaz versei:
*Ite nunc fortes ubi celsa magni
Ducit exempli via quid inertes
Terga nudatis? superata tellus*

sydera donat.

Fogiatok hozzá mostan erős férfiak, holot
nem kicsiny példának világos utya vezérrel
benneteket, ti tunyák mi hívolkotok az
földnek meg hódolatása hámlál az Istenek
köziben, avagy méltóságos dicsőségei kérez.
Aralanfogva:

Non est à terris mollis ad astra via.

Difficile
est fareol,
s. d. ten-
du ad ar-
dua virtus
Ovid: lib
2 de Pont
Eleg. 2.

Nem lágy utya vagyon az földről, az égből
való menetelnek. Avagy: nem könnyű utya
vagyon az dicsőségnek. Mind azáltal:

Nil mortalibus arduum est.

Nincsen semmi nehéz dolog az halandó
emberek előtt: hogy ha könnyögenek és nem
restelkednek.

XXVIII. Az tunya hívolkodásból, a
mulatás

mulatások bármelynek, az közönséges polgár-
ri társaságnak romlása következik, és az elo-
lésséggel alantombban való tanácskozások
forraltának. Nincsen oly vétek, melyre az
henye embert réa nem vehetni. Meg gon-
dolván ezt az Florentinusok, az veséig he-
verő emberek, hogy ha henyeléseknek he-
lyes okát nem tudták adni, tehát fő vételre is-
tültek, avagy csak ki űzték az városból. Az
Athenasbéliék, nem külömben büntették
megh, mint ha sörnyű vétek cselekedtenek
volna Bodog anya! Menyi büntethetnének
mostan meg? Menyi verhetnének ki faluk-
ról és városokról, kik csak sákalí háraztanak,
avagy másokot viszáván, avagy korszomá-
kon torkokat rikóltozva öntözvén? Miként
Florus, ki ilyen verseket ír: vól Hadriae-
nusnak:

*Ego nolo Caesar esse,
Ambulare per Britanos,
Seythicas pati pruinas.*

Nem akarok én császár lenni,
Az Británusok közé járni,
Scythiai hidegeket szenvedni.
De meg felelt az Császár neki iámborul, mi-
dön tunya hívolkodását imígyen kárpálta:

*Ego nolo Florus esse,
Ambulare per tabernas,
Pulices pati rotundos.*

Q

En nem

En nem akarok Florus lenni,
 Az korcsomákot látogatni,
 Nagy bolháktól csipdesteint.
 Erre Adrianus Imperator azt, hogy jó
 ügyesség dolgokban foglalatossnak lenni,
 mint veség heverni. Nem úgy mint Dio-
 nysius, ki midőn egy Láconból való szaká-
 csot vót volna, azt parancsolta neki, hogy az
 Láconbéliék módgyára csinálna neki zup-
 pont, melyet amaz el késítvén az után nem
 szeretne és nem őt benne, hanem azt mondo-
 ta: Mi lehet ebben olyan ízes fő, mely az Lá-
 conbéliéket annyira gyönyörköttette, holot
 szeretlen ízellen. Mond az szakács: Nincse-
 nek ebben az zupponban, olyan íz adó ser-
 sárok, az minéművek az Láconusokéban
 szoktak vót lenni. Kérdette Dionysius: mel-
 lyek vólnának azok? Amaz imígyen felel:
 Az étel előtt te nálad ilyen íz adó serbárok
 nincsenek: munkálódások, verítékek, és az
 Eurora nevű folyó vízben való fürdésék.
 Mely feleletivel az királynak veség heverte
 fej ügyességgel meg czáfolta. Vgyan is utá-
 latos vétek az restség, az fő vétek közül
 egyik, melyeket eképpen bánálnak elő:
Tria sunt vitia, quae Deo et hominibus abominabi-
lia sunt: Pauperis superbia: Senis petulca libi-
do: Iuuenis pigritia. Három vétek vadnak,
 melyek az Isten és az emberek előtt utálatos-
 sak: Az

sak. Az begénynek kevélysége: Az vénnek
 lajtor buifasága: Az ifjunak restsége. Az he-
 nye ember az földnek héában való terhe,
 senkinek élete nem használ, fő inkább árt,
 mindene el vész és elpusztul, ha siros sánid föld-
 de vagyon, csellyán és körö terem rayta, ha fő
 földje el párlódik. Míképpen azért az mely
 czifra Palotához gyakran nem látnak, el ro-
 mol. Az mely utat nem járnak, bé nővi az
 tövisses fő: Az mely virgínával nem élnek,
 le szakadoznak az hurok: Az mely kardot
 csak az begenarianak meg rozdásodik: Az
 mely víznek nincsen folyása, bekák termes-
 nek benne: Vegezetre az jó lovat, ha csak
 az istállóban tartják, megh őztövéredik:
 Szintén így, hogy ha az országnak elől járó
 felei restselkedvén megh vonják önnön ma-
 gokat, és csak nézik az jól kezdet dolgot, az
 mit el akarnának kerülni, mint régente az
 Jerusalembéliékre, nagy kárral reátok követ-
 kezik, és ő veltek egygyű az könnyőn roma-
 landó országhra, nem kicsin károk szállanak.
 Ha kedig vénnek és ifiak egygyű értenek, meg-
 erősödik az nép, és őker el nem pusztíthatja
 az Pokolbéli Sárán és annak homályos zá-
 lája ala irattatott hamisságnak sabados vi-
 zé. Scylurusnak nyolczvan fia közül, csak
 egy sem tűrhe el, az Anyoktól ősvé költő
 csomó nyilakot, melyeket az Anyok egygyű-
 kint

Prov. 26
 30. usque
 ad finem

Plutarchus
 in Apophth.

Éini mind elrontot, és azzí mondotta: Ha egy-
gyetértetek ilyen erőftek lésitek, ha kedigh-
meg hasonlotok, el kel romlanotok. Az mel-
országának Vrai és elől iárói, egy mástól hal-
gának, megh nem romol az ország, sőt kö-
nyörgések és serénysegek által dolgoknak es-
tő menetelű vészik. *Deus enim laboribus sua mu-
nera vendit.* Mert az Isten, mint Epicharmus
mondotta, munkára fizet és osztogatya az ő

in Apoph alándekeit. Plutarchus írja, hogy az Lacon-
bélieknek, az Isteneket is fegyverrel írják ki,
melyel jelentették azzí, hogy még az Istenek
sem vehetnek győzedelmet, ha csak restel-
kednek, hanem serénységgel hozza. Kard
ki kard. Azert mostan is:

Nil desperandum Christo duce & auspice Christo:
Nem kel semmi kétségben élni, az Christus
hadnagysága és vezérsege alatt. Csak hogy
sóból harmazot könyörgések legyenek. Ma-

Enas in num siquidem alimöventi sunt vocanda numina.
Chilad. Az ki mit akar, könyörgeni kel annak.
Egyébként Isten meg nem halgatya az res-
teknek kérésüket, mint Alexander Hegius
söpen meg írja, midőn így állott:

Solas iure Deus preces,

Quo nemo magis impiger:

Aut infestior oratio

Aversatur inertium.

Ő bintén Isten az henyéknek könyörgéseket
mélán

mélán gyűlöli, kinek senki nem serényb a-
vagy az tunya lágra nem fenekedő. Az Ma-
gyarok helyesen szokták mondani: vésieg
fekvő ökörré, nem szokták hódor bántani.

XXIX. Gyakorta el vönősa az királyo-
kat, az ő Gubernálásokban való úfáiról, kü-
lön külön fele új helyeknek, váraknak és
városoknak látogatásokból származot gyö-
nyörköttetések, és azokban lévő ékes faragás-
sok, aranyból, ezüstből és rézből öntöt ké-
peknek kívánsági. Minéműek voltakak res-
genten Aszaban fő mester: Praxiteles, Mí-
ron, és Polycletus emberektől, csináltatott lá-
tásra és csodálásra méltó dolgok. Verres se-
lől írják, hogy dolgait el hagyván, Siciliából
sokat hordot vől ki: Cupido márvány kö-
ből faragot képét, Herculestnek rézből öntöt
ábrázatját, Dianának minden fegyverével
való hasonlatosságát, Echion, Apelles, Me-
lathius és Nicomachus fő kép íróktól, festet-
tetet emberi ábrázatokat, és egyéb átok alá-
vetetett fa Isteneknek utálatosságát. Effle ké-
pektől, és egyéb heában való bálványoktól,
nem kel az jó királynak el ragatanni, és a-
zok gyönyörűségének adni magát. Mert a-
zoknak lálok az ácz mestertől ékesített meg,
az arannyal és ezüsttel megh borított képek
heában valók, nem tudnak bölni, kikben
hogy ha gyönyörködik az király, az ő eg-
gyik

Imago.

Deut. 7. 25.
26.Baruch. 6.
7.

gyik ékessege, az mértéktelenség, nem lakozhatik nála. Cicero azzal dicshatja Q. az ő atyafiat, hogy három estendeig volt Asziában, az birodalomban, még is semmi képeknek, edényeknek, ruházatoknak, raboknak, és semmi mértéktelen és mód nélkül való kincsnek ki hozása, az ő épségéből őt ki nem tántoríthatta. Az ki mértéktelenségnek dicshatásával akar tisztában el járni, ezekről magán és népet, tehetősége szerint meg tartoztatja, és annak utánna akaratiya nélkül is követi az jó dicshat. Mindenek halván jó hírét nevé, az égig magasztalják, és az Istenről küldetet Gubernátornak, bölcs és mértéktelenségnek lenni, minden igazán illő emberek meg ilmeszik, és az ő benne lévő jószágos cselekedetért, nagy Nemzetiségnek lenni, mindenek felővel kiáltyák.

Virtutis comes est certissima gloria semper

Vmbra comes veluti corporis esse solet.

Az jószágos cselekedetek, bizonyos uti

cárfa mindenkoron az dicshat, nem

külömben mint az árnyék kö-

vetője az testnek.

HE-

H E T E D I K

R E S Z

A Z N Y Á I A S S A G R Ó L.

I.

Az jó hír név, az házi jószágos cselekedeteknek harmadik jószágával, az illendő nyáiaslással is berezterik, mellyel az király az ő alatt való népet, igen magához édesíti, midőn az emberéket, az kik vele beszállani akarnak nem nagy munkával, fáradsággal, várakozással és költséssel magával febeniuranya, és nem komor, hanem kegyes ábrázattal, jó válassal részesíti. (Hoc tamen moderate ac cautè faciendum ut nostra Vngaria, propter multos male feriatos homines.) Ez az nyáiaslagnak jószágos cselekedeti, az Gubernaságnak hetedik. Chrysoprasus nevű fundamentum könyve. Mert miképpen, az mint felelőseiről, az Chrysoprasus inkább iúndóka az jószágban, hogy nem mint az világoslon. Így az ékes nyáiaslág, inkább dicshatja hára megé az embernek, mint semében. Asgaperus dicshatja Iustinianust, hogy az birodalomra és meliőségira nézve, olyan volt

Nyáias-
ság.

előt, az templum kőlzáit kerestem, és azére néztem az földre, de immár fel tanáltam, és az mi nálam vagyon nem szükség az kéresem

Nullum
simulatum
diutur-
num. O.
mne ius
effecta-
tum odi-
osum.
Iud. 9. 33.

III. Az íó ístí viselőknék ezt nem kel kövteni, hanem az mértékletes affabilitást, és az egy egyenes erkölcsben, mind végighe len való dicshíres meg maradt. Nem búke seg hogy először minden íókat ígírvén, tem mérték ellen való alázatossá tegye maghát, hogy az után ne mondhasák, hogy csak erővel íót belidíszeggel, és gyűlölséggel méltó alázatossággal, nyerte magának az ístíet, és im már íóvisses czipke bokorrá íót. Mint Geadeonnak fia Abimelech, alázatos beszédével, minden íókat ígírt az Sechemitáknak, csak íót választának királlyá, és mikor im már azzá választották volna, íóvisses galagonyává változott, ki nem különbben miként a maz nyolczadik Bonifacius Pápa, és Iulianus Apostata: Introivit ut vulpes, regnavit ut leo, tandem mortuus est ut canis. Mint az róka íó bé, uralkodott mint az oroszlán, és végezetén mint az eb hólt meg. Mert egy néminémű asszony állattól, malom kő darabbal meghe sebesítetvén, az ő maga segyver hordozó íó naszártól ölegetet meghe. Íób inkább íó íceien, hogy meg mutassa íó cselekedetinek állata, íerhuí voltát mellyel dicshíresen mind végiglen,

giglen, avagy meg tartion, avagy annak utánna alázatossággal ékezhessen és öregbítsen, hogy utólyára hallja inkább az dicshíret, hogy nem mint először mindenekről dicshíretnek, és annak utánna megh unnaék és meg vernék,

Gloria que tardat magis est durabilis illa

Quae cito subrepat nam cito rursus abit.

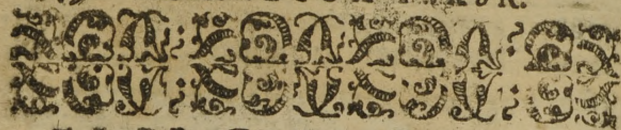
Az mely düclő seg lassan jó marandóbb annál, az ki hamar el jó, mert hamar víkon-tag el mégyen. lassu viz partot mos.

Desidera-
ta diu
dulcius
obtinen-
tur, cito
autem
data vile-
scunt.

NYOL-

NYOLCZA-

DIK RESZ

AZ ÉKESSZEN SZÓLLÓ ékeességről.

I.

AZ ékeessen szóló ékeesség az házi
jószágos cselekedeteknek negyedik funda-
mentuma, nem kevesbé kívántatik az királyo-
ban mint az várnak meg vételére az erősség,
mely hasonlatlan ékeességnélkül. Altalánna
ezt Iulius Csásár, midőn azt mondotta: *Non
minus est Imperatoris superare consilio, quam gla-
dio.* Nem kisebb az Imperatornak győzedel-
met venni ékeességgel, mint segyverrel. Mert
nem az erős dereku férfiú bátorságos az had-
ban, hanem az ékes és okos elmével bíró vi-
szes nem retteg, és gyakrabban győzedelmet
vést. Erőssüi ezt Euripides midőn így szól.
*Consilium sapienter initum multas manus
Vincit, imperitia verò cum multitudine
Deterius malum est.*

Az bölcselkedő ékeesség sok lelkeket győz
megh, az tudatlanlág az sokasággal együt
kedig

kedig, meg gonóssab védelem. Horatius Lib. 1.
imígyen énekelte: Carm.
od. 4.

Vix consilij expert mole ruit sua.

Az tanácsnélkül való nagy erő el romol.
Hogy ha elméiének chez az jószágához, az
király nyelvének ékeessen való állása hozzá-
ia járul, mayd még több várat vést meg eze-
zel, hogy nem mint testének erősségével. Ere-
tette ezt Agamemnon, ki azt mondotta,
hogy, ha ő nékie az Troiaí hadban, úz Nes-
tora volt volna, tehát igen könnyen megh-
vehette volna Troiaí. Pyrrhus Király ísmét
azt mondotta az ő tanácsosáról, Cyneasról,
hogy ő több városokat vő volna meg, éke-
sen állásával, mint hadával. Nem lehet
semmi oly nehéz dolog, mellyet el ne hite-
sen, és véghez ne vigyen, az ékeessen álló
ember. Mert minden két élő iornél, hathatób
az ékeessen való állás, mind az haboruságs-
nak le csendesítésre, s mind kedig valamely
nagy dolognak el indítására. Mely ékes éke-
sen való állást, az Vratkodásnak nyolczadik
fundamentum Sardius követnek lenni im il-
lyen okért nevestem: Mert miképpen az
Sardius, hozzáia híja az fát, mint az Ma-
gneakó az vasat, az emberekben örömet in-
dit, és pecsét gyűrtben igen jó, mivel hogy
nem ragad hozzáia az viasz, mint némely
kövekhez: Szintien így az ékeessen álló éke-
ség, az

Lib. de
bell. Ci-
vil. 1. p. 8.
238.

Ekeffen
szólló
eszes
szó.

Pro Mu-
scu.

seg, az embereket ugyan magához hívja, az halgatokat megh örvendeztet, és igen jó ez ilyen ember az istsi viselésre, mivelhogy az embereknek iágalmazások reá nem ragadhat, mint némelyekre. Nem egyéb penig len, hanem illendő főknak és sentenistáknak, az ki befélésre való alkalmasságok, mely által az főnak ábrázarnak, és kezével mértéktesse len való intégetésnek igazgatásában.

II. Semmivel inkább elő nem mehet az király, mint az ékeffen szólló eszésséggel. Iol utra ezi Cicero, midőn azt mondotta: *Duae sunt artes, quae possunt homines locare in amplissimo gradu dignitatis. Una Imperatoris, Altera Oratoris boni. Ab hoc enim pacis ornamenta retinentur, ab illo verò bellum pericula propulsantur.* Két mesteriségek vadnak, mellyek az embert méltóságos istsielsekre fel emelhetik. Egyik az Imperatoris. Másik az ékeffen szólló Oratoris. Mért enől az békeiségnek ékeffégi dicsőre által megh tartainak, amattól pedig az hadi veszedelmek előzeteinek. Hogy ha az ember magában ugyan serinyen elmélkedik, két ióságos cselekedeteket talál, mellyek az embernek egész életet igazganyák: *Cognitio rerum ac verborum, et facultas res cognitae convenienti orationis genere eloquendi.* Az ismeret állatoknak és azoknak nevezetűnek megh ismerése, és az megismer: állatoknak természetek.

teket, illendő képpen ki magyarázó főknak némeivel való ki mondása. *Hoc opus hic labor est.* It terzik meg az teherseg. Miként az orvos Doctor, az reménytelenségben: Az kormányos mester az nagy habokban: Így az ékeffen szólló, az dolgoknak természetit ki fejező főknak elől támlálásában terzik meg. Fő vol: Chrysostomus, kiről azt mondoták: *Satius est solem non lucere, quàm Chrysostomum non docere.* Job volna az napnak nem világoskodni, mint arany báru bent látnosnak nem tanítani. Ciceronak nyelvén mindenek álmélkottanak, elméien nem annyira: Aristotelesnek elméien mindenek csodálkoztanak, nyelvén nem annyira: Platonak pedig elméien és nyelvén egyenlőképpen, mindenek haylogatják feietek. Noha Demosthenes Ciceronak nem engette, hogy ő lenne leg főb avagy első, Cicero sem engette Demosthenesnek, hogy egyedül ő maggal lenne az fővek között avagy első: mind azáltal az kiben mind az két fele ióságos cselekedetek fel tanálainak, azt alinom iobnak lenni. Homerus midőn az bölcs királynak, ábrázattár előnkben adgya, mind az két ióságos cselekedeteknek német dicsővén neki tulaydonínya, mondván:

Mente vales, iuncta est facundus gratia dictis.
Elmédben jól vagy, és ékes beszédhez isz
rult az kedvelség. Vgyan is: *Quem*

Augustus
in Epist.

*Quem Deus eloquio ornavit, spectare solemus
Attentius audire omnes, cum dulcia fundit
Verba verecundè.*

Az kit ilyen ékessen való állással meg látsz
gatos álmélkodván nézni, és minnyáian fi
gyelmetessen halgatni szokuk, midőn edes
besédeket bárából szeméretessen bármaztat.
Ez illyetén az embereknek fülüket, ugyan
meg h. fogatya; szemeket gyönyörködtetni bi
veknék belső réseinben bé hat; az közös
legyes határos dolgokat, melyek egy elsőben
nem teizenének, az néppel fő módgyával el
hitei, min Lyfias az Ptolemais bélékkel re
genten, és annak utánna mindenekről dis
cussit.

III. Ezú kedig úgy viheti véghez, hogy
az mit el akar hiteini, tehát azt valóban jól
tudgya. Senekai midőn egy némínemű em
ber kérdené, miképpen jólhatna ő ékessen
azt felelte: *Si nihil dixeris, nisi quod bene scieris.*
Ha semmit egyebet nem mondánd is, ha
nem az mitől tudz. Az meg tanult dolgok
nak ki beszélésben, háromra igen reitá kel
az embernek figyelmeznit. Elsőben, hogy
oktasson. Másodszor, hogy megh haycon,
Harmadszor, hogy gyönyörködtessen. Ago
ston Doctor is erre tanit, midőn azt monda
gya: *Qui dicendū nititur persuadere quod bo
num est, nihil horum trium spernat, ut scilicet do
ceat, flet*

*ceat, flectat, delectet: Ita enim audietur intelli
genter, libenter, obedienter; quod cum est affectus
tū meritō eloquens dici poterit. Az ki bonalás
megh inditván az író igyekezik el hiteini,
Semmit ez három között meg ne vessen, hog
tudni illik tanácsot, megh haycon, gyönyör
ködtessen: Mert így halgatják értelemesen,
örömeit, engedelmesen; melyei midőn el
ért melán mondatik ékessen állónak. Ezt
én az Agoston kevés besédeit, mellyel sokat
mond, hogy meg tarthatnám, Anno: 1623,
die 14. Novembr. így formáltam versekben:
(Az Monarcha helyei, és gy ministerei, és ap
plicallyad az mi rendünkre, ki mihez társza
az praedikálába magát, ki terzik:)*

Qui bonus est docet; oblectat; flectitq; monarchas;

Quae tria si societ dexter Apollo cluet.

Ore docet; rebus delectat; pectore flectit:

Et tribus his iunctis: fama perennis erit.

Huius mentem virtus, prudentia, candor honestat:

Et rigat os Pitho; pectora diva Themis.

Omnia tam dextre, quoniam blandeq; docebit:

Suavius ut suadā dicere posse neget.

Ergo bonus dicit; docet; flectitq; Monarchas:

Mente, manu; linguae gratus ut esse queat.

Az ki író Monarcha oktat; gyönyörködtet és
meg hayt: mely három dolgokat ha egyben
terkebet nagy Apollo lehen: bárával tanit,
az lép dolgokkal gyönyörködtet; bi vbeli

R

buzgo

2. Ma-
chab. 13.
26.

Lib. 4. de
doct. chr.
cap. 17.

buzgóságával hayt megh: és ezek együtt
 vén az jó hír név örökké megh maradandó
 leszen. Ennek elmélet az jószágos cselekedet,
 okosság, szívének tisztasága felülbírt: És az
 sziveket meg haytogató Pítho Isten asszony,
 ékelesen állásnak harmattáival öntözi: szívet
 az bölcsességnek csillaga, az Themis. Mert
 mindeneket oly jó módgyával, és nyájasan
 tanít: hogy megh az elhitelesnek Isten ass-
 zonyát Suadat sem mondanád, hogy gyö-
 nyörűsegebben álljon. Annakokaiért az
 jó Monarcha mesterfesszenből lelkével, ve-
 zérrel kezével, meg hayt nyelvével, hogy ked-
 ves lehessen. Ékelesen való állásának két res-
 ze vadnak. Az fő és kezével való mérlekes-
 tes intégetés, mellyet hogy ismért meg tarthat-
 nek, két dírtichonban imígyen foglaltam:
Sit vox, & gestus; generatur corporis actus:

Aures vox: oculos gestus ovanter adit.

Hinc oculi nobis aures & in ordine sensus

Notitiam, motum conciliare solent.

Légyen az fő, és az intégetés; az testnek éke-
 sen állásban való cselekedeti ezekből szá-
 mazik: Az fő virettetik az fülekben; az inté-
 getést az szemek gyönyörűségében látták. Innét az
 szemek és a fülek minékünk az érzékenységek ren-
 diben tudománt és feloldulást verzenek. Ezekben
 az versekben, az fellől elő vámlált versekkel egyo-
 temben, az mi az ékelesen való állást állatozza avagy
 ékelesen való állóvá tési, jó módgyával be foglalta-
 m.

KILEN-

KILENCZ E-

DIK RESZ

AZ HÜSEGRŐL.

I.

Az fogadásban való hüség, az
 házi jószág cselekedeteknek ötödik cikke-
 ly, kívánatik az királyban: úgy mint Gu-
 bernálásának kilenczedik Chalcidoniuss fű-
 damentum köve: Mivelhogy ha Sineas ne-
 vű kövel az Chalcidoniust által furia az em-
 ber, és nyakában viseli, az éjeli álmodozás-
 ban való elmélkedésekből, és melancholia-
 ból származot hasonlatlan látásokat, az test-
 nek ereit öregbítvén, nagy nyugodalmá-
 san elűzi: Így az fogadásban való áthata-
 tosság, az emberekől az hamis hírűnek ne-
 vezett, el távoztatja, az elmének fok szűs-
 séget, mint egy meg csábító melancholia, az
 testnek erősséget öregbítvén, mindenkoron
 távol űzi. Mely minden mondásnak, és cse-
 lekedeteknek áthatarossága. Mint Pinacus erő-
 sít, midőn imígyen szól: Az Fejedelem ma-
 ga viselő legyen, nem homloka bőrinek ös-

R z

ve les

Hüség.

ve bedelével, avagy komorlással, hanem életének rendelésével, rend nélkül magát semmiben ne viselje, hanem bebedének fogadását, és hírét éppen meg állja. Az igaz bebedű embert, dicfiri Euripides, im ez igikben: *Eximia res est lingua, cui fides adfuerit.* Ieles dolog az igaz mondó nyelv. Ennek hűsége által tartatik meg, hogy az király az nép előtt kedves, az nép az király előtt becsületes, legyen: Ez által az környül lévő Gubernátoroknak jó akarai az királyéval, és az király jó akarai azokéval egyűi, maradhatnak csendesen: Ez által tartatik meg ieles emberekkel jól frigy, és megh bevezetési barátsága, mely naponként nevelkedik. *Properatius* mondásaként:

Multum in amore fides multum constantia prodest. Az szeretetben az hű, és az hűség sokat használ. Azért hogy ha ki ezt egyser el veszi, ennél nagyobbatalig vesztethet el. *Fidei et famae damna maiora sunt, quam ut aestimari possint.* Az hírnev és jó hírnévnek el vesztése nagyobb, mint az menyire becsülhetnék.

II. Nem illik tehát, hogy az jó uralkodó, híriben hív ne legyen, holot egy nyelv, Isteni felelem, és igazságnak hadi öltözeti illeti őtet. Melken intette az minden Peripateticus bölcs embereknek elől íáróia, az NAGY Aristoteles, az második NAGYOT világ bíró Sándor,

dort, hogy fogadását megh tartaná, melyet ha nem cselekednék, gonosz ki meneteli lenne. Rodolphus hírnev meg bevezetési kemény büntetés követe, midőn negyedik Henriknek jól fogadásában meg nem állor volna, és Mesburgomban az halállal tusakodván, nézné el vagariator jó kezét, és az környülötte való Püspököknek, kik ez veszedelemben hozták vólt, imígyen állana: *Spestate dexteram legitima supplicia luentem, qua fides Sacramento munitam, et Henrico Domino meo datam, vobis urgentibus, praeter equum et fas, temere violavit. Videte qui me contra Dominum meum, solium ascendere fecistis, ut recta via me vestra monita sequentem duxeritis.* Nézzétek az én igazságos büntetést bevedő jó kezemet, ki az esküvéssel jól hitet, és az én Henrik Vramnak adottat, ünékitek kényszerítésekéből, vakmerőképpen az igazság ellen fel bontottát. Lássátok ti kik engemet az én Vram ellen az királyi sékben fel vittetek, mint hordoztatok engemet, ünékitek intéstekei követőt, az igaz utat. És ilyen módon, nem kis csiny féydalommal mul ki ez árnyék világból. Antiochus miképpen büntette meg régenten Andronicust, az Oniasnak jól hírt fel bontásáért, az Machabeusoknak könyvökben meg vagyon írva, Láslo király Török Gláfiárral, az nagy Amurethessel, régenten

Abrah:
Sculpt in
Con: fecu
lar. partu.

2. Mach: 6
11.

Bonfin.
pag. 466.

nagy erősi hittel, frigyel köiöt volt, tiz egész
esztendeig, melyet annak uránna Eugenius
Pápanak ingerléséből, és Iulianus Cardinál-
nak veszedelmes tanács adásából fel bontot,
és az ő hűinek megh segéset veszedelmes ki-
menetel követte. Mert midőn az ifuságnak
vakmerőségétől viseltetvén, az lancesárokat kö-
zöi akaria volna vitézségét mutogatni, tehát
lova meg sebesedvén maga meg fogatator,
és Amurathesnek parancsolatnyából, fele
mindenek láttára karóban iéretet, táborának
oly nagy veszedelmével, melyet mostan is és
ez Magyarorság, az iób környül lévő orszá-
gokkal egyetemben. Lőikedig ez az hő-
nyű veszedelem, Anno: 1444 ben. Nem hta-
ban szokták mondani:

*Nulla fides pietasq; viris, qui dogma sequuntur
Principis inferni, qui fraude et sanguine gaudet.
Nincsen semmi hűek és bencségek azoknak
az férfiaknak, az kik az Pokol Fejedelmének
vélekedésén vadnak, ki az csalárdságban és
vérontásban örvendez. Proprium est eorum,
non curare promissa. Tulaydontságok nekik,
hogy bebedeknek meg ne felellyenek. Azért
ilyen nyomorúságos állapotok szokot a-
zoknak lenni, az kik iöl iöl fogadásokat fel
bontják, kiknek az mián ember, soha egy
nem hihet. Qui semel enim praesumitur esse
mendax, semper habebitur. Mert az ki egyet
hazug*

Alt Gyic-
ciard nus
Hist. p.
Referen-
te id Al-
berico
Gentili,
lib. 3. de
jure bel-
li. cap. 19.
R. 462.

hazugságban ernék, mindenkor annak iu-
lik. Mint arról az első könyvben állottam,
az menyire eléglegesen iulkem lenni.

X DIK

RESZ

AZ IRGALMASSÁGRÓL.

I.

Ezeknek utánna az jó királynak,
az iósfagos cselekedeteknek harodik fenynyés
vel, kegyelmességnek kel lenni, mely Vraikodá-
sának iizedik Smaragd fundamentum köve:
Mert miképpen az Smaragdus minden e-
gyéb kövekkel kedves b léven, nem bencved-
heti az egymással való ifnéreiséget, hanem
ha akkor viseltetik, elromol. Mint Magyar
országban Bela nevű királynak felől olvastuk,
hogy midőn az dologhna ideien unjában
volt volna, három rétre hasadot. Az i iriak
felölle, hogy ha ki méreggel meg éitnek, ha
meg iőssa ezt az követ, meg foyya az mérget,
és az ki viseli annak elméit őreghbiú, és na-
ponként neveli. Így az kegyelmesség, min-
den ió

Ovid. lib:
3. Trist:
Eleg. 2.
Principe
nil ingens
mihi or-
bis habet.

Hier:
Zanch:
lib. 3. ops
sex. diet:
cap. 6. de
F. et Me-
uor.

irod.
május

den iofagos, cselekedetükkel felgyeb való lén
vén, az haragh iatálnak eggyesülése miatt el
fokorromlani, ha ki fivében cseleken bé fcs
kezeit, az kegyetlen ségnék f-kemény iutets
nek mérgeit benne meg fcsyia, és az ki mas
gával hordozza, elméie lelki vigazialások
kal, és az lstenhez közeleb való lételem, neves
ketten nevedik. Nem egyéb kedig, hanem
az embereknek egymáshoz, az természetnek
folyása ferent való feretierből ffarmazot, ffa
nakozó indulanyok. Mely még amaz nagy
hadakozó Bendeguz fiában, az nagy Nime
romnak unokáiában, Athilában is fel tanálas
tór, ki midőn egy városon Lupus nevű Pü
spök lovának eremlejét fogván, által vezet
volna, kívül az városon tanált egy sereg a
fsony-embert, kik az ellenségiől való fcsleke
ben az erdőkre futottanak volti, közösiök eg
né minemű a fsonyi állainak tíz leányi vol
tanak, az legh kissebbik keresiendős, kis az
há án nyakában körve hordozot, ketteit en
nel valamennyire nagyobbakat, az fcsamár hás
tára helyheziet, és a hete mayd inkább mind
egyenlő igen fcsép ábrázaiak, az Annyok
kal mentenek eggyü, és az leányzók az vires
zeker rementeien megh lárván, kezdenek
keservefen fcsiránkozni, és az Annyok kőre
nyúl csedezni, hogy ne hadgya őket. Azon
közben az ellenség kezében estenek, és az vi
szek

szek egyenlő fcsépígeken álmelkodván nem
bántották őket, hanem fcsamborul Athilához
viték, kik az király elői magokat mind az
földig megh h yitották, és nagy fcsiránkozással
lábához borulván kívánták iotereménnyet,
mellyel oly nagy könyörületességre indítat
az király, hogy nem cslak biztosa és fel kös
tőte őket, hanem még megh a fcsandékozván
nagy békefcséggel elcs bocláta. Vgyan is az
embernek kettősi vgyon ez világon: Az
eggyik, eggyesülni az lstennek, ez Religio
nak igaz vallásnak, hivataik; mely egyen
lőképben mindeneiől kívántak. Az más
fik, eggyé lenni az emberekkel, ez Hu
manitasnak, könyörületességhnek, nevezetik;
mely mindeneknek felene, leg inkább az k
rályban kívántak, hogy az ő alatta való n
pével ez által eggyesülhessen, és mindeneiől
fcsereifcsék. Mely iofagos iofagos cselekedet, az
mondgya Hugo, hogy ha bossúsággal nem
illeted, a ki iégedet bossúsággal illeten nagy
erőfcségg, hogy ha igen meg keseritettél, még is
meg kegyelmez; nagyobb dicfcségg, hogy ha
fcsintén ártatlanál is, mind az által kedvez.

II. Ez az királynak őiöt felente igen meg és
kesűő, és sokákor árnyéká alá vévő legy lo
bogóia, kiről Claudianus imígyen ír:
Sis pius inprimis, nam cum vincamur ab omni
Numine, sola Deos equat clementia nobis.

Minden

Lib. 1. de
amra.

Mindeneknek előre légy szer, mert holot
mindenekben megh győzelemünk az Isten
nekiől, csak az egy kegyes irgalmassággal ha-
sonlítottunk hozzáfok. Nehéz ugyan megh
mondani, az drága virágos kerében, mélylik
virág haladgya fellyül az többin, holot min-
denik az maga szeretetre, és le fakasztására az
embert szép illatnyával ugyan mosolyogva
hija: Így nehéz megtalálni, az ióságos cseleke-
dek között, mellyik legyen méltóságosab,
holot mindenik az maga szeretetre, íó vól-
tával, minket ugyan hív és vonson. Mind
azáltal leg fellyeb valónak illeltik lenni, az
IRGALMASSAG, kinek előre az íób íó-
ságos cselekedetek megh halolnak. Cassiodo-
rus azt mondgya: *Sola est misericordia, cui om-
nes virtutes honorabiliter cedere non recusant.*
Egyedül az irgalmasság, kinek az egyéb íó-
ságos cselekedetek nagy méltósággal engede-
nek. Még az Istenbenn íó bővebben lázlik,
midőn az íz parancsolatban azt mondgya,
hogy nem csak harmad és negyed, hanem es-
zer iziglen irgalmasságot cselekezik azoka-
kal, kik ötet szeretik, és az ő parancsolatit
meg tartják.

Ovid. lib. 3.
Trist.
Eleg. 5.

Quo quisque est maior, magis est placabilis ira:

Et faciles motus mens generosa capit.

Mennél nagyobb valaki, annál inkább az ő ha-
ragiában megh engedelmesebb, és az nagy nem-
ből va-

ből való elme, kegyes indulatokkal vagyoni.
Azért igazán szokták mondani:

Iratum gravis est res habuisse Deum.

Nagy dologért haragszik meg az Isten. Ana-
nakokaért mennél inkább ündöklök valas
mely királyban, ez az ióságos cselekedet, an-
nál inkább Isteni nemből valónak lenni, ma-
gát megh mutatja. Hát nem illetlenül mon-
dotta Sabinus:

Clemens esse bonis debes, et fortibus atrox.

Aequat enim superis animi clementia Reges.

Az íókhoz kegyelmesnek, az gonoszokhoz
kegyetlennek kel lenned, mert az Istenhez
hasznolóvá tévi az királyokat az elmének ke-
gyessége. Sőt az íületnek napján az Angya-
loknak és az fel támadot embereknek min-
den gyülekezetek elő, az Isten halgatni fog,
hogy Abel szenvedet, hogy Noe ez világot
meg tartotta; hogy Abraham hívben megh
állot, hogy Mózes az törvényt kiatta, hogy
szeni Peter az kereszt fát hordozta: de az föld
tanubizonyyságot fog tenni, az irgalmassá-
ról, és fel kiált: *Qui misericordiam fecit miseri-
cordia dignus est.* Az ki irgalmasságot csele-
kedet, irgalmasságra méltó.

III. Valóban ündöklök ezzel Christus
Vrunk, ki még az ő fel febitő ellenséggéért íó
íógyen könyörgő: *Pater ignosce eis, nesciunt* Luc. 23.
enim quid agant. Atyám bocsásd meg nekik,
mert

mert nem tudgyák mi cselekednek: hogy ilyen módon az kik vétét ki öntőnek, ugyan azon vét, híreknek sáíával az után ihátnák, az mint hogy iuták: is. Cyrus nagy irgalmas, ságot cselekedet, az Lydukoknak gazdag királyával, Croesussal, kit midőn megh akar égetetni, és immár az megh gyuytatot rakás fára: is fel tőrték volna, esében iutot nyomosult forrában, az bölcs Solonnak mondása, hogy senki halálának előtte nem bódog, azokaiért fel fohazkodván Solon háromszor említette. Cyrus tolmács által meg tudakozta, mit akarna azzal, és hogy meg érte az dolgot, hogy az bölcsnek igaz intése iutot volna esében, melyet ő akkor csak orral fűrt, és immár mostan azon fohazsodik, te hát Cyrus elmelkedvén az embernek halandó változásáról, mindgyarást meg öldöztette, és melléje véven nagy böcsületben tartotta. Renatus Lotharingianak Vra, az Burgundiai Cáról Hercegiől, midőn az orságból ki űzetetett volna, és annak utánna az Helveriusoknak segedelmeket vőtte volna, Cárólnak sátorát meg verte, és maga: is az harcson el eset, még: is testét az hóli testek között fel kerestette, és Nanceumban lévő Szent György templomában tisztességgel el temetett, el kísérvén ellenségét, mind az temetésnek helyéiglen, ki ő rayta és egyebeken az előt,

Aq: 2. 41.

Herod: lib
9. in Clío.vulgof. lib
6.

előt, nagy kevélységgel sok bossúságot. Ilyen volt Iulius, ki még az ellenségét: is kegyelmében vőtte, és minden el nyert máhá, iokat meghatta, és midőn látna volna, hogy az vitézek az Romaiakat, az hariznak mezeiön sirlalmasan vágnák, nagy bívbeli faldalommal fel kiáltot mondván: *o miles, o miles, parce civi Romano*. Oh vitéz, oh vitéz, kedvez az Romai polgárnak: és az mi nagyob, midőn Pompeiusnak feiet, eleiben viték volna, el fakadot rayta sírva, és nagy keserveffen sirta. Egy néménemű hamar el muló felyhőcske kediglen, midőn az maga Nemzetiségével hadakozták, Christus Verek sültesének: Ezer hat sáz tizen kilence esteideiében, Novembernek huszonketődik napján, fene vad állathoz hasonló kegyetlenségtől viseltetvén, hogy az dögletes Harpiák serinybek lennének, az maga Attyafainak ragadozással való méfárlásokbá, nagy boval fel kiáltot: Az subássát, az subássát. Még penig péntek napon, mellyen egyéb állatoknak husokkal nem élt, hanem csak ember hus, közeli két avagy három ezeret, emésztet megh. Azzal nem elégedet, hanem mint az természet serint való ellenség égetet, rablot, sűzket rontot, és csecs kopókat fegyverre hányatot.

Cressa ne careat nigra dies nota.

Ez ho:

Horib. r.
Carm. od
26.

Reckerm:
in Collég:
erat: Diip:
11.

Ez homályos nap, Cypria sígeréből költ feleér
kövel ígeztessék fel. ő sem Coriolanus volt
ugyā, ki midőn hazáiból sámkivételre küldet
detet volna, és haddal reáia ió! volna, hazáias
hoz való szeretetének kegyes indulatnyától víe
feltevéen aзи mondta: Expugnasti & vicisti
iram meam Patria. Ki űzted és megh győzted
az én haragomat édes hazám.

O mihi si talem profugum te iova dedisset:

Me foret in tota latior ullus humo.

Oh vayha ilyen sámkivételre ador volna
énnekem régedet az lsten, az egész földön na
lammal senki örvendetlebb nem vólt volna.
Te magadot sem hoztad volna, ilyen halás
los sámkivetésben.

Hoc lib. 1.
Carm. od.
24.

DVRVM! sed levius fit patientia

Quicquid corrigere est nefas.

Nehéz dolog bizonyára! de könnyeb lésen
békességgel űrni, valamit ember megh nem
változtat. Hár Themistocles mit cselekedet?
Midőn hazáinak sok ióval vólt volna nagy
háladatlanul sámkivételre küldet, és Xer
xestől az Aihenás-béliek ellen, az egész iábor
nak vezérévé választator, és hogy látná hazá
jának ióvendő romlását, bíka vérével öniöz
vén torkát, magát meg ölte, hogy sem az kí
rályja ellen, az fel kedvel való harczolással, hí
it fel ne bontaná, sem penig hazá

jának ellensege ne

lenne,

TIZEN

X E G G Y E

DIK RESZ

AZ MELTÓS AGRÓL

I.

Írásomat ez ideiglen foglaltam a
közönséges ióságos cselekedetekről; elő mu
tanyák immár önön magokat az kiválképe
pen való ióságos cselekedetek, kik között az
első, úgy mint az méltóság iól viseli dölgoke
kat szerzetik; Az másik, ugymint az mére
telkes Berencse, lsteniöl adatik. Az méltó
ságot az orságlásnak tizeneggyedik Sardo
nix fundamentum kövének neveztém. Mert
az Sardonix semérmecességet szerz az em
berben: Igy az méltóság és ió hír név, ióhán
hordozza az embert. Mely nem egyéb, ha
nem valakinek iól viseli dölgaíról való buz
gó és maga viselő érelem. Igazán monda
nk, hogy iól viseli dölgokekról való érelem lés
gyen, mert egyedül csak az ióságos cseleke
dek szerznek az embernek ió hirt nevet,
melyből sármazik az méltóság. Socrates ió
ez uton mondta, azokat az méltóságnak,
ió hír

Méltó
ság.

In vita
ipsum.

Íó hír névnek dicőfölgére fel menni, az kik:
Tales scipios prestarent, quales haberi vellent.
Olyonokká lennők magokai, az minémű-
eknek lenni kívánnának. Az hír nevet nem
kel akar kinek akarhogy kívánni, mivel hog
maga szárnyán szabadon követi az íól viselt
dolgokai, mint éinién az gonoful viselt döl-
gokai az gonof hír név. Az Crocodilust ha
ki követi Seneca azt írja: hogy el fűt előtte,
ha ki előtte balád, után a sielleggel mégyen:
Szinién így, hogy ha valaki íó hír nevet, és
ebből ki folyó méltóságot, kíván magának,
el mégyen előtte, ha kedig reá nem vágyakos-
zik, mind azálhal íól viselt dölgoikkal ün-
dőklik, még híre nélkül is követi. Innét költ
amaz veri:

Gloria nolentem sequitur, fugit ipsa volentem.

De com-
planctu
natur.

Az dicőfölg követi az nem kívánót, az akas-
ró előt el fűt. Alanus imigyen erőssit: *Vere
fama haec est gloriosa proprietas, ut appetitores
sui contemnst, appetat contemptores: famam sus-
giendo consequitur, quam perdet in consequen-
do.* Az igaz hírnévnek ez az ő dicőfölgés tus-
laydonlaga, hogy az őt kívándkar meg ves-
ti, az megvetőket kívánnya: Az íó hír ne-
vet kerülvén fel tanállya, mellyet keresvén el-
vesztene. Ne kívánnyon azért senki fellyeb
lenni, az minti vagyon; hogy fellyeb lehessen
annai, az minti vagyon. Agoston Doctor
azt mon

azt mondotta: *Non mihi placet, quod à multis
talis esse existimor, qualis non sum. Profecto non
me, sed pro me alium diligunt, si non quod sum,
sed quod non sum, diligunt.* Ennékem nem tes-
zik, hogy sokaktól olyannek írtetem: az
minémű nem vagyok: Mert bizonyára nem
engemet, hanem én helyettem mást kedvel-
lenek; hogy ha nem az mi vagyok, hanem
az mi nem vagyok, szeretnek. Agestilaus kí-
rály egy némínémű embernek, ki azt kérde-
te tőle, hogy hogy szerzhetne magának íó
hír nevet, és méltóságot, imigyen felelt: *Si
dices optima, et facies pulcherrima.* Ha igazat
mondandás, és cselekedend az ékes döl-
gokai. Előben íót kel cselekedni, magát ez
világtól meg tártoztatni, és úgy venni el az
méltóságos dicőfölgét, mellyel az ember öreg-
bűt magában, az egyéb íófölgos cselekedes-
tekre való indulatot. Ezért mondgya Ovis-
dius.

Isa. 3. 27.

Lib. 4. de
Pont. Eie.

2.

laudatq; virtus

Crescit, et immensum gloria calcar habet.

Az dicőfölgét íó cselekedet nevededik, és az
dicőfölgének határozó ősióne vagyon.

II. Semmi inkább az embert fel nem ma-
gasítallya, mint az íó cselekedetekből szárma-
zó íó hír név, mely fel magasítatás ősián
méltóságnak mondatik. Íób és kedveseb az
embernek az íó hír név, az drága kenetnél,
S mellyel

mellyel régenten az királyoknak, Papoknak és Propheciáknak feick. az istí viselésre megh keneteket: kívánatolab nagy gazdaglágnál, ezüstnél és aranynál. Gondorvisellyen tehát az király, és egyéb Vrálkodó, az ő cselekedes-
 tiből származot, ió hírének nevének méltosá-
 gára: mert az kí azt megtartya, elég gazdag-
 lága vagyon annak, mint Plautusnak amaz
 mondalából ki írzik: Si bonam famam serva-
 so, sat ero dives. Ha ió híremet nevemet meg-
 tartándom, elég gazdag leszek. De mondhat-
 ná valaki, Nazianzenussal egygűt: Quid ita
 Sinistra fama bonos etiam viros sepe perculit, hu-
 miq; prostravit. Miért óltalmaznám oly bor-
 galmatossan? Az gonos hír név gyakorta
 még az ió férfiakat is fel haborította, és az
 földhöz bőgezte. Vgy vagyon, hogy soha
 senki, az embereknek nyelveiktől meg nem
 óltalmazhattya magát, de ennek az fene-
 vadnak, ilyen Gordius nodust kel ellene tá-
 masztani:

Dante Deo poterit nihil invida lingua nocere:

Et non dante Deo nil labor omnis erit.

Az irigy rágalmazó nyelv. Isten segedelmé-
 ből semmit nem árt hat, az Isten segítségé nél-
 kül heában való minden fáradságos munka.
 Iússon esedben bent Pál Apostolnak is va-
 gaszó mondása, hogy, az míg ez világon
 élünk, iárnunk kel: per bonam et malam fa-

mam:

mam: ió és gonos hír névben, dicsőségben és
 gyalázaiban, dicsireiben és sídalomban, ki-
 válképpen az istí viselőknek. Hieronymus In Epi-
 stolyen foglalta be: Per bonam et malam fa-
 mam a dextris et a sinistris Christi miles gradia-
 tur, nec laude extollitur, nec vituperatione fran-
 gitur, nec divitijs tumet, nec confunditur paupere-
 rate, et leta contemnit et tristitia. Az Christus
 viséze mind az két kézre gonos és ió hir
 névben jár, az dicsireiben sem dőlőfőskö-
 dik, az gyalázaiban sem hadgya magát, az
 gazdaglágban sem fuvalkodik fel, az se-
 génylágban sem iánorodik megh, mind az
 örömtől, mind az bómorúságot megh veti.
 Senecának midőn aze mondanák volna,
 hogy gonos írtel vadnak az emberek se-
 lőlle, tehát aze mondoma: Moverer si de me
 Marius, si Cato, si Lælius sapiens, si alter Cato, si
 Scipiones duo ista loquerentur: Moverer, si hoc
 iudicio facerent, quod nunc morbo faciunt. Meg
 indulnék rayta, hogy ha én felőlem Marius,
 ha Cato, ha az bölcs Lælius, ha az másik Ca-
 to, ha az két Scípiók mondanák azokat: Fel
 indulnék rayta, ha aze igaz írtelből mível-
 nek, mellyet most meg romlot természeteknek
 nyavalyáiból köveinek. Ilyen módon viz-
 gasztalván és Istenre bízván ő magát a király,
 ió leiki ísmérettel istiben el járhat, lében az
 idő, mikor el ió, az állat szerint való igazság.

S 2

ki az

ki az somoruságból örömet, gyalázaiból dicsőreket, főlétségből világosságot, dicsőséggel mindenek seme láttára fog ki hozni. Mint ^{psal: 17. 5.} David király erre így mondván: Hadgyad az Vrra az te utadat, és bizzal ő benne, és ő meg cselekebbi, és ki hozza az te igazságodat, mint az világot, és az te ítéletedet, miképpen az délt. Midőn egy néménemű haragra késedelmes embert, más keményen sídogaina és mindenűt rágalmazna, azt mondotta: könnyű engemet sídnod és rágalmaznod, holottól tudod, hogy reá semmit nem felelek: meg tanulod te síadból ki bocsátani, az átkozódást és rágalmazást, én pedig len meg vetni, miképpen te az te nyelvednek gonosz Vra vagy: így én az én főleimnek is Vra vagyok. Erősebb volt ugyan az ki csendességet szenvedte, Euripides ként is, ki imígyen szólott: *Duobus inter se rixantibus, & altero irato, sapiens est, qui non contra nititur.* Midőn ketten együtt villonganak, és az egyik megharagszik, az másik az ki ellene nem mond, bölcsébb. Versben így szokták mondani: *Cum duo disceptant sapientior ille putatur,*

Qui moderari iram scit ratione suam.

Midőn ketten veselkednek, az ki meg tudgya haragját tartoztatni, okosabb. Azért hogy ha gonosz hír név futamodik felőlünk, azon meg ne bússullyunk, és meg ne haragudjunk, hanem

hanem inkább méltó hogy magunk ellen felgeriedgyünk, ha igazán csörög az hariz. Arany fáru bent lantos ezt akarja tanítani, midőn azt mondgya: *Non male audiendo constremur, sed iuste male audiendo.* Gonoszul hallván magunk felől ne somorodgyunk meg, hanem midőn igazán gonoszul hallunk. *Cum recte vivas ne cures verba malorum.*

Midőn igazán él, ne gondoly az gonoszoknak savokkal: ha kedig gonoszul cselekedel, és abból gonosz híred származik, senkire ne haragudgyál, hanem csak magadra, és így kezzeledől viseld dolgaiddal, dicsőreket erkölcsöddel, és fegyvereiden életednek követésével, válladról le rázni, és ilyen módon az gonosz hírt időre fordítani.

III. Tudván az király, hogy az ő neve is az életemek könyvében fel vagyon írva, és ekezzék idő hírei nevei, életemek követésével, hanem öregbíteni, avagy csak méltóságban éppen meg tartani. Mert az ki azt egyse, gonosz cselekedetével el vesztendi, úgy az mint volt soha fel nem építheti. Erre intnek amaz közönséges versek is:

Quae tuam factis famam servare memento:

Qua semel amissa postea nullus eris.

Kérlek idő dolgaiddal emlékezzél híreidet nevedet meg tartani, mellyet egyse el vesztvén az után semire kellő léhez. Könnyeb el veszt

Lug: 141
Psal: 132.

Omnia
si perdas
des.

S. B.

senip.

teni, hogy nem mint szerzeni és fel találni. Mert az fellyeb való iókélletes állapotrol, ha maréb méggyen az ember, az aláb való kisseb állapotra, hogy nem mint az alávaló állapotnak grádicsáról, az fellyeb való állapotnak, grádicsára. Az ember életének formálására, kilencz hólnapok szükségessék, mely annak utánna hertelenséggel egy órában, sőt egy szempillantásban el mulik és romol. Igazan mondotta Vergilius:

facilis descensus Averni.

Könyű az vesedelemnek uuya. Az mely ió hírt nevet egész életébē szerz az ember, mind azt egy órában el vesítheti és falban romhagyja. Mint az mi időnkben nagy sokakon bé tellyeseder. Scipio Africanus Carthago városának fel gyuytását, méltán siratta: Christus Vrunk Ierusalem városának pústulását, méltabban kesergette. Tamadgyon fel azért mostan, Bethlehem tartományában el temeteter: Beniaminnak Annya, Rachel: Allyon elő bátor mostan, Heraclius, és ez utolsó időnek változó áthatalanságát keserveffen sirassa, melyben nem kevesen, az kik egész életükben ió hírt nevet szerzenek, kevés időök alatt siralmas zörgéssel el vesítték.

IV. Az ió hírt nevet ió dolgokkal, nem goncs cselekedettel, nagy sokára szerzheti az ember. Nem úgy mint Herostratus, Ephesusban

usban nemes kő faragással építet: Diana templomának, fel gyuytásával akart, hírt nevet szerzeni magának, melynek még Xerxes király-is, szépségéért kedvezet, midőn Asianak minden templomát meg égetette. Ió lehet híre neve Erostratusnak mostan-is lenforog, de nem külömben, mint Pilatusnak neve az Ciedoban. Herenczeni Herostratus mint egy ember maíom, akarta követni, midőn Ieshenyő és Fílek várában bé menvén, hasontalanul, nagy kárral vakmerőképpen tartotta. Ebből származoi darabos ió híre neve, idegen nemzetnek sokáfa szerent, feltet selyem által, immár ez világon csak senyen semmi: Islandiában lévő Hecla hegye alá borított Purgatoriumban kediglen, lézengő ARNYEKOK közöt keferű vigasságot szerző, nevelség. Amé pelys-anya! meg elég az lud az iégen. Akarki:

*Aude aliquid brevibus Gyarus, et carcere dignū,
si vis esse aliquid.*

Mérésely valamit meg cselekedni az Romaiaknak büntető Gyarus szigetére, és tömlöizre méltó, ha valamí akars lenni. Nemelylek gazdagsággal akartanak magoknak hírt nevet, és ebből ki folyó méltóságot szerzeni, kik közzül nem utolsó Simon Magus, ki nagy semtelenül az Apostolokat pénzrel kínálta, hogy adnák neki is az sent Lélek oltogató-

Solinus de
mirabili-
bus mun-
di, & fin
terrarum.

Infani illi
habentur
qui aliorū
lapsus imi-
tari volūt.

Inven: lib.
3. Satyr. 1.

ának hatalmát és erejét, hogy az kinek akars
 ná mint az Apostolok, ő is östogathárná, és
 szerzhetné méltóságos íó hirt nevet. Sokan
 az Romai Pápák között, nem különben
 mint Simon, de nem Péter, hanem Magus
 keresik, és eleitől fogva keresték ez világi nag
 méltóságot. Ha ez nem igaz, miért ír tehát
 Bernhardus ilyen módon Eugeniusnak.
Quem dabis mihi de tota maxima Vrbe, qui te in
Papam recepit, precio non interveniente? Ki
 adiz ennékem az egész roppantot, ország vá
 rosban, (Romában) az ki tégedet pénzbeli
 adománynélkül Pápává íó volna? Ha ez ha
 mis, Platina is hamis írásában, ki közönse
 geszen az Pápákról imígyen ír: *Eo Papatus*
devenerat, ut qui largitione et ambitione valeret,
is solus dignitatis gradum, bonis oppressis et reie
ctis, obtineret. Annyira íutot vőlt a Pápásá
 nak dólga, hogy az ki adománnyal és kevély
 séghel hatalmas volna egyedől csak az, el
 nyomván és el vétvén az íókat, vehetné el az
 méltóságot. Nyilván vagy on mindeneknél,
 mit cselekedet Hildebrandus Pápa, ki mi
 dőn senki nem volna, az ki őt az Szent Péter
 (ha az lehet az ő vélekedések szerint, holot
 ti, hiheőb, hog soha Péter Romában sem vőlt)
 sékiben fel emelné, maga könnyén ment fel:
 Ki válastra az jámbor Hildebrandus auya
 sít Pápává: Maga magát. Senki íób magá
 nál

De confid
lib. 4. c. 2.In hist. Pa
pazum.Gal: 2. 9. 8.
P.

nál nem lehet, ki inkább forgalmazkodot
 volna az méltóságnak vadászásában. Csak a
 kár, hogy az Pápáságot nem egyéb íó csele
 kedetivel kereste és szerzte, hanem fel fuval
 kodásával. Mint Iulius kevélységtől, nem az
 Istennek lelkétől viseltetvén kívánt fel emel
 tetni, mely meg bizonyodik az ő Annyához
 való beszédéből, midőn imígyen állott: *Hodie me, aut Pontificem videbis, aut exulem.* Még
 ma engemet avagy Pápát lársz, avagy számkís
 vetetet. Több effle példák meg is volnának,
 de légyen elég ez mostan, mivelhogy: *Vix pos*
test dari dissimile exemplum. Aligh adathatik
 ellenkező példa, az ki tudnillik íóságot cse
 lekedetekkel ündökölvén, vőtte volna el az
 Pápáságnak világi méltóságát. De nem csu
 da ez a dolog: Meri a mint Salustius monda
 gya: *Gloriam, honorem et Imperium bonus et in*
gnarus aequè sibi expetunt: ille vera via; hic, quos
niam bone artes de sunt, dolis ac fallacijs contene
dit. Az dicősséget, bőcsülletei és birodalmat
 az íó és tunya, egyenlőképpen kívánnyá: az
 maz, igaz uton: ez, mivelhogy íó mesterseg
 nélkül sükölködik, csalárdssággal és álnokság
 gal igyekezik elvenni. Igazán soha nem es
 gyébbel, hanem: *Emitur sola virtute potestas.*
 Csak íóságot cselekedettel szerzetik az biro
 dalom. Az ki ezzel szerzi méltán nem
 mondhatják:

Provisio 11.

Cland: de
; consul.
Hom.

Falleris, esse aliquid si cupis, esq; nihil.
Ha valakinek kívánsá lenni, meg csalattatol,
és semmi vagy.

V. Nincsen az bölcs embernek, avagy
vénségnek, avagy halálának idején, nagyobb
vigasztalása, mellyel az halált magának meg
enyhíthetné, mint az ő iól vívelt dőlgaiból
sármazot méltóságának, és életének dicse-
tes emlékezeti, ki még az halál sem temethet
el, amaz mondás szerént:

Hanc bona vita parit, perq; hanc post fata sepulchri
vivunt hic merito mors fera te superat.

Az jó hír név, az sent életől sármazik, és ez
által az el temetettet halottnak élnek; innét ke-
gyetlen halál, méltán mondatik, hogy tege-
det megh győz. Szép magyar versben imí-
gyen sokrák mondani:

Holtod is éljednek híre nevébe marad.

Az bölcs ember, nem meg verőképpen vi-
gasztalja magát, az jó hír névnek, és ebből
ki terjedt méltóságnak emlékezeti vel. Nem
meg verőképpen mondom kedig, mert nem
az, az igaz vigasztalás, mellyel ez mi időnk-
ben lévő, némely meg hanyatlot emberek
dicsekednek mondván: Bátran mehetünk
immár az halálra, mivel hogy minden rend-
béli gyönyörűségeket meg költöttünk, fok-
orágoknak tartományit megh íártuk, ha-
záinkban böcsületeink mindenektől megh
völt,

völt, kevés főval: Fő emberek völtük, (mel-
nek megh szerzésre, az Adamtól reánk á-
radot nyalánk természetének fel emelkedő
lángiától, minden rendbéli emberek között,
némellyek inkább, némellyek mértékletelebs-
ben, inditának) és életünkben semmi nyomor-
úságot nem látunk. Mind ezek, és több
effélék, az emberi iókéletes, jó bölcs, bódog
és mindenekben, mint az négy segű korszak,
átharagos férfivá völtaképpen nem tehetik,
fő ez ilyen férfiak, kik minden gyönyörű-
ségben ióitotték el életeket, betegségekben
elmélkednek életekről, és midőn abban sent
és dicsekedést nem találhatnak, az Pokolnak ísas-
nyarobüntetését semek előt forgatván, nem
el alusznak, mint amaz segény Lázár, hanem
miként az barmok megh halnak, és amaz bi-
bor és bárszonyban járó Herodes avag Nín-
sens gazdaggal, úgy sekűsnek Pokolban,
mint az sereg iuhok. Ambrosius Doctör,
midőn egy afféle gazdag emberhez bé iért
vólna, hogy őt meg nyugodnék, és magát és
tellet meg erőssítetné, kezd az gazdag dicse-
kedni azzal, hogy ő soha semmi nyomor-
úságot életében nem látot, ezt halván imígyen
sólott uti társainak: Mennyűnk ki innét,
hogy ez átkozot emberrel együtt el ne ves-
sünk. Mikor még az háziól nem mesé-
mennének, hátra tekintvén látják, hogy az
gazdaga

Marull:
lib. 5. cap.
3.

gazdagot mind egész házaftól, az föld meghafadván el nyelte.

Verg. A.
neid. 12.

Vitaq; cum gemitu fugit indignata sub umbras.
Ez testben lélekben, nagy fájdalommal minden élete, Pokolra szállt. Ez illyetén dologokból azért, olyan vigasztalást szerezzenek inkább az emberek, mely életeknek jó véghez viteléből származhatik, és oly uton keressék (ha keresni kő) az méltóságot, melynek az üsölyva keletű ne legyen. Mert ez illyeténeknek cselekedeteit, az Iupiter királyi békéhez helyhezietet Atræa, Igasságnak Isten asszonya, el felelythetetlenül esében tartiya.

VI. Mivelhogy kedig az igyenesi uton, megh szerezteit méltóság, és jó hír név, másoknak ülietekben és nyelvekben vagyton helyhezietvén, azért nem elég csak jó hírnévű embernek lenni, hanem igen kívániaszik, hogy jó módgyával meg tartassék, királyiképpen a királyban, és egyéb Vralkodókban, melynek meg tartására szükség az okosság, és az népnek szabad akaranyából szarmazoi engedelmessege. Holot ez mind kettő Isteniöl adassék, nyilván ki terzik, hogy senki rulydon csak maga szorgalmatosságával, méltóságot nem szerezhet, annál inkább nincsen saiat ereiében, hogy meg tartihassa. Kőnyörgéssel hasogassa tehát, az egeket az király, hogy onnan fellydi, az jó és gonoskőzoiigaz

zoi igaz ülietiet tévő bölcsesség bőven öntessék reáia, mint cselekedet az bölcsességnek királya, Salamon, és hogy az Iobbágyoknak szívok engedelmesen hajollyon hozzáia. Szive kerintkérven, mind az kettő Isten meg adgya, mind az ő eméiének semeivel való által látatár az jó Gubernálásnak, és mind kedig az Fejedelmnek fálából szarmazoi parancsolatoknak, az népnek föléiöl örömmel való bé vételét. Ide néz Salamon midön azt mondgya: *Oculum videntem et aur.* Prov. 10.
rem audientem, Dominus facit utrumq; Az látó 120
semet és az halló fület, az Vreteremiente mind az kettő. Hogy világ biro Sándor, az Gubernálásban által látia, mint kellene hadakozni, és hogy az ő parancsolanyát az alatta valóok örömet bé vönék, és annyira hogy midön még ifu volna is, mindének engedelmesek volianak neki, tehát Isten cselekedete ő véle. Iulius Császárnak oly nagy méltósága volt, hogy az megh futamodoi népet, maga viselő savával meg áltia, és meg térítette. Augustus Imperator felől írta Plutarchus, *Plut in A.*
hogy meg habordoi és fel zendüli táborát pophete csendesitette, csak imillyen kevés savával:
Vos iuvenes audite me senem, qui iunior senes auidi,
divi, vel ut alij habent: quem senes iuvenem audireverunt. Ti ifiak ergetei vént halgassatok, ti ifu lévén halgattam az vénkeket. Avagy az

mint mások iriák: kit engemet írt az vésnek halgatának. Mert Augustus ifjarsában választott az Imperatorfágra, és oly nagy méltóságú ember volt, hogy ez egy sávával az fel zendült népet lecsendesítette. Az olyan király viszi jól véghez Vralkodását, az kinek Isten oly méltóságot ad, hogy az ország örömeit bé vésti, nem erővel adatik, hanem Istentől küldetik és választatik, mint az országnak földet főképpen élő vitéz, az hadakozásra meg tanító, BETHLENGABOR.

VII. Az országhnak népe az Magistratus, Fejedelmek, avagy jó kedvel vésti bé, és ezt szereti; avagy meg veti, és ez illyetent gyűlöli. Hogy ha valamiképpen történik, hogy felelemből avagy egyéb módon békellyen venni, az kit gyűlöli, nincsen ennél nyomorúságosabb Vralkodás, mind a királyra nézve, mind pedig az országra nézve. Az királyra nézve: Mert nem lehet engedelmes néki az országh, parancsolatjának örömeit helyt nem adhat, mivelhogy tirállya. Az kit egybér meg gyűlöli és meg utál az ember, nem hogy parancsolatját jó szível tehetné, de sőt még, romlot természetének sokára szerenti, jó beszédet se halgathatja. Az országra nézve: Mert ez illyen királynak, mivelhogy sávát nem fogadgyák, kétszen tyrannusfá kell lenni.

leoni, és Phalaris módgyára kellett Vralkodni. Ez illyen Vralkodó az országhban, Isten büntetése. Caelus azt mondotta: Rex bonus est dextra, tyrannus sinistra Dei. Az jó király Istennek jobb karia, az kegyetlen balkezze. Ez illyetentől miként az országh: így viszont ő az országtól mindenkoron fel. Mert az minémű az Vralkodó másokhoz, olyanok az alatta valók ő hozzája, úgy annyira, hogy az kiől sokan felnek, szükség hogy ő is sokaktól fellyen. Meg tezik ez Dionysiusnak (Plutarchus írása szerént) sávából, ki azt mondotta az ő fiának, hogy az felelem és erő, az harizra fel puzdráztatot írtaknak, és számolatlan sok parasit darabontoknak seressge, az királyoknak erős kötelek. Nevelte ezt az királyt Plato, ki midőn látra volna, hogy sok katonak állanának környölőtte, azt mondotta néki: Quod tantum malum fecisti, ut à tam multis satellitibus necesse habeas custodiri? Hogy, illyen nagy vétket cselekedtél, hogy ily sok vitézekről kel őriztetned? Aelianus az diénokhoz hasonlónak írta lenni. Ha ki az szerés marhat, kezében lévő pálczával illeti magát meg röhenti, mellyel mint ha álmadozná, még ő is az halál, és arról való feleség nyílallásával ieleni, holot sem gyapja, sem teie, sem egyebe nincsen, az hufa kiől: Így az kegyetlen tyrannusok, mindeneiktől felnek.

Lib: 9.
Tusc: 9.
quid.

szelnek, és szabad akarattalok szerinti szerzet re-
tegesekkel, álmódózzák az halált, kik mint
akark ki binten úgy meg halnak. Cicero írta
egy Syracusanumbéli Dienes nevű király-
ról, hogy mindenekről annyira felt, hogy
még az borbélyra sem mérte magát bízni,
hanem az leányit, tanitatta meg az borot-
válásra, és azok voltanak neki borbély legé-
nő gánant; de midőn leánytól fel neveketes-
nek volna, azoknak sem kezdet hinni, azo-
káért nem engette, hogy borotvával forgo-
ldogyanak környüllőtte, hanem csak tüze-
dióhajjal süntette el haját és szakállát. Ennek
két feleségi voltak, és midőn éjleire hozzá-
iok ment, mindeneket az házban föl meg
vigyázot. Az ágya körül féles árkorátot,
és azon által egy emelkedő hídát csináltatott,
és midőn mindeneket föl meg nézet, az ay-
tókai keménnyen bé zárotta, és az hídát fel
vonván úgy feküdt le. Az néppel közönse-
ges helyen beszélni nem mert, hanem nagy
magos toronyban ment fel, és onnan állott.
Nagy lelki sorongatás ez. Az lőrennek csu-
dálatos ílelei, hogy az ki senkihez hírt meg
nem tartja, senkinek ne hírdgyen, és az kiől
fokan rettegnek, ő is fokaktól félyen. Mela-
rán mondotta azért Anigonus az ő fiának,
ki nagy kegyetlenül bánt az lobbágyokkal:
An ignoras fili, regnum nostrum haud ferè aliud
esse, quam

Al. lib:
s. varia
hilt.

esse, quam splendidam servitutem. Avagy nem
tudodé is fiam, hogy az mi orságlásunk
nem egyéb, hanem fényes szolgálat. Amaz
harmáncz tyrannusok között egyik, úgy
mint Saturninus, midőn az vitézekről, kik
Galienus idejében az Imperiomban bé ro-
hantának volt, kénserütemék az Imperator-
ságnak fel vételére, azt mondotta: oh is vité-
zek nem tudgyátok ti, mely veszedelmes az
uralkodás, miként érdekellyék az fel függesz-
tet kardok embernek nyakát, kopják min-
den felől, sőges dárdák, az őriző vitézek, és
az tűi társok rettegnek; étele kedve szerinti-
tton iarása méltósága szerinti, hadakozása is-
titeri szerinti, és fegyvere kívánsága szerinti
nincsen. Nem ok nélkül kívánta egy némis-
némű Fejedelem, egy Papnak bődog állas-
pattát, ki midőn szolgálival egygyű is lován
ülven menne az úton, és meg látot volna egy
Papot, hogy egy darab kenyérrel sörnyen
töltözik, fel sohazkodván szolgálinak nagy
keservelen azt mondotta: Kívánom ennek
az Papnak állapattját. Minémű bődog sora-
lok legyen az tyrannusoknak, ez eléb emlí-
tet kegyetlen Dienes, az udvar hazugi köze-
zül egyikben, úgy mint Damoclesben, is
módgyával meg mutatna, ki midőn hízel-
kedvén elő számlálná, Dionysiusnak seregét,
gazdagságát, méltóságát, uralkodását, bővöl-
T köde.

Cic: citat
re loco.

ködelget, királyi Palotájának fenyeffégit, és azt mondaná, hogy soha senki ő nálánál bódor-
gib nem volna: imígyen szólott neki: oh
Damocle, mivelhogy tégedet ez az élet gyö-
nyörkötet, akarodé meg kóftolni, és az én be-
rencsemet meg próbálni? Amaz midőn azt
mondotta volna, hogy akaria, tehát egy igen
söp czifra arannyas ágyra fektette, és külön
különféle arannyal és ezüffel fel ékesítetett
pohár békeket állatot elő, az asztal udvari
modon meg vertette, és az asztal környül drá-
ga söp ábrázatú szolgáló inasokat állatot, kik
nagy serinyességgel Damoclesnek akarania be-
rini forgolottanak, koronákat, keneteket, s
szolgó remiéneket elő hozatot, sok trágyszá-
lál el késítetett királyné ékeket fel hordatot.
Damocles ez állapotjában bódognak itüli
vala magát. Azonközben az asztal felet, né-
minémű lö sör szalon, egy villogó fényes kara-
dot fel függeztetett, úgy- hogy Damoclesnek
az ő bódog nyakát érdeklené. Azokáért el-
fehéredik, el hal, nem áll, az czifra arannyas
fellegekben nem gyönyörködik, az ifiaknak
semmi nem paranczol, kezeit az táblán ki-
nem nyujtja, neki az királyné korona nem kel,
Végére könyörög az Tyrannusnak, hogy el-
boczássa, immár tovább bódog lenni nem a-
kar, Ezzel mutatva megh az kegyetlen Dio-
nyisus, hogy semmi bódoghságok ninczen
azoknak

azoknak, az kik mindenkoron retteghnek.

VIII. Menyivel inkább nem dicshetett,
az felelemmel való uralkodás, annyival in-
kább iob volna, minden uralkodóknak ma-
gokat szeretetniek, mind az ország hasznára
nézve, s mind kedig magok hasznokra néz-
ve. Az ország hasznára nézve: Mert az hol
szeretettel bé vót király uralkodik, kegye-
lenesség miatt nem romlatik or az ország, mivel-
hogy az kiől szeretetünk, és vísoni az ki mi-
tőlünk is szeretetük, attól bánbándékkal nem
pusztítatunk, úgy mint az ki megh tud gya-
gondolni, hogy: *Boni Pastoris est tondere, non
deglubere pecus.* Az ió Pásztorinak megh nyír-
ni, nem megh nyuzni köi az ő nyáján mint
Tiberius mondotta. Hogy ilyen módon ha-
csak megh nyírni, mássor-is talállyon rayta
mit nyírni, mert ha egyser megh nyuzza,
mássor semmi gyapjat rayta nem talál. Más-
az hogy: *In multitudine populi est gloria regis,
et cum non est populus, est attritio Principis.*
Az népek sokaságában vagyon az király-
nak dicshősége, és midőn megh fogyatkozik
az kötség, szűkölködik az Fejedelem. Az ki-
rályra nézve: mert az Istenes gubernálásban
senkitől nem felne, hanem inkább lobbágyia-
hoz biznék, vélek egyűt báran ennék és
innék, mellyel nem retteghet, hanem az
mennyei Országolásnak csendességét mutatná

É: arnyekoznál. Maximilianus idejében más
dön az Nemeti országi Fejedelmeknek gyű-
lések volna, ki ki az ő tartományát kezdte
dicshíni: Saxonianak Fejedelmi fel magafis-
sallák az ő Ducatusokban való hámorokati
Bavarianak Vrai, commendáltak ékes város-
sokan. Az Palatinatusságban uralkodó Feje-
delem, dicshínt az ő tartománnyát, fő boreka-
kalt és ekképpen az többi is egy más után:
Egy közönsök Wirttembergai Eperhardus ne-
vű Fejedeleme, csak halgatott, azért az Frideri-
cus, Szászoknak Fejedelmétől kényszerítették,
hogy ő is dicshírné valamivel, az ő birodala-
mában lévő tractust, kinek azt mondotta:
Nincsen semmi oly, kit felettébb magasbials
harnék, holott én közönsök csak leg kisebb vas-
gyok, mind azáltal ez eggyet el nem hagy-
hatom: *me nimirum securé posse somnum cape-
re in cuiuslibet meorum subditorum gremio, idq;
sub ipso dio, quotiescunq; libuerit.* Hogy tudni-
lillik bátran alhatom én, az én Iobbágim közö-
nsök akarmellyiknek kebelében, még kedig
csak az pubia égh álar, valamennyi szer kedvő
tariya. Az többi el álmélkodván ezt az di-
chíret, az ő dichíreteknél félyeb böcsülvén
nagyobnak írték. Az mely országnak vagy
tartománynak, ilyen Fejedelme vagyon, is-
tlen áldása lakoz k ontagyál. Az mely Kírály
avagy Fejedeleme az népet szereti, és azokról
ő is szer

ő is szeretik, nem küömben ündöklök his-
rodalmában, mint az fő házi gazda, az ház-
népe közönsök; fő hálos mester hálosában az es-
vedzősök közönsök az embernek síve, az főb-
tagok közönsök, és az fényes nap az földal es-
gyetemben, az főb ragyogó csillagok közönsök;
fő az kedves Isten személyét viselő kírály, az
is ez földön, az mi Isten az éghben. Mint az
maz Rhen pariyán építetes réghi városnak,
Wormatianak, ki még Christus Vrunk É-
letéskor is volt, tanács házon fel irattatos
versekben, imigyen foglalták be:

Astra Deo nil maius habent, nil Cesare tellus:

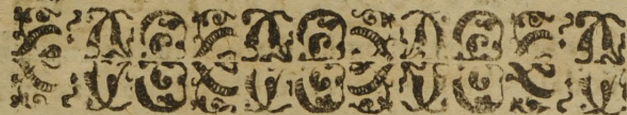
Cesar ut has terras sic regit astra Deum.

Az éghben nincsen semmi nagjób
az Istennél, ez földön az Csásár-
nál: Miként az Csásár ez földet,
ugy gubernállya Isten az eghet.

Avagy mint Isten az eget,
ugy az Csásár az
földet.

TIZENKETTŐ DIK RESZ

AZ MERTEKLETES SZERENCSE
RENCSE RÖL

I.

Eddiglen terjedet ki irásom az
mélifágról; hátra vagyon még, az második
kiválképpen való iósfagos cselekedet, ugy
míni az mértékletes szerencse, melyet Isten
bókot az emberekre kiönteni. Ez az Guberná-
nálásnak uólsó avagy tizenkettedik Ames-
thistius fundamentum kövének mondatik:
Mert az Amethistust, hogy ha ki köldökére
kőri, az rébségéitől mególtalmazza, és az
emberben álmai indit. Így az mely emberre
az mértékletes szerencse kiöntetik, elméiének
rébségéitől, és külön külön-sele vélekedése-
itől meg tartoztatya, és egy igaz Isteni rí-
lenek egyenes ólvenyén hordozza. Mely
nem egyéb, hanem az halandó emberek-
nek, dolgokban való Istentől adator, bódog
előmenetel. Istentől adadni méltán monda-
tik, az dolgok áldouak legyenek, bódogul
kezdessen

Mérték-
letes sze-
rencse.

kezdessenek, bódogul viseltessenek, bódogul
végeztessenek el is, nem az vak szerencséről,
hanem egyedül csak az Istentől vagyon. Mint
nem ékizlenül, Németh orfágnak Phoenix
madara Philippus Melanchton erőssít ezek-
ben az ő verseiben:

Nullius est felix conatus et utilis unquam

Consilium si non derq; iuvetq; Deus.

Soha senkinek igyekezeti nem bódogh és
nem hasznos, hogy ha az Isten tanácsot nem
ád, és azt nem vezérli. Sőt nem csak dólga-
ink, hanem még magunk is Istentől viseltet-
ünk. *In Deo movemur, vivimus ac sumus.* Az I-
stenben mozgunk, élünk és vagyunk. *In, id est*
per Deum, tanquam eiusdem efficientem prin-
cipalem. Istentől, az az, Isten által, ugy mint
kiválképpen való szerzők által, mozgunk,
mely az bennünk lakozó Senti Léleknek m-
laydonítatik; élünk, az élet által, melyet az
Vr Iesus Christus, az ő Senti halálának drága-
láros vére ki hullásával, szerzet minékünk, és
vagyunk, mely állat szerént való lételi, az A-
tya Isten az teremésben adot minékünk. Az
az: Az Senti háromság egy bizony örök I-
sten által vagyunk, élünk és mozgunk. Mint
az versek is erre tanítanak:

Est Deus in nobis: agitante calefcimus illo:

Sedibus æthereis spiritus ille venit.

Isten vagyon mi bennünk, az ő ingoztatásá-
ból me-
T 4

Act. 17. 24.
Ex Arato
Poëta ci-
tat Apo-
stolus, qui
etiam fu-
it Cithar-
edus, et
est natus
in Cilicia,
contra-
reus Pauli
Apostoli.

Ovid lib.
6. Fast.

bol melegedünk meg, mely Lélek az mennyei karokból származot mi részünk. Régente az Ecclesiában így énekeltek:

Sine tuo numine

Nihil est in homine

Nihil est innoxium.

Az az:

Az te akaratod ellen

Semmi nincs az emberben

Artalmunk nincs semmiben.

Ki rekesztetik tehát innét az vak Serencse, melyet az Pogányok Isten gyanánt imádnak, mint Virgilius írásából ki tezik:

Acid. 8. Fortuna omnipotens, & ineluctabile fatum.

Mindenható Serencse, és el átvonathatatlan eset. Mert immár ennek nincsen böcsüllési, úgy mint egy magának való Numennek, az Bené Lélektől megvilágosított hívek előtt. Egy felső Monarcha ismerünk, ki az eget és az földet hatalmasson gubernálja, és ez földön minden iől viseli dolgoknak itéletét és előmenetelét ennek tulajdonítunk, melyet Istene ítélem szerint, Serencsének mondhatunk: Az bölcs Salamon azt mondgya: Az lo el késztetik az ürközetnek napiára, de az Vré a megtartás. Ekeffen mondgya Thucydides is: *Victoria non est sita in multitudine militum, sed in Deo & in bono duce.* Az győzelem nem ál az sokaságban, hanem az Istenben.

Istenben

Istenben és az iő vezérben Igazán mondgya kedigh, mert nem rekeszt ki az iő és esee gondviselőt, hanem abban is állani mondgya az győzedelmet. Helye vagyon tehát ez aránt, az Philosophusok amaz igaz regulaioknak: *Posita causa principali non excluduntur minus principales. Subordinata sicut non pugnant, ita nec se invicem expugnant.* Mikor neveztetik valamely iő és iőkellies dologban az felső ok, az Isten, nem rekeszt ki az utánna való alsó ok, mely az felsőtől függ. Vgy mint az hadakozásban, úgy vagyon hogy Istené az győzelem, de úgy mondatik kivályképpen Istenének lenni, hogy Isten után, az iő hadakozáshoz tudó esee vezére és Fejedelme is legyen. Miként az alsók az felsőtől, az utánna való az elől iároktól halgainak: Így mikor neveztetik az felső és elől iáro, nem rekesztnek ki az alsók és utánna való. Nem mondhatja azért az Gubernátor, az kar mint gubernállyam az országot, akas hogy visellyem az hadat, mivelhogy mindekenre Isten visel gondot, ha iől kel lenni, iől léssen. Sőt inkább minden teherességével azon erőlködgyék, éjél és nappal azon elmélet kedgyék, miképpen leg iőb modgyával viselhesse az hadat, és gubernálhassa az országot. Az Isten azt mondgya: Te is erőlködgyél, és is megsegílek. Isten hordozza az

T s

tegen

tengeren az hajót, de ha az fő hajós mester, forgalmazóssan nem vigyáz, az nagy tor-nyos kősziklákban elromol az hajó, mely veszedelmre ha jól vigyázandó, elkerülhet, és mennél nagyobb veszedelemtől tudgya megh-
tartani az egész hajót, annál inkább ki tezik bölcs mestersege: Így Isten gubernálja az országot, de hogy ha az Király és Fejedelem, forgalmazóssan gondot nem visel, külön külön fele praktikáknak habjaiól, el végezeti gon-
dost tanácskozáfoknak kőszikláihoz veres-
tevé, az Országnak kicsiny hajója sok réss-
re hasad, és mennél veszedelmesebb merülése-
ben tartja megh az király, az országnak kis-
csiny bárkáit, annál inkább okos elméje, és
éssellen való gubernálása, ki tezik.

Mergitur interdum, sed non submergitur unquam.

Quæ regio Christi dogmata sana colit.

Merítetik gyakran az iartomány, mely
Christus Vrank igaz tudományán vagyoni,
de soha el nem merítetik.

II. Az emberek között, minden rendbéli
dolgokban süntelendő forogh az Serencse,
mint Salustius erőssíti mondván: *Profecto
fortuna in omni re dominatur.* Bizonyára az
Serencse minden dolgokban uralkodik. Ez-
ért nevezté Cicero minden dolgoknak ki-
rályné afzszonyának. Mivelhogy minden
dolgokban insinuálja magát, minden ren-
deken

Orat. pro
Marc.

deken levők között, nemelyekre néha mér-
téktelen komorán, néha ismét mértékletes fé-
nyessen; némelyekre egész életükben fényes-
sen nagy sokakra csak igen ritkán tekintél
komor szemmel. Az kiknek csak igen ritkán
való komorságot mutat, kedvez azoknak.
Minnekokaért gyakran fel suvalkodnak, és
végre magokban vígaszálást nem talál-
nak. Mint ki tezik ez. Canonis Timotheus nevű
fiának sorából, ki midőn az Athenasbéli
Imperium alá, sok városokat hódolattal vol-
na, az ő tőle viselt jó dolgokat, az emberek
tulaydonították az Serencsének, és némely is-
rigyek képét táblára olyan formán írták ki,
mint ha alunnék, az Serencsét kedigh fer-
nyen, kezében hálót tartva, mint ha az pá-
ros városokat, beléje akarná keríteni, mela-
lyen Timotheus meg busult, alitván hogy is-
lyen módon az ő jól viselt dolgaiból ki fá-
mazandó méltóságtól, és jó hír névtől meg-
főrtatnék, azért az Athenasbélieknek imis-
gyen állott: Athenasbéli férfiak, az hadi
győzedelemnek dicshiret dolga, mellyeket
én viseltem, semmi részében az Serencse ma-
gának nem tulaydoníthattya. *Ego hæc feci, et
non fortuna.* En miveltem ezeket, és nem az
Serencse. Ezért az fel suvalkodásért, annyis-
ra somorúvan fordult az Serencse hozzája,
hogy annak utánna, semmi fényes viorlást
réa nem

rel nem fordította, gyalázatos bántkiverés
ben küldvén, és Timotheus, annakutánna,
az előbbeni bódogh állapotjára való vissza-
menetelre, semmi vigasztalást magában nem
talált. Aíxnak példáját nem lehet illeten,
hogy ha is elő bántlalom, ki midőn az A-
rya Telamon Troiára való meneteliben, sőp
Aryai képpen még írtat volna, hogy az I-
steniől segedelmet kérvén, cselekednék min-
den dicshirető dolgokat, nagy kevélyen azt
mondta. Az tanyák és felelmefek bukóla-
kodnak, az Istennek segedelme nélkül, én an-
nélkül is győzedelmet vehetek.

Ignavi timidiq; Deo duce praelia tentent:

Attamen invitis Dijs ego victor ero.

Non opus auxilio Divūm mihi, me mea virtus

Efferet, inq; manu vis sita tota mea est.

Az esteeknek és félelmeknek kel a harizot,
Isten vezérléséből meg kísértieniek, én mindo
azáltal vagy akariák vagy nema, az Istenek
nélkül is győzedelmes lések. Nem kel énné
kem az Isteneknek segítségke, engemet az én
hátor magam viúzfoge fel magatál és én ke
zembem vagyon az egész erőnek hatalma.
Minémű mérésfghgel való, vakmerő bése
dek legyenek ez illyeténnek, könnyön meg
nem mondhatni. Rakva kedig az emberek
nek egész éledek, effle sókkal:

VI genus ætherum inaccessibile vocibus ausine

Spetnere

Spemere, & arbitrij vota patrare sui.

Hogy az ifjenti meg verni fel fuvakodni be
 sádekkel méréslik, és az ő akarányoknak
 nem iő bandékái véghez vinni nem flik.

III. Az kike mindenkoron kegyessen fordul, el felejtik az Istent, és minden vigázsalás nélkül való bódogtalan kimeneredek sok lenni. Herodotusnál olvassuk Polycrates felől, hogy mindenkor felelt igen főlgáti néki az Serencse, még az mely kedves Theodorus Samiustól csináltatott Smaragd követ gyűrűjét, szabad akaranyából az tengerben vetette volna is, lokaknak semek láttára, hog valaha bti és keferűségei láthaina, őcöd avag barod nappal az után, az minémű halat egy halás néki vírándékban, kedves gyűrűjét annak az gyomrában megtalálta, és ebben sem szenvedt Serencselenesget. De midőn vèghre Orestisiül. Dariusznak Praefectusából. Magnesiában elalattatott volna, az halálnak leg rutab és isonyatossab nemével, keresifára való fel feszítéssel, Micale hegyének tetején őc leutet meg.

Exitus infelix sequitur quandoq; beatam

Vitam sed tristem gaudia longa manent.

Ez világ szerint való szerencsés életet, gyakorta bódogatlan ki menettel követi, de az ismeret hűbb ideiglen való öröm. Ez állásokról sem illetlenül énekelhetjük: Rövid öröm.

In ἀνα
620. Cyr

2, Phys.

öröm, rövid öröm; hosszú keserűség. Melian
mondotta Xenophon: *ὅτι ἀνθρώπων ὅντιν
πάντα προσδοκᾷ. Hominem oportet omnia ex-
pectare. Az embernek mindeneket meg kel-
várni. Az az: Senki nincsen az emberek
közzül, az ki valami nyomorúságban nem
eshetnek. Eggyez ezzel Aristotelesnek amaz
mondása: *Infinita uni accidere possunt. Megh
hámlathatatlanok eshetnek eggyen. Kisehe-
tet szerencsésebb az hadakozásban, és egyéb
dolgokban, mellyekkel NAGYNAK neve-
zett is szerente magának, amaz nagy erős
Pompeiusnál: Mind az-által siralmas kíme-
neteli lőte ez világból. Proloxus királynak
csak egy hitván bőlgiától fele véteit az
tenger paron, és teste sem temette el, hogy
az kinek elégedendő föld az győzedelemre
nem adatik vala, temetése se lenne. Erről
az Pompeiusról reménlik, hog bőllyon Ver-
gilius amaz versekben:**

Æneid:
lib. 2.

Avulsūq; humeris caput & sine nomine corpus.
Az iökehez hasonló tag hever az tenger
paron, és az fő mely vállától elszakat, és az
név nélkül való test. Kírói Ovidius is imila-
lyen írást hagyot:

I ib. 4 de
Pont. Ele.
3. Vid. &
Iuven. sa.
tyr. 10.

*Quid fuerat magno maius? tamen ille rogavit
Submissa fugiens voce clientis opem.*
Cuiq; viro totus terrarum paruit orbis:

Indis

Indigus effectus omnibus ipse magis.

Mi volt nagyobb amaz nagynál? (tudni illik
az nagy Pompeiusnál) mind azonáltal egy
alávaló bőlgiának könyörgő, és az mely szer-
sünak az egész föld háta engedelmes volt, ő
lő bőlködős mindeneknél. Az kik né-
melykor valamely veszedelemből meg saba-
dulnak is, még annál nagyobb veszedelemre
tartanak. Az harminz tyrannusok közzül
Theramenes, midőn egy némínemű házban
fokan vacsorálnának, nagy véletlenül reálok
szakadt az alkormány, és senki közzőlök
megh nem szabadult, hanem csak Therame-
nes, mely iö szerencsét bódognak alították
egyebek lenni, kiknek nagy fen fővel kiális-
ván azt mondotta: *ô fortuna, cui me occa-
sioni servas? Oh iö szerencse, micsoda alkor-
mágra tartasz engemet? Iöl érette az o-
kos ember, hogy nem meg tartatot, hanem
nagyobb veszedelemre halasztatot. Mint ke-
vés idők múlva az után nagy kinnal ölelet* *Cic. 1. Tus*
meg. Az tengeren lévő Sirenesek ékes ének. quæst.
lésekkel, sűz leányzóknak tezenek, de hogy
ha az tengeren járó tudatlan emberek, sűp
harmonióval eggyezéssel való zengedezés-
seknek nézésre mennek, isonyatos farkokat
azonnal meg mutatják: Szintén így az sere-
rencse, az kiket előbör hízelkedvén felenteb
magához edesit, haláloknak ideien isonyas-
tos tart

tos farkát megh mutatja. Késerves kinnt
mulnak ki ez árnyék világából. Az mézet
hordozó méhecske, elől az fáiában mézet
hoz, hátul az farkában viselve hordozza
fulákiát: Ez világi forr avagy hízeltkedő be-
rencse, az kikhez idő, elsőben edes mézet hoz,
hátul viseli mérget fulákiát, az halálnak ke-
serves kinnyát. Igazán mondotta Ovidius:

Sed scilicet ultima semper

Expectanda dies homini, diciq; beatus

Ante obitum nemo, supremaq; funera debet.

Senkit halálának előtte bódognak nem kel-
mondani; hanem mindenkor az utolsó na-
pot kel az embernek megh várni. Régenen
Ephesus városának templomában, oly me-
sterféggel volt csinálva Dianának képe,
hogy az kik bē mentenek, azokat moso-
lyogva nézte, az kik kedigh ki mentenek,
nagy komor ábrázattal nézet utánnok: Nem
így vagyoné azoknak dolgok, kiknek min-
denkor bódgál az berencse. Ez világnak fia,
bűltenetnek ez világra, és nagy kedvesen a-
polgattya őket ez világi berencse, de midőn
ez világnak semetes templomából ki men-
nek, lelkek nagy erőakkal testeknek roma-
landó sátorából, akarattok nélkül ki költö-
zik, nem komor ábrázattal fordulé reálok
az berencse? Lelkek nem az mennyi paradí-
somban, (az hova az meg térül tolvaynak
lelkét,

lelkét, Christus Vrank ugyan azon napon
bé viete, mellyen az Atya Istennek kezében
állanlotta, minden híveknek lelkekkel egye-
temben, az ő maga bent lelkét) hanem az ő-
rökké való kárhozatnak meg ölhetetlen idő-
zében, avagy Heclának Islandiában lévő
Purgatoriumában, és azoníul az földnek
mélységében, az hova Core, Dathan és Abi-
ram, harmadfel század magokkal serénnyen
vitétenek, hol vagyon sívási rivás és fogak-
nak czikorgatása.

Qui nimirum terras amat et mortalia testis

Fallitur, est alio Patria nostra loco.

Az ki ez világot feleübb bereit, meg csatáit,
az mi hazánk másut vagyon. Nem bolons-
dúl állott Atilus Stoicus, midőn azt mon-
doua: *Malo ut me fortuna in castris quam in de-
licijs habeat.* Inkáb akarom hogy engem az
berencse táborban tartsón, hogy nem mint
gyönyörűségben.

IV. Bódogbak azok ezeknél, az kikre az
berencse, néha mérekleites kegyes, néha ke-
digh mérekleites komor ábrázattal tekintél.
Mert sem ez világból való kí mulásoknak is-
deién, lelki vigasztalások nélkül nem vadnak,
sem kedigh ételekben való idő berencsének
ideién, Istenről fel fuvalkodván el nem fele-
keznek. Illyen berencsnek kívánatuk lenni
az király, hogy igen cseppen tudgyon, az i-

V

gallaga

Keckerm:
lib. 2. Phil.
cap. 1.

AA: 14. 22

gallágnak közep unyán járni, és másokat is arra vezérelni. Mert hogy ha felelőbb kedvez neki az szerencse, el kevélyedik, és ilyen módon az mi Istené magának kezdi tulajdonítani. Ha egész életében kegyessen néz, siralmas lében halála, és semmi idő reményesség üdvössége felől nem lehet. Hieronymus csak ezért kételkedet Salamon üdvössége felől, hogy az írásban nem olvassuk, hogy életében valami nyomorúságot szenvedet volna, holott: *Per multas tribulationes, oporteat ingredi in regnum caelorum.* Sok nyomorúságok által kellyen bé menni, az menyeknek országában. Hogy azért álván el és le ne essék, mint Daedalus fia Icarus, közep szerencsének unyán járion, búkságes. Az az: Néha az szerencsétől mértékletes kegyes semmel, néha mértékletes komor ábrázattal tekintessék. Mint Iacob Patriarchának fia Ioseph, ki eladatot Babiloniától; Putipharnak iömlőczében vetteti csalárdul, fogfágának harmadik esteideiben, az eghéi Aegyptum földén Vrrá tetteit Pharaohotól. Nem külömben volt az ábrázolatot igaz és valóságos Iosephnek, Christus Vrunknak is állapattya, ki Iudas Iscarionestól eladattot; Arimathiabéli Ioseph, és Nicodemus Phariseus gazdag emberektől, az halálnak iömlőczében, az koporsóban, tisztellegessen bé tetteit; harmad napon fel támadván

madván mennyen és az földön, az Atya Istentől, hatalmas Vraságra fel emeltet. Mivelhogy kedigh az kiker Istent öröktől fogva el tudot, azokat el is választotta, hogy az ő fiának ábrázattához, nem csak az diczőségben, hanem a szerenczeilenességben is, hasonlatosok legyenek. Azokáért az Christus zárlóia alatt igazán virézkedő király, nem kívánhat, főleg ugyan nem is kel kívánni, iob állapattot, mint az minémű volt az ő Vrának, az Vr Iesus Christusnak. Az főlgá nem fellyeb való az Vránál, az tagok nem méltóságosabbak az fűnél. Iól mondotta amaz Lyricus L. Metellus: *Nemo ab omni parte beatus.* Senki minden részében nem bódog. Azért: *Medium tenere beatum.* Ezt megtartani: hogy az szerencse sem mindenkor ne kedvezzen, sem mindenkor ne nyomorgasson, hanem néha kedvezzen, néha kedig somorícsón, bódogfág.

V. De mondhatná valaki: Honnan vagy az, hogy mind iók és gonosok között az szerencse egy aránt forogás az hitelen hiteleneknek bódogabbul vagyon it ez világon állapattya, mint az Isten híveinek, holott az ióknak iól, az gonosoknak kedig gonosbul kellene lenni. Az szerencse eleitől fogván, míg a láb ember fen áll, és mind világ végiglen, iók és gonosok, gazdagok és szegények

Rom: 8.
29.

Lib. i. Car.
od. 4.

gények közöi, egy aráni süntelenül forog, el
annyira hogy az mlt Horatius mondor, én
azi az Serencséről, talám nem ékielenül
mondhatom:

*Lubrica fors, equo pulsat pede pauperū tabernās
Regumq; turres.*

Chron.
Car. lib. 3.
pag. 354.
& 355.

Az csalárd Serencse, lábaival egyenlőkép-
pen rugdossa az begényeknek házokat, és az
királyoknak magos palotáiokat. Így lenni
ezi meg próbállya Sesostris, négy hatalmas
és gazdag királyokkal való cselekedetével, ki
midőn őket meg győzte volna, oly nyomo-
rult állapotra hozta dolgokat, hogy drága
kövekkel meg rakatos hintóiában ülven, a-
zokkal magát lovak gyalánit vonatattat. Eg-
gyik az királyok közzül, midőn gyakran
vissza nézne az hintónak kerekeire, Seso-
stris tölle azt kérdeite, hogy, miért néz oly
gyakrán hátra: kinek azt felelte: Azért, ugy
mond, hogy azt nézve mely hamar az kere-
keknek felső része alsová, az alsó része ísmét
nagy hertelenséggel felsővé leßen, gondol-
kodom az Serencsenek álhatatlanfága felől,
ki az nagy renden valókat meg alázza, és az
kicsin renden valókat gyakorit fel magasza-
tallja. Mint ha mondotta volna:

Ovid.

*Nempe dat & quodcunq; libet fortuna rapitq;
Irus & est subito, qui modo Croesus erat.*
Valamit akar a Serencse jó akaranyából ad,
és el

és el ragadgya: És nagy hertelenséggel be-
gény Irus, az ki most gazdag Croesus vala.
Ezen elmékedven és cseretörven Sesostris,
jóbbör bekerét vélek nem vonatta. Adoni-
besek oly emberi dagállal bírt, hogy betven
királyokat meg győzven tartot udvarában,
kik az kőlykők módgyára kényszeritettek,
hogy az asztról le hullot morsalékokkal, é-
lyenek. Fordulván az Serencsenek bakado-
zot vitorlája, azon lével fizetet neki, mint ő
másoknak. Mert az Izrael fiaitól meg fogat-
tatván, kezeinek és lábainak pupiát avagy
reteicskéit el metélték, és Jerusalemben gya-
lázatossan kellett meghalni. Amaz gazdag
Croesus, kiről Herodotus ír, midőn kérdeite
volna, az Athenasbéli bölcs Solontól, kit
látor volna mindennél bödogabbar, alitván
Lib. i. in
Chio p. 22
& 60.
hogy őt mondáná amaz azt felelte, hogy;
Tellust, mivelhogy szép halállal holt volna
meg. Ísmét kérdeiteven ugyan azon okért,
Cleobist és Bitont mondotta, mellyet az ki-
rály ő tölle nem vőit jó neven, hogy őt ha-
sonlónak lenni nem írtie, még csak az kő-
zönseges emberekhez is, kinek Solon, azt
mondotta, hogy halálának előtte senki nem
bödog, hanem csak Serencse. Annak után-
na az Persák ellen haddal ment, és meg fo-
gatatván Cyrusnak adattat, kit egy nagy
rakat fára fel kööztetie, hogy meg égessse,
és midőn

és midőn az rakás fa meg gyújtott volna,
az bölcs Solonnak mondása akkor jutott eszé-
ben, és nagy foházkodással háromszor fel ki-
áltott mondván: Oh Solon, Solon. Cyrus
tolmács által meg értvén miért kiáltana So-
lon, meg bánta cselekedetét, gondolván hog-
y tromfolt tromfolt úrhe! a Berencse, azért mind-
gyárt az úzei keménnyen ólta, de midőn
semmit neki nem tehetnének, Croesus az Ap-
pollonak könyörgött, és hertelenséggel nagy
első lőt, mely az úzei el ólta, Croesusnak
meg szabadulására. Ide illenek Horatiusnak
versei, mellyekben imígyen énekel:

Lib. 1. ed:

34.

Valer. im. summis
Mutare: & insignem attenuat Deus
Obscura promens, hinc apicem rapax
Fortuna cum stridore acuto
Sustulit: hic posuisse gaudet.

Hatalma vagyon, úgy mond, az Iupiternek,
az fő állapait alábvalóval el változtatni, és
az nagy méltóságos sorst meg alázta lten,
az hír nélkül való begény dolgokat, ki nyí-
latkoztatván f fel magasztalván, emő az ra-
gadozó Berencse méltóságának felső grád-
cát, siralmas zörgéssel el vőte, ör vendez ray-
ta, hogy emennek adhatta. Pausanias kedig
nem esmélte meg magát, midőn Simonis-
deskül vendégségben hívaván kívánta vő-
na, hogy mondana valami Philosophico-
mori az

mori az vendégeknek, amaz azt mondotta:
Pausania, meminervis te hominem esse. Pausania
emlekezzél meg róla, hogy te halandó em-
ber vagy, Mely szép intézt Simonidesnek,
az fel fuvalkodott kevélykedő király megh-
vetette, és midőn az éhségtől győreiretven
az halált seme elől látná, akkor jutott eszé-
ben, az bölcsnek mondása, és imígyen állott. *ô*
Cæa hospes, magnum quiddam in tuo erat sermo-
ne. oh Cæa szigetből való vendég, nagy dor-
log volt az te befédedben. En kedig bizván
az bódog állapathoz semminek alitom vala,
és ime mostan nyomorultul kel megh hál-
nam. El halgatóm, de ugyan nem halgat-
hatom el, Bellisariusnak nyomorúságra jutott
sorst, ki nagy állapatról, küldülésre jutott, és
az úfelen üldögtvén, az idővő ménőkiől imí-
gyen kéregetet: *Propter Deum date obulum*
Bellisario, quem propria virtus clarum, aliena in-
vidia cecum fecit. Az Istenért adgyatok egy
barkát Bellisariusnak, kit az ő iósfágos csele-
kedeti híressé, másoknak irigysége világta-
lanná lott. Netalántán:

Vilia qui quondam miseris alimenta negarat:
Nunc mendicatio pascitur ille cibo.

Az ki régenten az begényeket nem táplálta:
mostan ő is küdült kenyérrel él. Görög or-
ságnak hét bölcséi közzül eggyik, úgy mint,
az Lacedæmonbéli Chilo, iót mondotta,
V 4 hogy

Fulg. lib. 9
cap. 3. &
casp. Ens.
Lpid lib.
1.

Ovid lib.
5. Trist.
Eleg. 3.

hogy az nyomorúságra iudor emberi, nem kel meg nevetni, midőn imígyen állor: *Infortunatus non est irridendus, cum fortuna inconstans sit, & nostra etiam felicitati invideat.* Szerencsétlen emberi nem kel meg nevetni, hol az szerencse álhatalan, és az mi bódog állapotunkat is irigyli.

Paupertatem humilem nulli exprobrare memoro.

Nam male nummatum spernere turpe virum.

Inclinat libram nunc huc, modo iupiter illuc.

Pauper erit subito, qui modo dives erat.

Non tibi ventose quaratur gloria lingva:

Nescis quid tibi nox, quidve datura dies.

Megh emlekezzél arra hogy az alázatos begényseget senkinek semére ne vessed, mert rúti dolog az pénznélkül, való férhat meg utálni, hol ide hol amoda nyomia iupiter az ő fontját, avagy forogh az szerencse, az ki most gazdag, herielen begény lehet. Ne kesressed az héában való hir névnek dicőseget: nem tudod mi hoz tenéked az sőtét és izaka, és nem érted mire virracz fel. Nem csak az nagy renden való közöt forogh az szerencse, hanem az begény soron lévők is meghalállya. Mint egy Muska parazt embernek igen híres példaiából ki vezik, ki midőn egy nagy hizakos fának odvában, mézet saydítván bé ereszkedet volna, hőlna lyigh eset az mézben, mellyel két napiglan

Seb Müst
lib 4. Col
mogi.

ráptálta magát, kiáltozván ha ki az úton járók közül meghallaná és ki vonná onnét, de abba semmi nem jött, hanem életét imár teljességgessen elhánta, hogy ot kel meg halni, azonközben egy nagy medve farral az mézre alá bocfátkozor, melynek veséjét minden módon hátul valóban megragatta. Az medve herielen nagy sikolyással és ordítással, úgy mint ki az tapogatóst nem sokra vőlt, kellesténél hamaréb fei hozta, és meg szabadította. Ezekből ki vezik, hogy az szerencse minden rendek közöt, hasonlatos az sebészen zughó folyó víznek álhatalanságához. Az mire nézve Apelles is midőn kérdeznék, miért írta volna űve az szerencset, azt felelte: *Quia stare loco nescit.* Mert egy helyben állani nem tud. Melyről Ovidius imígyen állor: *Passibus ambiguus fortuna volubilis errat,*

Et manet in nullo certa tenaxq; loco.

Ovidius

Az forgandó szerencse tekergő utakon tévelyeg, és egy bizonyos álhatalos helyen sem marad meg. Az kinek adakozni akar, sáfárkodik: az kire akaria, kancsal semmel néz. Mint Sigmund királynak egy némínémű régi iámbor főlgáiában megh vezik, kinek se mi adakozással nem vőlt, másoknak kedig ki nyuuya kezét. Történik egy olykor, hogy valami folyó vízen mennének által, és a Csásárnak lova, az vízben megh állapodván

Chron:
Car. lib. 5.
pa 136. &c
117,

huddozik, melyet az királynak szolgálja meg
 látván tréfában mond: Olyan természetű az
 lova, minémű az Vra. Meg sayditván ezt az
 királ kívánnya tölle, hogy meg magyarázza
 neki a mondást. Mond a szolgál: Az loá nagy
 bő folyó vízben vizellik, melyben annélkül
 is elégedendő víz vagyon: Így az Csásár is
 azoknak adakozik, az kiknek elég vagyon,
 és nem szűkölködnek a Csásárnak adomá-
 nyanélkül. Vésí eűében az király, hogy alar-
 tomban őtet kárpállyá, hogy jámbor szolgál-
 tatyáért még soha semmit neki nem adot, az-
 zért mond: Mindenkor volí szándékomban,
 hogy valami jóval légyek, de az királyok-
 nak aiándékok nem azoké szokott lenni, az
 kik érdemlenék, hanem az kiknek az beren-
 cse adgya, Csásár is annak adgya, melyet
 mihelel ürességem leszen, bemed elöt meg mu-
 tatok. Egy olykor az Csásár dolgaitól örül-
 vén, két egyenlő formáju és öregű tonnákat
 csináltatott, kik között eggyiket arannyal, más-
 sikat ónnal meg töltött, és amaz régi jámbor
 szolgálát elő hívatta, hogy választaná el ma-
 gának valamelyik tonnát akarná. Hol eg-
 gyiket, hol másikat kezdi erőssen emelgetni,
 nem tudgya melyiket válassza, talállya azona-
 közben az őnt el választani, melyet midőn
 meg nézet volna, mond neki az Csásár: Lá-
 toté, hogy eddig sem mult volna én raytam,
 de az

de az te berencselelenséged hozta azt, hogy
 eddigis semmit neked nem adtam. Az ki-
 nek Isten adgya, Bafa is annak adgya.

VI. Forog mindenek közti egy aránt az
 berencse, de nem egyenlőképpen sáfarko-
 dik. Az jóknak gyakrabban és nagyobb ré-
 sère berencselelenséggel, az gonoszoknak bo-
 dogh sorfal és ründöklő állapattal, melyet
 nem kel csodálni, mert nem az vak berencse,
 hanem az Isten cselekezik mi raytunk min-
 den somoruságot, hogy azt nagy őtömré
 fordítsa. Hogy ha az Atya nem sanyargatja
 az ő kedves fiát, az gonosz erkölcsű gyerme-
 kekkel társalkodván ő is olyan fében, és il-
 lyen módon el vés: mint amaz rékozlo fia,
 avagy inkább mint egy némínémű ifju, kit
 senni Iános Evángeliista, ég Püspöknek gond-
 viselésére bizot vólt, ki midőn az paykos
 legényekkel társalkodot vólna, annyira reá-
 vált az gonosságra, hogy az telvaioknak
 elötök iáro Fejedelmévé választot végiére:
 Ez világon az hívek, az hihetetlen hitetle-
 nekkel eggyüt lakoznak és társalkodnak,
 hogy azért azokkal eggyüt el ne vesszenek,
 az Isten őket Atyaiképen sanyargatja, mel-
 lyel inditainak az hívek, hogy oly helyre
 kívánkozzanak, az holot üressék lehessenek
 az berencselelenségeiktől. Ki vólna azok köz-
 zül, kik immár réá berint ujjonnan vadnak
 sület

Luc. 16. 12.
 Ev. feb. lib.
 3. c. 23.

születésén, az ki nem kívánczoznak, az ő Atyájának Ábrahámnak kebelében, iókelléte nyugodalomban bé menni? Ki nem ohajtaná egéslen ujjonnan való születést, mely sok nyomorúságok után lében? És ki nem kívánna az Istenre csak egybet való tekintésből, sokkal több örömet el venni, mint az menyí somorúságot egész életében látott. Egy sincsen. Szent Pál Apostol kívánta mondván: *Cupio dissolvi, & esse cum Christo*. Kívánok meg halni, és az Christussal lenni. Inkább mondhatom azért az mennyei hazánkról, hogy nem mint születésünknek helyéről: *Nescio quā celeste solum dulcedine sanctos.*

Phil: 1. 32.

Ovid lib.
1. de Pont
Eleg. 4.

Ducit & immemores non sinit esse sui.
Nem tudom micsoda édesléggel, az bentesket az ő éghebeli hazáik, ugyan hozzáia hívja, és nem engedi hogy róla el felelkezzenek. Elég tehát az ióknak az örökké való haza, melynek el vétele felől, az két nálunk lévő függő pecsétet levelek által, bizonyossan meg erősítetünk. Ennek azért hamarab való el iöveteliet, szükség hogy büntetlenül könyörögiünk, melyet mindenkor ió állapotunk lévén, nem oly forgalmazottan cselekednénk. mint hogy ha néha nyomorgattunk. *Sine cruce enim friget invocatio.* Mert az kereset nélkül meg hívul az segítségül való hívás. És ugyan segyen-is az Christus alatt kereset

rebinéikül vírtzkedni. Altal láta ezt Berno hardus, midőn azt mondotta: *Pudeat membrum deliciarum, sub capite spinis coronato.* Szégyen az tagnak az ióvíssal meg koronázatott fő alatt hiálkodni. Nem lehet hát minélünk itt ez világon, minden módon serenitás állapotunk. Az gonosboknak kedig ióban vagyon állapotuk, kik az mennyei Ierusaleméből szabad akaranyok szerint, ki rekeszik magokat. ők is nevetnek és tapsolnak, de az ő örömek, somorúságra fordul, és ekképpen az ióknak örökké iól, az gonosboknak örökké gonosbúl, lében dőlnek. Az ióknak az mennyei Paradicsomban, az gonosboknak örökké az földnek mélységében lévő, Gehennának megh őltáratlan lángjában.

imo etiā
in hac vi-
ta malis
nunquam
benē, bo-
nis nunq̃
malē est
proprie
loquendo

VII. Vayha az Vrlalkodók ezt vólta-
képpen meg gondolnák, lokan másképpen
uralkodnának. Mind azáltal örüllyetek es-
gek, örvendezzetek földnek alsó részei, he-
gyek énekellyetek, az erdők és azoknak
minden fái, Magyar orságnak minden né-
pei: mert az Vr cselekedet és cselekedés min-
deneket művelünk. Az Isten immár meg lá-
togatta az orságot, melyben meg dicsőíte-
lik. Olyan királyi adót, ki az törvényekből
igazán iúli az orságot: olyan királyi adót,
ki igaz Isteni iúleten vagyon: olyan királyi
adót.

ador, ki szereti az elmének és nyelvnek is
gasságát; olyan királyt adot, ki erős az bősé-
guságoknak és külső hadaknak el viselésé-
ben; olyan királyt adot, ki forgalmazot
minden dólgaiban; olyan királyt adot, ki
feriny az hadakozásban; olyan királyt ad-
dot, ki okossággal fel vagyon ékesítve; o-
lyan királyt adot, ki mindenneknek méltó
bölcsületit meg adgya; olyan királyt adot, ki
mértékletességet tart minden dólgaiban; o-
lyan királyt adot, ki nyáíassan beszél bégé-
nyel és gazdaggal; olyan királyt adot, ki és
kessen álló cseleltséggel bővölködik; olyan
királyt adot, ki hiiben és bészében állhatas-
tos; olyan királyt adot, ki írgalmas szívű;
olyan királyt adot, ki méltósággal, jó hírrel
nével ündöklék; olyan királyt adot vége-
zetre, ki mértékletes bérencsével jár egy ui-
társaságon. Ekes arany láncz fémek ezek, az
királynak nyakában, és ugyan illendő is, hog-
nála tanáltassanak. Mert az királynak jó
nemes aiándékokkal kel ündöklőnek lenni,
hogy nem mint az alatta való népnek. Mi-
képpen az embernek fejében, nem az lábái-
ban, kezeiben, avagy egyéb alatta lévő tag-
jaiban vagyon az nyelve, mellyel értelmessen
sól; fémek, mellyekkel sertyessen jár; fülei, mel-
lyekkel hangossan hal; és az ő nemes elméje,
mellyel valamely dologról jó módgyával
megh

meg emlékezik; Így az királynak, úgy mint
az alatta lévő nép fejének, jó jószágos csele-
kedeteknek öltözésiben kel járni, mint az ta-
goknak kik alatta élnek és tengnek. Mint az
mi Istentől adatot Királyunk BETHLEEN
GABOR, kit méltó hogy mindennek íssa-
tellyenek és béressenek. Minden alatta lévő
népek jólle halgassanak, kiknek az benti írás
bérént írték ez lében, mely imílyen karban
rendelteset:

I. A Z Királynak az orság-
népe köziben való rendelésének
isméreti, hogy nem az vak bérén-
csetől, hanem az Istennek jó aka-
rattya bérént való gondviselésé-
ből adatot.

Mint David meg ismerte Saul, az Is-
tentől fel kent királynak lenni.

1. Sam: 24 5, 6, 7. Or cap. 26. 9. A-
bifai hasonlóképpen Davidot,
2. Sam: 19 21. Es Mephiboset Is-
bidem versibus: 26. 27. Adonias,
1. Reg: 2 15. Az Izrael népe, 1. Reg:
3, 28 és Daniel. Dan: 2. 37.

II. Az Istentől küldöt királyt,
az ő orságában lévő minden né-
pek be-

népek szeretettel tiszteltyék és bő-
csületit megadgyák.

Mikeppen Iacob Gen: 47. 7. 10. Az
Thekoa városból való asszonyi-
állat. 2. Sam: 14. 4. 5. Ioab. Ibid: v.
22. Ethai. 2. Sam: 15. 21. Chusai. Ibid.
v. 31. 32. 33. Barzillai. 2. Sam: 19.
31. 32. és Daniel: 6. 21. Esaiás. 2.
Reg: 19. 6. és Mardocheus. Est. 2.
21. 22.

III. Az népnek az Isten tör-
vényéhez, és azzal eggyező király
parancsolatihoz való engedel-
mességek.

Erre példák az Rubeniták és Gad-
iták Ios: 22. 12. Saul népe. 1. Sam: 11.
14. 15. Ili. 1. Sam: 16. 17. 18. 19. 20.
David bölgái. 2. Sam: 15. 13. 14.
Benaniat. 1. Reg: 2. 25. Iehu vitézi.
2. Reg: 10. 25.

IV. Az Gubernálásra buk-
ges kölcségnék, adónak, vámnak,
dézmának, és egyéb Isten törvé-
nyével nem ellenkező Uradajás-
nak,

nak, városok és faluk szerént való
bé bőlgáltatása.

1. Sam: 8. 11. Matt: 22. 21. Rom: 13. 7.

V. Az királynak sententiáját,
és az törvény óltalmáért való i-
gaz büntetést ió neven vegye.

Mint Semei cselekedet. 2. Sam: 19. 19.
és Mephiboseth. Ibid: 2. 27. 28.

VI. Féllye az Magistratust,
és benvedhető vétkét megh en-
gedgye; el viselhető bossúság té-
telét, csendes elmével benved-
gye, és az Istennek ostorától ret-
tegvén, az királynak meg ölésé-
től magát felette igen meg óltal-
mazza.

Mint az Izrael népe Ios: 4. 14. David:
1. Sam: 24. 9. 10. 11. Item. 1. Sam: 26. 9. és az Pogányok. 1. Chron: 14. 17.

VII. Az felső hatalmasság-
tól kívánnyon óltalmat, és nagy
X aláza-

alázatosan kérjen segédelmet.

Miképpen az Thecoa városból való
asszonyi-állat: 2. Sam: 14. 4. egy
néminémű asszony. 2. Reg: 6. 26.
Sunem városbéli asszony. 2. Reg:
8. 3.

VIII. Külső maga viselefé-
vel-is az királynak böcsületit meg
mutassa, és tiszteletit meg adgya.

Mint az Iosephnek anyafiai. Gen:
50. 18. Bethsabe. 1. Reg: 1. 31.

IX. Kövesse minden alatta
való nép, az jó királynak dicshire-
tes dolgait, bent életét, hitit és e-
gyébioságos cselekedetit.

Erre mit az Izrael népe, Iosue-nak iű-
telével. Ios: 24. 31. Iosue Bölgaí.
2. Chron: 34. 33.

X. Könyörögni kel az Magi-
stratusért, és minden jókat ki-
válni, az felső hatalmasságnak.

Mint az Saul népe. 1. Sám: 10. 14. Benai-
as. 1. Reg: 1. 47. Salamon alai valók. 1.
bid: 7. 39. Ios: népe, 2. Reg: 11. 11. 12.

Nabogodonozor gondviselede,

Dan: 1.

Dan. 3. vers 9, és Darius Bölgaí,
Dan 6. 6.

Inteünk erre Baruch könyvének első ré-
sében, az tizeneggyedik versben. Szeni Pál
Timotheushoz küldött első levelének máso-
dik részében, az első és második versekben,
holot imílyen ígék vadnak: Mindeneknek
előne legyenek könyörgések, kérések, imáda-
kozások, és háladások minden emberekért,
az Királyokért, és minden méltóságban helye-
hezettekért, hogy csendes és nyugodalmas
életet, minden Isteni segélemmel és tisztelet-
gel éllyünk.

VIII. Mind ezek méltán kívántatnak az
Király alattlévő tagoktól, mert az Király vis-
seli, az mennyei Királynak semélyét, és az ő
uralkodása, az Királynál bírákkal egyűt,
az öröcke való orsághláltnak álmodozása, és
néminémüképpen való példázása. Mely az
jó és Istenfelő Királytól, Fejedelmiől és egyéb
Uralkodóktól, irt ez világon valami részében,
elkezdetik, a mennyei Ierusalembe kedig,
kinek fundamentoma tizen két drága kö-
vekből áll: Iaspisból, Saphirból, Chalcedo-
niusból, Smaragdból, Sardonixból, Sardio-
usból, Chrysoliusból, Beryliusból, Topazi-
usból, Chrysoprassusból, Hyacinthusból, és
Amethystusból. Ez ündöklő városban,
mondom, hogy az Isten, az ő Királynál pálizá-

X 3

istnae

1 Cor 15. 24. iának igazságával, az törvények szerént ióké-
 letessen gubernálnván, akkoron minden mó-
 don iókéletesse tési, mikoron Christus Va-
 runk, minden ez világhi birodalmat, erőt,
 hatalmat el iórlénd, és minden igaz hiű Ki-
 rályoknak, Fejedelmeknek és iobbágoknak,
 az örök életnek hervadhatatlan koros-
 náját, diczőségessen megh adgya.
 Már hamar adgya megh,

A M E N.

Σ Υ Γ Χ Ω Ρ Η Σ Ι Ζ.

*Maiores maiora canant, sua grandia promant;
 Nos humili parvas lintre secamus aquas.
 Maiores miora sonent, mihi parva locuto:
 Sufficit in laudem dicere cuncta DEI.*

V E G E.

CORO

CORONAIA

AZ KÖNYV IROKNAK, ES
 Szerzőknek, mellyekkel élünk
 ez Könyvben.

Abraham Scultetus,	Cassiodorus,
Aelianus.	Casus.
Aesopus.	Catullus.
Agapetus,	Cælius Rodiginus.
Alanus de rupe.	Chronicon Carion.
Alexander ab Alexan.	Chrysostomus.
Alexander Hegius,	Cicero,
Ambrosius.	Claudianus,
Antimachiavellus,	Clemens Alexandrinus.
Aristoteles.	Cornelius Tacitus.
Athenæus.	Diodorus Siculus,
Augustinus.	Dionysius Areopagita.
Ausonius,	Eobanus Hessus.
Aventinus,	Erasmus.
Balæus.	Euripides.
Barth. Keckermännus.	Eusebius.
Basilus,	Flavius Vopiscus.
Bernhardus,	Fulgentius,
Biblia, noster amor.	Fulgosius.
Boëtius.	Gellius.
Bonfinius.	Gregorius.
Brufonius.	Hieronymus.
Caspar Ensius,	Herodotus.
Cassianus,	Hesiodus,
Cassi-	Hippo-

CORONAIA

Hippocrates.	Petrus Revai.
Homerus.	Philippus Melanchton.
Horatius.	Philostratus.
Hugo	Pindarus.
Iacobus, Angliæ Rex	Pittacus.
fidei defensor.	Platina.
Ignatius.	Plato.
Innocentius.	Plautus.
{ Filiczki.	Plinius.
{ Pontanus.	Plutarchus.
Johannes { Rosinus.	Propertius.
{ Sleidanus.	Pythagoras.
Iosephus Iudæus Hist.	Rufinus.
Isidorus.	Sabellicus.
Iulius Cæsar.	Sabinus.
Iustinianus.	Salustius.
Iuvenalis.	Scaliger.
Laertius.	Sebast Munst.
Iuclius Florus.	Seneca.
Lucilius.	Silius.
Martialis.	Simanca.
Marullus.	Simonides.
Menander.	
Metellus.	Socrates { Histor.
Nathan Chytræus.	{ Philos.
Nazianzenus.	Solinus.
Nicephorus.	Sozomenus.
Orosius.	Sophocles.
Ovidius.	Stobæus.
Palingenius.	Suetonius.
Panormitanus.	Theodoretus.
Petrarcha.	Theodoricus.

Res. Re.

Theor.

AZ KÖNYVÍROK:

Theognis.	Vegetius.
Thomas de Cempis.	Vergilius.
Thucydides.	Vitruvius.
Tertullianus.	Xenophon.
Tibullus.	Zanchius.
Valerius.	

X 4

ABE-

ABECÉ

SZERENT VALO TAB-
LAIA NEMELY DÖLGOK-
nak, mellyek az könyben
tanáltatnak.

A Z Libert és az Caputor, az fel
jegyzésre nem itiltem, búkséges-
nek lenni, hanem először az pagi-
nát, és az után az sectiot; mert
hogy ha a paginában erral az Nu-
merus, tehát a sectioban nem fog
vétkezni, melyből az citalás an-
nyira nem erralhat, hogy kívül
kerengjen. Azért ha az levélnek
bámában fogyatozás lében, az
egész sectiot el olvasván, könnyen
fel tanálhatni az Indexben való
dölgot.

Abi-

TABLAIA EZK ÖNY V:

A

Abimelech királyfága Vralkodása és halála.
pagina 247. sect. 3.
Achab király példája meg öli az ellenfelet,
és az ragadományt illyá. pag: 106. sect: 2.
et pag: 149. sect. 8.
Achilles vitéz gyűlölte az két finú embert.
pag. 67. sect. 5.
Adakozásnak magyarázata. p: 165. sect. 14.
Adakozni fél kedvel nem ió. pag. 165. sect: 14.
Aeneas mint bátoritona az ő társait p. 85. f: 2.
Aeschines tanuló ifjunak, és a aiándekoza.
pag: 167. sect. 14.
Aesopus vitézéhez hasonlítani az fősvé-
nyek. pag: 136. sect: 5.
Agamemnon mit mondor Nestorról. pag:
250. sect: 1.
Agaperus miért dicshíri Iustinianust. pag:
244. sect. 1.
Agelilausnak ió tanácsa, hogy kel ió híri nes-
vet berzeni. pag: 270. sect: 1.
Agostonnak igaz mondása. pag. 11. sect: 7. et
p: 20. sect. 8. et pag. 91. f: 3.
Agoston hány dölgot kívánt látni. pag: 72. f: 5.
Alexander Macedo résegeben embert ölt.
pag: 214. sect: 17. Promachus bor ihatóla-
gáért meg aiándekoza. pag: 215. sect. 18.
Alphonfus király tizennégyeser olvasza által
az Bibliát. pag: 16. sect: 7.

X 5

Alphon-

T A B L A I A

Alphonsus nem Mathe módon felelt, Sicus
lus Mathenak. pag. 236. sect. 27.
Alhatatlanságát ez világhnak méltó siratni;
pag. 275. sect. 3.
Ambrosius minciárt egy gazdag emberrel
pag. 283. sect. 5.
Ameihistulnak ereje és haszna. pag. 291. f. 1.
Anacreon bölcs vissza küldi az őt talentom
arannyat Polycratesnek. pag. 152. sect. 10.
Anaxagoras értelme megh hamisítatik, az
ember születése felől. pag. 30. sect. 2.
Andras királynak okossága. pag. 114. sect. 1.
Anibal az tobzódás vesztett. pag. 227. f. 24.
Antigonusnak feleletiből ki tetzik, hogy
nagy gond az Feiedelemség pag. 81. sect. 2.
Tetova hánnya az kalafintát. pag. 166 f. 14.
Antimachia vellusnak jó tanács adása. pag.
177. sect. 16.
Antonius Cleopatrával ékietlenül vendégese
kedet. pag. 231. sect. 26.
Apelles miért írta űlve az Serencset. p. 310. f. 5.
Aquinas Thamas étel közben való csi
dölga. pag. 205. sect. 12.
Arany idő mostan vagyon. pag. 114. sect. 7.
Arannys zabola roslóvat jó lová nem te
sen: Igy az Nemes név lenkit megh nem
jóbbít. pag. 27. sect. 1.
Archimedes gyönyörköntő dölga. pag.
204. sect. 12.

Areos

E Z K Ö N Y V N E K.

Areopagita Dienes mondásának magyará
zata. pag. 59. sect. 2.
Aristoteles minck nevezte az ragadományt.
pag. 151. sect. 9.
Ariadanlagnak magyarázata. pag. 128. f. 7.
Assistens formája az király az országban;
mint az haid az haidnak. pag. 53. sect. 8.
Athenas városát az törvény tartotta béke
seghben. pag. 18. sect. 7. Itában való Ser
tariások. pag. 224. f. 12.
Athenodoros tanácsos sentenciája. p. 183. f. 3.
Augustus Császár istia gyomorból gyűlölte
az hízelkedőt. pag. 69. f. 5. Méltósága. pag.
282. sect. 6.
Az adakozásban való halogatás fáydalmai
Serez. pag. 169. sect. 14.
Az adakozo az embereket és az halált mas
gához edesíti. pag. 174. sect. 16.
Az Anabaptistáknak hamis értelmek az ki
rály felől, másokkal egyetemben. p. 52. f. 8.
Az ártatlanságnak commendálása. p. 128. f. 1.
Az fősvény azt akarná hogy csak maga vól
na; mint az ki az alakoknak iáczodozását
egyedül akarja el venni. pag. 104. sect. 7.
Az fősvényeket meg nyergeli az gazdagság.
pag. 142. sect. 7.
Az gubernálásnak Seme az törvény. p. 7. f. 4.
Az hasznak befélgetése az eledelhez. p. 190. f. 5.
Az hazugokkal mit cselekednek az Romaiak
p. 69. f. 5.

Az

T A B L A I A

Az igazság nincsen az emberekben, hanem az égben fel repült. p: 14. fejt: 7.
 Az igazságnak szeretői, az Isten elméiének gyümölcse. pag: 61. fejt: 4.
 Az igazságnak kel Vralkodni minden helyeken, pag: 63. fejt: 4.
 Az jó cselekedettel ündöklő embernek, az halál sem árt, nem hogy egyéb ellenség pag: 77. fejt: 1.
 Az jó férfi nem élhet gyönyörűségben, pag: 83. fejt: 2.
 Az jó királynak megvetése zur zavart hoz, pag: 18. fejt: 7.
 Az irgalmasság legh nagyob jószágos cselekedet, pag: 163. fejt: 1.
 Az irgalmasság nyilván való lében az ültet kor pag: 264. fejt: 1.
 Az jószágos cselekedet mostan le nyomattatik. pag: 220. fejt: 3.
 Az kik az királytól és törvényektől való feltekben bűnt nem cselekednek, nem helyeséghgel iámbor és jó emberek, hanem csak nem gonoszak: pag: 13. fejt: 7.
 Az királyok is törvény alatt vadnak, nekik minden nem szabad. pag: 4. fejt: 5.
 Az királyoknak Vralkodása az menyői országglást néminémüképpen álmadozza, kinek fundamentoma tizenkét drága kövek ből áll. pag: 322. fejt: 8.

Az kire

E Z K Ö N Y V N E K.

Az kire Isten mit bizot serinyen iáron el abban. pag: 24. fejt: 8.
 Az ördögöt gyűlöli, az ki az hazug emberek utállya. pag: 67. fejt: 5.
 Az részeg ki feclegi az iúkot. pag: 113. fejt: 16.
 Az részegség ördögös Circe. p: 120. fejt: 21.
 Az sok rendeletlenségnek oka mi legyen. pag: 20. fejt: 8.
 Az törvénynek ki kellett adatarni. pag: 3. fejt: 1.
 Az törvénynek nem tudása meg nem menti: pag: 5. fejt: 3.
 Az törvény csendes megh maradást szerzi pag: 9. fejt: 6.
 Az törvényekhez való köteleltségeket az jó királyok magok megh vallyák. pag: 14. fejt: 7.
 Az törvényeknek kel Vralkodni az iúsi viselőkön. pag: 19. fejt: 7.
 Az törvénynek regnálása, az Istennek Vralkodása. pag: 19. fejt: 7.
 Az törvény nélkül mindenek lábra főre vadnak pag: 9. 10. fejt: 6.
 Az vezérekkel szerette az Fejedelem ő magát. pag: 97. fejt: 5.

B.

Balamnak samára emberi nyelven állon. pag: 27. fejt: 1.
 Baldus Iuristanak meg tarti áfra való mőndása. pag: 220. fejt: 3.

Batori.

T A B L A I A

- Bátorítás az nehéz dolgoknak elvételére: pag: 83. sect: 2.
 Bálványozás az gazdagságnak szolgálni, pag: 144. sect: 7.
 Békességet szerez az iórvény, pag: 17. sect: 7.
 Békességnek commendálása, pag: 91. sect: 3.
 Bela királynak uñjaiban az Smaragdus há-
 rom részre miért hasádot, pag: 160. sect: 1.
 Bellisariusnak nyomorúsághra iutot forsa, pag: 308. sect: 5.
 Belső erősségnek magyarázata, pag: 81. sect: 1.
 Bernhárduknak igaz mondása, pag: 83. f. 2. & pag: 315. sect: 6.
 Berillusnak ereje és haszna, pag: 127. sect: 1.
 Bethlen falvában való születése az királynak, ez utolsó Monarchiának megavult idejében, almozza az Bethlenben születet örökké való királynak véghetetlen birodalmát, és iutjára hamar való elíovertetés, pag: 114. sect: 1. & pag: 23. sect: 8.
 Bethlen Gábor úrkökössé csillag által küldetes király, pag: 23. sect: 8.
 Bethlen Gábornak serényisége, pag: 110. sect: 2.
 Bethlen Gábor immár N A G Y G A B O R: pag: 111. sect: 2.
 Bethlen Gábornak harmadik okosan törté-
 tése, pag: 115. sect: 1.
 Bíz minden ióságot magával hordozza, pag: 78. sect: 1.

Birósa

E Z K Ö N Y V N E K.

- Biróságot viselő személynek felelemért nem kel az igazságból kiántorodni, pag: 96. sect: 2.
 Bodisár Király fél kéz látása, pag: 209. sect: 14.
 Bódogtalan sorok vagyon az tyrannusok-
 nak, pag: 287. sect: 7.
 Bor isák embereknek magoknak való hi-
 zelkedések, pag: 210. sect: 15.
 Bornak megpróbálása mostan négy módon
 vagyon, hárommal meghelégettek ha-
 dan, pag: 218. sect: 20.
 Bort innya mérteketellen idő és haszna, pag: 212. sect: 15. felelőben innya nyavalyát szerez, pag: 213.
 Buiafágnak magyarázata, pag: 229. sect: 25.
 Bűntetések az hazug embereknek, pag: 70. sect: 5.
 Bűntetések az hiti hagyot bővelégg rontók-
 nak, pag: 258. sect: 1.

C

- Caligula Imperatornak vendégféggben való
 iékozlása, pag: 200. sect: 11.
 Callisthenesnek Socrates Philosophussal va-
 ló beszélgetése, pag: 79. sect: 1.
 Caroly Császár meghitotta hogy senki egy-
 mást, az itatra ne kényszerítene, pag: 224. sect: 22.
 Cassianusnak igen igaz mondása, pag: 16. sect: 7.

Callio

T A B L A I A

Cassiodorusnak ssep mondása, pag: 29. sect: 2.
 Caelius igen haragos ember volt, pag: 189.
 sect: 4.
 Chalcidoniუსnak ereie és hasna, pag: 296.
 sect: 1.
 Charybdisek az kiknek hasok Istenek, pag:
 231. sect: 11.
 Christus Vrunk mi éreűnk mondotta: En
 Istenem, én Istenem miért hagyál el engem,
 pag: 64. sect: 3.
 Christus Vrunk igen irgalmas, pag: 264. f: 3.
 Christus Vrunk az mi itallak, pag: 226. f: 24.
 Chrysolitusnak ereie és hasna, pag: 104. f: 1.
 Chrysoprasusnak ereie és hasna, pag: 244. f: 1.
 Chrysostomusnak mondása az királynak
 búkséges volta felől, pag: 55. sect: 8.
 Ciceronak igaz mondása. p: 30. f: 2. itellé,
 pag: 77. sect: 1.
 Ciceronak fia, két kandér iható, p: 217. f: 20.
 Claudianusnak igaz mondása, pag: 22. sect: 8.
 Intéle, pag: 161. sect: 12.
 Commendálása némely könyveknek, hogy
 olvassák az Vralkodók, pag: 16. sect: 7.
 Commendálása az búkségnek, p: 257. sect: 1.
 Constantinus miképpen próbálta meg az als
 hatatosságat, pag: 121. sect: 4.
 Coriolanusnak irgalmassága, pag: 267. f: 3.
 Crassus somiuhozta az Parthusok arannyát,
 pag: 136. sect: 4.

Crates

E Z K Ö N Y V N E K.

Crates mint merítette el az ő csomó aran-
 nyát, pag: 153. sect: 11.
 Crates Solon mondását orral fűtötte, de
 bé tellyesedei, pag: 307. sect: 5.
 Cyrusnak irgalmassága, pag: 255. sect: 3. A
 dakozó volta, pag: 175. sect: 15. Minémű
 ssep ebességgel dorgálta megh, az Medu-
 soknak rébségekedéseket, pag: 21. sect: 20.
 Csendes ió lelki ismeretűel való élet az Pape-
 ságh, melyet igen kívánt egy Fejedelm,
 pag: 186. sect: 7.

D

Dariusnak helyes feleletű, pag: 118. sect: 2. Ió
 izű itala, pag: 203. sect: 12.
 David Királynak kegyes indulánya, pag:
 40. sect: 4. itellékre itú az királyokat, pag:
 55. sect: 8. Sáz husonhetedik soltarában
 való mondásának értelme pag: 110. sect: 2.
 Democritus maga bemeit miért tolt ki, pag:
 231. sect: 25.
 Demosthenes helyes pirongatása, pag: 21.
 sect: 8.
 Dichreű az Cicero Anyafának, pag: 161.
 sect: 12. & 243. sect: 29.
 Dichreű Pompeiusnak, pag: 162. sect: 12.
 Diogenesnek feleletű, melyben okát aua,
 miért lárállik az arany, pag: 139. sect: 7.
 Nevelsége való gyönyörűsége cselekedetű,

Y

pag:

T A B L A I A

- pag: 192. fejt: 10. mértéketellege az bor i-
alban, pag: 217. fejt: 19.
Diogenes megh pikolia az henye emberes-
ket. pag: 235. fejt: 27.
Dionysius mit mondor az ő fiának, és mint
nevetetel Platorul, pag: 284. fejt: 7. lelki
szorongatás, pag: 285.
Dionysius embert öltettségében, pag: 235.
fejt: 23.
Dorotheus Thebanus barát mint kerülte el
az henyelést, pag: 235. fejt: 27.

E

- Edecs megh halni, az gyalázatos szolgálattért,
pag: 94. fejt: 4.
Edecsio beszédeknek helyt mindenkor ne
adgy, pag: 106. fejt: 2.
Egyik vétek az másiktól származik, pag:
229. fejt: 24.
Egy abronczban bé foglalhatnak az iókat
pag: 22. fejt: 8.
Egy fő gondviselőnek kel lenni, ki az orszá-
got ithon gubernálja, pag: 25. & 26. fejt: 1.
Egy Laconbeli Bakács Dionysiusnak henye-
telési csíra mesterseggel kárpálta, pag: 239.
fejt: 28.
Egy Muska parasit embernek csuda szeren-
cséje, pag: 310. fejt: 5.
Egy nem elég az országban való ió gondvis-
elésre, pag: 117. & 118. fejt: 2.

Egy né-

E Z K Ö N Y V N E K.

- Egy némínémű király mit mondor megh
vert vitézinek, pag: 211. fejt: 15.
Egy ifiúnak dölga, mellyet Senti Iános bízor
völt, egy némínémű Püspökre. p: 312. f. 6.
Ekelten álló ebességnek magyarázata, pag:
251. fejt: 1.
Ekelten álló ember völt Chrysostomus. pag:
252. fejt: 2. Cicero, Plato és Demosthenes,
ibid.
Ekelten miképpen állhat az ember. p: 253. f. 3.
Ekelten álláshoz mi kívánassék és hányból
álljon. pag: 254. & 255. fejt: 3.
Ellenkező véteknek nevei az mértéketel-
séggel pag: 181. fejt: 2.
Ellenségei az Fejedelem semminek ne tarcsa,
pag: 99. fejt: 5.
Ellenségek nem ió kedvezni. pag: 106. f. 2.
Ellenvevés az ió hír név felől. pag: 271. f. 2.
Ellenvevés az Serencséről. pag: 304. fejt: 5.
Elete az embernek micloda. pag: 85. f. 2.
Elő hasu katoná nyul sívet tart. p: 98. f. 5.
Embernek minden iovai istenről vadnak. p:
58. fejt: 2.
Epaminondas serény vigyázása, és kevély
cselekedeti. pag: 109. f. 1.
Epaminondas gyűlölte az hasoknak szolgáló
botor embereket. pag: 203. fejt: 12.
Ephesusbelieknek csúresen cselekedetek. pag:
199. fejt: 11.

Y a

Erkölcse

T A B L A I A

Erkölcshetelenség az országh népének, Isten os-
tora pag 39 sect: 4.
Erőlnék lenni kívántatik az király, főkép-
pen ez mi időnkben. p 85 f 2.
Erőlen az ember az ióknak véghez vitelé-
ben. pag: 3 sect: 1.
Euripidesnek igaz mondása, mellyet Eusebi-
us erősít. p: 70 f 5.
Ez mondásnak: Nemes kit az ő ióságos cse-
lekedeti meg nemessin gonoszul való élése.
pag: 28 sect: 1.
Ez mondásnak: *In Deo sumus, vivimus ac mori-*
remur; magyarázata, melyben az Isten
háromság Isten meg mutatatik. p: 292 f 1.
Ez világnak Isten az nap. pag: 7 sect: 4.
Ez világnak alkotmánya az Istennek ismer-
tetire vezér. pag: 60 f 1.
Ez világnak alkotmánya az Istennek köny-
ve. pag: 61 sect: 2.

F

Farkas nyakat vonó keményeb állat ninc-
sen az embernél. pag: 82. sect: 2.
Felelme az Istennek ki terzik az táblán való
parancsolatoknak őrtalmazásából p: 40 f 5.
Felelme az hazudozó ember, mint az
nyilván való ellenség pag: 69 sect: 5.
Fél az gazdag ember. pag 153 sect: 10.
Fizetéseket Anionius az hazugoknak el vő-
te. p 13 69 sect 5.

Floren-

E Z K Ö N Y V N E K.

Florentiabeliek mint büntetnek meg az reflex-
ket pag 238. sect: 28.
Florusnak felel Hadrianus, az hivalkodás-
ról, ti. isseggessen meg mosza. p: 238 f: 12.
Fősvénységnek bekere. pag 159. sect 11.
Függenek az királyok az Prædikátoroktól.
az Prædikátorok is az királyoktól. p: 41. f 6

G

Gazdagság az okosság. pag: 116 sect: 1.
Gazdagsághal keresnek meliőség az Pá-
pák. pag 277 et sequentibus sect: 4.
Genealogiát a király tételben nem kel nézni,
hanem virtust pag: 29. sect 1.
Goclenius mint nyert egy arannyas pohár.
Maurinus Landgraviustól. pag 206 f: 12.
Gonosz életű ember nem ió tanácsosnak. pag
124 sect: 5.
Gyermek Fejedelem nem ió az országhban.
pag 65. sect: 4.
Gyűlések az Istennek megh hóli és élő embe-
reknek. pag 8. sect: 5.
Gyűlésekben mivel dicshetnek, az Nemesi
ország Vrak, az ő Baronságoknak he-
lyet pag 289 sect 8.
Gyűlöli az ió Fejedelem az hizelkedőt. pag:
66. sect: 5.
Gyűmölcs a tobzódásnak keletű p 227 f 24
Gyűmölcs az tanyaságnak pag 238 f. 28.
Gyönyörűségei ti. az Papság. pag 74. sect 5.

X. 6.

Hada-

T A B L A I A

H

- Hadakozáshoz tudóknak kel az tanácsosoknak lenni. pag 125. sect 6.
 Hadi íósfágo: cselekedetnek magyarázata. pag 80. sect 2.
 Hadnak sügységképpen kel néha lenni. pag 73. & 74. sect 4.
 Háladás. pag 23. sect 8.
 Háládatlanoknak mostan vagy on sáporodások. pag 84. sect 2.
 Halogatni nem egyéb, hanem semmit véghez nem vinni. pag 105. sect 1.
 Hamar indul az háborúfágh, de nehezen csendeseedik le. pag 92. sect 3.
 Hamis tanúságtevő bírák, ki nyilatkoztatnak pag 71. sect 5.
 Hány dologh kívántatik az íó Gubernálás hoz. pag 12. sect 7.
 Hány dolgot kel az okosságban el távoztatni pag 112. sect 1.
 Hanyféle büntetések tanálatnak az törvényben. pag 12. sect 7.
 Haragiát az Istennek mivel engedtelhetni. pag 38. sect 4.
 Haragiában világ bíró Sándor, Parmeniot meg ölte, mint Valentinianus Aëtius pag 183. sect 3.
 Haragiát Plato megirtoztatja. p: 184. f: 3.
 Haragnak fiaí, pag 181. sect 2.

Harag.

E Z K Ö N Y V N E K

- Haragnak kár íetele. p: 187. & sequenti bus f: 48.
 Haragnak magyarázata. pag 182. sect 2.
 Hármat az Isten magának tartot, mint Báthori István mondta. pag 31. sect 2.
 Háromról kel az királynak meg emlékezni. pag 33. sect 3.
 Háromra vágyódik az ember. pag 131. f: 2.
 Háromra igen reá tartson bámot az Fejedelelem, az harcz előt. p: 55. & sequenti bus f: 3.
 Három állatok iárnak íol. pag 72. f: 5.
 Hárcmban kel foglalni az okoskodást. pag 113. f: 1.
 Három véreket vadnak mellyek igen utálatosak. pag 140. f: 23.
 Háromra igen reá kel figyelmezní, az ékelesen való bolia ban. pag 253. sect 3.
 Hasonlítás az főváenyiséghek vifejelm munkáladásáról. pag 140. sect 2.
 Hasonlítás az gondvilátsíó. igen ékes. pag 118. sect 2.
 Hasonlítás az henyélés öl. p: 140. f: 28.
 Hasonlítások az Berencs öl. pag 300. sect 3.
 Hasonlítatik az Fejedelelem az 10 hazi g: zó díhoz. pag 178. sect 16.
 Hasonlatossággal meg mutatatik, hogy egy ember sem ura az gazdagságnak. p: 137. f: 6.
 Hazugsággal akar Vlysses az Herculeany: laihoz iutni. pag 68. sect 5.
 Hazugságnak gyűlölöi voltak némely pogá-

Y 4.

ny. k.

T A B L A I A

nyok, annál inkább kel az kerefiyén kirá-
lyoknak urálniok, pag. 68. sect. 5.
Heliogabalusnak csufos vendégeskedése,
pag. 200. sect. 11.
Henyélni az Sáránnak állást adni, pag. 235.
sect. 27.
Herostatus és Herencseni, mint szerzet hirt
nevet, pag. 275. & 276. sect. 4.
Hét dolgot igen gyűlöl az Isten, pag. 70. sect. 5.
Hinni és nem hinni is vétek, pag. 107. sect. 2.
Hizelkedőknek bávok, pag. 120. sect. 3.
Hogy ha az király az törvényt által hágia,
úsből mindgyarást el hadgya, és az Istent
bőssönnya, pag. 15. sect. 7.
Honnan neveztessék az törvény, pag. 4. &
5. sect. 3.
Horatiusnak igaz mondása, pag. 3. sect. 1.
Hűségnek magyarázata, pag. 256. sect. 1.
Hyacinthusnak ereje és haszna, pag. 108. sect. 1.

I

Iakab király híres szép szerenével, pag. 16.
sect. 7.
Ialpisnak ereje és haszna, pag. 80. sect. 2.
Igasságnak magyarázata, pag. 56. sect. 1.
Igassága az embernek igen gyarló, p. 59. f. 2.
Igasságnélkül olyan az ország, mint az haid
védő nélkül, pag. 71. sect. 5.
Igaz felelet egy néminemű kérdésre, pag.
148. sect. 8.

Igaz.

E Z K Ö N Y V N E K.

Igaz mondonak kel az királynak lenni, pag.
62. sect. 4.
Igaz valláson lévő király kívánta az or-
szágban, pag. 31. sect. 2.
Igaz ügyében meg őrzi Isten az királyt, pag.
89. sect. 2.
Igye válassza meg az harczot, pag. 103. sect. 5.
Indiában szabad volt az rébeg királyt, még
az asszonyi állatoknak is, meg ölni. pag.
223. sect. 22.
Intés az adakozás felől. pag. 171. sect. 15.
Intés az hazugságnak el hagyásáról. p. 73. f. 5.
Intése Agostonnak az rébegségről, p. 224. f. 22.
Iób az bekeesség az győzedelemnél, p. 93. f. 3.
Ió cselekedeteknek jószágával kel az király-
nak ündöklőnek lenni. pag. 26. sect. 1.
Ió idő helyében, idő ne váry. pag. 26. sect. 2.
Ioseph tanácsadása, pag. 123. sect. 5. Mint lárt
bányai miat: Christus Vrunk kedig az ő
tanítványai miat, pag. 303. f. 4.
Jószágos cselekedetek magyarázata, p. 80. f. 2.
Jrgalmasságnak magyarázata, p. 261. sect. 1.
Jrgalmassága Athilának, pag. 262. sect. 1.
Jsausnak szemérmessége, pag. 231. sect. 25.
Ildorus mondása, pag. 121. sect. 3.
Imernie kel az királynak, hogy az törvé-
nyekhez még másoknál is inkább kötelez,
pag. 14. sect. 7.
Isten mi állunk az igasságot méltán kíván-

Y 5

nyit.

T A B L A I A

nya, vagy adhatjuk vagy nem, pag 62 v
63. fejt 3.
Isten támaszt Vri természetű nemes férfiakat, és
jó gondviselőket, pag 76 v 77. fejt 1
Isteni felelemnek magyarázata p 29. f. 2.
Isteni felelemben kelteletet tenni p 37. f. 4.
Istennek nevezeti ruházati az királyokra,
de nem az ő fel fuvalkodásokra, hanem
gondviselésekre nézve. pag 33. fejt 3. v p:
40. és 44. fejt 6.
Isteni ez világnak az Biblia szerető királyok-
ról. pag 16. fejt 7.
Isteni ez világnak az Prædikátorokról. pag
41. fejt 6.
Isteni az tudatlanoknak az Ikkólákról. pag
42. fejt 6.
Isteni egy Pápának az kétség értelméről. pag
43. fejt 6.
Iudas Apostol 3 tanítványok között rosz volt,
pag 43. fejt 6.
Iulius Császárnak felelt igen igaz mondása,
pag 121. fejt 3. Irgalmassága. p: 266. f. 3. E-
sers mondása. p: 249. f. 1. Méltósága pag 180
fejt 6. az vitézekről való szeretési p 99. f. 5
Iuristáknak ielen regulációk, mely az Theo-
logusoknál nem mindenkör állhat meg,
pag 72. fejt 5.
Iuralma az ióságos cselekedetnek mostan
nincsen, pag 145. fejt 7.

Két

E Z K Ö N Y V N E K.

K

Két Atyafiaknak az haraghra való késedel-
messegek, pag 185. fejt 3.
Két embereknek vetélkedések, mi volna leg
szenyeseb, pag 28. fejt 1.
Kérellenkező Vrai nem ből gálhaini sibiól.
pag 142. fejt 7.
Két fele az ióságos cselekedet. pag 80. fejt 2.
Két fele az erősség. pag 81. fejt 2.
Két fele néz az adakozás, pag 173. fejt 15.
Két időre felelt igen gondot kel véselní. pag
111. fejt 1.
Két Iuristáknak vetélkedések, ha minden az
királyi é a vagy nem, pag 147. fejt 8.
Két mesteriség ielen az emberi méltóságossá,
pag 251. fejt 2.
Két rendbéli az igallág, pag 17. fejt 1.
Két rendbéli az bő kezűek, pag 172. fejt 15
Kérellkedése Moisesnek miből terzik ki, pag
57. fejt 1.
Keuen vadnak az hamis gyűjtők, és tékozo-
lók, pag 141. fejt 7.
Kettő vesztel, az ki halogatva ád, p 171. f. 4.
Két vendéget iól kel tartani, pag 205. f. 12.
Kevélységnek bekere, pag 35. fejt 3.
Kevély beszéde Timotheusnak, pag 296. f. 2.
Aiaxnak pag 297.
Kevély fel fuvalkodása Adonibeseleknek, pag
206. fejt 5

Két

T A B L A I A

- Kicsiny világ az ember, pag 105. sect 1,
Kicsoda az vólakeppen való io és igaz em-
ber, pag 13 sect 7,
Kicsoda igaz Nemes, pag 27. sect 1,
Kincse az királynak, az io tanácsosok, pag:
118, sect: 2.
Királyi dolog io ítélményére, gonos bűn-
deket, csendesen ürni szenvedni, pag: 84.
sect: 2.
Királyi dologh az törvény alá adni magát,
pag: 121. sect: 3.
Király nélkül veszedelmes az ország, pag: 54.
sect: 8.
Királyné asszony az igazság, pag: 63. sect: 4.
Királyságra nem kel akar kinek vágyodni,
mellyel Isten bokról farkodni, pag: 28. sect: 1.
Költségnek veszedelmével jár az had, pag:
92. sect: 3.
Könyörgeni kel az Vraknak bokról, pag: 65.
sect: 4.
Külső erősségnek magyarázata, pag: 90.
sect: 3.

L

- Láslo király hiu meg segése mia, mint iari,
pag: 258. sect: 2.
Leg nehezebb dolog kicsoda, pag: 34. sect: 3.
Leo példája, az harágnak kemény vólta
meg mutattya, pag 190. sect: 4.
Lefeket szabad az ellenség ellen hánni, p: 102 ss.
Lodo-

E Z K Ö N Y V N É K.

- Lodovicusnak az igazságról való panasza
kodása, pag: 63. sect: 4.
Lor Patriarchának ártot az részegség, pag:
223. sect: 21.
Lotharingiának Vra, Renatus, irgalmassá-
ga, pag 265. sect: 3.

M

- Macarius miképpen került el az henyélést,
pag: 235. sect: 27.
Magának árt az lösvény, pag. 141. sect: 7.
Magyarázata az részegségnek, pag: 216.
sect: 19.
Makaci ember vól Agamemnon, mellyért
Menelaustól megh feddetteti, pag: 246.
sect: 2.
Magne kö az vasat, Sardius az fát, miként
hozzáia bñ: bñtén így az finyákló gaz-
dagság avagy kincs az embereket, p 135 s4
Magunk ismeretiből bármazik az Istennek
felelme, pag 34. sect 3
Mauritius Landgravius csudálatik tudor
mánnáért. pag 17. sect 7,
Magyar orságnak valaha immár io kárban
való helyhezietése felől való bñvbéli ki-
vánlás. pag 73. sect 5.
Manlius Torquatusnak cselesen való cseleke-
dei, pag 125. sect 6,
Meg világosit az törvény, pag 6. sect: 4. & pag
8. sect 5.

T Á B L A I A

Méltóságosabb az Isten törvénye, ez világnak
decretumánál, pag 6 sect 4
Méltóságnak magyarázata, és meg szerzése
nek uitya, pag 168 & sequenibus sect, 1,
Mencsege az balgarag kösségnek, és egyéb
iudaitanoknak, pag 10, sect 8,
Mériekletességnek magyarázata, p 179 f1,
Mériekletességnek commendálása, p 180 f1,
Mériekletessége egy királynak, p 206, sect 12,
Galenusnak, Bartholusnak, Titusnak, és
Archias Tarentinusnak, p 185, sect 3,
Mese pag 201, sect 11,
Mesterségnek mestersége, tudományoknak
tudománnya, az emberi iöl igazgani, pag
81, sect 1,
Micsodás az haragos ember, pag 138, sect 4,
Micsodás arany láncz semek kellene az kí
rály nyakában, p 317, sect 7,
Micsodás az réseg ember, pag 213, sect 16,
Miért kel az törvényt el olvasni, p 10, sect 7,
Miért aua Isten az királyt, pag 23, sect 8,
Miért teremtetet az ember, pag 30, sect 2,
Miért halunk meg hamar, pag 197, sect 9,
Miért kel hadakozni, pag: 92, sect: 3,
Milo Crotoniates nagy cheiő erős ember,
pag: 201, sect: 11,
Mindenekei ióra tanit az törvény, pag: 11,
sect: 6,
Minémű helyekről kel viúzeket fogadni,
pag: 95, sect: 5.

Minémű

E Z K Ö N Y V N E K

Minémű tanács adóknak kel lenni, pag, 123,
sect: 5.
Minémű állatoknak felelme kénserüi az em
berek az igaz iúltre, pag: 39, sect: 4:
Min ismérhetni és iúlherni meg, hogy eba
ból vag amabbol iö viúez légyen, p, 97 f: 5.
Mint kel az tanácsfokkal élni, pag, 125, sect, 6:
Mint okionak el némely királyok az eüakát,
pag, 110, sect. 1:
Mint az maiom az kösség az nagy renden
valókai köveri, pag, 1, : sect: 8.
Mire való az iö ctelekedet, pag. 9, sect: 5:
Mit kel az királynak az törvényekkel ctele
kedni, pag 11: & 15, sect. 7:
Mit kel az orságnak mivelní, az törvényeke
kel és iö szerzetekkel, pag, 13: sect: 7.
Mit kel az iütből ki üzni pag, 113: sect: 8.
Mit kívántak az Indiai farkon forgó böle
csék világ biro Sándoriból, pag, 156, sect: 11.
Metbridates husonkét nyelven tudot, pag,
152: sect: 12.
Módot kel az adakozni bá ianani, p, 175, sect: 15.
Moysest Isten meg büntette, hogy az ő beüe
dében kételkedet, pag: 57, sect, 1. El remeta
tetik az Isteniöl, Canaan földé kívül, pag,
58, sect: 1. Ellene párioi ünek az Izzael
közül nemellyek, pag. 82, sect, 2. Tanács
csöli herven ferhak, pag, 117, sect. 2.
Mostani erkölcs az iualban, pag. 225, sect. 23.
Nagy

T A B L A I A

N

Nagynak kik mondanak, pag, 111, sect. 2.
 Négyből állatták vendégségeket az emberek, pag, 198, sect. 10.
 Nehéz az iósfagos cselekedeteknek utya, pag, 78, & 79, sect. 1.
 Nem arról vagyon az kérdés, hogy volt; ha nem mint volt, és ha ióle avagy nem, pag, 21, sect. 3.
 Nem kel az vitézlegre való válaftásban nézni az nagy sál emberekre, pag, 97, sect. 5.
 Nem mindenekben ió az mi Atyáinkat követni, pag, 12, sect. 7: Istennek is ellene vagyon, pag, 21, sect. 8.
 Nem minden az uralkodóké az országban, pag, 147, sect. 8.
 Nemzetes voltát az királynak nem kel nézni, pag, 26, sect. 1.
 Noé rébségével magát meg rutiotta, pag, 214, sect. 16.
 Novellius Torquatus boriharóságáért Tri congiusnak nevezet, hogy három kondéri iharot meg, pag 216, sect 18, Itala fele iól való dicsireti, pag 226, sect 23.
 Nyavalyát berez az ióliözés, pag 208, sect 13.

O

Oka miért kel az hizelkedőt gyűlölni, p 66 ss
 Oka miért nem kel fősvénynek lenni az Magistratus

E Z K Ö N Y V N E K.

gistratusnak, pag, 129, sect 2.
 Oka miért iób adni, mint el venni, p 170 ss
 Okát miért támad fel az had, meg kel ieleni az vitézeknek, pag, 103, sect. 5.
 Okosságnak magyarázata, pag, 212, sect. 1.
 Okitalan állathoz hasonlová tésti az hazugsággal ember magát, pag, 189, sect, 4.
 Orvendezés az Isteniül vót diadalomért, pag, 116, sect, 1:
 Orvos Doctor az iórvény, pag, 7: sect, 5:
 Oskolák ből bármazik az ió Király, p, 43: se: 6:
 őt verkekért romlot meg az ember, p, 8, se: 5:
 Ovidiusnak mondása, pag, 4, sect, 1, & pag, 14, sect, 7:

P

Pál Apostol Tharsis városából való, p, 3, se: 16
 Panaszokodás az iórvény likeségéről, pag, 20, & 22, sect, 8.
 Panaszokodása Mammæa Alexandernek az igazságról, hogy az udvarokban bé nem mehet, pag, 64: sect: 4:
 Parancsolatya lakab királynak, az ió Prædikátorról, pag, 42, sect, 6,
 Parasit emberek ből néha ió vitézek támadnak, pag, 51, sect, 5,
 Párt-üfiesnek törnyű büntetése, pag, 82, sect, 2,
 Pausanias nem ismerte meg magát, Simonides ióieséből, pag, 207, & sequentibus, sect, 5,
 Pástor az iórvény, pag, 7, sect 5,

T A B L A I A

Pénz emel most az böczültre, pag. 145. f. 7.
 Pénz nélkül bódogtalan az élet, pag. 146. f. 7.
 Persáknak szokások, pag. 54. sect. 8.
 Persáknak az italban való jó rendtartások,
 pag. 224. sect. 22.
 Persák az emberek most is az éikeknek friss
 késztetésben, pag. 105. sect. 9.
 Petrarchának igaz mondása, pag. 27. sect. 1.
 Phago bőrnű nagy eheő, pag. 101. sect. 11.
 Philippus Macedonak, gonosz vitézi volta
 nak, pag. 163. sect. 12.
 Philippus Macedo egy inaskát tartot, hogy
 az halálról emlékeztette, pag. 34. f. 3.
 Philostratus réseghségében le esvén az gra
 diczról, segít meg nyakát, pag. 222. f. 21.
 Philoxenus golya nyakat kívánván czunyá
 sítul vasoltkodot, pag. 199. sect. 11.
 Phocion meg veti világ bíró Sándornak a
 iándékát, pag. 158. sect. 11.
 Pilátus miért adta ki Christus Vrunkat, pag.
 90. sect. 2.
 Pindarusnak eszes mondása, pag. 81. sect. 2.
 Igaz mondása az had kívánokról, p. 93. f. 3.
 Pogányoknak oly szokások, hogy az halált
 minden lakodalomban bé vittek, p. 225. f. 3.
 Pokolbéli kénoknak egynéhány igikben va
 ló bé foglalása, pag. 133. sect. 3.
 Pokolhoz hasonlítatik az fősvény, pag. 104
 sect. 7.

Polya

E Z K Ö N Y V N E K.

Polycratest igen apolgaua az Serencze, pag.
 198. sect. 3.
 Pomponius Anicus gyönyörűleges voczo
 rálása, pag. 104. sect. 12.
 Prædikátorok az Királyok, pag. 41. sect. 6.
 Ptolomæusnak jó izű étele, pag. 103. sect. 12.
 Pyrrhus mit mondott Cynæus tanácsosáról,
 pag. 250. sect. 1.
 Pyrrhusnak kába neveléghre való haragia,
 pag. 190. sect. 4.
 Pythagoras helyes felelet, pag. 62. sect. 4.
 Pythagoras tántvánijnak haragiokon a nap
 le nem ment, pag. 186. sect. 3.

R

Ragadománnyal él az fősvény, pagina: 165.
 sect. 7.
 Ravaß roka az barát, pag. 245. sect. 2.
 Régenten mit rendelték az sereget, pag. 100.
 sect. 5.
 Remete Antalnak egy bölcznek kérdésre
 tót nem Antal felelet, pag. 60. sect. 2.
 Remete Epifusnak maga lanyargatása, pag. 1.
 102. sect. 12.
 Rémtű kiáltásnak akkor kel lenni, mikor
 sítén semben mennek az vitézek, az el
 lenséggel, pag. 101. sect. 5.
 Rémtűlésnek nincsen helye az okos hadakoa
 záiban, pag. 102. sect. 5.
 Rendeket az vitézek meg tartásák, p. 100. f. 3.

Z 2

Réltor

T A B L A I A

Részes balgarag ifiak Agrigeniumban, p:
220. & sequentibus, sect: 21.
Romában a iórvények szerzetének szép rend-
tartásokai, pag: 18 sect 7.
Római Monarchiának egyik szarvát ió
módgyával le rontani, nagy okosság, pag:
15, sect: 1.
Rómaiaknak eses cselekedetek, pag: 200 s. 11.
Ró és ió egy aránt kívánnya a birodalmat, a
pag: 279 sect, 4.

S

Salamon meséket iamaftor mikor ő, pag:
204 sect 12.
Salamon idvésségéről Hieronymus kételke-
dei, pag: 303 sect 4.
Salamonnak ianácsofi, pag: 124 sect 5.
Salustiusnak szép mondása, mellyel az békelsé-
gre int, pag: 91 sect 3.
Samuelnek csendes és iambor gubernálása,
pag: 17 sect 7.
Saphirnak ereie és hasna, pag: 179 sect 1.
Sardanapalus halálára való versek p: 232. s. 26.
Sardiusnak ereie és hasna, pag: 210. sect 1.
Sardonixnak ereie és hasna, pag: 268. sect 1.
Saturninusnak nem teizer az Imperatorisága-
nak fel vétele, pag: 286 sect 7.
Scilurus mikeppen intette fiait az egyyessé-
re, pag: 241 sect 28.
Semmit ez világból el nem vihet az ember.
pagina

E Z K Ö N Y V N E K.

pagina 1, 8 & sequentibus sect: 6
Seneca mondása az kösségről, pag: 44 sect 6:
az laorságnak hamar való be csufálásáról,
pag: 79 sect 1. Mint indul fel az embe-
reknek rágalmazásokon, pag: 272 sect: 2.
Senki az Annya halából nemesseget nem
hoz hanem veszedelmet, pag: 27 sect: 1.
Serényiségnek magyarázata, pag: 108 sect 1.
Serényisegnekül még az lstenek sem vehet-
nek győzedelmet, pag: 241 sect 28.
Sesostriusnak kevélysége és abból való maga-
meg es nélese, pag: 305 sect 5.
Sigmond Imperator iari tépen egy beszélge-
ió emberrel, pag: 70 sect 5.
Sigmond Imperatori mint kárpálta egy bōla-
gáia pag: 310 & sequentibus sect: 5.
Simonides mint próbálta meg az háládata-
lanokat, pag: 84 sect 2.
Simon Magusnak szemtelenlege, pag: 276 s. 4.
Sisamnelnek úgy mint hamis iüiő bíronak,
büntetése, pag: 131. sect 3.
Smaragdusnak ereie és hasna, pag: 260 sect: 1.
Socrates cizfrán és méltán neveit, az büntet-
iő nagyob bűnös embereket, p: 156. se: 15.
Sokan el vetemmenek még az iők közzül is,
az buiaság miatt, pag: 232. & sequentib. s: 26
Sokaságra nem kel az hadakozásban nézni,
pag: 97. sect, 5.
Solonnak igaz mondása, pag: 134. sect: 3

T A B L A I A

- Sparta városát az törvény iariqua csendes-
ségben pag: 13 sect: 7.
Spartában lakozók senki nem kényszerítette-
nek az itatra, pag: 224. sect: 22.
Stratocles és Dromocleidesnek hamisságok,
pag: 135. sect: 4.
Summája az egész könyvnek, pag: 1. & 2. f. 1.
& pag: 316. & 317. sect: 7.
Summája az törvénynek, pag: 6. sect: 4. & pag:
29. sect: 2.
Sybaritáknak töltőzések nem engeste, hogy
koczogó emberek lakianak városokban,
pag: 200. sect: 11.
Szám adásra kel az igaz hitben való háboru-
gatásért állani, pag: 33. sect: 2.
az gondviselőkre bizattatott talentumért
pag: 37. sect: 4.
Sóbb az igazság Helenánál, pag: 63. sect: 4.
Szerencsétlenségében nem idő, tellyellegessen
magát embernek el hagyni, pag: 88. sect: 2.
Miként szerencsétlenségében nem idő fel fuval-
kodni pag: 89. & 90. sect: 2.
Szerencsének magyarázata, pag: 291. sect: 1.
Szorgalmatosságnak magyarázata, p: 105. f.
Szükséges az gondviselő az országban, p: 55. f.

T

- Tacitusnak mondása az királynak szükség-
völta felől, pag: 55. sect: 8.
Tagadásnak uiya, pag: 62. sect: 2.

Tanács

E Z K Ö N Y V N E K.

- Tanácsadónak kellenni az király mellett,
pag: 117. sect: 2.
Tanácslok az ifiaknak híván, pag: 119. sect: 3.
Telhetetlensége az hasznak, pag: 192. sect: 6.
Teucer miként vigasztalta magát szerencsét-
len állapotjában, pag: 87. sect: 2.
Thebasbéliék miképpen írják ki az Magis-
tratu, pag: 20. sect: 13.
Themistoclesnek igaz ílleit, mely az Vrala-
kodókat a törvényekhez kötelezi, p: 18. f: 7.
Themistoclesnek hazáához való szereteti, pa:
267. sect: 3.
Themistoclesnek leánya el adása felől való
bölcs felelet, pag: 168. sect: 14.
Theodoricusnak igaz mondása, pag: 32. sect: 2.
Theodosiust Ambrosius ki rekerzi az gyűlés
kezetből, pag: 182. sect: 3.
Theramenes meg szabadulván az ház reá sa-
kadásból, nagyobb veszedelemre tartatott,
pag: 300. sect: 3.
Thucydides tanácsadása, az hadakozásról,
pag: 93. sect: 4.
Tiliya Cícero az ő Anyját az fősvénységhe-
ről, pag: 129. sect: 2.
Timotheus szerete az Plato vendégiségét, pa:
204. sect: 12.
Tisztelni kel az törvényt, pag: 6. sect: 4.
Tiszt az királynak, pag: 45. & sequentibus f: 7.
Tiszt az embernek ez világon keuo, p: 262. f: 1.

Tiszt

T A B L A I A

Tísi az gazdának, pag. 107. sect. 12.
 Tísek az lobbágyoknak, pag. 316. & sequens
 tibus sect. 7.
 Többiek kármaznak az törvényből mi rés
 ánk mint az romló természetből, p. 8. f. 5.
 Tobzódásnak bekere, p. 129. & sequentibus f. 4.
 Tobzódásnak magyarázata, pag. 229. f. 24.
 Tökéllereslegnek uia, pag. 58. sect. 2.
 Töközésnek magyarázata, pag. 193. sect. 8.
 Topaziának ereje és haszna, pag. 112. sect. 1.
 Törvény magyarázata, pag. 5. sect. 2.
 Traianusnak emlékeztetés mondaná, p. 15. f. 7.
 Traianus teljes nyáias ember volt, pag. 245. f. 2.
 Tréfái mulatság, pag. 148. sect. 8.
 Tűró szenvedő ebesége egy némínémű em
 bernek, pag. 273. sect. 2.

V U

Vadásni és lovat nyargalni, tanulnak inkább
 az Vrsiak, mint igazat itilni pag. 64. se. 4.
 Változik elméjében az hizelkedő, mint az
 Chamæleon és habarnicza, pag. 66. sect. 5.
 Válot bevéde egy némínémű embernek,
 pag. 18. sect. 1.
 Vége lesz ez világnak pag. 23. sect. 8.
 Vegetius idő tanács adása, pag. 98. sect. 5.
 Vendéglegnek mi volta, melyből ál, pag.
 198. sect. 10.
 Vendéglegge Vitelliusnak, és Antoniusnak,
 pag. 200. sect. 11.

E Z K Ö N Y V N E K

Veres sok bálványokat hordot volt ki Sicí
 liából, pag. 242. sect. 29.
 Vespasianusnak teljes mondaná, pag. 246.
 sect. 2. & pag. 109. sect. 1.
 Verkezik az ki szabaditainá az orságot, le
 még sem szabaditá, pag. 94. sect. 4.
 Vésedelmei berez az kevélység, pag. 37. se. 2.
 Vésedelme az sokaság magától is, p. 97. f. 5.
 Vésedelme az töltözés, pag. 209. sect. 14.
 Vésedelme az részegség, pag. 214. sect. 17.
 Vésedelme az tobzódás, pag. 227. sect. 24.
 Vésedelme az buifáság, pag. 230. sect. 25.
 Vésedelme az hamis itilő biráknak, pag.
 132. & sequentibus: sect. 3.
 Vésedelme az ragadomány pag. 150. sect. 9.
 Az lösvénység, pag. 159. sect. 11.
 Vésereg idő mester emberekből, ritkán káro
 mazik idő viléz, pag. 96. sect. 4.
 Világ biro Sándor Homeruban, melyet
 éppen meg tanul, leg idő versnek az tars
 iona, mely vagyon Agamemnonról, pag.
 127. sect. 11. Nem nézte az Persiai leányokat,
 pag. 231. sect. 25. Egy tengeri tolvayról, ti
 telleges igaz feleletei hallot, pag. 155. sect. 11.
 Az adakozásban emberlegessen viselte
 magát, pag. 167. sect. 14. Serinysége ez vi
 lág meg hódolatásában, pag. 237. sect. 27.
 méltósága, pag. 282. sect. 6.

(9)

Vigan

T A B L A I A E Z K Ö N V N E K.

Vigan ssep kérdésekkel vocsorállani győz
nyörűsége, pag: 204. sect: 12.

Vigyázónak kel a királynak lenni, p: 109. f. 1.

Vigasztalások némellyeknek mód nélkül való
illetlen, pag: 280. sect: 5.

Vitéz emberi, ió Déákot, és tanácsost kellen
ne fő emberré tenni, pag, 173. sect: 15.

Vrbánok lokan az emberek az ételben, pag:
194. sect: 3.

Vri nevei Augustus Csásár nem akart viselni,
hanem mihami Christus Vrank búleto
reier, értelme kívül is neki engene, pag:
69. sect: 5.

Vtaya az Isten isméréstinek, pag: 59. sect: 2.

Vzzát miért ölte meg Isten, pag: 40. sect: 5.

X

Xenophon diástri lason Pherxust, pag. 234.
sect. 26. ssep mondása, 299. sect. 3.

Xerxes balgagugul sz tengert meg plágállato
ta, pag 187. sect 3. Töltözése, pag 201. se. 11.

Z

Zonarasnak Aurelianus kérdésre ió felele
ti, és ió tanács adása, pag 77. sect. 4.

Zopyrus vóli Darius királynak fő tanácsoso
sa, pagina 118. sect: 2.

V E G E.

